

«Benvingut/da
al club de la

SIDA »

i altres rumors d'actualitat

**Grup de Recerca
Folklòrica d'Osona**

Josep M. Pujol, coordinador

«Benvingut/da al club de la sida» i altres rumors d'actualitat

Centre de Promoció de la Cultura Popular
i Tradicional Catalana

«Benvingut/da al club de la sida» i altres rumors d'actualitat

Grup de Recerca Folklòrica d'Osona

JOSEP M. PUJOL, *Coordinador*

Jaume Aiats

Jordi Busquet

Ignasi Roviró

Xavier Roviró

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Barcelona, 2005

Biblioteca de Catalunya. Dades CIP

Espeitx, Elena

Com a la llosa res : transformacions alimentàries al Pallars Sobirà i a l'Alt Urgell
(Temes d'etnologia de Catalunya ; 3)

A la part superior de la portada:

Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana. — Bibliografia

ISBN 84-393-5523-8

I. Cáceres, Juanjo

II. Massanés, Toni, 1965-

III. Catalunya. Departament de Cultura

IV. Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana

V. Títol

VI. Col·lecció: Temes d'etnologia de Catalunya; 3.

1. Hàbits alimentaris — Pallars Jussà

2. Hàbits aliemntaris — Alt Urgell

3. Cuina — Pallars Sobirà

4. Cuina — Alt Urgell

641(467.1 PaS+UrA)

© 2002: J. Aiats, J. Busquet, J. M. Pujol, I. Roviró, X. Roviró

© d'aquesta edició: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura

Direcció de la col·lecció: Joan Prat i Carós

Disseny de la col·lecció: Azúa / Ancochea

Fotografia de la coberta: Takushi Katafuchi

Tiratge: 1000 exemplars

Impressió: Printing Súria SL

Dipòsit legal: B. 23.912-2002

SUMARI

PRESENTACIÓ 7

REFLEXIONS SOBRE EL FOLKLORE
A PROPÒSIT DELS RUMORS 11

La gran por, 11. L'art de la conversa, 15. Cocodrils en un estudi radiofònic, 20. El folklore, forma artística de la comunicació, 30. Folklore, popularitat i tradició, 34. Quan el «folklore» no és folklore, 37. La variabilitat en el folklore: el cas de l'apareguda, 43. ¿Relats vells, relats nous? ¿Llegendes rurals, llegendes urbanes?, 48. Un nou camp de recerca, 56.

UNA ENQUESTA SOBRE RUMORS 61

L'enquesta, 61. Resultats globals, 64.

Rumors 71

1 «Benvingut/da al club de la sida», 71	12 Arròs d'escarabat, 110
2 El ronyó extirpat, 79	13 El viatge prodigiós de l'automobilista, 111
3 Tràfic de blanques, 88	14 Cotxes que desapareixen, 114
4 Les lents de contacte, 92	15 De Banyoles a Mallorca, 115
5 Un bony al front, 94	16 L'apareguda del revolt, 118
6 Remei per treure la tència, 96	17 El jersei de l'apareguda, 126
7 Les pastilles d'aprimar-se, 98	18 Les ditades de sang, 128
8 El restaurant xinès, 100	19 La planta canviada de lloc, 129
9 El gos en un restaurant de la Xina, 104	20 Premonició de mort, 130
10 El restaurant d'èxit, 105	21 Els morts es fan sentir, 132
11 Les sopes d'Amèrica, 108	22 La soga de la foto, 134
	23 L'alpinista perdut i la mà, 136
	24 L'àvia aranya, 138

- 25 La maledicció de la bruixa, 140
- 26 Les invitacions del lladre penedit, 141
- 27 L'elefant i el sis-cents, 143
- 28 El jeep de la guàrdia civil, 144
- 29 La màscara de bellesa, 145
- 30 La sabata de la sogra, 148
- 31 La muller, el lampista i el marit, 151
- 32 Els accidents del lampista, 152
- 33 La parella accidentada, 154
- 34 Les presses del jovent, 157
- 35 La palanca del canvi de marxes, 158
- 36 Operat de l'apèndix, 161
- 37 L'americana nova, 163
- 38 La dutxa del gos, 164
- 39 Els pits artístics, 165
- 40 El taüt a la baca, 167
- 41 Cocodrils a les clavegueres de Nova York, 170
- 42 Fetes del llangardaix, 174
- 43 La serp que mama, 175
- 44 L'elefant de la reserva zoològica, 177
- 45 El gos del Japó, 178
- 46 Repoblació d'escurçons, 179
- 47 El cadàver de l'àvia, 181
- 48 Anar de nit al cementiri, 185
- 49 Els estudiants al dipòsit de cadàvers, 188
- 50 Enterrat en vida, 191
- 51 Les pompes fúnebres, 192
- 52 El submarinista al bosc cremat, 197
- 53 Cops al sostre del cotxe, 200
- 54 L'excursionista mort, 202
- 55 Un mort al Dragon Khan 204,
- 56 La mort del castor, 206
- 57 Les calcomanies, 208
- 58 El paquet del veí, 216
- 59 El nen i la cangur, 217
- 60 L'assassí i la cangur, 219
- 61 La mà arrencada, 220
- 62 La mà llepada, 221
- 63 La serradora mecànica i la corbata del nuvi, 222
- 64 La taca de sang, 224
- 65 L'anell i el dit, 228
- 66 Caçadors caçats, 231
- 67 La violació venjada, 232
- 68 Els pantalons perduts, 234
- 69 Per molts anys! 236

Apèndix: Rumors no narratius

239

- I Postals per a l'infant malalt, 241
- II Els additius perillosos, 254

- III Virus informàtics, 258
- IV El llenguatge de signes del lladres, 264

LECTURES RECOMANADES	275
TAULA D'IL·LUSTRACIONS	281
ÍNDEX ALFABÈTIC	285

PRESENTACIÓ

¿En què s'assemblen una mare que conta una rondalla al seu fill mentre li dóna el sopar, un oficinista que atura les objeccions d'un col·lega amb un proverbi, un nen que planteja una endevinalla a un company de classe o un viatjant que explica a un client el darrer acudit sobre l'actualitat política?

Això no és un acudit. Pensant-hi una mica descobriríem que s'assemblen almenys en tres coses: tots quatre protagonitzen un acte comunicatiu amb altres persones amb les quals estan cara a cara, tots quatre creen i interpreten una efímera obra d'art que mor així que ha acabat de néixer i tots quatre intenten resoldre amb la seva obra d'art un problema que tenen: aconseguir que el fill s'estigui quiet i engoleixi les cullerades sense protestar, suavitzar l'expressió de la seva discrepància per no trencar la bona convivència, consolidar el seu prestigi de líder (i si no ho és, mortificar un líder una mica massa tirànic) i crear una complicitat que afavoreixi el tancament dels tractes que són pròpiament l'objecte de la seva visita. En tots quatre casos hi ha un acte de comunicació folklòric. Hi ha folklore.

¿Per què són tan velles, les rondalles, que ningú no sap d'on vénen? ¿Com és que no tenen amo els proverbis? ¿Per què es manté en el repertori una endevinalla que la mestra no coneix i en canvi fracassa una altra que tots els nens de la classe han llegit al llibre de llengua? ¿Per què no s'esgota mai la inventiva anònima que crea els acudits? Doncs perquè els seus missatges tenen demanda social: perquè ajuden a viure i a salvar els esculls de la interacció quotidiana, a parlar del que ens angunieja o ens diverteix sense fer-nos mal (o fer-ne amb la deguda mesura i precaució), i per això l'art i la necessitat és la coartada que ens converteix a tots —vells, joves o infants; analfabets o gent de lletra; pagesos, taxistes o buròcrates— en protagonistes del folklore: en poble.

Una de les formes més versàtils del folklore narratiu és el rumor. Tan versàtil que de vegades es queda només en pinzellada fugaç, en esbós. Els rumors i les llegendes apareixen espontàniament en conversa i en vetllada i tenen per missió revelar l'ordre del món i reglamentar de passada la conducta humana. Pelseu valor exemplar, de «cas», s'arrelen en la realitat i constitueixen el report d'un fet esdevingut en el nostre temps i en el nostre lloc. En absència d'una constatació notarial, que per definició resulta sempre impossible, el rumor i la llegenda descansen obligatòriament en la il·lusió de realitat. La protesta de realitat, doncs —«Això que t'explico li va passar a un cosí d'un amic d'un conegut meu», «Va sortir als diaris», «Et juro que és veritat»—, lluny de desqualificar un rumor o un relat llegendari com a folklore, el constitueix com a tal i n'és un dels trets constitutius.

Lligats com estan a la interpretació del món, rumors i llegendes han estat una de les formes del folklore que més s'han transformat en el curs de la revolució industrial i amb l'adveniment de la societat de consum, el desenvolupament de les actituds agnòstiques, l'individualisme i la davallada del sentiment religiós. Així doncs, és fàcil de comprendre que a una revolució en la visió del món hagi correspost una revolució en el món del folklore narratiu de la conversa.

Les noves llegendes i els nous rumors (els rumors i les llegendes «contemporànies») no poden fer altra cosa que sublimar els irreductibles terrors ontològics presidits invariablement per Eros, per Tànatos o per tots dos, que neixen a la «dimensió desconeguda» i en certes zones del subconscient moral a les quals no arriba el dret positiu, i és així que han desembarcat entre nosaltres l'apareguda que fa autostop, l'automobilista que s'adorm a Granollers i es desperta a Xile, l'assassí del túnel de Viella, la cangura drogoaddicta (que fa trenta o trenta-cinc anys era *hippie*), la sabata de la sogra, la sogra (o la iaia) que es mor durant el viatge de vacances, etc. La moralitat de la llegenda moderna s'ha fet subliminal i implícita i el seu llenguatge és ple de simbolitzacions (l'automòbil, el túnel, la sabata, etc.) ben conegudes pels psicòlegs i els antropòlegs.

Els diaris durant el període estival, certs relats televisius i algunes seccions de les revistes del cor i altra premsa especialitzada solen donar també cobertura a aquest ordre de llegendes.

Però els rumors i les llegendes, vells o nous, s'arrelen en definitiva en la condició humana i difereixen més en la matèria que en els objectius, els instruments i les estratègies. Les continuïtats — la-tents sota les transformacions— pesen tant com les diferències i els contrastos.

Calia prendre el pols a aquesta zona del folklore, mal coneguda encara entre nosaltres, i aquest és el repte que va acceptar fa sis anys un equip de recerca format per cinc investigadors integrats en el Grup de Recerca Folklòrica d'Osona i que va ser acollit tot seguit dintre del programa Inventari del Patrimoni Etnològic de Catalunya del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

El llibre que teniu a les mans n'és el primer tast.

Reconeixença

...os de Ripoll no coneix-
oll. Des d'un bar molt
del carrer Pare Colí, en
e de la vila, els van tru-
que hi tenien un client
r. Després de molta
est. Després de molta
ls Mossos van trucar al
anant on cordops queia
rarrer, que no el troba-
m... anant

Transparència

...el caps del PSC, IC-V i
Forelló van presentar el
què han arribat per
r. L'imminent alcalde,
Franch, en la seva inter-
s va fer un fart de par-
a seva política serà de
ència informativa.
ència i transparència.
ar, un periodista va
si li podien donar una
el text del pacte. "De-
era!", van contestar els
tadors. És una trans-
opaca, ja ho veiem.

Incidència

...dissabte, a les dotze del
a Vic, a la Sala de la
a de l'Ajuntament,
ció de la nova corpora-
cipal. A la mateixa
a plaça Major, concen-
favor dels insumbisos.
aixa hora al nucli antic,
campanes pels cloquers
tat per anunciar la festa
A la mateixa hora, al
erdaguer, sortida del
ona. Quin merder!

tranquil·litat

...Puigdomènec neces-
vots de Balenyà 2000
alcalde de Balenyà,
els va convocar a l'A-
tat per negociar. Però no
ar. Era a cossetjar. Pri-
gra, després, la palla.

No ho sabies?

Carlos Capdevila

—No ho sabies? Un amic meu, l'altre dia es va lligar una noia, i ella el va mig drogar, i l'endemà es va trobar escrit al mirall del lavabo, en pintallavis: "Benvingut al club de la sida". La paia es dedicava a encomanar-la a la gent.

—I per què ho feia?

—Ui, això ho fan molt, sobretot els drogoaddictes. No ho sabies? Fa alguns estius, tots els drogoaddictes a les nits enterraven xeringues infectades a la sorra de la platja, amb la punxa cap amunt, per encomanar a tothom. En coneix un que la va agafar així.

—I per què no ho deien a la tele?

—A la tele? Però si són tots homosexuals. No ho sabies? Tots els presentadors ho són, i estan aparellats entre ells. Quan dos nois fan un programa junts, són parella. I no ho dic per dir,

eh? Ho sé per gent que els coneix personalment, a tots, i m'ho ha assegurat.

—Caram. Però és que diuen cada cosa... També deien que l'Alfred Rodríguez-Picó era mort, i bé que torna a sortir fent el temps.

Com un amic del meu cunyat, que ha tingut un fill negre

—El Picó? I tant que és mort. Ho sé per via directa, per gent de la seva família. Això que surt ara els caps de setmana deu estar gravat d'abans.

—I el Guardiola? M'havies dit que estava tan malalt...

—Fotudíssim. Va tenir moltes malalties juntes, i totes molt lleugres, les de moda. Ja recaurà, ja! Ho sé per metges que l'han

portat, per infermeres que l'han atès, i per contactes directes que tinc amb la família. Si no no t'ho diria.

—Sap greu, per un català que tenim...

—Com un amic del meu cunyat, que ha tingut un fill negre. La seva dona, al comiat de soltera, va anar a Mercabarna, i les amigues la van deixar sola i borratxa amb un negre que feia estripitis, i ella havia begut tant...

—On anirem a parar!

—Pitjor els magrebins. No ho sabies? A molts pobles els ho paguen tot. Van als súpèrs, compren conyac del més car, i ho deixen a compte de l'Ajuntament. Jo no sóc racista, però això és una vergonya.

—Però vaig llegir al diari que això era mentida, que ho havien fet córrer per interessos electorals.

—Això t'has cregut? No em diràs que ets dels que s'empassen tots els rumors malintencionats!

Des dels u d'en Mer

Miquel
Mocid

Diu el
Amadeu
l'artista
modela

...testes dels cap-de-llup
Vic, a principis del segle
es va inspirar en una est-
ria família anomenada el
ca. Poc devia imaginar
gent que 200 anys despr-
seves estampes—contin-
força opinable—contin-
protagonitzant la car-
divertida de la festa m-
Vic. Els imaginem sorpr-
la seva ingenuïtat de pro-
nats socials quan van ser-
rits per l'escriptor, que
que era Ramon Amadeu.

Una elecció així, avu-
impensable. L'estètic
no admet ningú que qu-
sota, com a mínim, de
joves actors protagoniste-
pel·lícula Titanic.

Sí, senyors: la família
està molt lluny de la tira
políticament correcta. So-
jos i no els interessa que
Surten amb la xurriaca i
ten la quitxalla i mole-
gent gran quan surt d'O-
plaça de la Catedral.

Potser ens conyè un
veure el món des dels tu-
Merma, el Nen o la Vel-
atreviríem, fins i tot, a re-
car que l'Ajuntament els
tir més sovint al carrer a
canya". En diades asseny-
com per exemple el di-
Constitució, l'últim dia d-
la Renda, l'aniversari dels
ments de Jaume B-
mossèn Cinto Verdaguer
Codina i Enric Castellnou
Per damunt dels ate-
ecològics i de l'alquim-
transmuta el diner negre
en toxanes. Per damunt
ro i dels Mossos d'Esqua-
Els ajuntaments passe-
la família Merma es que
un descans. I un consol.

ÉS EL BISBE DE VIC QUE DEMANA
VOSTRA INTERVENCIÓ... SANT MIQUEL ES NEGA
SORTIR DE PROCESSÓ I VUL ANAR

EL 9 NOU

President Miquel Codina
Director General Jordi Mober

REFLEXIONS SOBRE EL FOLKLORE A PROPÒSIT DELS RUMORS

La gran por

A la primavera del 1981 es va identificar per primera vegada a San Francisco un conjunt de símptomes que definien un quadre clínic que va passar a anomenar-se amb les sigles de les paraules que el descrivien: SIDA (*síndrome d'immunodeficiència adquirida*). Al més sovint, el contagi es produïa per via sexual o quan es compartia la utilització d'agulles d'injecció contaminades, i els grups de risc eren col·lectius socialment estigmatitzats: homosexuals, persones consumidores de drogues injectades per via intravenosa i dones heterosexuals relacionades sexualment amb parelles infectades, amb les prostitutes en primer terme. Les possibilitats de contagi augmentaven, com es lògic, amb la promiscuïtat, i en qualsevol cas la malaltia era incurable. Un flagell apocalíptic sorgit d'uns confins tenebrosos —¿venjança de l'Àfrica subsahariana, famolenca i misèrrima?, ¿error dels misteriosos i incontrolables laboratoris del Pentàgon a Fort Derryck?— va començar a assotar unes consciències confortablement i hipòcritament parapetades darrere de les aparentment imbatibles muralles que protegien el fortí dels països desenvolupats.

Des del 1981, en què es van detectar els primers infectats, hi va haver un creixement relativament lent fins al 1985, però l'increment es va accelerar entre el 1986 i el 1994.¹ Almenys des del 1987

1. A Espanya la progressió de casos en aquest període és la següent: 172 (1985), 488 (1986) i 7228 (1994), segons dades de la Secretaria del Plan Nacional sobre el Sida del Ministeri de Sanitat i Consum (procedents del Registro Nacional de Sida). Després, a causa de l'adopció d'estratègies de prevenció i l'efecte dels tractaments antiretrovirals utilitzats en fases precoces, va començar a decreïxer, primer lentament (1995, 6903 casos; i 1996, 6468 casos) i tot seguit amb més rapidesa des del 1997 (4710 casos; 1998, 3666 casos; 1999, 2802 casos; 2000, 2745 casos).

havien començat a aparèixer a la premsa notícies de fets diversos relacionades amb la sida: suïcidis comesos per persones presumptament contaminades o obsessionades per l'eventualitat del contagi (l'anomenada per alguns psiquiatres anglesos «síndrome del pànic a la sida»); escàndols d'utilització de sang o plasma contaminats en alguns hospitals; intents de segregació de persones seropositives (especialment infants a les escoles); demandes legals de persones infectades casualment en l'exercici de la seva feina, etc. Particularment punyents resultaven els casos de violència (atracaments, violacions) exercida sota l'amenaça d'una agulla presumptament contaminada; alhora, havien començat a aparèixer a les seccions de «Societat» dels periòdics notícies personals d'alta càrrega dramàtica: confessions públiques de sacerdots o esportistes de fama seropositius, la mort de Rock Hudson (10 de febrer, 1985), explícitament atribuïda a la sida, i d'altres d'aquest tipus. I encara els rumors de base política sobre l'origen de la síndrome que ja hem esmentat més amunt, cars als adeptes a la teoria conspirativa de la història.²

I la por va desfermar finalment les llengües: des del 1986 els folkloristes nordamericans i europeus van començar a detectar en les converses històries com aquesta:³

Un executiu que ha anat de viatge de negocis a Nova York lliga amb una desconeguda i se l'endú a l'hotel. Junts passen una nit fantàstica. L'endemà al matí, en despertar-se, la noia ja no hi és. Quan va a la cambra de bany troba una frase escrita amb pintallavis al mirall: «Benvingut al club de la sida.»

2. Pot servir d'exemple el cas de la premsa italiana, escrutada per Cesare Bermanni, *Il bambino è servito: Leggende metropolitane in Italia* (Bari: Dedalo 1991), p. 344-348.

3. El 1986, Jan Harold Brunvand, un dels primers i més coneguts especialistes en rumors i llegendes contemporànies, va detectar la presència d'aquest rumor als Estats Units, i abans d'acabar l'any rebia confirmació de la seva presència a Suècia a través del seu col·lega Bengt af Klintberg en resposta a una consulta seva (Jan H. Brunvand, *Curses! Broiled again!: The hottest urban legends going*, Nova York: Norton 1989, p. 195).

Els qui l'explicaven, ¿creien aquest relat? No tenim dades per contestar objectivament en quina mesura era cregut o no efectivament pel conjunt de la població catalana, però la primavera del 1996, els 3758 estudiants d'entre 14 i 17 anys enquestats al Principat pels autors del present treball donaven un índex de plausibilitat altíssim: 89,48% (el segon entre els 37 rumors enquestats).⁴ Les dades de l'enquesta revelaven també que el rumor, que es trobava en la gamma intermèdia d'històries conegudes en aquestes edats, presentava un augment progressiu del coneixement en relació directa amb l'augment de l'edat, sense que la diferència de sexe fos gaire important; el nivell d'interès que suscitava la història era igualment alt: 71,47%.

És evident també que en la mesura que els rumors reflecteixen la situació social ambiental, la distribució de papers entre els sexes correspon al que podria esperar-se, però cal dir que en aquest cas «Benvinguts al club de la sida» presenta la particularitat de ser un rumor no discriminatori des d'aquest punt de vista (detall que no pot deixar de resultar significatiu també de cara a constatar l'evolució dels costums); al costat de les versions en què una dona contamina un home hi ha també les versions en les quals és un home qui infecta una persona de l'altre sexe:

Una noia que passa les vacances a Mallorca coneix un noi i durant uns dies s'ho passen molt bé. En el moment d'acomiar-se, el noi li dóna un paquet amb l'encàrrec que no l'obri fins que sigui a l'avió de retorn. En fer-ho, la noia troba un petit taüt dintre del qual hi ha una rata morta i un paper que diu «Benvinguda al club de la sida».

Però és interessant de comprovar la distància que hi ha entre els arguments objecte del rumor i la situació real en el cas de contagi de sida. Els protagonistes no formen part en cap cas dels grups de risc clàssics: no són homosexuals, drogoaddictes ni prostitutes, sinó parelles heterosexuales. I encara en aquest cas s'ha de tenir en compte que mentre que

4. Vegeu les dades d'aquesta enquesta més avall, p. 78.

les probabilitats de contagi en la direcció home-dona són molt superiors a les de la via inversa,⁵ la freqüència dels relats en què és un home qui resulta contagiats per una dona sembla ser bastant superior a la del cas invers. Aquests fets contribueixen a fer veure que la correlació entre la «realitat» —allò que s'anomena la «realitat»— i el rumor és molt més complexa del que a primera vista es podria suposar: el rumor és, principalment, cosa mental.

També és interessant de constatar la diferència dels elements escenogràfics i d'«utilleria» entre les dues versions, sorprenentment persistents i d'un simbolisme eficaçíssim, com correspon a l'estil oral. En el cas de la infectadora femenina, el mirall sobreinscrit amb una frase traçada amb un pintallavis vermell: el petit fal·lus que ha destil·lat sobre el doble de l'atònit observador la sang infectada que ell mateix ha rebut; quan l'infectador és l'home, la rata morta: la mateixa rata, que, com remarca Gilbert Durand, dóna un cos gulliveritzat —des del punt de vista femení— a la por al membre viril i la penetració.⁶

Les converses, a l'interior de les quals apareixen aquest i altres relats, no són, doncs, tan innocents com pot semblar a primera vista. Particularment quan, com s'acaba de veure, són terrenys adobats per a la creació artística. ¿Què ho fa que, de cop, els homes i les dones que conversen se senten tocats, sense que ells mateixos ho sàpiguen, per una vena literària?

5. Bermani reproduceix la informació procedent d'un estudi realitzat a Califòrnia amb 325 parelles amb un membre seropositiu, segons el qual mentre que només el 2% dels mascles hauria estat infectat per la seva parella femenina durant una relació de 5 anys, en el mateix període s'havien contagiats el 20% de les 269 dones unides a un company seropositiu (*Bambino*, p. 361 i n. 120).

6. *Les Structures anthropologiques de l'imaginaire* (París: Dunod 1969), p. 241. Cirlot estableix la mateixa correlació: «*Ratas*: Se hallan en relación con la enfermedad y la muerte. [...] El ratón, en simbolismo medieval, es asimilado al demonio. Se le superpone significado fálico, pero en su aspecto peligroso y repugnante» (Juan Eduardo Cirlot, *Diccionario de símbolos*, Madrid: Siruela 1998). Laura Bonato ha donat una llista comparativa d'elements simbòlics de l'imaginari rondallístic en correlació amb els elements simbòlics d'alguns rumors (*Trapianti, sesso, angosce: Leggende metropolitane in Italia*, Roma: Meltemi 1998, p. 126-129).

L'art de la conversa

Conversar és una activitat tan freqüent i general que els científics l'han donat per descomptada fins a temps molt recents; però en qualsevol cas, quan ho han fet han destacat unànimement la seva dimensió social. L'etimologia de la mateixa paraula, amb la multi-secular saviesa acumulada en el pou del llenguatge, ja ho predica: *conversar* ve del llatí *conversor* 'freqüentar un lloc', 'viure, tenir tracte habitual amb algú'.⁷ La conversa és l'instrument per excel·lència de la interacció humana.

Però per més que sigui freqüentíssima, conversar no és una activitat senzilla. Com a fet social que és, ha estat assenyalat que la conversa requereix la bona voluntat i la cooperació de tots els que hi participen, altrament ella mateixa podria posar fàcilment en perill la convivència. Els etnometodòlegs i els analistes de la conversa han posat de manifest que la conversa no pot funcionar sense un grau mínim de complicitat entre els participants, que donen a la bona conversa un to informal característic, que fa, en primer lloc, que els dialogants parteixin d'una actitud bàsica de franquesa i confiança mútua, i en segon lloc que estiguin disposats a admetre que les persones, les coses i el món són el que aparenten, sense aturar-se a rascar per veure què hi ha sota la superfície de les aparences. Wardhaugh explica molt bé la raó i els límits d'aquesta curiosa disposició mental que, formulada així, descarnadament, podria semblar gratuïta si no cínica:

Viure és una activitat que es presta fàcilment al conflicte i en què les persones ens mantenim unides perquè amb tot el nostre seny i tota la nostra bona voluntat ens tapem els ulls *davant de les coses que no sembla que siguin importants*: no ens fem preguntes delicades els uns als altres,

7. De *cum* i *versari*, derivat freqüentatiu de *vertere* 'girar': 'rodar, girar amb algú'. Com recorda Coromines, el català distingia tradicionalment, encara que no ho recullin els actuals diccionaris, entre *conversació* 'tracte amb algú' i *conversa* 'col·loqui informal' (*Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, Barcelona: Curial / La Caixa 1980-95, s.v. *vessar* [vol. IX, p. 207]).

no estem sempre i en tot moment cercant proves, acceptem un marge de contradicció i d'incertitud, i en la major part dels casos preferim estar d'acord amb els altres.⁸

Si en la conversa hi ha una mena d'acord tàcit entre les persones que hi participen per acceptar que el món en què vivim és sempre més o menys igual, que totes les coses que hi passen són corrents i ordinàries i que tot és el que sembla, a menys que hi hagi raons clares per pensar una altra cosa; és a dir, si s'exclou l'obligació d'haver d'arribar al fons de les coses de què es parla, és precisament perquè en el moment de la conversa el més important és la mateixa conversa: que els participants se sentin sempre còmodes, fins i tot per damunt del que s'hi diu. Els científics estan obligats professionalment a anar més enllà de les aparences i no acceptar allò que es dóna per descomptat, a qüestionar-se la superfície de la realitat i a cercar sempre proves de tot, però tothom sap que una actitud d'aquest tipus portada de manera coherent i sistemàtica acabaria amb qualsevol conversa en pocs segons i conferiria a la persona que la manifestés un merescut estigma d'antipatia i nul·la sociabilitat.

Aquesta actitud essencialment col·laborativa és el que fa que no es pugui qualificar de *conversa* qualsevol intercanvi de paraules entre dues o més persones, sinó només els intercanvis de paraules fets en aquesta tessitura, que és sempre necessàriament informal per la raó intrínseca que acabem de veure.⁹ Sacks, Schegloff i Jefferson han donat una llista dels trets propis d'aquest tipus d'intercanvi verbal caracteritzat per la màxima llibertat, que contrasta vivament amb altres tipus de diàlegs formals (com l'interrogatori policial, l'enquesta, l'entrevista periodística, el debat acadèmic en seminari, etc.): ni l'ordre ni la duració dels torns —ni la durada de la mateixa conversa— és fix, el tema no està prefixat, el nombre de partici-

8. Ronald Wardhaugh, *How conversation works* (Oxford: Basil Blackwell 1985), p. 7-8 (cursiva afegida).

9. Amparo Tuson, *Anàlisi de la conversa* (Barcelona: Empúries 1995), p. 9-10.

pants pot variar, etc.¹⁰ Els temes seriosos (la salut, per exemple, o les conviccions polítiques, morals i religioses) no en són necessàriament exclosos, i tampoc no es descarta que una conversa pugui perseguir una utilitat al marge del pur entreteniment (per exemple, sondejar per endavant l'opinió d'una altra persona sobre un tema que després s'haurà de discutir formalment); ara bé, en tots els casos, una bona conversa —és a dir, una conversa coronada a satisfacció de tothom— exclou la possibilitat de discrepar o contradir sense ambages o d'invocar en termes explícits la superioritat que per raons professionals o socials es pugui tenir sobre l'interlocutor per imposar una opinió. Naturalment, això no vol dir que no es puguin manifestar aquestes actituds, però si es fa ha de ser amb la convenció tàcita que cal atenuar-ne l'expressió fins a deixar la porta prou oberta perquè l'altre pugui fingir, si vol, que no s'adona del seu caràcter i pugui rebutjar-les, acceptar-les o abandonar la conversa sense quedar malament. La conversa exigeix no aventurar-se mai fora del terreny comú en què coincideixen els dialogants.

La possibilitat de mantenir separats, quan interressi, el paper purament personal i el rol social dels interlocutors és de la màxima importància, perquè la conservació de la pau i l'equilibri de la societat en depèn absolutament. És el que, per posar un exemple quotidià, fa que el metge, el guàrdia municipal o la directora de banc X demanin al senyor o la senyora Z que es despulli, l'obliguin a desviar-se de la seva ruta quan va en cotxe o li preguntin pels seus ingressos i tots dos puguin tornar a saludar-se i preguntar-se per la família si es troben pel carrer, un terreny neutral on poden permetre's de comportar-se com si tots dos només fossin els veïns d'escala X i Z. La conversa és un joc democràtic: per participar-hi cal establir una relació d'igualtat amb els altres i deixar en suspens les diferències o desigualtats vinculades a la condició social que ens en separen. No cal insistir que es tracta d'un fet momentani (i fins i tot il·lusori).

10. «A simplest systematics for the organization of turn-taking in conversation», *Language* 50 (1974): 696-735.

Però mentre que el rol social d'una persona es configura objectivament en virtut de la seva professió, del lloc que ocupa en una empresa, de la seva situació familiar, de determinats actes administratius, etc., i sol anar marcat amb signes externs (llenguatge, vestit, escenografia, etc.), la condició personal es configura o, millor, es construeix mitjançant la mateixa interacció. Un element d'aquest paper personal és el que alguns sociolingüistes anomenen la «cara» dels que conversen (angl. *face*).¹¹ Per entendre'ns, podríem dir que la «cara» és la construcció ideal de la seva personalitat —la «imatge»— que tothom aporta en el contacte amb els altres. Quan més amunt es deia que els membres d'un grup que conversa han de tenir una disposició bàsica de confiança mútua es volia dir que estan disposats a respectar la «cara» dels altres de la mateixa manera que cadascú voldria que els altres respectessin la seva. Les conegudes expressions «¿Qui s'ha pensat que és?» o «A mi no m'ha de donar lliçons ningú!» denoten que hi ha hagut un fracàs en aquest sentit.

Però si s'ha recalcat en primer lloc la necessitat de cooperar, no és menys cert que la cooperació o l'acord absoluts minen també la confiança en la sinceritat de la bona disposició de l'altre: quan algú té la sensació que l'interlocutor «li ha donat per la banda» (o «per la llossa») a ell o reconeix que ell li ha hagut de «seguir la veta» a l'altre, està dient al capdavant que no ha existit, per malícia o per obcecació, el grau de cooperació necessari per mantenir un marge mínim i imprescindible de llibertat per a una discrepància controlada. Perquè la «cara» té, de fet, dos aspectes: la «cara positiva», que configura la voluntat del conversador de col·laborar activament a la bona marxa de la conversa perquè l'acceptin en el grup, i la «negativa», que representa el seu dret a no veure's sotmès a les imposicions dels altres i a conservar la seva independència.¹² Aquestes

11. Erving Goffman, *Interaction ritual* (Nova York: Anchor Books 1967), p. 5.

12. Penelope Brown i Stephen Levinson, «Universals in language usage: Politeness phenomena», dins E. N. Goody, ed., *Questions and politeness: Strategies in social interaction* (Cambridge: Cambridge University Press 1978), p. 56-311 (publicat a part amb el títol de *Politeness: some universals in language usage*, Cambridge: Cambridge University Press 1987).

dues «cares» de l'individu marquen els límits de la conversa: els conversadors han d'apel·lar a la «cara positiva» dels seus col·legues i evitar d'entrar en col·lisió amb la seva «cara negativa». I per aconseguir-ho cal adoptar una sèrie d'estratègies que en la part que aquí ens interessa es descabdella a través de la paraula: s'ha d'evitar les afirmacions i les proclamacions taxatives, s'ha d'acompanyar d'explicacions i justificacions tot allò que podria semblar que atempta contra la «cara negativa» dels altres, s'ha de denotar modèstia, accentuar tot allò que trenca la distància social i subratllar l'expressió dels punts d'acord i en especial el reconeixement de la «cara negativa» dels altres; en l'aspecte formal, el respecte als torns de paraula i, viceversa, la senyalització adequada perquè els altres entenguin que una intervenció es dona per acabada ajuden a «salvar la cara».¹³

Però els bons conversadors no ho són només perquè respecten els límits que s'imposen mútuament, sinó també perquè donen sempre els detalls necessaris sense perdre's en menuderies supèrflues, parlen només del que saben, expliquen coses que vénen a tomb i són clars i ordenats en el que diuen. Els anteriors qualificatius no són sinó una versió resumida, en mots del llenguatge comú, del Principi Cooperatiu de la conversa que H. Paul Grice especifica en quatre màximes:¹⁴

1. MÀXIMA DE QUANTITAT: feu que la vostra contribució sigui tan informativa com sigui necessari; no feu que la vostra contribució sigui més informativa del que sigui necessari;
2. MÀXIMA DE QUALITAT: no digueu res que sapigueu que és fals; no digueu res que no conegueu prou bé;
3. MÀXIMA DE RELACIÓ: feu que la vostra contribució sigui pertinent;

13. Josep M. Cots, *Teaching by chatting: A pragmatic analysis of instructor-student conversations at an American university*, Quaderns de Sintagma 1 (Lleida: Universitat de Lleida 1998), p. 65-67.

14. H. P. Grice, «Logic and conversation», dins P. Cole i J. L. Morgan, eds., *Syntax and semantics*, vol. III: *Speech acts* (Nova York: Academic Press 1975), p. 41-58. El Principi Cooperatiu ha estat objecte de diverses temptatives de revisió o reformulació que ara no cal examinar (v., Jacob L. Mey, *Pragmatics: An introduction*. Oxford: Basil Blackwell 1993, cap. 4).

4. MÀXIMA DE MANERA: eviteu l'obscuritat, eviteu l'ambigüïtat, sigueu clars i sigueu ordenats.

Tot el que s'ha explicat fins aquí —que no aspira sinó a recollir unes nocions essencials de pragmàtica per comprendre i explicar l'art de la conversa— ha de servir per fer veure que una activitat tan aparentment trivial i innocent com aquesta descansa sobre una mecànica precisa que tothom ha de controlar molt bé (per més que ho faci a nivell subconscient) si vol tenir èxit. A continuació, mitjançant l'anàlisi de l'enregistrament d'una conversa real, farem veure com i perquè —només una entre les infinites respostes possibles— l'estratègia de la interacció conversacional explica que apareguin i es transmetin els rumors en el descabdellament de la vida quotidiana de les persones.

Cocodrils en un estudi radiofònic

Som en un estudi radiofònic de Barcelona a mig matí d'un diumenge hivernal del 1993. S'està radiant en directe un magazín, i el programa inclou un concurs per endevinar l'animal de companyia que té un personatge famós, que després serà entrevistat i que en parla sense identificar-lo. Els participants són el Conductor del programa, l'Invitat com a personatge famós, i l'Expert en el tema, que avui és un llicenciat en biologia.

Un dels concursants que telefonen a l'emissora ha endevinat de seguida l'animal, que és un cocodril. La transcripció següent comença després d'aquesta intervenció.¹⁵

I

1. CONDUCTOR: —Un cocodril... ¿l doncs? Ens hem quedat ben bocabadats, X. ¿En tens un de petit?

El Conductor repeteix la paraula clau per fixar la direcció de la conversa, i manifesta la seva sorpresa doblement, primer amb un «¿l doncs?», i tot seguit amb

¹⁵A la transcripció, els noms dels que hi intervenen apareixen substituïts: "X." és l'Invitat, "Z." l'Expert.

una frase que conté dos mecanismes atenuadors: una primera persona del plural en comptes del singular i el vocatiu de l'interlocutor.

L'Invitat ha rebut el senyal d'alerta —interpreta la manifestació de la sorpresa com una expressió atenuada de la discrepància— i contesta amb cautela:

2. INVITAT: —Sí, molt petitó. Vaja, molt petitó: té/ té un any/ un any i poc més, i... de moment... és força/ no dic carinyós, perquè no és un/ no és una bèstia carinyosa com pugui ser un gos o un gat... però... m'agrada. Li has agafat/ li vas agafant estimació... i a més a més penso que és prou maco i queda molt bé com a/ com a animal de companyia, com qui/ com qui pugui tenir una serp o com qui pugui tenir una iguana o un altre animal. M'agraden molt les bèsties i doncs... m'agrada dedicar-m'hi una estona a cuidar-la o a netejar, a mirar-la...

Discurs justificatiu: autocorreccions, restriccions al discurs propi («vaja, molt petitó...»), «té un any/ un any i poc més», «de moment», «no dic carinyós»), accentuació de la pròpia subjectivitat («penso que»), elocució dubitativa, amb pauses i falsos començaments i remarcant amb les comparacions la normalitat de la conducta pròpia esmentant altres animals del mateix tipus «sorprenent» (serp, iguana) que la gent té per companyia.

El Conductor destapa aleshores la intenció final de la pregunta que havia fet al torn núm. 1. És una pregunta absurda si la prenem al peu de la lletra —tothom sap que els cocodrils es fan grossos—, però els pragmatistes saben que si una violació involuntària del Principi Cooperatiu és un error de conversa, una infracció deliberada està carregada de sentit, i aquesta pregunta només demostra que el Conductor, que és un excel·lent conversador, haurà anat preparant acuradament la seva estratègia:

3. CONDUCTOR: —¿Però és d'aquells que es fan grossos, de debò?

L'Invitat dóna a entendre que ha comprès el missatge i cuita a desactivar la confrontació que s'insinua:

4. INVITAT: —Sí. Per desgràcia aquest pot ser el problema d'aquí a uns anys quan es faci gran, però... espero, doncs, trobar-hi una solució que m'es/ que em satisfaiqui a mi i al cocodril.

L'Invitat ofereix una sortida que permeti salvar la cara als dos dialogants: admet el possible inconvenient, però el desplaça en el temps i fa una promesa endolcida amb un «espero».

Ha acabat el primer *round* amb taules.

II

Però el Conductor no ha quedat satisfet i hi torna, ràpid, sense deixar ni una fracció de segon de silenci:

5. CONDUCTOR: —Hi ha la llegenda famosa que... durant la dècada dels seixanta es va posar de moda als Estats Units tenir animals exòtics, però quan se'ls hi feien grossos no tenien més alternativa que posar-lo al vàter, tibar/ tibar la cadena i baixaven. I es veu que van trobar un hàbitat prou adaptable, ¿no?, sota les clavegueres de Nova York, i es van anar fent grossos; diu que mutaven, es tornaven blancs i eren cecs. [Silenci.]

Canvi abrupte de tema. ¿S'ha trencat la «màxima de relació» de Grice? Com que la competència conversacional del Conductor està fora de tot dubte, la violació de la norma només ha de ser aparent, i l'Invitat s'haurà de plantejar quina és la relació del relat amb el tema de la conversa.

S'ha fet un silenci ominós: el relat, ¿s'ha interromput abans d'arribar al seu desenllaç? Sigui com sigui, un silenci inesperat en una conversa crea una situació incòmoda, i l'Expert cuita a intervenir i ho aprofita per enviar un senyal de complicitat al Conductor amb un sol mot, amb to rotund:

6. EXPERT: —Efectivament.

L'ajut ha estat tan franc i inesperat que el Conductor —que havia introduït explícitament la història com una «llegenda famosa»— es veu obligat a retrocedir per optimitzar el rendiment del seu relat: si

al torn núm. 5 la història era una llegenda ara es carregarà amb el valor afegit dels succeïts reals; després l'Expert rebla el clau i continua la narració:

7. CONDUCTOR: — ¿És així, Z.? ¿Sí? Això, ¿és llegenda o...?/

8. EXPERT: No, no. És cert. Els/ la gent que treballava allà de pouers es van trobar un bon dia, doncs, que hi havia uns animals molt grans... i que... s'alimentaven... bàsicament, doncs, de/ de restes i de/ de rates/

A partir d'aquí el tàndem Conductor-Expert funciona a la perfecció, i l'Expert acaba el relat, mentre l'Invitat contempla, atònit i en silenci, la inesperada aliança que s'està formant davant seu:

9. CONDUCTOR: —Que no en deu faltar de material per menjar, ¿no?, an allà.

El Conductor ofereix a l'Expert un torn de conversa perquè amplii la seva intervenció.

10. EXPERT: —No: en nutrients és molt rica, evidentment, una claveguera. I eren animals que/ eren cocodrils, aquests, que s'havien anat/ doncs, pel/ pel vàter i... que havien perdut la seva pigmentació, havien anat creixent, creixent, creixent i eren animals bastant grans, i per tant, doncs, van haver d'organitzar una/ una cacera important fins a aconseguir eradicar aquests animals, que eren evidentment un perill pels... treballadors.

L'Expert recorre al vocabulari tècnic per deixar sentir atenuadament el pes de la seva autoritat: «nutrients», «pigmentació», «eradicar»...¹⁶

11. CONDUCTOR: —M'imagino anar per allà a sota i veure una boqueta d'aquelles del dos...

16. És un cas de *metaphorical style-shifting*. Per a aquesta noció, v. Muriel Saville-Troike, *The ethnography of communication*, Oxford: Basil Blackwell i Baltimore: University Park Press 1982, p. 62; v. també Jan Petter Blom i John J. Gumperz, «Social meaning in linguistic structures: Code-switching in Norway», dins John J. Gumperz i Dell Hymes, eds., *Directions in sociolinguistics: The ethnography of communication*, 2ª ed., Oxford: Basil Blackwell 1986, p. 407-434).

12. EXPERT: —I difícil de veure, en aquestes condicions. [*Silenci.*]

13A. CONDUCTOR: —Sí, noi. [*Silenci. Esbós de rialla.*]

Un silenci prolongat acull la fi de l'acte inaugural de l'aliança, i el Conductor s'apressa a intervenir amb una expressió buida que només serveix per mantenir obert el canal («Sí, noi»), però sense èxit, fins al punt que acaba deixant anar una mitja rialla nerviosa, característica d'aquestes situacions, mentre torna a regnar el silenci.

El segon *round* ha servit per forjar una aliança. L'Invitat n'ha restat al marge i ja sap que a partir d'ara es trobarà sol davant del perill.

III

El Conductor, reforçat pel nou ajut, es disposa a rematar la seva tasca crítica:

13B. CONDUCTOR: —[...] M'he quedat molt parat, ¿eh, X.? Aquesta no l'hagués dit mai. Ara sé que hi ha més d'un defensor del/ dels animals que està aquí trucant. Segur, ¿eh? Que diu que: «¿Això què és?...». Hi ha molta gent, ja ho sabem tots, que no hi estan d'acord, amb aquesta polítics.

Expressió de la sorpresa com a forma atenuada de la discrepància, mentre aquesta es posa suposadament en boca d'externs (un nou mecanisme d'atenuació).

L'Invitat inicia la seva rèplica per «salvar la cara»: ell és persona responsable:

14. INVITAT: —No, home; jo penso que/ que si tens un animal, tinguis l'animal que tinguis, has de saber molt bé... per què el vols i si el podràs cuidar, si el podràs tenir, si el podràs tenir en condicions. Pel meu cantó, doncs, penso que sí que puc: tinc l'espai necessari, m'agraden; l'únic problema que hi tinc és que hi ha vegades que, doncs, em passo molt de temps fora (molt de temps, doncs, poden ser dos setmanes, tres setmanes sense estar a casa), llavors, doncs, no sóc jo la persona que/ que en tinc cura, però mentres hi sóc intento fer-ho al millor possible perquè/ perquè estigui tant o més bé que/ que a qualsevol altre lloc. La/ la idea, doncs, penso jo que seria que no hi hagués cap animal que estés en captivitat; però també a vegades ho penses: vull dir, si no el tens tu, potser l'agafa-

rà una altra persona i aquesta persona el cuidarà pitjor. *[Pausa.]* No ho sé, jo penso que/ que pel/ pel meu cantó faig/ faig tot el que puc perquè qualsevol animal que tingui, ja dic: sigui des de/ des d'un gos o... fins a un cocodril, el tingui en condicions; i sinó no el tindria.

L'estil és semblant al del torn núm. 2, també de contingut justificatiu.

El Conductor torna a l'atac i l'Invitat es defensa fins que el nou argument que esbossa a la fi —els animals «exòtics» que compra tenen l'autorització corresponent (torn núm. 20)— obrirà a una nova dinàmica:

15. CONDUCTOR: —¿I on el vas 'nar a trobar, aquest cocodril? ¿Te'l vas trobar de casualitat, el vas 'nar a comprar expressament?

Pregunta retòrica: el Conductor vol aconseguir que l'Invitat assumeixi explícitament la seva responsabilitat en la compra de l'animal.

16. INVITAT: —No: jo havia tingut/ bueno, havia tingut... peixos tropicals, havia tingut piranyes, bé, ja et dic, sempre m'han agradat una miqueta els animals/

17. CONDUCTOR: —Coneixem una cara d'en X. *[riu]*...

Nova declaració de sorpresa del Conductor.

18. INVITAT: —...una mica exòtics! I... m'he anat fent amic d'una persona que té una tenda d'animals, i un dia l'hi vaig dir. Feia temps ja que no tenia cap animal... aixís...

L'Invitat es resisteix a pronunciar el qualificatiu de l'animal: «una mica exòtic» (atenuació), «cap animal... aixís» (dèctic).

19. CONDUCTOR: — Que surti de la norma.

Judici de valor atenuat.

20. INVITAT: —Sí. I m'ho va dir. Diu: «Mira —diu—, m'han portat aquest animal —diu— està perfectament en regla i/» o sigui que/

L'invitat accepta la derrota i inicia un nou argument

Els cocodrils han de tenir papers, doncs: no és lícit acceptar el primer animal «exòtic» que ens vengui un desconegut i endur-nos-el a casa. Conductor i Invitat han trobar ja una via comuna, encara que no transitin en la mateixa direcció: en la justificació objectiva que el segon dóna de la seva actuació (el respecte a una restricció legal), el primer ha obtingut un argument per a la seva campanya en defensa dels animals. Els torns següents demostren aquesta disjunció d'interessos:

21. CONDUCTOR: —Que un animal està en regla, ¿què vol dir?

El Conductor fixa el nou tema amb una pregunta.

22. INVITAT: —No, per/ per descomptat que una cosa que no faria mai és/ és/ és comprar un animal que/ que no estés/ que no tingués els seus papers/

L'Invitat, interessat en la seva justificació, prossegueix sense contestar-la.

23. CONDUCTOR: —O sigui: les autoritats han donat el vistiplau perquè aquest animal es comercialitzi.

El Conductor es respon a ell mateix per assegurar el seu fil d'argumentació.

24. INVITAT: —Sí, sí, sí: ha de tenir els seus papers de/ de/ conforme ha nascut en captivitat, que està marcat, té el seu/ té la seva matrícula penjant de la cua. O sigui/

L'Invitat accepta la proposta del Conductor i acumula els signes externs del compliment de la llei.

Havent trobat el terreny comú, les coses haurien de ser més fàcils. Però l'Expert encara no havia dit realment la seva, i amb la seva intervenció deixarà la conversa al caire de l'abisme; finalment, el Conductor s'haurà d'exercitar a fons per superar la sotragada:

25. CONDUCTOR: —I la procedència, ¿la/ la coneixeu?

El Conductor, que ja havia quedat satisfet, intenta desactivar la confrontació oferint a l'Invitat la possibilitat d'esplaiar-se exhibint la correcció de la seva conducta personal.

26. INVITAT: —Sí, el que passa exactament/ bueno, és que està amb unes lletres en clau, no sé exactament què volen dir; [*mirant a l'Expert:*] això, possiblement...

L'Invitat s'agafa a la mà que li estén el Conductor i aprofita els seus dubtes per oferir a l'Expert la possibilitat de lluir-se en un terreny que ja no li és advers.

27. CONDUCTOR: —En Z./

El Conductor col·labora immediatament amb l'Invitat

28. INVITAT: —...en Z. ens ho podria dir...

29. EXPERT: —Sí. De fet, molts d'aquests animals exòtics s'han/ tots ells han d'estar venuts amb/ amb uns papers, com dèiem, que... indiquen que aquell animal ha estat criat en captivitat. El cas dels cocodrils és/ és bastant fàcil perquè hi han moltes granges de cocodrils i... aquests papers indiquen també que aquell animal no és pertanyent a una espècie en perill d'extinció i per tant que és completament il·legal tenir-los a casa. Per tant, doncs, això que ha fet en/ en X. és molt adequat, és a dir: tenir tots els papers en regla. De tota manera, doncs, també potser val a dir, doncs, que... evidentment, doncs, el plantejar-se tenir un animal d'aquestes característiques a casa, doncs, no és el més indicat en la majoria dels casos. Pensem això: que tens un animal que creix i que finalment, doncs, quan ocupa un espai, doncs, pot arribar, doncs, a fer tranquil·lament més de dos metres; això, doncs, pot comportar uns problemes importants. El/

L'Expert, que no ha manifestat la seva opinió, vol tanmateix expressar-la, i malgrat els seus esforços per no trencar l'esperit de col·laboració (repreñ el qualificatiu atenuat «exòtics», lloa la conducta legal de l'Invitat), acaba exposant obertament la seva censura, malgrat les restriccions («en la majoria dels casos») i els afegits justificatius adreçats a un destinatari plural que inclou totes dues parts («Pensem això»).

30A. CONDUCTOR: —Jo, és que no me l'imagino per 'lla sobre la catifa; no l'hi sé veure, per 'lla a casa, arrossegant-se i amb aquell caminar tan/ tan curiós... Allò: surts de bon dematí, t'aixeques, surts de l'habitació i et trobes allà a terra, aixís, moguent-se, i... no hi estem bé. [*Silenci.*]

El Conductor s'adona que s'ha arribat al límit i corre a aplicar el remei per a les dues bandes: per no deixar sol el seu aliat tapa amb una mica de soroll verbal la poca traça de la segona part del seu torn donant-li la raó, però ho aprofita per desactivar alhora la part més explícita de la crítica acudint una altra vegada al to humorístic.

A partir d'aquí les possibilitats de continuar el debat subterrani sobre la licitud de tenir animals no domèstics en captivitat estan esgotades. No es pot anar més enllà sense que el diàleg deixi de ser una conversa agradable i efectivament els dos contertulians (el Conductor i l'Invitat: l'Expert ha quedat al marge) s'esforcen a refer l'esperit de solidaritat:

30B. CONDUCTOR: —Però és clar, podé el tens per 'lla a fora, al jardí.

El Conductor s'apressa a fer marxa enrere desactivant la seva pròpia broma.

31. INVITAT: —Home, no, al jardí ara a l'hivern penso que no/ no/ no estaria gaire còmode, a fora al jardí, perquè són animals de sang freda, són animals que/ que han de tenir/ ja/ ja tenen les seves mesures pròpies per/ per intentar regular-se la temperatura... com la necessiten i per descomptat que no els pots treure a fora a l'hivern perquè se't moririen; agafarien un refredat increïble.

L'Invitat aprofita estratègicament el peu que se li ofereix per estendre's en explicacions que demostrin el seu bon coneixement dels hàbits de l'animal i, doncs, implícitament, la seva capacitat per tractar-lo bé.

32. CONDUCTOR: —¿li has fet un petit cau, un bressol, un/?

El Conductor torna a manifestar la seva voluntat de refer la bona harmonia demanant a l'Invitat un aclariment positiu que li permeti lluir-se.

33. INVITAT: —No. Ara mateix és molt petit. Tinc un aquari que és força gran i està visquent en un aquari, doncs, que/ que hi ha un tros molt gran, una part molt gran que és d'aigua, l'aigua aquesta està sempre a una temperatura de vint-i-cinc, vint-i-sis graus, té la seva part per sortir, té un/ té un llum que li dóna més escalfor encara si vol sortir fora a prendre el sol l'has de/ l'has d'anar mantenint a/, doncs, unes certes hores, i el cicle que seria el cicle del/ del sol, d'obrir-li la llum al matí, de tancar-li al vespre, doncs, fer-li

un/ un microclima per/ per aquest animal i, com he dit, el problema pot venir, doncs, em penso, si/ si no vaig equivocat, que creix entre uns deu o dotze centímetres l'any i el problema pot venir d'aquí a uns anys, doncs, quan faci més d'un metre, però tampoc no/ no té per què ser un problema, perquè a casa no visquem, no visc en una ciutat i llavors hi ha/ hi ha prou espai, ara, el/ el que pensaran la meua família quan sigui més gran i per/ per descomptat més perillós, allavors és un/

L'Invitat ho aprofita per continuar presentant la seva imatge de cuidador d'animals responsable; però com que no pot deixar les crítiques sense resposta si no vol «perdre la cara», després de la resposta pròpiament dita reprèn el tema del «problema».

34. CONDUCTOR: —¿Què fa, ara, un parell de pams?

El Conductor indica a l'Invitat que no té interès a continuar la discussió ignorant el canvi de tema que li proposa i fent-li una pregunta neutra que denota la seva voluntat de col·laboració.

35. INVITAT: —Ara fa uns cinquanta centímetres. [Silenci.] I la veritat és que si s'enfada, doncs, també/ també fa por, per petitó que sigui també fa por; però una cosa és perdre-li una miqueta el respecte... Si/ si/ si tingués molta por, doncs, tampoc no l'hagués agafat. Penso que és un/ un terme mig, que has d'arribar, ¿no? Si/ si t'agrada aquest animal i/ i t'agrada, doncs/ doncs, vigilar-lo no/ no has de tenir-li por; si/ si tens un animal amb por a casa, la veritat: és millor no/ no tenir-lo.

L'Invitat contesta breument (la resposta no interessa a ningú) i després d'un silenci, tranquil·litzat pels tres senyals de pau seguits oferts pel Conductor (torns 30b, 32 i 34), pot deixar tancada la qüestió concedint un acord parcial als contrincants perquè també ells puguin «salvar la cara».

El bon clima s'ha refet i la conversa pot prosseguir satisfactòriament a micròfon tancat, mentre als receptors sona una ràfega musical i s'introdueix la publicitat. La gestió correcta d'un conflicte de conversa ha fet que segurament cap dels radioauditors no hagi estat conscient del pols que els participants en el programa acaben de mantenir.

El folklore, forma artística de la comunicació

És així com sorgeixen i es propaguen els rumors i les llegendes (i molts altres tipus de narracions): en la conversa; perquè el que anomenem folklore narratiu no és sinó literatura col·loquial: no és més que una eina de la interacció parlada que ens permet de fer moltes coses, no solament conversar. Aquí, per exemple, la història dels cocodrils ha servit d'argument per defensar la protecció de la fauna salvatge i contra la captivitat de les espècies animals no domèstiques i el maltractament dels animals en general; en un altre moment, un altre conversador pot oferir aquest mateix relat a la concurrència per quedar bé: pels seus valors intrínsecament artístics i per no quedar-se endarrere davant un altre conversador que acaba de delectar l'auditori amb l'explicació d'algun cas sorprenent i dramàtic; una tercera persona pot contar aquesta història per associació d'idees, simplement per mantenir la seva col·laboració en la conversa quan es parla, posem per cas, de l'estat de les clavegueres de la ciutat on es viu o del recent viatge del contertulià a Nova York. Els camins per on s'obre pas el folklore són infinits.

Ara bé, més d'un lector podrà demanar-se: i, ¿on és l'art —la literatura— en aquest relat? A aquest lector li podríem donar una resposta fàcil: tots els relats, com a representacions de la realitat que són, són per naturalesa «artificiosos»: artístics, amb independència de la seva complexitat i el seu valor qualitatiu, però seria poc probable que el convencéssim, i a més a més aquesta explicació tampoc no faria justícia a la nostra història.

Examinem-ne, per començar, l'argument. Una persona, amb una innocent i inofensiva intenció d'esplai i gaudi personal, compra un animal i li dedica les seves atencions; més endavant, quan la satisfacció que al principi s'havia experimentat comença a deixar pas a una situació potencialment perillosa que es contempla amb inquietud, aquesta mateixa persona es desfà del problema de la manera que troba més còmoda, ràpida i expeditiva... amb el resultat que en el subsòl de la seva mateixa ciutat està contribuint a crear, amb

aquell mateix acte i sense saber-ho, una situació paorosa, amb un perill molt més gran per a moltes més persones.

És cert que si ho recordem bé (v. torn núm. 10), la història no acabava aquí: s'organitzava una cacera per eliminar els cocodrils. Aquell final, però, és estrepitosament fluix i contrasta amb l'excel·lent construcció del relat, que explica com una persona, pensant que soluciona un problema, en crea sense saber-ho un de molt més gros. I, més que fluix i dolent, és que és del tot innecessari. ¿Recordem ara on feia acabar el relat el Conductor? Justament en el punt en què es produïa la situació perillosa a les clavegueres, tal com ho hem fet en el paràgraf anterior (torn núm. 5). S'acabava precisament en el moment en què es creava el *suspense* que justifica la narració. No hi ha dubte que el Conductor sabia el que es feia en aturar-se allí.

El relat té també una altra lectura sobreposable, d'ordre ètic: una persona maltracta un animal i els membres de la seva espècie queden en situació de retornar el maltractament als membres de l'espècie agressora; és també, doncs, la història d'una agressió i una venjança col·lectiva en potència o, si es vol, d'un pecat que en ell mateix porta la seva futura penitència. Per això és més eficaç que el relat no acabi: al capdavant tots som membres de l'espècie agressora. En aquesta lectura el sentit catàrtic de la història queda reforçat.

En el nostre *magazine* radiofònic matinal, la història ha estat invocada no tan pel *suspense* —que és un interès que sempre pot tenir— com per la càrrega discursiva que amaga. *Mutato nomine, de te fabula narratur*: «Sota un altre nom, és de tu que parla el relat». Els predicadors saben que els exemples convencen més que les paraules. No tot el que cal dir és fàcil de dir, i de vegades, per raons d'expressabilitat, la conversa ha de recórrer, com el poeta, a sentits no literals, encara que els pragmatistes hagin prestat fins ara poca atenció a la dimensió artística de la comunicació interactiva.¹⁷

17. Jenny A. Thomas, *Meaning in interaction: An introduction to pragmatics* (Londres i Nova York: Longman 1995), p. 122-123.

Però hi ha encara més fets interessants en el terreny artístic: la utilització coherent i claríssima d'un llenguatge simbòlic, tal com hem observat abans en el cas de la història sobre el contagi de la sida. El cocodril, que és un doble modern del drac quant a la significació (com el drac és un monstre devorador associat a l'aigua), representa en grau màxim, amb el seu «sadisme dental», com diu Durand, l'agressivitat i la crueltat.¹⁸ Es tracta, no pas gratuïtament, de cocodrils mutants, *blancs* i *cecs*: el color blanc no és aquí el blanc brillant, doble de la llum i l'or, sinó la negació del color, un blanc ceruli, mat, apagat: un doble de la lividesa funerària; la ceguesa, per altra banda, representa aquí simbòlicament no pas la clarividència interior sinó un menyscapte de la intel·ligència, i serveix, doncs, per accentuar el caràcter irracional de l'agressivitat associada al cocodril.¹⁹ I en darrer lloc fixem-nos en l'hàbitat final dels animals: les clavegueres, una caverna subterrània proveïda d'aigua, una aigua negra, com l'aigua tenebrosa i mortuòria del llac a la vora del qual viu el drac, una aigua pútrida, «estimfalizada», com la qualifica Bachelard, a la qual arriben els cocodrils per un descens vertical: per una caiguda. Cap detall plàstic no és gratuït: ni tan sols el fet que se situï invariablement a Nova York quan podria localitzar-se en qualsevol altra població dotada de clavegueres. Nova York és el símbol occidental de la gran urbs moderna, de la gran jungla de l'asfalt on tothom es troba sol enmig de la multitud i en què totes les agressions són possibles, l'equivalent simbòlic del bosc de les novel·les medievals i les rondalles, ple de feres, nans, bruixes, ogres i bandits. ¿Podem dubtar, encara, que estem davant una construcció potser elemental, però no per això menys acuradament elaborada?

Potser hauríem pogut donar una raó més ràpida (però també infinitament menys eficaç) a favor del caràcter literari d'aquest relat si haguéssim advertit que té un argument de ficció, tal com efecti-

18. Durand il·lumina també la qüestió de la lectura ètica del relat, que suggeríem més amunt, quan reconeix que «sovint [...], en les fantasies infantils, l'animal devorador es transforma en justicier» (*Structures*, p. 89-90).

19. Durand, *Structures*, p. 101-102.

vament succeeix. Per començar, és fàcil de veure que no és possible de cap manera fer passar sa i estalvi un quadrúpede vertebrat dotat d'una mandíbula relativament llarga i d'almenys un parell de pams de longitud pel sífo al qual els inodors deuen el seu nom; i fins i tot admetent que hagués pogut arribar viu al subsòl novaiorquès per qualsevol altra via, ¿quants cocodrils haurien hagut de seguir aquest camí perquè dintre de les clavegueres de l'àrea metropolitana més extensa dels Estats Units (3.585 km², quasi quaranta vegades la de la ciutat de Barcelona) haguessin sobreviscut i coincidit dos exemplars de sexe diferent per procrear una nissaga? Altrament, tothom sap que un cocodril és un animal poiquiloterm —de «sang freda»— i que Nova York és un exemple de clima continental: a l'hivern hi neva sovint, i una senzilla consulta a una enciclopèdia o a un atlas (o al National Weather Service per Internet) ens informa que la temperatura mitjana anual de la ciutat és de 12°C, amb una oscil·lació que va dels -2°C del mes de gener als 29°C del mes de juliol. Cap crocodílid no podria sobreviure gaire temps en aquestes condicions per a ell tan extremes.

I tanmateix tot un llicenciat en biologia admet sense el més petit rubor que la història és absolutament certa (torn núm. 8). I tampoc no reaccionen el Conductor ni l'Invitat, que demostra conèixer molt bé les necessitats vitals de la seva mascota, ni tan sols després que el darrer hagi explicat que no pot tenir el cocodril al jardí de casa seva, a la vora de Barcelona, perquè és un animal de sang freda i necessita un microclima especial que mantingui l'aigua durant tot l'any a una temperatura de 25/26°C amb exposició a la llum artificial quan no hi ha la del sol (torn núm. 33).

¿Com és possible, això? L'Expert no és un incompetent, un cínic ni un mentider; simplement, en aquell moment era un participant en una conversa, i ja sabem que els conversadors són cooperatius i tenen les seves estratègies. Ens ho torna a explicar Wardhaug: «Fins i tot les persones que tenen una formació científica no traslladen l'actitud científica a tots els aspectes de la vida. El funcionament

adequat de les coses requereix que hi hagi certes disfuncions entre el món de la ciència i el món de l'existència quotidiana».²⁰

Folklore, popularitat i tradició

I ara que hem donat *una* explicació de per què i com apareixen els rumors —sobre un cas concret que ens ha servit d'exemple, però que només és un entre els infinitament possibles, que ens haurien dut cap a altres direccions no menys interessants—, potser seria bo que introduíssim una reflexió sobre els conceptes de tradició i popularitat, atès que, com es veurà per les anotacions, la majoria dels rumors que presentem tenen els seus equivalents escampats arreu del món i no semblen tenir un comportament diferent de les velles llegendes recollides pels folkloristes del segle XIX.

Els interlocutors de la conversa que hem analitzat no són pagesos vells i analfabets habitants de zones rurals marginalitzades, sinó gent jove (tots estan en la trentena), il·lustrada, amb ocupacions en el sector terciari i residents en una gran ciutat. No es poden identificar amb la imatge de *poble* tal com l'entenia el folklore clàssic, i tanmateix, la seva competència folklòrica no té res a envejar a la dels vells informants d'extracció «popular». Alguns folkloristes nord-americans han intentat tallar el nus gordià de la definició essencialista de *poble* (el *poble* entès com a categoria a la qual pertanyerien permanentment alguns individus per oposició a altres que no hi pertanyerien mai) obrint el significat d'aquesta paraula fins a arribar a designar el «conjunt de persones que comparteixen almenys un tret comú».²¹ Aquest no és el lloc de discutir en detall aquesta

20. *Conversation*, p. 11. Aquest exemple creiem que demostra que la credibilitat no seria pertinent com a criteri definidor de la llegenda (si s'hagués de donar bel·ligerància a aquesta noció); de fet, tal com s'acaba de veure, la credibilitat dels relats de conversa no és ni tan sols un criteri objectiu: l'Expert dóna com a bona una història que en el seu rol de biòleg hauria rebutjat de pla; per la seva banda, el Conductor, que en el torn 5 havia començat admetent que es tractava d'una llegenda, fa marxa enrere en el torn 7 així que veu la possibilitat d'una estratègia més forta.

21. Alan Dundes, «Who are the folk?», dins William Bascom (ed.), *Frontiers of folklore*, (Boulder, Co.: Westview Press 1977), p. 17-35 (incl. a Alan Dundes, dir., *Interpreting folklore*, Bloomington, Ind.: Indiana University Press 1980, p. 1-19).

noció, però sí que hem de fer constar que als autors d'aquest treball ens sembla que no renuncia sinó aparentment a la noció romàntica i que en la pràctica deixa les coses com abans. L'exemple que comentem demostra que en el terreny del folklore no existeix cap «cos místic» que pugui ser anomenat *poble* (i nosaltres creiem a més a més que ni tan sols existeix en l'aspecte polític o sociològic, però això ja ens duria massa lluny). La noció de *poble* només es podria repescar, en termes comunicatius, a un preu altíssim; de fet, massa alt: com a atribut *contingent* aplicable a les persones que participen en una interacció comunicativa directa amb altres persones del tipus que hem definit més amunt en parlar de la conversa. Així, les persones deixarien de ser *poble* en el moment en què el tipus d'interacció esmentat s'acabés, i com és lògic podrien tornar a ser-ho i deixar-ho de ser al cap del dia tantes vegades com calgués, sense que, naturalment, estiguessin obligades en cap cas a fer folklore quan es trobesin en aquest estat, que no tindria res a veure amb l'adscripció ètnica, el nivell de renda, el domicili o les ocupacions professionals de cadascú, per més que aquestes característiques —juntament amb moltíssimes altres— afectessin i contribuïssin a configurar el seu eventual comportament folklòric. Com que és evident que en arribar a aquest grau de contingència la noció deixa de ser útil (per al folklore i per a qualsevol especulació científica), nosaltres hem preferit abandonar-la.

Per una altra banda, la «tradicionalitat» no és cap atribut inherent a cap relat: no depèn de cap estructura argumental; en altres paraules: no hi ha relats *intrínsecament* tradicionals —intrínsecament folklòrics— en oposició a altres que no ho són, ni, paral·lelament, tampoc és cert que «la tradició» —així, amb article determinat i hipostatitzada: convertida en un cabal concret, limitat i patrimonial, només susceptible de minvar o, com a màxim, de desenvolupar-se només a les zones marginals de la societat— s'extingeixi simplement com a conseqüència de la desaparició física dels seus portadors. Les històries només es creen quan hi ha demanda social:

davant de determinades realitats problemàtiques que resulta delicat de plantejar obertament o respecte a les quals és difícil d'assolir el consens, i només perduren —és a dir continuen en ús— mentre aquesta demanda subsisteix o, per dir-ho més senzillament, mentre poden continuar sent temes de conversa; mentre coincideixen amb alguna zona «ruïnosa» de l'edifici social que necessiti ser reforçada o amb alguna fricció dels mecanismes de les relacions humanes que convingui amorosir, i per això resulten tan pràctiques com un llinament o una biga, i per això la gent hi recorre i les utilitza una i altra vegada i acompanyen un grup humà fins que l'edifici s'esfondra, fins que la família canvia de pis, o fins que la nafra ha pellant. Aquest fenomen natural de la retòrica de la conversa, observat a través de les ulleres apassionades i fonamentalistes del romanticisme, primer, i de la frígida miopia positivista després, és el que ha pogut produir la il·lusió de «tradició», però en matèria de folklore cal parlar no de «tradició» sinó de «vigència». És clar que una zona de fricció de la societat catalana de les acaballes del segle XX (i de qualsevol altra societat altament industrialitzada), com tothom sap —i demostraria, si fes falta, la conversa que hem transcrit més amunt—, és el tracte que cal tenir amb el medi ambient en general i amb la fauna en particular. En aquest sentit, la història dels cocodrils a les clavegueres de Nova York respon a l'esperit del seu temps i no és sinó la sublimació narrativa d'una de les postures enfrontades en un contenciós que la nostra societat, de manera tàcita o expressa, manté obert, i és lògic que es mantingui vigent fins que algun tipus de consens no l'extingeixi. Aleshores desapareixerà *aquest* relat (o potser els seus detritus seran reconfigurats per contribuir a satisfer altres demandes), però no morirà pas l'energia narrativa inherent a la fràgil i limitada condició humana, i podem estar segurs que, sempre que calgui, noves narracions arribaran per guarir les noves nafres.

Quan el «folklore» no és folklore

I així i tot encara no hem acabat d'extirpar de la noció de folklore totes les vegetacions teòriques indesitjables. Fa un moment dèiem que no hi ha relats intrínsecament folklòrics, i ja hem vist que el folklore no ho és pel fet de ser tradicional ni per la seva suposada «popularitat». Ara bé, amb independència de les consideracions anteriors, un relat, ¿no és sempre folklòric per raó del seu argument? És a dir: sempre que un tema identificat alguna vegada com a instrument de comunicació folklòrica apareix en conversa, ¿és folklore? En altres paraules, ¿«oral» seria un substitut suficient i per tant acceptable de l'incòmode adjectiu «folklòric»?²²

Hem examinat la narració dels cocodrils a les clavegueres de Nova York i hem vist com cristal·litzava, en viu, en un estudi de ràdio. Els tòpics que conformen aquesta nebulosa narrativa són ben delimitats si en lloc de veure-la com a comunicació ens la representem a manera de *puzzle*. Si de la totalitat del procés de comunicació n'abstraiem la forma i ens quedem amb l'esquelet ben escurat, i, posteriorment, reduïm la diversitat del narrat a una seqüència lògica, ens apareix el següent tòpic: a les clavegueres de Nova York hi viuen una espècie nova de cocodrils, són l'adaptació dels que els novaiorquesos llençaren pel vàter quan es cansaren de tenir-los a casa.

En la mateixa emissora que va radiar el rumor dels cocodrils, un dimarts al migdia, la conductora d'un programa d'entreteniments va dedicar l'espai a parlar dels animals domèstics. Hi havia convidat

22. No hi ha dubte que els defectes de mètode i el desconcert i la impotència teòriques que han presidit la major part de la història del folklore li han guanyat un explicable i merescut descrèdit, i els presents investigadors reconeixen que no accepten el terme sinó a manca d'un altre de millor. Amb tot, en aquesta matèria convé no llençar la criatura amb l'aigua bruta de la palangana, com es fa sovint quan no es distingeix entre el folklore com a tipus específic de comunicació (que és un objecte d'investigació acadèmica del tot legítim si es fa amb unes perspectives teòriques i de mètode científicament vàlides) i el reciclatge dels productes culturals d'origen folklòric—real o suposat—dintre dels circuits del consum cultural a causa del seu valor identitari. Per a aquest cas, el folklorista alemany Hugo Moser va introduir el 1962 la noció de *folklorisme* (a la qual correspon l'adjectiu *folklorístic*), que ha estat divulgada entre nosaltres per Josep Martí (v. un útil recull dels seus treballs a *El folklorismo: Uso y abuso de la tradición*, Barcelona: Ronsel 1996).

un veterinari i una advocada famosa que té molta estima a gats i gossos. El programa s'anava desenvolupant amb tota normalitat. El veterinari va exposar que algunes persones tenien animals exòtics a casa, com un conegut seu, que tenia taràntules:

CONDUCTORA: —Aquestes taràntules haurien d'estar a la natura o a on els pertoqui, no ho sé...

VETERINARI: —Ja ho sé!, ja ho sé! Però aquest les té en allí, i les toca!

ADVOCADA: —Com els cocodrilos. Després se'n cansen i els deixen anar i a les clavegueres de les ciutats s'han trobat algun cocodriloo...

VETERINARI: —Exacte!

CONDUCTORA: —Exacte! És clar.

ADVOCADA: —... I després algun mono. I així és clar: una vegada que estan, s'han de tenir i retenir.

VETERINARI: —Això és indiscutible!

ADVOCADA: —Maten a la mare per agafar el petit.

La conversa va continuar indicant que hi havia animals que no es podien tenir en l'àmbit domèstic. La conversa, com a tal, funcionava perfectament sense cap mena de problema: tothom estava d'acord.

No deixem l'emissora de ràdio, però canviem de dia i de lloc. Un dijous a mitja tarda un col·laborador d'un altre programa d'entreteniment presenta un reportatge interessant sobre les clavegueres de Barcelona. Reporta el testimoni gravat de responsables municipals d'aquesta «ciutat a l'ombra».

REPÒRTER: —La ciutat subterrània també té els seus habitants: les rates. N., responsable de neteja de les clavegueres de Barcelona, diu que la població de rosegadors està controlada i que difícilment hi trobarem cap altre animal.

Breu ràfega de música intrigant.

RESPONSABLE: —Bueno, aparte de las tortugas ninja que alguna vez hemos tenido también aquí [*esbossa un rialla*]... pues... cucarachas, más o menos y... nada más, nada más. No sé... Se habla que en Nueva York había cocodrilos. ¡Es cierto! ¡Es cierto! La gente se iba

de viaje al Caribe, se traían un lagartito, y como el lagartito en casa estorbaba, ipues al lavabo, y fuera! Eso creó una especie..., que, claro, estaba dentro de las alcantarillas, y que cuando se dieron cuenta era una especie ciega, porque, claro, había evolucionado, y tuvieron que matarlos con rifles. Porqué lo descubrieron después. Aquí, como comprenderás, si se pasa dos veces al año a limpiar, cualquier cosa que pudiera aparecer aquí, se detectaría.

El reportatge continua amb una visita guiada a les clavegueres de Barcelona de la mà dels operaris que fan les inspeccions rutinàries.

Aquestes dues narracions que acabem de transcriure són més informatives d'un tòpic que no pas el dibuix d'una situació de comunicació folklòrica. La intenció, en un cas i en l'altre, és estrictament informativa: el pes de tota la intervenció —tant la de l'advocada com la de la responsable de neteja de les clavegueres de Barcelona— radica en la mateixa informació. Una i altra en tenen prou a efectuar un treball —més acurat en la responsable de neteja que en l'advocada— sobre la forma del missatge amb vista a deixar la informació lògicament comprensible. La claredat lògica els és suficient per presentar el tòpic.

Aquestes dues converses que acabem de transcriure parlen dels cocodrils a les clavegueres, però sense que la menció d'aquest tema presenti valor folklòric. En tots dos casos la intenció és estrictament informativa: el pes de tota la intervenció —tant la de l'advocada com la de la responsable de neteja de les clavegueres de Barcelona— s'esgota en el nivell informatiu: en el primer cas, l'advocada es limita a explicar —o més aviat es limita a mencionar escaridament— què sol passar amb els animals singulars que la gent s'endu a casa, i en el segon, la narradora exposa simplement què pot passar quan les clavegueres no es netegen, a l'inrevés del que es fa a Barcelona. No hi ha problema comunicatiu: tothom pot exposar les seves idees sense ambages; correlativament, el tòpic no adquireix configuració artística apreciable: en el primer cas desapareixen totes les caracteritzacions simbòliques; en el segon, la ceguesa és simplement un detall curiós, com ho podria ser qualsevol altre color

de la pell o el fet que els animals haguessin desenvolupat membranes entre els dits, com les granotes; i el *suspense* desapareix en tots dos casos.²³

En la primera versió del rumor, en canvi, la història no es presentava «per necessitats del guió»: no s'estava argumentant directament l'obligació de cuidar els animals de companyia que un ha triat o de què pot passar si no es netegen periòdicament les clavegueres d'una ciutat. Es tractava simplement de passar una bona estona quan un dels dialogants —bon coneixedor de les regles de la comunicació interpersonal, que és una condició *sine qua non* perquè aparegui el folklore— va tenir interès a canviar de tema i va entrar en una zona que en aquell context resultava delicada; la situació comunicativa va requerir un esforç suplementari de treball narratiu perquè el pes específic no recaigués tant en l'argument que es transmetia com en altres ressorts comunicatius —el prestigi, «la cara», el rol o posició...—; aleshores, el tòpic va prendre la forma adequada a la intenció. No és que la informació perdés valor, sinó que el que era narrat no descansava en el nivell informatiu; el relat es va decantar sobre aquests altres nivells més circumstancials, afectius, emotius i vivencials: el tòpic es va adequar a les intencions. *Quidquid recipitur, ad modum recipientis recipitur*, deien els escolàstics amb molta raó: «Allò que és rebut s'adequa al mode del recipient».

La informació sempre és dirigida. En les dues últimes versions, la finalitat és la mateixa informació. En la primera situació, la informació es vesteix de poder focalitzat, d'un joc de credibilitats, d'atencions ocultes... També en una conversa el temps és poder. I en la primera versió el tòpic es fa temps: frases llargues, detalls, repeticions

23. Quan defensem que una fórmula argumental no posseeix, *per se*, valor artístic no estem dient res de nou: l'art, bo, menys bo, o dolent, l'hi posa el narrador quan la plasma, i això val tant en la literatura escrita com en l'oral. Simplement, no veiem que el folklore n'hagi de ser una excepció. Umberto Eco ens recorda que quan s'usen les figures retòriques de manera creativa no només serveixen per embellir un contingut ja donat sinó que contribueixen a dibuixar un contingut diferent (*Tratado de semiótica general*, trad. de Carlos Manzano, Lumen: Barcelona 1981, p. 441).

i intervencions sovintejades que no aporten informació nova però que allarguen mesuradament el temps d'intervenció. En la segona i tercera situació comunicativa no hi ha res més a dir: s'informa. Aquí, el poder és la utilització del tòpic de manera informativa. En la segona de les versions, tothom està d'acord i el relat es redueix a un brevíssim i ràpid sumari, quasi un mer recordatori del tema; en la darrera, la persona que parla pretén només treure importància a un episodi conegut i desmentir que el cas pugui produir-se a les clavegueres de Barcelona, i aleshores la història queda minimitzada i es descabdella com a conseqüència d'una confusió inicial: la cria del cocodril és presa per un *lagarto* (que després passa a ser designat amb diminutiu: *lagartito*) per part dels que se l'enduen.

El coneixement del tòpic pot ser utilitzat per a moltes altres finalitats, sense que arribin a ser folklore. Vegem un exemple de com la publicitat utilitza un rumor amb la finalitat de promocionar un cotxe.

Per al llançament del model Mégane, la casa Renault va elaborar un anunci de televisió que anava acompanyat per una música suau i misteriosa, però no intrigant. Els colors eren emblanquinats per un deix d'humitat i boira que tothora l'acompanyava. La gran majoria de plans eren inclinats i amb molta agilitat es passava d'un pla a l'altre, pràcticament sempre a través de fosos. L'esquema era el següent:

Un automòbil circula per una carretera vella que passa pel mig d'un bosc. Amb un fos d'imatge apareix la figura poc definida i borrosa d'una noia jove; és morena, té els ulls grossos i enfonsats, fa ulleres, no té ni color ni expressió als llavis i a la cara en general; porta un jersei blanc, un vestit llarg, i té una mirada perduda. El cotxe para a molt poca distància de la noia. Ella s'acosta. Porta un vestit florejat però gens cridaner, en què el fons fosc es menja les flors blanques. La noia puja al cotxe. Fulles mortes i misteri arreu. Boira. Se sent en *off* la veu del conductor: «No hauries de fer autostop en aquestes hores». Primer pla de la noia, amb la mirada perduda i la cara esblaimada, que exclama inexpressivament: «La corba...», i mentre el cotxe continua circulant per la carretera plena de fulles, prossegueix: «—... aquella noia...». Visió frontal del cotxe tot fent un tomb sense cap mena de senyalització, ple de fulles i amb poca visibilitat.

Els llums del cotxe són encesos i el netejaparabrises funciona. Ell: «Què?». Ella: «Va ser una nit com aquesta...». Cinc plans molt ràpids que presenten, des de diferents perspectives, el cotxe circulant amb seguretat i comoditat. Des de l'interior, pla del rostre del noi: porta barba de dos dies, sembla atractiu i simpàtic i va vestit informalment. Atent i segur de la conducció, diu: «Perdona, ¿què deies d'una corba?». La noia somriu, seductora; el jersei blanc ja no predomina tant sobre el vestit florejat. Diu: «No res, era una llegenda». El cotxe s'allunya. Al mig de la pantalla apareix el missatge que una veu seductora i segura, d'home, pronuncia: «Mégane, insultantment segur». Un petit soroll esborra aquest missatge i apareix el símbol i les lletres de la marca Renault.

En l'anunci televisiu que hem descrit es pot veure un treball molt acurat en la imatge, en la materialització del rumor. El tòpic —del qual tot seguit tornarem a parlar— no es fa aquí finalitat, ni tan sols ho és la informació estricta i tècnica del Mégane. La finalitat és la imatge. El treball acurat de la imatge transpira seguretat i qualitat, les mateixes característiques del producte que s'anuncia. Hi ha un notable treball retòric sobre la forma, el qual configura el tòpic. Hi ha context i comunicació. ¿Per què, doncs, no hi ha folklore? La resposta és òbvia: l'observador de l'anunci és un simple espectador. No pot intervenir en la situació comunicativa. És una situació de comunicació tancada: faci el que faci l'observador —l'observador, no l'interlocutor—, pensi el que pensi, digui el que digui, no s'altera el contingut transmès. La comunicació és closa i unidireccional. L'espectador és relegat al paper de simple receptor. En canvi, tota situació de comunicació folklòrica és oberta: tothom és emissor i receptor alhora; emissor de tòpics o de llenguatge no verbal, receptor de l'argument o dels missatges xifrats que els concurrents en la situació emeten en els gestos, en les posicions del cos, de les mans i de les cames, en el joc de les mirades... I tots els concurrents en la situació sempre tenen la possibilitat d'intervenir per ampliar, tallar, modificar, contradir, etc. És una condició del folklore el fet de donar-se en situació oberta de comunicació.

La variabilitat en el folklore: el cas de l'apareguda

En tots els casos de comunicació folklòrica esmentats fins ara, i en qualsevol altre que compleixi les característiques de la comunicació que hem reportat, els narradors són els constructors reals de la forma que pren l'argument. El treball sobre la forma és l'eina per fer eficaç el contingut: *The medium is the message*, va sentenciar McLuhan, i més que mai, en la conversa, la forma és el contingut. El que es diu es transforma en el com es diu. No en va l'acte d'anomenar és l'acte de crear. En la conversa no hi ha reremons o rebotigues. Tot el que es comunica és en l'acte de comunicació.

Com podeu veure, el que es narra en una situació de comunicació sota els paràmetres del folklore només pot ser reduït a un tòpic narratiu pel treball del folklorista que persegueix la variabilitat —com l'entomòleg persegueix la varietat rara de papallona, el folklorista ha aplicat un paradigma biològic i objectual a un àmbit prou allunyat del dels éssers vius.²⁴ Però l'autèntic folklorista es troba incòmode quan es redueix el folklore al tòpic i afirma que no existeix el tòpic sinó la comunicació. I tanmateix, en el treball de laboratori, el folklorista extreu l'argument de la situació comunicativa amb vista a la recerca de la variabilitat perquè, recordem-ho, el tòpic no és altra cosa que el cadàver descarnat de la situació comunicativa. La variabilitat de l'argument permet una reversibilitat creativa: dels tòpics —i de la seva suma, resta, multiplicació o divisió—, els narradors en poden construir noves situacions comunicatives, algunes vegades amb graus notables d'èxit, i d'altres amb ostentosos graus de fracàs.

Veurem un exemple de com les operacions de síntesi de tòpics han donat una nova nebulosa narrativa, amb nucli atòmic diferent dels cocodrils a les clavegueres i on la composició s'endevina a primer cop d'ull.

24. Jean-Marie Schaeffer, *Qu'est-ce qu'un genre littéraire?* (Paris: Seuil 1989), p. 13-25.

Una noia de quinze anys d'un institut d'ensenyament mitjà de la ciutat de Vic ens exposa un tòpic en el nivell informatiu:

Després de l'explosió de Txernobyl, una persona s'amaga en un contenidor de residus tòxics i és enviat a Nova York. S'alimenta dels residus i es transforma en un ser abominable que s'alimenta de la sang de les persones i animals. Viu a les clavegueres i quan ataca deixa el senyal d'una sangonera. La gent atacada es mor.

(Qüest. núm. 2519)

El mutant ja no és un cocodril, sinó un ciutadà soviètic que s'escapa del seu país; un dràcula modern que té per taüt les habitades i fosques clavegueres novaiorqueses. Les víctimes moren no només per falta de sang, sinó per contaminació d'aquesta epidèmia radioactiva: un dels flagells més cruels —juntament amb la sida— del segle XX.

En la narració d'aquesta vigatana, doncs (influenciada potser per alguna sèrie televisiva), hi ha una lògica interna que lliga elements narratius també observables en altres relats. Aquesta variabilitat tòpica és la que permet la reversibilitat creativa de què parlàvem.

Aquestes característiques són marques ideològiques aplicades a fils argumentals. Una lectura del folklore des d'aquesta perspectiva dóna continguts essencialistes que primen la veritat i la tradició per sobre de l'acció i la comunicació dels humans. El pes d'aquella ideologia ha estat tan fort que sovint s'ha fet passar bou per bèstia grossa, s'ha volgut confondre el narrat amb els narradors. És com si no ens resignéssim a creure en la volatilitat de la conversa i en la caducitat del plaer dels sentits que entren en l'acció del narrar —la boca, els ulls i l'orella, i en octava, la resta de plaers sensitius. La pretesa llarga vida dels arguments ha volgut substituir l'efímer de l'art narratiu.

Contra una concepció fixista i essencialista del folklore, la variabilitat tòpica s'imposa com a constatació d'actes comunicatius entre narradors d'un temps i uns llocs que creen i recreen constantment

relats a partir de totes les limitacions ja assenyalades i amb unes intencions comunicatives molt precises.

La variabilitat no pot ser valorada per si mateixa, ni pot ser entesa com a terme final dels estudis del folklore. La variabilitat tòpica és el signe de salut de la comunicació. Mai es narra ni de la mateixa manera —to, inflexions de veu, gestualitat, mirades, posició del cos...— ni reproduint amb tota exactitud els mateixos tòpics. La boca del narrador sap que les adjectivacions ben escollides, ben col·locades i ben assaborides exhalen un so màgic que crea addicció entre els qui l'escolten. I els mots són els maons del tòpics: estirant els mots, s'altera l'ordre: es crea, o es recrea, segons l'habilitat i la voluntat del narrador. La variabilitat és, per tant, connatural a la comunicació humana. Per això podem afirmar que variabilitat és sinònim d'acte comunicatiu i la comunicació implica necessàriament la variabilitat.

Un exemple acabarà de deixar-ho clar. Ara mostrarem com a través de reports informatius de coneixença de tòpics entre les persones joves de Catalunya ens és d'una facilitat extraordinària passar d'un argument admès com a clos en si mateix a un altre argument aparentment també tancat: la carta de variabilitat d'un tòpic ens permet passar a un altre tòpic sense adonar-nos-en.

Dels comentaris que els joves catalans expressen a l'entorn del tòpic «L'apareguda del revolt» n'escollim només tres mostres que ens permeten fer el pas cap a un altre rumor que al catàleg que presentem hem titulat «El jersei de l'apareguda». Com a mostra és suficient, però el cert és que tot el rosari complet d'informacions escrites —i algunes de relatades— d'aquests joves donen un fil de continuïtat innegable entre aquests dos rumors. Vegem, com a punt de partida, la narració que donem al núm. 16:

Un automobilista que circula sol una nit emboirada per una carretera estreta i plena de revolts, es troba amb una noia tota vestida de blanc que fa autostop. S'atura i la puja al cotxe. La noia li demana si li fa res que vagi al seient del darrere. A ell li sembla estrany, però no pot pas dir que no. Just abans d'un revolt molt tancat, la noia fa un

crit: el conductor frena, es gira i veu que ha desaparegut. Com si s'hagués volatilitzat. Quan arriba al primer poble, amb el cor encongit, i intenta aclarir què ha passat, la guàrdia civil li ensenya una foto de la desconeguda: és una noia que anys enrere havia mort d'accident en aquell mateix revolt. S'apareix als conductors nocturns per avisar-los del perill.

La primera mostra que citarem és d'una noia de 19 anys, estudiant de FP en un centre de La Salle, a l'Alt Urgell, que aposa al nostre rumor la següent precisió:

La noia [apareguda al revolt] es deixa el jersei al cotxe i el xofer decideix tornar-l'hi. En arribar a casa seva la seva mare li diu que la seva filla és morta i que això ha passat també a d'altres persones que conduïen per aquesta carretera.

(Qüest. núm. 930)

Podríem reduir l'argument a la juxtaposició de quatre nuclis, a l'entorn del quals es teixeix el contingut. Són quatre accions, quatre verbs poc acompanyats: podeu constatar l'absència d'adjectius rellevants i la presència dels substantius necessaris. Detallem les accions: oblidar el jersei al cotxe, tornar-l'hi a casa, la informació de la mare, l'acció que es repeteix periòdicament. De les quatre accions, tres són presents en el dibuix estàndard del rumor: l'oblit d'una peça de roba, la informació i la repetició periòdica del succés. Però en aquesta forma d'expressar l'argument apareix l'interès del conductor per restituir la peça oblidada. Aquest element ja no és admès de forma generalitzada com a pertanyent a «L'apareguda del revolt».

L'exposició del rumor segons una estudiant de tercer de BUP de l'Institut Rovira i Virgili (Tarragonès), presenta unes característiques una mica diferents:

Un home [que va en cotxe] agafa una noia [que fa autostop] i aquesta li demana la jaqueta perquè té fred. La noia baixa una mica més endavant i va cap a una casa. El dia següent, l'home hi va per dema-

nar-li la jaqueta i li obre una dona que reacciona violentament, ja que diu que la noia a què es refereix és morta des de fa temps. La dona li ensenya una fotografia [de la noia] a l'home.

(Qüest. núm. 5543)

L'apareguda a la carretera no desapareix de dins del cotxe, sinó que baixa tota sola poc abans d'arribar a casa i es queda la jaqueta pel fred que fa. No hi ha oblit, l'home que l'ha pujada mentre ella feia autostop li deixa la jaqueta per abrigar-se amb la condició de recuperar-la l'endemà. La sorpresa es trasllada al dia següent del contacte entre apareguda i conductor. Per demostrar que la filla és morta, la mare li ensenya la fotografia. La novetat respecte del rumor inicial estàndard és, doncs, el préstec d'una peça de vestir i la descoberta de la naturalesa de l'apareguda a l'endemà.

Ja només ens cal un pas més per trobar-nos plenament en l'interior d'un altre rumor estàndard diferent de «L'apareguda del revolt». I el pas el fa una noia de 15 anys, estudiant de segon de FP a l'Institut Caparrella, al Segrià.

És una noia que estava fent autostop i para un camioner. El camioner li diu que on vol que la pari, i li diu que la deixi en un carrer, que ella ja anirà caminant cap a casa. El camioner li deixa la jaqueta i li diu que l'anirà a buscar demà. Ell se'n va a buscar la jaqueta a casa seva [d'ella] i li obre una dona que li diu que [la noia] ja fa temps que havia mort. Ell se'n va al cementiri i veu damunt del taüt de la noia la jaqueta d'ell.

(Qüest. núm. 6038)

Ara s'hi afegeix la recuperació de la peça sobre la tomba de la noia, al cementiri. Amb aquest element s'ha acabat la transició. Hem passat del tòpic «L'apareguda del revolt» al de «El jersei de l'apareguda». La redacció que oferim en el nostre recull (núm. 17) fa així:

Un noi va a una discoteca i lliga amb una noia molt guapa que no coneix. Surten junts de la discoteca, la cosa funciona i aprofiten per passejar. Ella té fred i ell li deixa la jaqueta. Després l'acompanya a casa. L'endemà ell vol tornar-la a veure, i va a casa d'ella amb l'excusa de recuperar la jaqueta. Hi troba uns pares que li diuen que és impossible que es tracti de la seva filla: fa temps que va morir, quan només tenia disset anys. Ell, desconcertat, demana on està enterrada. Quan va al cementiri, el noi troba la jaqueta al costat de la tomba de la noia.

Amb aquesta petita mostra d'informacions hem volgut fer veure com la variabilitat és consubstancial a l'acte de comunicació. I com ja sabem des dels clàssics, no hi ha malalties, sinó malalts; no hi ha tòpics argumentals sinó narradors, comunicadors en acte. Això és el que té interès: actes comunicatius entre els humans que expressen artísticament les seves inquietuds. Les cendres de l'acte comunicatiu —la literalitat de l'argument, acompanyat de les dades contextu- als— són els signes denotatius que el folklorista pot utilitzar per remetre's a l'acte viu i creador que és el folklore.

¿Relats vells, relats nous? ¿Llegendes rurals, llegendes urbanes?

Els relats que presentem en aquest llibre s'acostumen a denominar pertot arreu «llegendes urbanes»²⁵ —«llegendes metropolitan- es» a Itàlia— o també «llegendes contemporànies», i encara «rumors», «anècdotes apòcrifes» o fins i tot «mites moderns». N'hi ha que proposen distingir entre «rumors» (simples enunciats temà- tics sense protagonistes concrets ni estructura narrativa, matrius de relat més que no pas relats autèntics) i «llegendes urbanes» (que serien autèntics relats, amb protagonistes concrets). Tant se val: són

25. Aquest és justament el títol (*Urban legend* [Leyenda urbana]) d'una pel·lícula estrenada fa pocs anys [febrer del 1999] a Espanya, escrita i dirigida per l'australià Jamie Blanks, interpretada per Jared Leto, Alicia Witt, Joshua Jackson i Rebecca Gayheart i coproduïda per TriStar Pictures i Phoenix Pictures (1998), que basa el seu fil argumental en aquest tipus de relats.

etiquetes atribuïdes pels folkloristes, que més que delimitar un «gènere» del folklore narratiu remetent a altres tantes etapes de la investigació i il·lustren més sobre els folkloristes i la història de la recerca que no pas sobre el mateix folklore. Nosaltres utilitzem indistintament els termes de *rumor* i *llegenda* sense ànim d'embarbassar-nos en polèmiques molt interessants des del punt de vista especulatiu però que aquí estarien fora de lloc.

¿Són contraposables les llegendes rurals i les llegendes urbanes? ¿Es diferencien substancialment les llegendes de les societats passades de les llegendes de les societats actuals? Aquestes preguntes, formulades així, des d'una concepció immanent, «fonamentalista», del folklore, a un nivell abstracte, prenent com a únic punt de referència el relat o l'estructura argumental —o més aviat alguns elements del relat o de l'estructura argumental, o fins i tot només el «tema»—, resulten mal plantejades i més aviat desencaminen la qüestió. És evident que grups humans diferents (i els grups humans no tan sols difereixen en l'hàbitat o en el temps) tenen problemes, tensions i angúnies diferents. Els problemes, les tensions i les angúnies neixen en zones molt diverses de les psicologies personals o col·lectives; hi ha tensions fugaces, fluctuants i caduques, d'«historicitat curta», visible o enregistrable en l'espai d'una generació, i també és cert que hi ha inquietuds bàsiques de les persones que amb tota probabilitat són permanents i ineradicables: inquietuds «ontològiques», podríem dir-ne, com la mort, el més enllà, la salut, la fortuna, la seguretat personal, el sentit de la intimitat o el sexe, o certes característiques personals problemàtiques —avarícia, murrieria, taciturnitat, mal geni, beneiteria, etc.— que s'han repartit sempre liberalment entre el gènere humà. Ara bé, no es pot oblidar mai que aquestes tensions s'exterioritzen sempre a través del filtre de la societat i la cultura, que són sempre categories històriques, per més que en una visió reduccionista apareguin com a intemporals o eternes: tots morim, però no entenen la mort igual un catòlic o un agnòstic europeus del segle XX, un estoic romà del segle III dC o un lama tibetà i

les persones que viuen o vivien al seu costat. Persones i grups socials tenen zones crepusculars, nafres morals o psicològiques i «cues de palla» que s'entrecreuen inextricablement. Dintre de la humanitat no hi ha «tradicions» que no siguin «històriques»: que estiguin mancades de començament o que puguin aspirar a l'eternitat o la immutabilitat. La famosa *noche de los tiempos* on es perdien els orígens de tantes coses que apareixien en els manuals escolars d'antany no és sinó un clixé que descansa en la nit com a metàfora de la ignorància. En matèria de folklore, la Tradició no és més que el bosc que no deixa veure els arbres.

I a l'inrevés: de vegades allò que a primera vista —o potser seria millor dir a primera orella— sembla molt diferent, ben mirat s'acaba descobrint que tampoc no ho és tant com sembla. Pep Coll explica la següent història, situada a Ainet de Besan (Alins de Vallferrera, Pallars Sobirà):

Una dona d'Ainet de Besan va anar a plegar murgues al bosc de Virós. Ja feia estona que furgava sota els pins quan, tot d'una, es talejà que la seguia un cadell enjogassat: «Quin gosset més maco!», exclamà la dona. «No n'havia vist mai cap de tan viu i rebonic! Pobra bestiola, es deu haver perdut al bosc...» Va començar a amoixar-lo i li donà una mica de pa i cansalada que se n'havia emportat de berena.

Durant tot el camí, el cadell va anar darrere els talons de la boletaire. Prop de migdia, la dona va agafar el corriol de tornada al poble. Perquè el cadell no se li foraviés, se'l ficà a la falda del davantal que duia lligat a la cintura. Així que arribava a les primeres cases d'Ainet, la dona va sentir darrere seu: xof, xof, xof. Ella que es gira i veu una óssa descomunal a poques passes. Llavors, la dona hi va caure: aquella bestiola que havia recollit al bosc no era un gosset sinó un cadell d'ós. De manera que l'óssa li havia seguit el rastre des del bosc, ensumant el tuf del seu fillet... Sense pensar-s'hi gaire, la dona va deixar el cadell a terra i va córrer cap a casa.

Quan l'óssa arribà on era el seu fill, es posà dreta i començà a esbramegar, tot gesticulant amb les potes del davant. L'osset, amb la cua entre cames, no gosava aixecar els ulls cap a la mare. Sens dubte que aquesta el maleiava per la seua conducta temerària amb

aquella forastera. Finalment, l'óssa agafà amb un feix el cadell i, abans de girar cua cap al bosc, li donà un parell de pernades al cul.²⁶

Aquesta història té el seu paral·lel en el relat núm. 45 del present recull, «El gos del Japó»:

Una parella de turistes catalans van al Japó, i en un carrer de Tòquio troben un gosset petit i de pèl molt curt que els segueix contínuament i juga amb ells. Li agafen afecte, veuen que està abandonat i se l'emporten. A l'avió, aconseguen passar-lo en una bossa, sense que el gos els delati.

Un cop a casa veuen que li surt bromera de la boca i decideixen portar-lo al veterinari. El veterinari observa l'animal amb sorpresa: no es tracta pas d'un gos sinó d'una espècie exòtica —i molt grossa— de rata de claveguera.

¿No presenten tots dos relats el cas d'una persona que confon, amb perill greu per a ella mateixa, un animal perillós per un d'ino-fensiu? Ha canviat tot superficialment sense que en profunditat res no hagi canviat gran cosa. Mentre que els personatges, els escenaris i la utilleria són completament diferents, el sentit del relat i l'esquelet argumental són coincidents, idèntics: tot és qüestió del nivell al qual es faci l'anàlisi.

¿Una llegenda urbana entre el centenar escàs d'habitants d'Ainet de Besan? No hi ha llegendes urbanes ni llegendes contemporànies per oposició a llegendes pageses o llegendes antigues, sinó un con-tínuum narratiu que encaixa, abraça i acompanya tota la humanitat d'ençà que la humanitat parla. Aquesta mena de relats —és a dir, els relats que sorgeixen per gestionar totes les «fuites» o racons de penombra del comportament o de la condició humana— han existit sempre.

N'hi ha que semblen eters simplement perquè els quasi dos segles de recerca folklòrica que ha transcorregut des dels Grimm no

26. Pep Coll, *Muntanyes maleïdes* (Barcelona: Empúries 1993), p. 40-41.

permeten entreveure'n la història: «Anar de nit al cementiri» (núm. 48), per exemple, és un d'aquests *evergreens*, que no per això deixa de tenir abundoses ramificacions.²⁷ D'altres, com alguns virus especialment tenaços, es valen de les mutacions més espectaculars per sobreviure: la vella història del segrestament de criatures per aprofitar-ne alguna part del cos (les bruixes medievals ja n'utilitzaven el greix per als seus untets) se centra en la sang (v. dintre del núm. 2) des que el descobriment dels anticossos (1901) i la utilització d'anticoagulants (des del 1914) dispara la pràctica de les transfusions; des del 1963 hi ha trasplantaments clínicament significatius de ronyons, però dos anys després de la comercialització de la ciclosporina (1983), que permet controlar una bona part dels perills de rebuig, els folkloristes comencen a detectar la història d'«El ronyó extirpat» (núm. 2), en què la finalitat del segrestament és l'extirpació d'un òrgan.

Alguns són de durada relativament curta: el ràpid augment de la població magrebina immigrada a Manlleu (vila de 17.442 habitants, amb tradició industrial), concentrada sobretot al barri de l'Erm i que gairebé es duplica en tres anys (de 585 individus censats l'1.5.1996 es passa a 1062 el 18.6.1999), provoca en aquesta localitat osonenca l'aparició d'històries que estigmatitzen aquest col·lectiu i que en alguns casos acusen l'ajuntament, governat aleshores per una coalició d'esquerres (PSC, ERC, IC), de fomentar-ne la instal·lació, segons es diu, per fer arribar el nombre d'habitants als 20.000 i poder gaudir de determinats beneficis fiscals que correspondrien a les ciutats amb aquest volum demogràfic:

No hay manlleuense que en los últimos meses no haya oído la historia de una supuesta mujer magrebí que llena hasta los topes el carro de la compra en el supermercado. A la hora de pagar, saca un

27. Fins i tot ha entrat al catàleg tipològic de rondalles amb el número 1676B (Antti Aarne i Stith Thompson, *The types of the folktale*, Folklore Fellows Communications 184, 2ª revisió, Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia 1961).

"Jo no ho he vist, però ho he sentit a dir"

La rumorologia antimagrebin i antiPSC s'engreixa a partir de la llegenda urbana de l'alcalde i la cua d'un supermercat

J. C./A. D.

Manlleu Ningú no ho ha vist personalment, però tothom ho ha sentit a dir. En realitat, expliquen, qui ho ha vist és un amic d'un amic. És el que se'n diu una llegenda urbana, una història que, sense ser certa, a força de repetir-la, acaba semblant-ho. La de Manlleu conta que una vegada, fa uns mesos, en un supermercat hi havia una cua. A l'hora de passar per caixa, una dona magrebina que duia el carro ben ple va pagar amb un val de l'Ajuntament. Les dones que anaven al darrere, totes del país, es van revoltar i van dir que elles tampoc no volien pagar. Va armar-se tal rebombori que van haver-se de tancar les portes del supermercat i requerir presència policial. Fins que va arribar l'alcalde Ramon Sitjà, i va posar pau pagant el valor de la compra de totes les dones.

La llegenda urbana de Manlleu, com totes les llegendes urbanes, té diferents versions: la que es queda en el rebombori a la cua (sense pols ni alcalde), hi ha discrepàncies entre si hi va intervenir la Policia Local o els Mossos, i si la dona magrebina portava alcohol o no al carro. A l'hora de situar l'acció en un supermercat o un altre, però, ja hi ha un festival de versions. Hi ha qui la situa al Zero, altres al Dia, el Maxim o el Sorli Discant, però l'establiment més citat és el Penny Market.

EL 9 NOU va parlar amb responsables d'aquests centres. En cap d'ells accepten els vals d'ajut alimentari que expedeix l'Ajuntament, i neguen que s'hi hagi produït l'escena que conta la llegenda urbana. Algú o altre, però, acaba assenyalant un centre de la competència on, diuen, sí que els han explicat que hi va passar. En realitat, els únics establiments que tenen conveni amb l'Ajuntament i on poden entregar-se els vals d'ajut alimentari són el Bonpreu del carrer Vilamirosa i el Centi-antic Valvi—del barri de l'Erm. Cu-

riosamente, durant els dos dies que EL 9 NOU ha estat a l'Erm parlant amb el veïnat ningú ha esmentat aquests dos establiments com l'escenari de la llegenda urbana.

El cert, però, és que la major part dels habitants de l'Erm donen per bona la llegenda urbana i moltes altres històries. "Jo no ho he vist, però ho he sentit a dir", és un dels comentaris més en voga. Com altres tipus: "A casa som socialistes de tota la vida, però aquesta vegada hem votat CIU", o "Som d'esquerres, no hem castigat el partit, sinó la persona". En entrar en conversa, no tenen cap inconvenient en reconèixer que no han votat el PSC, com havien fet sempre, pel que consideren un tracte de favor a la immigració.

Hores d'ara, l'Erm ja no és un mer símbol. És una autèntica realitat. La població immigrada andalusa rebuixa de ple la magrebina. "Nosaltres, quan vam venir fa 40 anys, ens vam haver d'espavilar tots sols; ningú no ens va ajudar", és un altre comentari generalitzat. A mesura que en parlen, sobretot si estan en grup, s'engresquen entre ells i es treuen de la màniga mil-i-una anècdotes de magrebins: la d'aquell que fa soroll a la nit, la del que condueix sense assegurança, la dels nens que es fan els amos del parc o la de la companya de l'alcalde, que també és magrebina, diu la rumorologia popular.

La història de la companya de Ramon Sitjà ratlla l'absurd. "Quan li diuen a ella, els assegura que no, que és catalana, de Vic, i l'altre ho admet, però tot seguit n'hi ha algun que li diu: d'acord, però, l'anterior, segur!, que era magrebina", ha comentat a EL 9 NOU el propi Ramon Sitjà. La pregunta que està en l'aire és que haurà de fer CiU per canviar la mentalitat d'aquests que han fet bandera del rumor. Alguns d'ells ja tenen la resposta: "Posar ordre, o si no també duraran quatre dies".

AJUDES ECONÒMIQUES PER A ALIMENTS

AUTÒCTONS				
1995				
Aliments	30	75 %	721.298 pta.	10
Ulet infantil i bolquers				2
1996				
Aliments	49	77,7 %	724.536 pta.	14
Ulet infantil i bolquers	5	45,5 %	41.465 pta.	6
1997				
Aliments	20	68,9 %	331.889 pta.	9
Ulet infantil i bolquers	4	33,3 %	60.323 pta.	8
1998				
Aliments	21	60 %	357.109 pta.	14
Ulet infantil i bolquers	2	40 %	20.568 pta.	3
1999*				
Aliments	3	100 %	66.500 pta.	
Ulet infantil i bolquers	6	100 %	10.455 pta.	

En el llistat de despeses de 1999 només s'han tingut en compte aquelles complabilitzades i pogades en data 15-6-99 (Hi ha ajudes aprovades però no pagament)

Font: Informe sobre les ajudes econòmiques concedides a persones i famílies immigrades a Catalunya, 1995 a juny de 1999. Àrea de Benestar Social i Salut, Ajuntament de Manlleu.

QUEVIURES INCLOSOS DINS ELS VALS PER

legums (+pèsols)	- Farina	- Aigua sense gas
Arros	- Ous	- Carn (+ embolits)
Pasta	- Pa	- Peix
Oli	- Patates	- Galetes Maria
Llavors	- Fruita	- Detergents per la roba, els plats i la higiene de la casa
Verdura	- Verdures	

RESUM AJUDES ECONÒMIQUES

Ajudes a llibres escolars:

Autòctons	196	53,5 %	2.931.69
Immigrants	170	46,5 %	2.983.10
Total	366		5.914.79

Ajudes a menjadors escolars:

Autòctons	5	83 %	51.61
Immigrants	1	17 %	16.00
Total	6		67.61

Subvencions de lloguers d'habitatge:

Autòctons	75	59,5 %	2.608.58
Immigrants	51	40,5 %	936.76
Total	126		3.545.34

Subvencions de salut:

Autòctons	24	54 %	1.424.89
Immigrants	20	46 %	334.74
Total	44		1.759.64

Està... la teoria que suposats favors a la immigració han fet perdre l'alcaldia a f

Però Prat, d'ERC, tinent d'alcalde, amb el PSC, i el PP, i el PS

Miguel Casanovas, coordinador de l'Erm, diu que

Jordi Vila, rector de la parròquia de Sant Joan, el

Andreu López, president de l'Associació de Manlleu

Ra

La xenofobia, un arma electoral

Los rumores sobre un supuesto trato de favor a magrebíes perjudican al PSC y lo dejan sin la alcaldía de Manlleu

MIQUEL NOGUER, Manlleu
 "¿Que si ha sido por culpa de los moros? ¡Pues claro! Si lo sabré yo, que esta vez no le he votado". Esta es la contundente respuesta que dio la dueña de un bar de Manlleu a la pregunta de por qué creía que Ramon Sitjà (PSC) había perdido la alcaldía. En esta ciudad de Osona pocos dudan en atribuir buena parte de la derrota de los socialistas a la política de ayuda a los inmigrantes que han llevado a cabo. Los rumores han hecho el resto.

Estas voces aseguran que en Manlleu, con una población de 17.000 habitantes, de los que un millar son magrebíes, éstos tienen la vida más que solucionada gracias a las ayudas que les da el Ayuntamiento. Unas ayudas que, según estos rumores, consisten en pagarles piso, alimentación, ropa y colegio para los niños. De nada han servido los continuos mentis del equipo de gobierno socialista durante el último mandato y las afirmaciones de que la población magrebí no recibe ninguna ayuda extra que no reciban otros grupos necesitados. El miércoles, un portavoz del colectivo árabe-catalán Jameiat Essalam, que tiene la potenciación de la interculturalidad entre sus objetivos, negó una vez más que los rumores sean ciertos: "Es falso que los inmigrantes de Manlleu tengan privilegio alguno sobre las otras comunidades necesitadas, y lo más grave es que acusar de esto a un ayuntamiento puede poner en peligro las políticas sociales de otras poblaciones".

Pero lo cierto es que los rumores se han extendido y han calado como nunca entre la población. No hay manlleuense que en los últimos meses no haya oído la historia de una supuesta mujer magrebí que llena hasta los topes el carro de la compra en el supermercado. A la hora de pagar, saca un vale con el sello del Ayuntamiento y se va sin soltar una peseta. Las diferentes versiones de esta leyenda urbana difieren en algunos puntos. Mientras que unos aseguran que la mujer iba cargada con botellas de alcohol y

Una mujer magrebí en una calle de Manlleu. / SOFIA SÁEZ

caprichos de todo tipo, otros llegan a afirmar que la compradora revende a otras familias la mercancía que le ha pagado el Ayuntamiento. Como la mayor parte de estas historias, la trama se des-

monta cuando se pregunta al narrador si fue testimonio de tal situación: "No, pero me lo ha contado alguien que lo vio y que nunca me engañaría", suele responder el interpelado. En una vi-

sita al supermercado habladorías sitúan la historia. ¿Sabe responder si a la historia ocurrió allí? "Aquí no lo creo, pero dicho que pasa a merienda de enfrente", dice una empleada.

La del supermercado es una de las historias que corren de boca en boca en Manlleu, pero no tiene pre con algún inmigrante protagonista. Otras atribuyen el rumor directamente al alcalde que vive en la población. Un millar de magrebíes, una de estas historias, el año pasado, el mismo Sitjà había ordenado a Manlleu un par de autoguidados con ciudadanos marroquíes. La finalidad de tal operación no fue otra, según el rumor, que acelerar el crecimiento de Manlleu para lograr que la población alcance los 20.000 habitantes y así beneficiarse del trato fiscal que tienen las ciudades con este volumen de población. Sitjà tuvo que desmentir y amenazó con ir a los tribunales a quien le acusara de este tipo de infundios.

Lo que no ha sido ni mucho menos una sorpresa son los resultados de las elecciones del pasado domingo en Manlleu. El PSC ha perdido la mayoría de los votos en la ciudad con más inmigración de los comicios de 1995. Junto a la población, los socialistas han obtenido una caída de votos de unos 1.000 votos hace cuatro años. En Manlleu, como en otros pueblos humildes es fácil oír que se preguntan discriminados: "¿Por qué ellos se les da todo, pero a nosotros no nos ayuda a nosotros?". Se pregunta la dueña del bar de Manlleu los resultados del domingo pasado: "Pierde un concejal y ya se repite el pacto con IC que le ha permitido gobernar los últimos cuatro años".

El gran beneficiado

BEERSHEVA, S. L.
 NOTA ACLARATORIA

BIOANALYSIS
 LABSYSTEMS

vale con el sello del Ayuntamiento y se va sin soltar una peseta. Las diferentes versiones de esta leyenda urbana difieren en algunos puntos. Mientras que unos aseguran que la mujer iba cargada con botellas de alcohol y caprichos de todo tipo, otros llegan a afirmar que la compradora revende a otras familias la mercancía que le ha pagado el Ayuntamiento.²⁸

Una vegada, fa uns mesos, en un supermercat hi havia una cua. A l'hora de passar per caixa, una dona magrebina que duia el carro ben ple va pagar amb un val de l'Ajuntament. Les dones que anaven al darrere, totes del país, es van revoltar i van dir que elles tampoc no volien pagar. Va armar-se tal rebombori que van haver-se de tancar les portes del supermercat i requerir presència policial. Fins que va arribar l'alcalde, [...], i va posar pau pagant el valor de la compra de totes les dones.

«A l'hora de situar l'acció en un supermercat o un altre, però —comenten Josep Comajoan i Agustí Danés, periodistes d'*El 9 Nou* que van investigar aquest rumor—, ja hi ha un festival de versions. Hi ha qui ho situa al Zero, altres al Dia, el Maxim o el Sorli Discau, però l'establiment més citat és el Penny Market. *El 9 Nou* va parlar amb responsables d'aquests centres. En cap d'ells accepten els vals d'ajut alimentari que expedeix l'Ajuntament, i neguen que s'hi hagi produït l'escena que conta la llegenda urbana. Algú o altre, però, acaba assenyalant un centre de la competència on, diuen, sí que els han explicat que hi va passar. En realitat, els únics establiments que tenen conveni amb l'Ajuntament i on poden entregar-se els vals d'ajut alimentari són el Bonpreu del carrer Vilamirosa i el Centi —antic Valvi— del barri de l'Erm. Curiosament, durant els dos dies que *El 9 Nou* ha estat a l'Erm parlant amb el veïnat ningú ha esmentat aquests dos establiments com l'escenari de la llegenda urbana.»

Sempre segons les dades fetes públiques per l'Ajuntament, els ajuts —que havien representat una mitjana anual del 0,18% del

28. Miquel Noguer, «La xenofobia, un arma electoral» *El País* (18.06.1999): 8.

pressupost municipal— havien anat a parar més o menys en un 70% a la població autòctona i en un 30% a la immigrada en el cas d'aliments, i entre un 45% / 33% i un 55% / 67%, respectivament i segons els anys, en el cas de llet infantil i bolquers (com correspon a una població immigrada eminentment jove); durant l'any 1998 els ajuts alimentaris a la població magrebina van augmentar i es van distribuir en un 60% entre els autòctons i un 40% entre els magrebins.²⁹ És cert que en termes absoluts les ajudes van anar a parar majoritàriament a la població autòctona, però la percepció de la gent del carrer —que no disposa d'aquestes dades— es feia empíricament, i en termes relatius un 6% de la població rebia, segons els casos, entre el 30% i el 67% dels ajuts econòmics municipals. Però aquest tampoc és el fet significatiu de cara a l'aparició dels rumors: la cosa no té res d'estrany, ateses les difícils circumstàncies de la immigració, marginada i mancada, a més a més, del teixit social protector que la pobresa hauria tingut a les terres d'origen. El que importa realment és que el col·lectiu més beneficiat per aquests ajuts estigués prèviament estigmatitzat i resultés fàcilment identificable pel fet de ser d'origen forà i estar concentrat pràcticament en un sol barri. Sobre el terreny abonat pel racisme i la confrontació política va néixer i arrelar el rumor.

A les eleccions municipals del 13 de juny de 1999 les candidatures d'esquerres van perdre l'alcaldia, ¿què succeirà ara amb els rumors contraris a l'ajuntament sortint? En l'estadi del folklore hi ha esprinters i corredors de fons, atletes que cultiven un únic esport i virtuoses del decatlló, això és tot.

Un nou camp de recerca

L'únic que és nou, en tot cas, és l'organització a nivell acadèmic d'un camp de recerca dedicat específicament a aquesta mena de relats.

29. Les dades demogràfiques i econòmiques i la segona de les històries procedeixen del reportatge corresponent a la secció «El Tema» del dia 25.VI.1999 (p. 3-5), realitzat per Agustí Danès i Josep Comajoan, d'*El 9 Nou*. Els autors es basen en un informe sobre ajudes econòmiques concedides a persones i famílies en el període de juliol de 1995 a juny de 1999 facilitat per l'Àrea de Benestar Social i Salut de l'Ajuntament de Manlleu.

De fet, la recol·lecció i l'estudi de les llegendes té el seu text últim fundacional —i també l'origen dels seus nombrosos malentesos teòrics, si s'ha de dir tot— en els dos volums de les *Deutsche Sagen* (1816-18) dels germans Grimm, però la dedicació quasi exclusiva dels folkloristes a la població més vella de les zones rurals havia produït en el terreny de les llegendes més encara que en cap altre el miratge —la «llegenda», si voleu— de l'eixorquia folklòrica de les zones urbanes o industrialitzades i de les generacions joves.

És cert que mirant retrospectivament es troben, per part d'alguns folkloristes del segle XIX, mostres de curiositat per relats contemporanis semblants als que publiquem en aquest volum. Jean-Bruno Renard n'ha fet una petita antologia il·lustrativa a França: ja el 1898, Henri Gaidoz havia creat a la revista *Méhusine* una secció de «Llegendes contemporànies», vint anys després que Wilhelm Mannhardt, en un article publicat a la mateixa revista (1877/78, cols. 561-570), hagués analitzat —en vida del personatge!— un cicle narratiu centrat al voltant de Giuseppe Garibaldi (1807-82); el folklorista cors Frédéric Ortoli, per exemple, va publicar a la revista *La Tradition* (1894/95) el rumor, aparegut a la premsa parisenca, devers 1889/90, del cas de la princesa russa que havia deixat un llegat de 100.000 francs (o 1.000.000, en altres versions) a qui fos capaç d'estar-se un any i un dia a l'interior de la capella construïda sobre la tomba on era enterrada dins un taüt de vidre, amb les parets proveïdes de miralls perquè mai pogués deixar de ser vista; i el filòleg Albert Dauzat va publicar, poc després de la Primera Guerra Mundial, un llibre sobre rumors i històries extraordinàries que havien circulat durant el conflicte (atrocitats comeses per l'enemic, actes d'heroisme dels connacionals, invenció d'armes secretes, etc).³⁰

Gillian Bennett i Paul Smith, per la seva part, han assenyalat també diversos precedents en l'àrea anglosaxona,³¹ però sembla que la curiositat sostinguda i específica per aquest gènere de relats en el

30. Jean-Bruno Renard, *Rumeurs et légendes urbaines*, Que sais-je? 3445 (París: Presses Universitaires de France 1999), cap. I-II.

31. Gillian Bennett i Paul Smith, «Introduction: The birth of contemporary legend», dins *The*

sector acadèmic nordamericà, capdavanter en aquests afers, només comença a prendre cos amb una sèrie de treballs apareguts a principis de la dècada dels quaranta sobre el cas de «L'apareguda del revolt» a *American Imago*, *California Folklore Quarterly* i *Journal of American Folklore*. A la fi de la dècada, el terreny ja estava acotat i «L'apareguda del revolt» n'era un dels temes centrals. Les orientacions inicials, que varen marcar la investigació posterior, eren tres: l'anàlisi psicoanalítica, la reconstrucció de la «versió original» a la manera del mètode finlandès, i l'establiment d'anàlegs històrics. La col·lecció clàssica que culmina i representa millor aquesta etapa va ser *Things that go bump in the night* (Nova York: Hill and Wang, 1959; reed. Utica, N.Y.: Syracuse U. P. 1988), del folklorista Louis C. Jones, un dels pioners de la dècada anterior, que recull un ample mostrari de relats d'apareguts, entre els quals el nostre núm. 16 («L'apareguda del revolt»), que és objecte de tot un capítol. Dintre de la dècada dels seixanta alguns universitaris anglesos es van anar incorporant a la recerca a les universitats de Leeds i Sheffield, particularment Paul i Georgina Smith en aquesta darrera.

El gènere, però, va mancar de terme precís fins que el 1972 Pat Mullen va posar en circulació al *Journal of the Folklore Institute* l'etiqueta «llegenda moderna», que de seguida va trobar bona acollida per part de nombrosos investigadors; altrament, l'expressió «llegendes urbanes» va començar a adquirir carta de naturalesa des d'una primerenca publicació de Georgina Smith el 1979 (però Susan Smith havia parlat ja de *urban tales* el 1976).³² A la dècada següent s'imposen els termes «llegenda moderna»³³ (o «contemporània») i «llegenda urbana», amb què avui es coneixen generalment.

questing beast, Perspectives on Contemporary Legend IV (Sheffield: Academic Press 1989), p. 13-26. Segurament no és per casualitat que l'estudi pioner sobre els rumors de Gordon W. Allport i Leo Postman (*The psychology of rumor*) sigui de 1947.

32. Amb tot, Brunvand ha advertit que el còrrer de la renovació del folklore nord-americà, Richard Dorson, havia utilitzat l'expressió «urban belief tale» el 1968, i que ell mateix va crear el 1972 l'expressió «urban legend».

33. Es tracta d'una simple etiqueta: aquestes «llegendes» (si és que «llegenda» té algun significat concret), com s'ha vist, no són ni «modernes» ni «urbanes».

En dos moments crucials, dos simposis van permetre confrontar adequadament i homologar les aproximacions catalitzades en els períodes anteriors: la Conference on American Folk Legend (19-22.6.1969) de la Universitat de Califòrnia - Los Angeles (que va comptar amb la presència de folkloristes tan significats per les seves postures renovadores com Robert A. George, Alan Dundes, Linda Dégh o Jan Harold Brunvand) i les conferències anuals organitzades des del 1982 pel Centre for English Cultural Tradition (CECTAL) de la Universitat de Sheffield a iniciativa de Paul Smith sota el títol genèric de Perspectives on Contemporary Legend.

Per una altra banda, el 1978 havien aparegut alhora els dos primers reculls destinats exclusivament a «llegendes urbanes» (sense dur encara aquest nom): l'anglès de Rodney Dale, *The tumour in the whale: An hilarious collection of apocryphal anecdotes*³⁴ i l'holandès d'Ethel Portnoy, *Broodje Aap: De folklore van de postindustriële samenleving*. Des d'aleshores han anat apareixent col·leccions que s'han convertit en punts de referència internacionals per al país en qüestió:³⁵ a Anglaterra, les citades de Dale i dues més de Paul Smith (cap de les quals malauradament no s'ha reeditat); als Països Baixos les d'Ethel Portnoy i Peter Burger; als Estats Units, les de Jan Harold Brunvand, que han contribuït poderosament a fixar l'atenció del món folklòric i editorial sobre el tema; a Suècia, les de Bengt af Klintberg; a Alemanya, les de Rolf W. Brednich; a Finlàndia, les de Leea Virtanen; a la República Sud-africana, les d'Arthur Goldstuck. França s'ha incorporat a la recerca amb un cert retard, però amb excel·lents estudis, com els realitzats o coordinats per Véronique Champion-Vincent o Jean-Bruno Renard, o els de Jean-Noël Kapferer sobre els rumors en general, i a Itàlia la curiositat es va desvetllar amb un primerenc i amè treball de caire periodístic, obra de Maria

34. És aquí on s'imprimeix per primera vegada l'expressió «foaf [*friend of a friend*] stories» que s'aplica sovint en anglès a aquests relats.

35. Vegeu les dades completes de les publicacions fetes en les llengües més accessibles a la fi d'aquest volum, a la llista de les Lectures Recomanades (p. 278-280).

Teresa Carbone (1990), seguit immediatament pels treballs de Cesare Bermari i altres investigadors (Danilo Arona, Titta Cancellieri, Laura Bonato).

A Espanya, l'interès pel tema és més recent. El treball més antic seria potser un article de divulgació publicat per Josep M. Pujol el 1986,³⁶ i el 1995 el Grup de Recerca Folklorica d'Osona va iniciar, en el marc de l'Inventari del Patrimoni Etnològic de Catalunya del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional del Departament de Cultura de la Generalitat, un treball d'investigació amb mètodes quantitius sobre aquest tipus de relats que ha estat conclòs recentment i els resultats del qual comencen a exposar-se en el present volum. Els primeres llibres, amb tot, no hauran aparegut fins a temps més recents, en què la publicació del present volum ha estat precedida per un interessant, amè i ben orientat treball d'Antonio Ortí i Josep Sampere (2000).

Finalment, la institucionalització d'aquest nou terreny dels estudis folklòrics s'ha completat amb la creació de la International Society for Contemporary Legend Research (1988), que sota la presidència de Paul Smith ha recollit l'heretatge del CECTAL i convoca ara la continuació dels antics col·loquis de Sheffield i publica des del 1985 un butlletí intern (*FoafTale News*) i des del 1991 una revista (*Contemporary Legend*), accessibles als membres de la societat. A la piemontesa Alessandria, el Centro per la Raccolta delle Voci e Leggende Contemporanee publica el butlletí *Tutte Storie*.

36. «Històries extraordinàries, llegendes urbanes», *Perspectiva Escolar* núm. 102 (febrer, 1986): 16-20.

UNA ENQUESTA SOBRE RUMORS

L'enquesta

El llibre que teniu a les mans és, com s'acaba de dir, un dels resultats de l'estudi sobre els rumors d'actualitat portat a terme des del 1995 en el marc de l'Inventari del Patrimoni Etnològic de Catalunya (Centre per a la Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana) per un equip d'investigadors dirigit per Josep M. Pujol i pertanyents al Grup de Recerca Folklòrica d'Osona (Jaume Aiats, Jordi Busquet, Ignasi Roviró i Xavier Roviró). La recerca duta a terme per aquest equip es va fonamentar sobretot en els treballs de camp realitzats directament en cercles de joves —principalment grups d'esp-lai i d'escoltes— de les comarques d'Osona (Vic, Taradell i Torelló), el Tarragonès i el Barcelonès, i en una enquesta realitzada pels autors entre la població escolar de Catalunya sobretot entre els 15 i els 17 anys.

La selecció d'arguments que podeu llegir a la segona part del llibre pretenen exemplificar la varietat de temes que els rumors d'actualitat mostren en la Catalunya actual. Tots els arguments han estat aplegats per nosaltres en situacions ben diverses, i hem optat per oferir-los en una breu síntesi argumental (que permet relacionar-los amb molts arguments que el lector, de ben segur, ja deu conèixer). Després d'oferir aquest text argumental deliberadament despul·lat, acompanyem cada text amb alguns comentaris que, molt sovint, suggereixen altres arguments o informacions del mateix entorn o temàtica. En darrer terme, de cada argument n'oferim la bibliografia internacional on ha aparegut i, quan en tenim, les dades estadístiques referents a l'enquesta entre la població escolar.

El fet que tant el treball de camp com l'enquesta hagin estat realitzats en un sector de població molt concret (fonamentalment entre els 15 i els 17 anys), ha propiciat que en la selecció d'arguments

n'apareixin un cert gruix que considerem molt propis d'aquesta edat, com ara les *horror stories* dels núms. 53, 54, 56 o 60.

La hipòtesi de fer una enquesta naixia de la insatisfacció del nostre grup davant d'una noció de *tradició*, implícita però present i efectiva (tot i que de vegades es rebutgés superficialment) en el terreny dels estudis i els mètodes del folklore, marcats pels seus orígens romàntics: la «tradició», entesa d'una banda com a *corpus*, és a dir, com a emanació hipostatitzada en forma de rondalles, llegendes, cançons, proverbis, endevinalles, etc., d'un «Volksgeist» únic i difús, superior i immune als neguits i als rostres concrets dels individus integrants de la «nació», dels quals simplement se serviria per fonamentar la seva existència absoluta; i d'una altra com a *força cega* que empenyeria indiscriminadament aquesta «massa textual», a través de les generacions, «de pares a fills», fins que un obstacle igualment inconcret, vagament reconduïble a la «modernització», anés rosegant, esfilagarsant i devorant el patrimoni de la «saviesa popular» d'aquesta «nació» entesa en un sentit totalment global, indiscriminat, absolut i abstracte.

Per un moviment de reacció pendular, el positivisme havia intentat abandonar la noció d'una tradició i un folklore intrínsecament anònims amb les armes benintencionades però inadequades de la filologia, i s'havia esforçat per situar darrere de cadascun dels «textos» recollits un nom (testimonial, però no per això menys opac) acompanyat d'una breu caracterització estandarditzada, sobre la base generalment de l'edat, l'ofici i el lloc de residència de l'«informant», no pas sempre completada amb una síntesi feta en termes ràpids, genèrics i imprecisos del seu cabal de «cultura folklòrica» o l'evocació lírica de la seva bona o mala disponibilitat. Però se saltava del «Volksgeist» a l'individu sense que les dades que es donaven passessin d'equivaler a una caracterització «autorial» d'urgència, tan sumària i vaga —i tan poc útil ni utilitzada— com la informació que els editors ofereixen dels seus escriptors a les solapes o al dors dels seus llibres.

Per contra, el Grup de Recerca Folklòrica d'Osona entenia el folklore com un procés, no com un text inert, i encara com un procés de comunicació interactiva, i això el situava inequívocament en el terreny de les col·lectivitats: no de *la* col·lectivitat en singular, sinó de *les* col·lectivitats en plural. Tot i que l'estudi individualitzat dels comportaments folklòrics —sobretot en els seus aspectes més artístics— és perfectament possible i lícit, el Grup entenia que era urgent intentar assolir una imatge precisa, contrastada i clara d'un sector concret de la comunicació folklòrica en un moment i un lloc determinats.

En conseqüència es va triar un tipus de relat socialment vigent, com el dels rumors i les anomenades «llegendes urbanes», i es va optar per una eina de recerca com és l'enquesta, aplicada a un univers igualment concret: el dels 269.015 nois i noies que es trobaven estudiant BUP o FP durant el curs 1995/1996 a Catalunya.³⁷ La decisió de començar per aquest sector de les edats escolars s'imposava per la possibilitat pràctica que aquesta circumstància ens oferia de sotmetre a enquesta, de manera econòmica, una mostra suficient que representés la totalitat d'un segment de la població catalana. Tot i ser un sector particular del conjunt de la població catalana, presentava un avantatge important: podia servir per sondejar el grau de vigència que determinades històries tenen entre els grups més joves de la societat catalana. Es tractava d'un bon punt de partida que, amb els resultats a la mà, podria orientar amb més precisió

37. Fitxa tècnica de l'enquesta: *Disseny del qüestionari*: Jaume Aiats, Jordi Busquet, Josep M. Pujol, Ignasi Roviró i Xavier Roviró. *Característiques de la mostra*: univers: 269.015 de joves estudiants de BUP i FP del curs 1995/1996; *Àmbit*: Catalunya; *Volum*: 3.758 enquestes. *Fiabilitat*: la mostra resultant defineix, amb un nivell de confiança del 95,5% de probabilitat, un marge d'error $e = \pm 1,63\%$ per al cas de màxima indeterminació ($p = q = 50$). *Procediment de mostreig*: sorteig aleatori dels centres d'ensenyament secundari a l'àmbit de Catalunya; en fer la selecció mostral s'ha seguit un sistema de quotes que tingués present: (a) la distribució territorial dels centres per comarques i ciutats, (b) el nivell escolar dels estudiants (BUP o FP) i (b) la titularitat del centre (pública, privada o concertada). *Equip d'enquestadors*: Jordi Busquet i Montserrat Ventura. *Treball de camp*: del 15 de gener al 23 d'abril de 1996. Aquesta investigació s'integra en l'Inventari del Patrimoni Etnològic de Catalunya, finançat pel Centre per a la Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

ulteriors recerques. El formulari que es va passar a enquesta tenia un doble vessant: d'una banda permetia quantificar el grau de coneixement, plausibilitat i interès d'una llista de relats prèviament seleccionats; d'altra banda, possibilitava que els joves expliquessin les seves històries, cosa que ens ha obert les portes a una anàlisi qualitativa que serà objecte d'una altra publicació.

Aquesta és la primera vegada —pel que nosaltres sabem— que s'intenta un estudi de folklore d'aquestes característiques i sobre una mostra tan àmplia. L'enquesta ha començat a projectar la imatge contrastada d'una «tradició» concreta que cercàvem. A continuació en donem només alguns dels resultats més generals: l'exploració detallada de les dades queda reservada per a una altra publicació de caire més especialitzat.³⁸

Resultats globals

Nivells de coneixement

El primer que es volia saber era el coneixement que els joves entrevistats tenen en relació a les històries escollides. El nivell de coneixement dels joves oscil·la entre els 1665 (44,3%) entrevistats que afirmen conèixer històries de cases embruixades o els 1626 (43,3%) entrevistats que coneixen «L'apareguda del revolt» (núm. 16) i un grup només de 117 (3,1%) entrevistats que coneixen un relat d'encantades.

La variable sexe és, sens dubte, un factor important a l'hora d'explicar la disposició, l'interès i el grau de coneixement dels rumors entre els joves adolescents. En termes generals, sembla que els rumors es propaguen millor entre les noies que entre els nois. Les noies presenten un nivell de coneixement significativament superior en el cas de 14 històries sobre les 38 històries enquestades, mentre els nois només les superen en 8 ocasions. Els rumors que

38. Advertim aquí que la selecció de rumors publicats en aquest llibre és més àmplia que la d'històries enquestades en el treball que tot seguit es descriu i que s'ha aprofitat en els comentaris als relats. Aquesta és la raó per la qual no apareixen dades estadístiques per a la totalitat de les narracions.

circulen amb més intensitat entre les noies són, generalment, els rumors també més coneguts en el conjunt de la mostra. Així, per exemple, podem assenyalar que el coneixement de les noies supera el coneixement dels nois en el cas de les històries d'aparicions, embruixament i Poltergeister, les històries de sexe, la ingestió d'immundícies. Els nois només superen clarament les noies en el cas de les històries còmiques, els prodigis sobrenaturals o algunes llegendes d'animals perillosos.

Dintre del restringit ventall d'edats de la selecció mostral (bàsicament entre els 15 i els 17 anys), la variable d'edat no apareix com un factor decisiu a l'hora d'explicar el grau de coneixement i el nivell de circulació dels rumors. En termes generals s'observa que en aquestes edats hi ha pocs canvis significatius en relació al coneixement de certes històries d'un any a l'altre.

No obstant això, hi ha algun tipus d'història en què s'incrementa la taxa de coneixement a mesura que els joves es van fent més grans. Això s'esdevé clarament en temes relacionats amb la sexualitat, el consum de drogues i d'altres temes que poden semblar tabú. També, a mesura que es fan més grans, s'incrementa el coneixement en el cas de les històries de difunts, animals perillosos o de prodigis naturals.

La principal via de transmissió d'aquest tipus de relat és, avui tal com ha estat sempre, la transmissió oral. Això fa que algunes històries —i sobretot algunes versions determinades— tinguin un caràcter local indiscutible. No obstant això, els processos de modernització —i particularment els mitjans de comunicació social— fan que algunes d'aquestes històries es trobin de manera més o menys homogènia en tot el territori de Catalunya.

Malgrat que el factor territorial pugui tenir la seva importància a l'hora d'explicar el coneixement d'algunes històries i rumors que poden tenir un origen geogràfic molt concret, som conscients que les característiques de la mostra no permeten fer afirmacions definitives sobre el tema. En primer lloc, pel fet que la província de Barcelona representa —d'acord amb les característiques generals de

la població— un 65% de la mostra: en conseqüència les característiques dels joves de Barcelona s'apropen força a les característiques generals de tota la mostra de Catalunya. En segon lloc, pel fet que les submostres de joves de Tarragona, Girona i Lleida són relativament petites i probablement menys representatives dels joves d'aquestes unitats provincials.

Nivells de plausibilitat

La plausibilitat que mereixen les històries és un dels elements que apareixien sempre en les definicions de llegenda i calia sotmetre-la a test. La major part de les històries són força creïbles per la major part dels entrevistats. La mitjana de plausibilitat del conjunt de totes les històries s'apropa al 60%.

Sorpren l'alt grau de credulitat declarat per les persones entrevistades. L'índex de plausibilitat resulta ser força més alt del que intuïtivament s'hauria pogut pensar. El rànquing de plausibilitat de les històries amb elements prodigiosos o sobrenaturals és, com era lògic d'esperar, relativament baix. Tanmateix, les premonicions dels difunts i les aparicions obtenen un índex de plausibilitat sorprenentment alt, ja que en cap cas és inferior al 40%. Aquest fet s'explica, potser en part, pel fet que es tracta de joves adolescents. Tanmateix, la dada no deixa de sorprendre ja que es tracta d'una població de joves majoritàriament urbana i escolaritzada en el si d'una societat teòricament «avançada». A la vista de les dades obtingudes sembla que poden defensar-se les apreciacions següents:

1. Si els altres factors es mantenen constants, les diferències en la vigència i el grau de circulació d'un rumor tendeixen a afavorir la plausibilitat (i viceversa): és el cas de «L'apareguda del revolt» (núm. 16; 46,6% de plausibilitat; 43,3% de coneixement precís), que contrasta significativament amb la història, d'argument molt semblant, d'«El jersei de l'apareguda» (núm. 17), que té un índex de plausibilitat un xic més baix (39,5%) en correlació amb un índex de coneixement precís força més baix (11,90%).

2. Les històries de difunts gaudeixen d'un índex de plausibilitat privilegiat. «La premonició de mort», malgrat el seu baix índex de coneixement (5,8%) gaudeix d'una plausibilitat altíssima (73,09%) i una història de *Poltergeister*, no inclosa a la present antologia, manté una bona col·locació (49,54%) dintre d'una difusió relativament baixa (13,4%); mentre que a l'inrevés, un relat referit a una casa embruixada, amb el màxim índex de coneixement (44,3%) obté un índex de plausibilitat baix (37,8%). En termes absoluts, «La sogra de la foto» (núm. 22) té una plausibilitat encara inferior (29,7%), superada en la gamma baixa només per la dels follets i les encantades, personatges que tenen la presència més baixa en l'enquesta.

Nivells d'interès

L'interès reconegut per part dels joves entrevistats davant aquest tipus d'històries és notablement alt. La història més interessant és «Benvingut/da al club de la sida» (núm. 1), que interessa 2686 (71,47%) joves; seguidament vénen «Enterrat en vida» (núm. 50), amb 2522 respostes (67,1%), «L'apareguda del revolt» (núm. 16), amb 2499 (66,49%), «Cops al sostre del cotxe» (núm. 53), amb 2435 (64,8%) i «Premonició de mort» (núm. 20, cas de l'àvia difunta), amb 2409 (64%). La mitjana d'interès del conjunt de totes les històries s'apropa al 46%.

El nivell d'interès va relacionat, generalment, amb el grau de coneixement: les històries que esdevenen més interessants són les que es coneixen millor (i viceversa). S'ha d'esmentar també algun cas, més o menys excepcional, d'històries poc conegudes, però que les seves característiques les fan particularment interessants. També sovint, les històries més interessants són, alhora, les més plausibles; per exemple, això és el que passa en el cas de «Benvingut/da al club de la sida», que es considera la història més interessant i alhora una de les més creïbles, amb l'«Enterrat en vida», «Cops al sostre del cotxe» i «Premonició de mort». No passa el mateix, però, amb «La diàlisi del famós» (al·ludida dintre del núm. 39) que, tot i ser la his-

tòria considerada més plausible (91,05%), només interessa al 18,81% dels joves entrevistats.

Les vies de la transmissió personal

En fer l'enquesta també volíem conèixer les vies de transmissió d'aquestes històries. La via més important és, amb diferència, la via personal i directa. Els resultats deixen clar que en aquest terreny són molt més importants, en general, les vies de transmissió oral i de caire «horitzontal» entre els companys i amics (incloent en aquesta categoria els germans) que no pas entre pares i fills (o mestres/monitors i alumnes). Malgrat això, la institució familiar —molt més que la institució escolar— manté un paper important, encara que secundari, com a instància de transmissió de les històries.

La via de transmissió familiar és secundària però rellevant en alguns rumors «clàssics», com ara «Enterrat en vida» (núm. 50; 26,92%), «La serp pel forat del vàter» (núm. 41b; 25,38%), o «Anar de nit al cementiri» (núm. 48; 13%).

La família també pot tenir una certa incidència en la difusió de rumors nous que poden tenir un paper d'advertiment per regular la conducta dels membres més joves de la família: «Les pastilles d'aprimar-se» (núm. 7; 28,71%), «El ronyó extirpat» (núm. 2; 27,76%); fets diversos: «El restaurant xinès» (núm. 8; 22,1%), «Mort al Dragon Khan» (núm. 55; 19,4%), «Peixos carnívors» (dins el núm. 46; 14,7%), o històries sorprenents que es presten a comentari com «Cocodrils a les clavegueres de Nova York» (núm. 41; 19,82%), «El jeep de la guàrdia civil» (núm. 28; 16%) o «El submarinista al bosc cremat» (núm. 52; 26,22%).

La via de transmissió per professors/monitors és secundària però rellevant en el cas de dos rumors truculents que serien habituals, segons sembla, en focs de campament i jornades de convivència: «Cops al sostre del cotxe» (núm. 53; 9,8%; 2,72% en l'àmbit familiar) i «La mà llepada» (núm. 62; 9,37%; 5,15% en l'àmbit familiar).

RUMORS

1

«Benvingut/da al club de la sida»

Un executiu que ha anat de viatge de negocis a Nova York lliga amb una desconeguda i se l'endú a l'hotel. Junts passen una nit fantàstica. L'endemà al matí, en despertar-se, la noia ja no hi és. Quan va a la cambra de bany troba una frase escrita amb pintallavis al mirall: «Benvingut al club de la sida».

* * *

«Benvingut/da al club de la sida» és un relat que combina el tema del sexe amb un mecanisme purament narratiu que li dóna el màxim interès i li augmenta extraordinàriament la potència de difusió: el fet que la mateixa víctima sigui, sense pensar-s'ho, el causant de la seva pròpia desgràcia, artificio que trobem en moltes d'aquestes narracions. No discrimina els protagonistes per raó del sexe: al costat de les versions en què una dona contamina un home hi ha també les versions en les quals és un home qui infecta una parella de l'altre sexe. En donem un versió escrita divulgada com a fet real en un article periòdic per una escriptora, Montserrat Roig, des de la seva secció «Un pensament de sal, un pessic de pebre» (*Avui*, 7.10.1990):

No dormis amb desconeguts, nena

M'arriba carta d'Amèrica. M'hi expliquen la història de la filla d'una amiga d'una amiga. Una joveneta nordamericana, «una nina», em diu qui m'escrivi, va voler passar el seu *winter tan* en una illa i va triar Hawaii. Les fantasies d'amor de les nordamericanes solen passar a l'est o al sud i la nina se n'anà a l'illa, tot esperant que allí trobaria algú que l'acaronés, perquè ja de menuda sabia que al país dels calvinistes una carícia no sol ser gratuïta.

A l'illa, en un capvespre de foc, va trobar l'home que li va jurar una mena d'amor que feia olor de buguenvíl·lea. La retina de la nina anava plena de telefilms on els homes grans acaronen les nines i els fan magarrufes a la vora de la mar. L'home era deu anys més gran, anava vestit de blanc i també havia nascut als Estats Units. L'amor de tots dos, doncs, fou viscut amb els cinc sentits: begueren daiquiris, sentiren Vivaldi en un «cassette», admiraren capvespres sobtats, oloraren matinades de salobre i els seus cossos esdevingueren un bes mentre ell li xiuxiuejava versots atrotinats.

La nina anotava mentalment tanta experiència: mai no l'havien estimada amb tanta fúria, amb tanta tendresa. En acabats els dies a l'illa s'hagueren d'acomiar. Ell la va acompanyar a l'aeroport tot maldant per amagar una llàgrima furtiva. La nina estava contenta: mai cap home no havia plorat per ella. Abans de pujar a l'avió, ell li va donar una caixeta.

—M'has de prometre que no l'obriràs fins que no arribis a casa.

I la nina, tota dòcil, així ho va fer. Dins de la caixeta hi havia un taüt i, dins del taüt, una rosa marcida amb una nota que deia: «Benvinguda al món dels morts vivents, vostè ha estat exposada a la sida». La història acaba com els moralistes volen que acabi, perquè la nina, tan rossa, tan fràgil, és seropositiva.

«No havies de dormir amb desconeguts, nena», diuen que li diuen, mentre la nina es mor i encara fa olor de buguenvíl·lees.

Si aquesta història no fos real, l'hauria acabada d'una altra manera. Però ha passat de veritat: la nina va anar a una illa tot buscant l'amor i es va trobar amb una mala bèstia.[...]

Com ja ha estat indicat en la introducció (p. 14), en altres versions d'aquest rumor dins del taüt hi ha una rata morta, al costat de la frase fatídica. En el món anglosaxó, el periodista Dan Sheridan, del *Chicago Sun-Times*, ha donat a aquest rumor el títol d'«AIDS Mary» en record del cas de Mary Mallon (1870?-1938), «Typhoid Mary», una cuinera que hauria contaminat cinquanta-una persones (amb 3 morts) amb el bacil del tifus (al qual ella era immune) entre el 1904 i el 1914 a la zona de la ciutat de Nova York.

Els investigadors han utilitzat el terme d'*ostensió* per designar el fet que una persona ajusti la seva conducta a un argument literari o guió (com passava a l'edat mitjana amb els cavallers que imitaven

La Fiscalía del Estado pide despenalizar la insumisión porque "no ataca a la sociedad"

JUSTICIA

La Fiscalía propugna reformas que obligan a una profunda reforma del proceso penal, sin improvisaciones ni oportunismos políticos"

MADRID. (Redacción y agencias). — La Fiscalía General del Estado pide, en su memoria del año judicial, mayores competencias para el misterio público y que la insumisión deje de ser delito. El documento reconoce que la negativa al cumplimiento de la prestación social sustitutoria "parece haberse convertido en la conducta habitual de los sujetos", pero quita hierro al asunto por entender que la no inculcación de estos jóvenes tiene "escasa incidencia" en el desarrollo de labores asistenciales.

El Derecho penal, sostiene la Fiscalía, sólo debe utilizarse en "aque- suos supuestos en que se produzca un que grave a las normas de la conciencia social", según consta en la memoria que hoy presentará el fiscal general del Estado, Carlos Granados, ante el Rey, durante la apertura del año judicial.

El documento también incluye una propuesta que, de ser aceptada por el Gobierno, significaría una reforma y completa reforma procesal. La memoria señala que "ha llegado el momento en el que el ministerio de Justicia, para cubrir con éxito su misión, tenga como tarea fundamental la instrucción de los procedimientos judiciales". Ello implicaría la modificación de los actuales juzgados de instrucción y la concesión de competencias y más amplias facultades a los fiscales.

Pero uno de los puntos que más llama la atención del documento es la insumisión. El documento muestra contrario a que los jóvenes sean castigados con penas. Por ello, la Fiscalía pla-

TRIBUNALES

► Prisión para el p... La titular del juzgado de Esperanza García, ha de Pajares, miembro de P... diez incendios forestal Pajares se declaró auto... este verano quemaron

SUCESOS

► Un hombre es... Bernardo Jiménez, de Arzobispo (Jaén), se Cruz de Úbeda tras... finca situada en el té... que evoluciona favo... cuero cabello y c...

► Muere al rev...

Un ciudadano guir... Mar (Maresme) el p... transportaba en el... de Tallandia con 63... intestinos. Al leg... heroína le causó l

► Una enfermera holandesa mató a nueve ancianos

Una enfermera holandesa que atendía a domicilio a ancianos dementes ha confesado haber matado a nueve de ellos mediante una inyección de insulina. La enfermera declaró haberlo hecho por la simpatía que le despertaba la difícil situación en la que vivían. — Ap

LA MEMORIA DEL AÑO JUDICIAL

Aunque la memoria de la Fiscalía General del Estado es una radiografía sobre la evolución de la delincuencia, no sólo recoge porcentajes sobre el aumento

o el descenso de según qué delitos. También incluye propuestas de reformas legales realizadas desde las fiscalías de todas las audiencias del Estado.

NO A LAS ADOPCIONES POR PAREJAS HOMOSEXUALES. La fiscalía es contraria a regular legalmente la adopción de niños por parejas homosexuales, ya que ello pondría de manifiesto "una desorientación frente a valores universalmente establecidos". La memoria expresa la preocupación por las opiniones favorables a la adopción de menores por parejas homosexuales y defiende que la familia adoptiva imite a la biológica o natural, en el sentido de que se tienda a la conservación de las figuras del padre y de la madre.

ANCIANOS MALTRATADOS. La memoria también subraya otro problema de ámbito social, al destacar el creciente número de ancianos hospedados en residencias privadas y la proliferación de denuncias por tratamientos abusivos o contrarios a la dignidad que toda persona merece. En otros casos, agrega el informe, las situaciones denunciadas son todavía más graves e "incurren en conductas de discriminación ilegal o"

Carlos Granados presentará hoy la memoria ante el Rey

numerosos, aunque durante 1994 descendieron un 1,9 por ciento respecto al año anterior. Especialmente significativo es el descenso en los casos de robo, un 4,6 por ciento menos. También

espectacularmente y se registraron un 68 por ciento por ciento más de casos con respecto a 1993, el año anterior. Muchos juristas continúan criticando que, todavía hoy, el Código Penal conceda en apariencia más valor a la propiedad que a la dignidad

CIUDADANOS

Un cura irlandés dice que una enferma de sida se acostó con 80 hombres para vengarse

RAFAEL RAMOS
Corresponsal

LONDRES. — Las autoridades sanitarias irlandesas han exigido al cura Michael Kennedy que revele la identidad de la joven enferma de sida que —según reveló el párroco desde el púlpito— se acostó con unos 80 varones de la comunidad de Dungarvan con ánimo de infectarlos. La jerarquía católica de la que depende el cura se ha sumado a la petición.

El sacerdote, Michael Kennedy, de 40 años, primo en cuarto grado del ex presidente de Estados Unidos y muy vinculado a la familia, ha defendido, en entrevistas realizadas a los periódicos, su polémica decisión de anunciar la propagación del virus del sida en su sermón del pasado domingo. Kennedy, que ha reconocido haberse equivocado al propagar la alarma entre la población sin haber consultado antes con su obispo, defiende, no obstante, que su actuación obedeció a un deseo de evi-

tar una mayor propagación de la enfermedad.

La prensa sensacionalista británica ha ofrecido 10.000 libras esterlinas (unos dos millones de pesetas) a cualquier persona que proporcione pistas fidedignas que ayuden a identificar a la protagonista de la histo-

Los estudios señalan que hay que hacer el amor varios cientos de veces para que una mujer transmita la enfermedad a un hombre

ria: una chica de unos 25 años, de buena familia, nacida en Inglaterra pero de padres irlandeses, que se encuentra gravemente enferma en un hospital de Londres, y a la que sólo dan unas semanas de vida.

La joven contrajo el virus del sida por su novio, y reaccionó con ánimo

de venganza, decidiendo contagiar a cuantos más hombres mejor. El sacerdote cree que se acostó con entre 60 y 80 individuos, muchos de ellos casados y con hijos y a todos les puso como condición que no utilizaran preservativo.

El padre Kennedy dice tener constancia, después de haber hablado con muchos de los implicados en la historia, de que cinco hombres del pueblo son ya seropositivos, y otros nueve han dado positivo en una primera prueba.

Los especialistas en sida consideran más que dudoso que la protagonista de la historia haya podido propagar el virus con tanta facilidad. Todos los estudios efectuados hasta ahora señalan que hace falta hacer el amor varios centenares de veces para que una mujer transmita la enfermedad a un hombre.

Michael Kennedy estuvo en el lecho de muerte de la matriarca del clan Kennedy, Rose, visita frecuentemente Boston y ha oficiado en bodas y funerales de la familia. ●

els juraments cortesos de les novel·les de cavalleries), i aquest rumor ha generat la seva collita d'ostensions: un suposat cas de contaminació deliberada amb el virus de la sida va aparèixer als periòdics al setembre del 1995. El dia 14, el corresponsal de *La Vanguardia* a Londres informava que les autoritats sanitàries irlandeses havien demanat al sacerdot Michael Kennedy —«primo en cuarto grado del expresidente de los Estados Unidos»—, que revelés les seves fonts després que aquest hagués explicat des de la trona el cas d'una jove de 25 anys que es trobava malalta en estat terminal en un hospital de Londres i que com a venjança per haver estat infectada pel seu nòvio hauria contagiado deliberadament una vuitantena d'homes de Dungarvan (comtat de Waterford) exigint-los que no usessin preservatiu en les seves relacions amb ella (14. IX.1995, p. 29). L'endemà, el mateix diari publicava a la secció de Societat una refosa de notícies datada a Dungarvan sota el títol significatiu «Irlanda duda de la historia sobre contagio voluntario del sida atribuido a una joven vengativa», posant en evidència les contradiccions internes de les diverses declaracions del sacerdot, i afegia que les autoritats sanitàries irlandeses no havien detectat cap augment del nombre dels casos de sida a la zona (15.XI.1995, p. 28).

El tema del contagi deliberat d'una malaltia de transmissió sexual, d'altra banda, no és un nouvingut en el món de la literatura. El conte «Le Lit 29» (*Toine*, París 1885), escrit per un il·lustre erotòman mort als 43 anys a conseqüència de la sífilis, Guy de Maupassant, se situa en el context de la guerra Francoprussiana (1870/71) i té com a protagonista Irma, l'amant d'un oficial francès que es vanta patriòticament d'haver contagiado la sífilis a soldats i oficials de l'exèrcit enemic invitant-los a compartir el seu llit, i haver causat així més baixes a l'enemic que el seu mateix amant. La literatura no planteja, però, el contagi en el terreny personal —la set de venjança d'una noia infectada, el terror a col·laborar alegrement, sense témer-se'n, a la pròpia perdició—, sinó que l'instrumentalitza al servei d'uns interessos remots: els de la política.

Irlanda duda de la historia sobre contagio voluntario del sida atribuido a una joven vengativa

CIUDADANOS

■ El padre Michael Kennedy, que reveló la información en su sermón dominical, no ha aportado nuevos datos sobre el caso y ha caído en contradicciones en las manifestaciones que ha realizado a la prensa

Una misteriosa protagonista

■ La presunta protagonista de esta historia es, según el padre Kennedy, una joven de 25 años, de buena familia, nacida en Inglaterra pero de padres irlandeses. Actualmente, dice el sacerdote, se encuentra

El padre Michael Kennedy, de 40 años, relató la historia de la joven desde el púlpito de su parroquia durante el sermón de la misa del pasado domingo. "Después de cotejar los datos de laboratorios irlandeses y del Reino Unido, podemos confirmar que no hay ningún incremento documentado de casos de infección del VIH o sida en el sudeste del país", asegura el comunicado. Fuentes médicas consideran muy improbable que una mujer haya podido contagiar a tantos hombres en tan poco tiempo.

Se trata de la primera reacción oficial de las autoridades sanitarias irlandesas, que han requerido más datos y de mayor precisión al sacerdote que hizo público el caso. Michael Kennedy, primo lejano del ex presidente de Estados Unidos, John F. Kennedy, no acudió ayer a la cita que tenía con los servicios gubernamentales de sanidad. El padre Kennedy alegó que no tiene "ninguna información que transmitir".

Cuatro días después de haber sembrado el pánico entre la pobla-

RELIGIÓN

El Papa elogia a Hans Groer en su despedida como arzobispo de Viena

VIENA. (Efe.) — El Papa Juan Pablo II aprovechó ayer el relevo en el arzobispado de Viena de Hans Hermann Groer para defenderlo públicamente por primera vez desde que fue acusado de haber abusado sexualmente de ex alumnos suyos hace 20 años. El Papa aceptó ayer formalmente la renuncia de Groer, que ha sido sustituido por Christoph Schoenborn, por razón de edad (ha cumplido los 75 años de edad establecida para la jubilación). Schoenborn es un conservador, pero con fama de intelectual y abier-

Irlanda duda de la historia sobre contagio voluntario del sida atribuido a una joven vengativa

CIUDADANOS

■ El padre Michael Kennedy, que reveló la información en su sermón dominical, no ha aportado nuevos datos sobre el caso y ha caído en contradicciones en las manifestaciones que ha realizado a la prensa

El padre Michael Kennedy es primo del ex presidente Kennedy

Una misteriosa protagonista

■ La presunta protagonista de esta historia es, según el padre Kennedy, una joven de 25 años, de buena familia, nacida en Inglaterra pero de padres irlandeses. Actualmente, dice el sacerdote, se encuentra gravemente enferma en un hospital de Londres y los médicos no le dan más que unas semanas de vida.

Al parecer, la reacción de la joven al enterarse de que su novio le había contagiado el sida fue la de la venganza. Los medios de comunicación sensacionalistas han calentado el caso, ofreciendo recompensas a quien dé información de la misteriosa enferma. Una mujer británica seropositiva, conocida con el pseudónimo de "Mary", amenazó ayer en una cadena de televisión británica con revelar el nombre de la protagonista del caso. Según "Mary" su novio le contagió el VIH tras acostarse con la anónima vengativa. Según el sacerdote, la joven propagadora ponía como condición para acostarse con sus amantes que no utilizaran preservativo.

El padre Michael Kennedy, de 40 años, relató la historia de la joven desde el púlpito de su parroquia durante el sermón de la misa del pasado domingo. "Después de cotejar los datos de laboratorios irlandeses y del Reino Unido, podemos confirmar que no hay ningún incremento documentado de casos de infección del VIH o sida en el sudeste del país", asegura el comunicado. Fuentes médicas consideran muy improbable que una mujer haya podido contagiar a tantos hombres en tan poco tiempo.

Se trata de la primera reacción oficial de las autoridades sanitarias irlandesas, que han requerido más datos y de mayor precisión al sacerdote que hizo público el caso. Michael Kennedy, primo lejano del ex presidente de Estados Unidos, John F. Kennedy, no acudió ayer a la cita que tenía con los servicios gubernamentales de sanidad. El padre Kennedy alegó que no tiene "ninguna información que transmitir". Cuatro días después de haber sembrado el pánico entre la pobla-

Los datos de laboratorios irlandeses y del Reino Unido no revelan un aumento de casos de sida en la zona

ción masculina de esta pequeña localidad irlandesa, se mantiene la confusión sobre los detalles de la historia. El propio Kennedy la ha alimentado, pues no coinciden las cifras aportadas a los numerosos periodistas que le han entrevistado. Según el cura, el caso se destacó porque un hombre de su parroquia le comentó que era seropositivo, así como otros cuatro amigos suyos que se habían acostado con una misma joven. Sin embargo, las cifras varían cuando se refiere a los varones que esperan el resultado definitivo de los análisis. A algunos les habló de cuatro y a otros, de nueve. En ningún caso vio los documentos que lo acreditaran.

DUNGARVAN (IRLANDA). (Agencias.) — Las autoridades sanitarias irlandesas han descartado que pueda ser cierta la advertencia realizada el pasado domingo por un cura irlandés de que una joven que padece sida se había acostado, por venganza, con unos ochenta hombres de esta localidad del sudeste de

Irlanda para contagiarles, entre los meses de noviembre y abril pasados. "No tenemos ninguna prueba, hasta el momento, para verificar ninguna de las alegaciones sobre casos de virus de inmunodeficiencia humana (VIH) o sida en Dungarvan, manifestó en un comunicado el Consejo del Sudeste de Irlanda.

D'altra banda, el tema del contagi voluntari d'una malaltia infecciosa de tipus veneri com a instrument de venjança pot ser tractat també des del punt de vista de l'humor. Vegeu aquesta història que publica Gabriel Janer-Manila (*Sexe i cultura: la narrativa oral i el teatre*, Palma: Moll 1982, p. 110):

Un al·lot que cercava sa més tarada des bordell

Un al·lot se'n va anar una vegada a una casa de putes i se'n va cap a sa patrona; diu:

—Patrona, jo vénc a pegar un tro i vull que em doneu sa més tarada que tengueu, sa més podrida que tengueu.

I diu:

—Ninet, jo ara no puc, però vine demà i miraré d'arreglar-t'ho.

I aquell al·lot, l'endemà decapvestre tot xalest i alegre se'n va cap an aquella casa de putes, entra, i sa patrona li diu:

—Si, passa dins aquella cambra, que hi ha sa més podrida que he trobada.

I as cap d'una estona, aquell al·lot surt més content que mai i sa patrona, tota furiosa, li diu:

—Me voldries explicar per què les vols d'aquestes tan podrides?

Diu:

—Jo l'hi diré, senyora. Perquè aquesta tan podrida deu tenir purgacions i he anat amb ella a pegar aquest tro per agafar ses purgacions. És ben segur, per tant, que he agafat ses purgacions. Ara, quan me'n vagi a ca nostra, també m'agrada dormir amb sa criada i li aferraré unes purgacions a sa criada, d'aquelles bones. Llavors, com que sa criada dorm amb mon pare, sa criada aferrarà unes purgacions a mon pare que no les hi llevarà ningú i mon pare de tant en tant va a mumare i també li donarà unes purgacions a mumare que ja les aguantarà ella; i com que mumare jeu amb so rector... jo és an aquest fill de puta, que vull fotre!

Legman ha donat paral·lels americans d'aquesta història —amb alguna explicació psicoanalítica— als seus clàssics *Rationale of the dirty joke: An analysis of sexual humor* (Frogmore: Panther 1972), II, p. 367-368, i *No laughing matter: Rationale of the dirty joke* (Second series) (Londres: Granada 1978), p. 364-365. (Per a un altre relat de tipus humorístic, v. Ortí i Sampere, p. 265-266.)

Documentació

ALEMANYA: Brednich (*Spinne*, núm. 33, p. 59-60), Fischer (núms. 57 i 58, p. 59-60); ESPANYA: Ortí i Sampere (p. 259-269); ESTATS UNITS: Brunvand (*Curses*, p. 195-202, 203-205; *Train*, p. 237, 240; *Too good*, p. 133-134); ITÀLIA: Carbone (p. 29-30), Bermani (*Bambino*, p. 343-377, 379), Cancellieri (§ 33, p. 87-91), Bonato (p. 64-69, textos: 78-94); REPÚBLICA SUDAFRICANA: Goldstuck (*Leopard*, p. 219-228).

Enquesta

El rumor es troba en la gamma intermèdia d'històries conegudes (18,6%) i sona força (19,8%). El nivell de plausibilitat és altíssim (ho creu possible un 89,48%); el segon entre els temes enquestats, i també és alt el de l'interès que suscita la història (71,47%), enquestada en la versió en què és un home el que resulta infectat. El nivell de coneixement augmenta progressivament amb l'edat (15 anys o menys, 14,25%; 16 anys, 18,9%; 17 anys o més, 22,96%). No hi ha diferències significatives segons el sexe. La transmissió oral és en la majoria dels casos a través d'amics (89,5%), i molt poc a través de la família (6,2%) o dels professors-monitors (4,3%).

2

El ronyó extirpat

Un noi que està fent turisme en un país llunyà aprofita per anar a la discoteca. Hi coneix una noia guapíssima i se la lliga sense gaires problemes. Mentre estan a l'habitació d'un hotel, ell perd el coneixement. Quan recupera la consciència, ja de dia, es troba abandonat a la vora d'una carretera. Com pot, torna al seu hotel i nota alguna cosa que li tiba a l'esquena. Davant del mirall s'adona que té una cicatriu al costat. Va al metge, que li confirma allò que sospitava: li han extirpat un ronyó per al contraban internacional d'òrgans humans.

* * *

Els rumors sobre el contraban d'òrgans estan a l'ordre del dia i solen relacionar-se amb el símbol de la jungla urbana per excel·lència, Nova York, o amb països llunyans i desconeguts, en aquest cas amb les connotacions de desconfiança ètnica que solen acompanyar aquestes històries. El relat pot adquirir també funcions de moralitat quan s'insereix en escenaris «suspectes», com per exemple les discoteques.

La premsa reproduïx cíclicament notícies que denunciïn suposats tràfic d'òrgans, malgrat la manca de garanties sobre la veracitat de la informació. L'any 1996 el premi de periodisme Rey de España, concedit per l'Agència EFE, va ser atorgat per un jurat internacional a la periodista brasilera Ana Beatriz Magno, del *Correio Braziliense*, per una sèrie d'articles sobre aquest tema publicats del 24 al

La ganadora del Premio Juan Carlos I indagó sólo dos de sus denuncias de tráfico de órganos

Científicos de todo el mundo niegan que exista un comercio ilegal para trasplantes

La gana sólo dos Científicos de

Yo sólo puedo reproducir lo que la prensa internacional ha escrito", así admitió ayer la brasileña Ana Beatriz Magno, ganadora del premio de periodismo Juan Carlos I, que la

mayor parte de sus denuncias sobre el supuesto tráfico de órganos en Latinoamérica se basan en otros artículos. Solo indagó dos casos, en los que la única prueba fue una radiografía en la que aparentemente faltaba un

riñón. El premio, concedido por la agencia Efe y entregado por el Rey, provocó un incidente diplomático con EE UU, que coincide con prestigiosos científicos europeos en calificar este tráfico de leyenda.

"Yo sólo puedo reproducir lo que la prensa internacional ha escrito Ana Beatriz premio de periodismo

Ana Beatriz Magno ayer el revelo intern ha desatado su premi desde Europa se dice una leyenda no com en Brasil todo se vi leyenda. Todo es m miedo y la dificult según dice, impidio de dos niños de o años, supuestamen Brasil para robarle nunciar el hecho a periodista sólo ot diografía en la q faltaba un riñón, informe escrito po que no llamó para forme, admitió a seño el padre de t que era médico, por que allí nadie lica ya que las secuestradore nentes".

Fueron los d que indagó, tal y ayer, para la el serie de articulo julio de 1994 er ziliense y basad en otros aparec tinoamericana nes de otras Maite Piñero Robin. "Me li emitir una op

Se da la ci uno de los m que otorgó el ña es el dire dueño La T formó sobre engorde de b venta que ell

El hilo de mercados de vertido en ur do en trans tos en danza profesor de Can una autori tema afir ma de la O nal de Tras do durant niga no po cha ning de organe indico le cerlos. De ciones ef trializad avales y das. Es c do de fo rdo, por

Una mentira grosera Aún admitiendo la posibilidad de que una mafia bien organizada sea capaz de robar órganos para trasplante, Calne insiste en que "todo son hipótesis no comprobadas". Un órgano precisa de un equipo médico muy especializado para su extracción. Conservado en frío, un riñón dura 48 horas en buen estado; un hígado, sólo 12 horas. "Aun así, dudo que en Estados Unidos no se analice el envío ni se demuestre su procedencia real", informa Isabel Ferrer. En el mismo sentido se manifestó Mario Scalomagna, uno de

Ana Beatriz Magno no entendía ayer el revelo internacional que ha desatado su premio. "Cuando desde Europa se dice que todo es una leyenda no comprenden que en Brasil todo se vive como una leyenda. Todo es muy difícil". El miedo y la dificultad es lo que, según dice, impidió a los padres de dos niños de ocho y cuatro años, supuestamente raptados en Brasil para robarles un riñón, denunciar el hecho a la policía. La periodista sólo obtuvo una radiografía en la que, al parecer, faltaba un riñón, además de un informe escrito por médicos a los que no llamó para verificar el informe, admitió ayer. "Me lo enseñó el padre de uno de los niños que era médico. No lo denuncié porque allí nadie recurre a la policía ya que las amenazas de los secuestradores son permanentes".

Fueron los dos únicos casos que indagó, tal y como reconoció ayer, para la elaboración de una serie de artículos, publicados en julio de 1994 en el *Correio Braziliense* y basados en su mayoría en otros aparecidos en prensa latinoamericana y las investigaciones de otros dos periodistas, Maite Piñero y Marie-Monique Robin. "Me limité a citarlos sin emitir una opinión", indicó.

Se da la circunstancia, de que uno de los miembros del jurado que otorgó el premio a la brasileña es el director del diario *Correio da Tribuna*, donde se informó sobre supuestas *casas de engorde* de bebés destinados a la venta que ella cita en su trabajo. El hilo de la información sobre mercados de órganos se ha convertido en una madeja que ha tendido en danza a los mayores expertos en trasplantes. Roy Calne, profesor de cirugía de la Universidad de Cambridge, y considerado una autoridad mundial en este tema afirma que el Comité de Ética de la Organización Internacional de Trasplantes, que ha presidido durante los dos últimos años, "no ha podido probar hasta la fecha ninguna acusación de tráfico de órganos. Si ahora hay nuevos indicios legales me gustaría conocerlos. De todos modos, las donaciones efectuadas en países industrializados precisan numerosos avales y son siempre comprobadas. Es difícil que un riñón extraño de forma ilegal llegue a un quirófano en España o el Reino Unido, por ejemplo".

Una mentira grosera Aún admitiendo la posibilidad de que una mafia bien organizada sea capaz de robar órganos para trasplante, Calne insiste en que "todo son hipótesis no comprobadas". Un órgano precisa de un equipo médico muy especializado para su extracción. Conservado en frío, un riñón dura 48 horas en buen estado; un hígado, sólo 12 horas. "Aun así, dudo que en Estados Unidos no se analice el envío ni se demuestre su procedencia real", informa Isabel Ferrer. En el mismo sentido se manifestó Mario Scalomagna, uno de

los responsables de Italia-Trasplante. "En Italia han circulado voces como en todas partes. Son leyendas que luego se amplifican simplemente por sensacionalismo. Es una mentira grosera. Un trasplante no pasa a la clandestinidad. Requiere tratamientos muy sofisticados, medicación compleja y un seguimiento que no se da al que sale de una estructura clandestina", informa Perea Eguibide. La falta de pruebas y los requisitos técnicos son los mayores argumentos de rechazo para los especialistas. El coordinador espa-

La periodista brasileña Beatriz Magno de Silva, junto al presidente de la Agencia Efe, Alfonso S. Palomares.

Contradicciones

I.C. Madrid ¿Presidir un jurado y donar las cantidades de los premios que concede otorga una responsabilidad sobre sus fallos? A esta pregunta el Ministerio de Asuntos Exteriores español y la Embajada de EE UU dieron el martes respuestas enfrentadas. La Embajada acusó al Gobierno español de hacerse "partícipe de una ficción peligrosa y perjudicial", "al haber atribuido el 8 de diciembre el premio de periodismo Rey de España a Ana Beatriz Magno, del *Correio Braziliense*, por artículos en los que se denunciaba el "robo de órganos y córneas para trasplante", informaciones "desacreditadas repetidamente".

La responsabilidad oficial española se basa, según la diplomacia norteamericana, en que el jurado lo preside el secretario de Estado de Cooperación Internacional, entonces José Luis Dicienta, y su vicepresidente es el máximo responsable de la agencia de prensa pública Efe, Alfonso Palomares. Los otros cinco

miembros no son españoles, pero la elección de Magno fue hecha por unanimidad. De ahí que, según David Monk, portavoz norteamericano en Madrid, "se pueda decir que el Gobierno español avala la credibilidad de esa información".

Asuntos Exteriores testó que la responsabilidad de la elección de los artículos de Magno "recae exclusivamente sobre el jurado Internacional del que forman parte reconocidas figuras". Por tanto, "ni avala ni asume el contenido de los reportajes premiados".

"Nuestro deber era que el jurado decidiese con toda la información en sus manos", afirma Miguel Ángel Carriedo, que sustituyó a Dicienta al frente de la Secretaría de Estado. Por eso, añade, cuando el embajador de EE UU en Madrid, Richard Gardner, hizo llegar a Exteriores, el 18 de diciembre, una documentación que supuestamente contradecía las tesis de Magno ésta fue remitida a los integrantes del jurado. Todos se ratificaron en su fallo.

sofisticados, medicación compleja y un seguimiento que no se da al que sale de una estructura clandestina", informa Perea Eguibide. La falta de pruebas y los requisitos técnicos son los mayores argumentos de rechazo para los especialistas. El coordinador espa-

ñol de trasplantes, Rafael Matezanz lleva años haciendo la misma pregunta: "¿Cómo es posible que de miles de supuestos trasplantes ilegalmente en el mundo no se haya sabido nada después, ni que un sólo de sus médicos les haya preguntado sobre el origen del órgano?".

El destino de los órganos robados siempre es Europa y EE UU. "El Tercer Mundo salva vidas en los países ricos", reza uno de los títulos de Ana Beatriz Magno. A Estados Unidos, la denuncia le ha costado la agresión de algunos de sus ciudadanos en Latinoamérica bajo la sospecha de *ladrones de órganos*. De ahí que el propio gobierno estadounidense publicara hace un año una investigación que analiza y pretende desmontar todas las informaciones aparecidas en este sentido. Entre ellas, las del *Correio Braziliense*.

Compromiso de discreción

El informe, y también la advertencia personal de Rafael Matezanz, llegó tanto a la Casa Real como al director de la Agencia. Pero llegó días después de haberse concedido, aunque según Efe, el jurado se ratificó tras conocerlo. "Proporcione al director de Efe toda la documentación técnica sobre este tema y además le dije que, en mi opinión, se trataba de una pura transcripción de otros artículos", recuerda Matezanz. Lo que consiguió entonces fue "un compromiso de discreción" a la hora de entregar el galardón "para no hacer daño a la donación". Matezanz lamentaba ayer que no hubiera sido así. "Al final, sólo ha sido una defensa del foro frente a Estados Unidos", indicó. Finalmente critica que "se ha involucrado el nombre del Rey, para dar una vitola de verosimilitud a lo que desde hace mucho tiempo se conoce como una campaña de intoxicación internacional".

El jefe de redacción del diario *Correio Braziliense*, Ricardo Noblat, resaltó ayer que el reportaje de Ana Beatriz Magno, trata sobre adopción irregular de niños y no sobre el robo de órganos para trasplantes, tema que fue tratado apenas de forma lateral. Noblat subrayó que de las 30 páginas que ocupa el reportaje sólo dos hablaban de "sospechas registradas en varios países del mundo de trasplante ilegal de órganos". "No se trata de algo inventado, sino de un tema que ya ha sido tratado en varias crónicas de la prensa europea y ha sido objeto de informes de Médicos del Mundo", informa Ricardo Socá.

Pero tanto la información facilitada por Efe, como las copias de los artículos obtenidos por EL PAÍS, recogen al menos ocho titulares sobre el tema, mientras la propia portada del diario brasileño anuncia, el 23 de julio de 1994, la publicación al día siguiente de "una serie de reportajes sobre la mafia que compra, secuestra o asesina niños en el Tercer Mundo para alimentar la industria criminal de los trasplantes de órganos".

Bonn de órn de perio... en la... evita... a que... ha nos... puentos... y otra... y Tie... y se es... tráfico... an riño... según las... a de es... más o... acordad... bajo a un... ción del... busca de... mo... una década... sientos... sieran so... stasia. La... de órganos... nimo aná... las condi... nidad entre... or. La falta... asi denomi... de investiga... asi todas las... eros sin es... según la... na, con per... que la reali... portaje".... década como... la región pue... ningún peric... siguió enco... bleable en este... ilo incluso la... el tema habia... ro intoxicado... abas desde La... afán de des... imperialismo... er demasiado... aplicaría la afir... de Estados Un... ciente premio... bastasen las la... berias realmente... América Latina... las crónicas con... dosis de realismo... esta línea, el mito... necas resulta pin... stión sería el real... ente tráfico de... adopción. Toleran... ndo en diferentes... autoridades que... lista grado, ante las... e legaban en busca... opción rápida de un... evitarse así procedi... bres burocráticos. A... su dramatismo, existi... una diferencia... va con el tráfico de... La adopción de ni... alizaba por desgracia... pre con el benefici... s padres y la acepta... una sociedad, que... raba una suerte que... nilla con medios eco... del llamado primer... se llevase al pequeño... do al hambre y la mi... en una ocasión pue... ar en un pueblo pér... el Perú como una ma... bleaba a una periodis... favor, señorita, lleve... no de mis niños, para... nga una vida mejor".

31 de juliol del 1994 a l'esmentat periòdic, la qual, davant l'escàndol que es va suscitar —el veredicta va ser contestat per científics de tot el món, que desmentien que pogués existir un comerç il·legal d'aquest tipus, i va provocar un incident diplomàtic amb els Estats Units—, va reconèixer que només en dos casos havia intentat comprovar les notícies difoses per les agències i els diaris sobre les quals havia basat el seu treball i només va aportar com a prova una radiografia d'abdomen on aparentment mancava un ronyó (*El País*, 20 de març de 1996). En algun cas s'ha arribat a dir que les notícies sobre comerç d'òrgans han provocat una disminució de les donacions (v., per exemple, *La Vanguardia*, 27 d'agost de 1996, p. 15), però les estadístiques, almenys per al cas d'Espanya (v. més endavant, p. 85), demostren que aquesta afirmació manca de base, i com tantes altres que es fan en el procés d'una discussió o una conversa cara a cara no són sinó improvisacions estratègiques basades en una versemblança purament superficial. Els diaris, tanmateix, continuen reproduint notícies d'aquesta mena, provinents de rumors, i gairebé sempre situades en països considerats perillosos. Al mateix diari *El País* (13 d'agost de 1999), per exemple, apareixia la nota que segueix:

Encontradas 40 córneas en un basural de Brasil

Los encargados de la limpieza del aeropuerto de Brasilia encontraron ayer en la basura una caja que contenía 40 córneas humanas. Las autoridades no saben todavía si se trata de material de contrabando u órganos procedentes de algún centro sanitario dejados allí por descuido.

La utilització biològica de persones vives (sovint infants) per part o a benefici de persones riques o poderoses és un tema antic, que s'ha anat adaptant a cada avanç terapèutic. Els untets amb greix de criatura fets per les bruixes en deu ser un dels antecedents més remots. Ortí i Sampere (p. 48) recorden oportunament el *sacaman-tecas* del folklore gallec, coincident amb *saginero* de les comarques

↪ *El País* (20.III.1996) p. 26

Lucía Argos «La ganadora del Premio Juan Carlos I indagó sólo dos de sus denuncias de tráfico de órganos» [Sociedad]

catalanes de l'Ebre o el *saginer* valencià. L'arribada del vapor i el maquinisme van introduir les llegendes del greixatge de les màquines de tren amb greix del mateix origen, història que va acompanyar arreu la introducció del ferrocarril. Després, van ser els avanços mèdics el que es va encarregar de continuar produint noves generacions d'aquest tipus llegendístic.

Malgrat l'existència de precedents almenys des del segle XVII, la transfusió de sang no va ser possible fins que el 1901 l'immunòleg Karl Landsteiner va descobrir l'existència de grups sanguinis basats en la presència o absència d'aglutinògens en els eritròcits i aglutinines en el plasma, i la pràctica de la transfusió va quedar enormement facilitada quan el 1914 Luis Agote va descobrir que l'ús de citrat de sodi, en petites quantitats, inhibia la coagulació. Des d'aleshores va començar a circular la llegenda del segrestament de criatures amb la finalitat d'extreure'n sang, habitualment com a procediment curatiu de la tuberculosi. N'és testimoni la intervenció d'una senyora gran barcelonina que trucava a un programa de ràdio un dia de finals d'hivern de 1993:

CONDUCTOR: Fem un testimoni. Maria, de Sants, bon dia!

MARIA: Hola, bon dia! Jo és que, hi ha hagut una cosa que sempre m'ha intrigat, jo sóc ja/ ja sóc una mica gran [...] i, clar, jo recordo, quan era petita, que anàvem a l'escola, sempre ens avisaven molt a casa perquè desapareixien molts nanos en aquella època, també. Perquè diu que allavòrens hi havia molts tuberculosos, bueno, en deien tísics allavòrens, i diu que la sang la treien pels nanos, i temps enrere a la televisió també es va parlar, d'això, i ho van dir-ho. Però a mi sempre m'ha quedat aquest dubte i ara que en parlàveu, d'això, dic, m'agradaria a veure si de debò és per això que desapareixien tants nanos o és que/ és com/ com/ com ara que desapareixen i no sabem per què. Jo m'agradaria/ a veure si entre els uns i els altres/ a veure si en podeu sapiguer alguna cosa, d'això.

Cal dir que les transfusions de sang no han estat mai utilitzades en el tractament de la tuberculosi, però la imaginació popular es

Carnaval

MANUEL VICENT

Carnaval

MANUEL VICENT

LUZ DE GAS

Eugenio Trias, filósofo

"Sin Sócrates quizá ser"

FELICIANO FIDALGO

S talin, no; Dios, sí. No es tal, pero es tal lo que, en su polémico, apasionante libro, *Pensar la religión*, afronta el único pensador hispano con el Premio Internacional F. Nietzsche: al cabo del siglo XX, las ideologías, fracasadas, han favorecido el resurgir de las grandes religiones? Es la cuestión.

Pregunta. Cuando el emperador chino ordenó la quema de 600 libros de filósofos de la escuela de Confucio, los 600 autores se tiraron al mar. ¿Y si se quema un libro suyo hoy?

Respuesta. Quedarían las cenizas como reliquias para mi descendencia.

P. La felicidad de un muerto, ¿es cosa de filósofos o de creyentes?

R. Platón dijo: "La vida consiste en aprender a vivir". La felicidad es quizá la muerte en vida.

P. Gracián sentenció que vivir es morir un poco a diario. ¿No es esto una sandez?

R. Me parece un tópico.

P. ¿Cristo era ideólogo?

R. Yo lo considero un personaje de relato (creo mucho en los relatos).

P. ¿Qué razones le llevaron a "pensar la religión"?

R. Mis primeros 20 años, al vivir en ella.

P. En España, ¿a las fallidas ideologías políticas las ha reemplazado el fútbol?

R. Hay que empezar a pensar que el fútbol, como el Barça, es más que una ideología.

P. ¿Qué es "un partido de fútbol del siglo"?

R. Un Albacete-Villarreal.

P. El Gobierno mundial no llegó con la política, ni con la técnica, ni con la ciencia. ¿Es deseable un Gobierno mundial religioso dirigido por usted?

R. Es lo más parecido a una terrible pesadilla.

P. Dice usted que la salida

de los pasos de la Semana Santa de Sevilla tiene todos los trazos de un parto: ¿alumbran niños o niñas?

R. Saetas.

P. Si Sócrates no hubiera existido, ¿qué sería de usted?

R. Quizá sería futbolista.

P. ¿Cuándo rezó el último padrenuestro?

R. No hace ni dos años, porque lo sé de carrerilla.

P. ¿Para qué le ha servido pensar la religión?

R. Me ha servido de liberación.

P. ¿Existe aún el patriotismo?

R. Desgraciadamente, sí.

P. Si le oye Pujol...

R. Yo soy el hijo pródigo de la cultura catalana.

Jacques desapareció en pleno carnaval de Río. Un torbellino humano lo había arrastrado hacia una bocacalle por donde bajaban otras comparsas bailando y allí se formó un remolino que se tragó a Jacques, un joven francés de poca salud. Su novia vio cómo se perdía en medio de un círculo de máscaras que primero lo rodeó bajo el estruendo de los tambores y a continuación se lo fue llevando hacia un callejón de forma inexorable. Por encima de las cabezas enmascaradas Jacques agitaba los brazos y gritaba. Su novia también gritaba agarrada a una verja sobre la tumultuosa corriente de los danzantes, hasta que ambos se perdieron de vista. La chica pensó que su novio acudiría al hotel cuando lograra deshacerse del fregado, pero esa noche Jacques no apareció. El carnaval de Río no había hecho más que empezar. Siguieron varios días confusos y carnales en creciente agitación y llegó el martes grande sin que el joven diera señales de vida. Todo el tiempo de carnaval la chica lo empleó en buscar a su novio por las comisarías, hospitales y depósitos de cadáveres. Cuando los barrenderos de Río ya se habían llevado con la escoba todos los disfraces y también los tambores habían caído, de pronto una mañana apareció Jacques en el hotel muy pálido arrastrando los pies hasta caer desvanecido en brazos de su novia. Ella descubrió enseguida una rudimentaria cicatriz que traía detrás bajo la camisa. A Jacques le habían extirpado un riñón. Se lo habían robado. En cuanto pudo hablar el joven explicó que aquel grupo de máscaras lo había arrastrado bailando hacia una furgoneta y poco después de camino lo habían anestesiado. Recordaba la nebulosa de un quirófano desde donde se oía música de samba mientras lo abría en canal un cirujano disfrazado de arlequín. Todos los días se roban riñones, es bien sabido, pero este caso es distinto. Jacques estaba en lista de espera para un trasplante de riñón en París. Le habían prometido uno del mercado negro, de gran calidad, procedente de Río de Janeiro.

Jacques desapareció en pleno carnaval de Río. Un torbellino humano lo había arrastrado hacia una bocacalle por donde bajaban otras comparsas bailando y allí se formó un remolino que se tragó a Jacques, un joven francés de poca salud. Su novia vio cómo se perdía en medio de un círculo de máscaras que primero lo rodeó bajo el estruendo de los tambores y a continuación se lo fue llevando hacia un callejón de forma inexorable. Por encima de las cabezas enmascaradas Jacques agitaba los brazos y gritaba. Su novia también gritaba agarrada a una verja sobre la tumultuosa corriente de los danzantes, hasta que ambos se perdieron de vista. La chica pensó que su novio acudiría al hotel cuando lograra deshacerse del fregado, pero esa noche Jacques no apareció. El carnaval de Río no había hecho más que empezar. Siguieron varios días confusos y carnales en creciente agitación y llegó el martes grande sin que el joven diera señales de vida. Todo el tiempo de carnaval la chica lo empleó en buscar a su novio por las comisarías, hospitales y depósitos de cadáveres. Cuando los barrenderos de Río ya se habían llevado con la escoba todos los disfraces y también los tambores habían caído, de pronto una mañana apareció Jacques en el hotel muy pálido arrastrando los pies hasta caer desvanecido en brazos de su novia. Ella descubrió enseguida una rudimentaria cicatriz que traía detrás bajo la camisa. A Jacques le habían extirpado un riñón. Se lo habían robado. En cuanto pudo hablar el joven explicó que aquel grupo de máscaras lo había arrastrado bailando hacia una furgoneta y poco después de camino lo habían anestesiado. Recordaba la nebulosa de un quirófano desde donde se oía música de samba mientras lo abría en canal un cirujano disfrazado de arlequín. Todos los días se roban riñones, es bien sabido, pero este caso es distinto. Jacques estaba en lista de espera para un trasplante de riñón en París. Le habían prometido uno del mercado negro, de gran calidad, procedente de Río de Janeiro.

INGLATERRA • USA

SANTURCE (VIZCAYA) GRANJA ESCUELA EN CANTABRIA

Lo mejor para sus hijos CURSOS DE INGLÉS

- VERANO 1997 • Niños y chicas.
- Máximo control, garantía y seriedad.
- Presencia constante del profesor y monitor.
- Colegios residenciales propios y familias.
- 5 horas diarias completas de clase y 5 horas de actividades recreativas y culturales en inglés.

College of the Holy Child Jesus

Saliente folleto general y recetas del último curso

MADRID: Somo, 5-6. Tel. (91) 526 19 67 - 435 62 98

VIZCAYA: Colegio S. Francisco Javier - I. M. Barandiarán, 29 Santurce

Tel. (94) 483 53 76 - 463 33 10

BARCELONA: Pisos de Goya, 7 - 47. C/ps. 17. Tel. (93) 301 26 76

COL

DESDE UN AÑO A LA ESCUELA

- Con un programa diario de Psicología donde el niño se siente feliz.
- Formación en inglés al 80% por Tratamiento individualizado en inglés.
- Hacemos que el niño domine el inglés y la lectura y escritura en castellano.
- Médico y Psico-Pedagogo por el método de comer por propio error.
- Abierto todo el año de 7,30 a 19,30.

E. INFANTIL

Avda. de los Toreros, 9. 28028

Tels. 726 64 00 - 726 25 50 Fax

Horario de información: de 9 a 19

COL

DESDE UN AÑO A LA ESCUELA

- Con un programa diario de Psicología donde el niño se siente feliz.
- Formación en inglés al 80% por Tratamiento individualizado en inglés.
- Hacemos que el niño domine el inglés y la lectura y escritura en castellano.
- Médico y Psico-Pedagogo por el método de comer por propio error.
- Abierto todo el año de 7,30 a 19,30.

E. INFANTIL

Avda. de los Toreros, 9. 28028

Tels. 726 64 00 - 726 25 50 Fax

Horario de información: de 9 a 19

RAINS

INGLES-ESPAÑOL DE CALIDAD COLEGIO

- Música e informática
- Médico
- Comedor y transporte
- Francés o alemán en secundaria

VIDAS DE: Baloncesto, Fútbol, Paddle, Tenis, Volley, Judo, Ballet, Ping Pong, Ajedrez, etc...

PARA: KET, PET, FIRST Y PROFICIENCY

ES LA RESPONSABILIDAD DEL ALUMNO

BUP Y COU SECUNDARIA Y BACHILLERATO

C/ La Sálvia, 48 (La Moraleja)

28109 Alcobendas - MADRID

Tel. 650 45 27 Fax 650 66 32

devia desfermar a partir de les expectoracions de sang que pot provocar la malaltia. Hem de ser, però, enormement cauts a l'hora d'establir correlacions absolutes i úniques entre un fet o un esdeveniment real i objectiu, com és un progrés tècnic en aquest cas, i l'aparició d'una història en la qual aquest té un protagonisme fonamental: molt abans de la introducció de les transfusions sanguínies ja existia la creença que la sang de les criatures servia per a la guariació de malalts, concretament dels leprosos (mot. D1502.4.2.1 *Blood of children as cure for leprosy*). El fet que la sang sigui un símbol universal de la vida té aquí un paper més important i durador que el puntual del descobriment mèdic.

L'evolució posterior d'aquest tipus llegendístic fa traslladar els rumors primer als trasplantaments de còrnia i després als de ronyó, que van començar a deixar de ser intervencions experimentals de risc elevat amb la introducció dels immunosupressors (particularment l'azatioprina, el 1967), que contrarestaven els processos de rebuig, i singularment des del 1980 en què els laboratoris Sandoz van descobrir les virtuts immunosupressores de la ciclosporina, comercialitzada tot seguit, el 1983. En el cas de Catalunya, segons dades de l'Organització Catalana de Trasplantaments (OCATT), les estadístiques són reveladores: els trasplantaments de ronyó, que el 1975 havien estat 21 (d'un total de 39 a Espanya), comencen a augmentar sensiblement a partir de 1984 (261; 393 a tota Espanya), dos anys abans que comencés a detectar-se el rumor, i després d'una petita davallada entre 1987 i 1989 van tornar a augmentar, amb escasses i poc importants inflexions negatives, fins al punt que el 2001 han estat 394, és a dir, una més que totes les que disset anys abans es feien alconjunt de l'Estat. (En relació amb el tema d'aquest comentari, no deixa de ser digne de menció que Catalunya ha estat sempre —i ho continua sent encara— un dels llocs on es fan més trasplantaments, no sols dintre de l'Estat espanyol sinó a nivell mundial.) El rumor sorgeix doncs, no quan els trasplantaments són pocs a causa de les dificultats sinó justament quan deixen d'oferir problemes i es multipliquen.

BREVES

METEOROLOGÍA

► La tormenta que anunció Previmet remite
El primer parte de Previmet

Todos los expertos coinciden en que la legislación española sobre trasplantes es la mejor del mundo

Todos los expertos coinciden en que la legislación española sobre trasplantes es la mejor del mundo

Una imagen del congreso sobre trasplantes, ayer en Barcelona

SANIDAD

■ La legislación española permite que si el fallecido no ha manifestado en vida su voluntad en contra, se convierta automáticamente en donante

SALVADOR SOSTRES

BARCELONA. — Expertos de todo el mundo han coincidido en señalar, en el marco del XVI Congreso Mundial de Trasplantes que se celebra en Barcelona desde el domingo y hasta el 30 de agosto, que la legislación española es la que permite un modelo de trasplantes más avanzado y eficaz del mundo.

Lo más relevante de las leyes españolas en este sentido es que todos los ciudadanos son donantes de órganos, exceptuando aquellos que en vida hubieran manifestado lo contrario. "Eso significa que una persona que se muere sin decir nada en su testamento sobre sus órganos se convierte automáticamente en donante, según la ley, por mucho que los familiares se opongan a ello. Aunque en la práctica los médicos consultan, por delicadeza, la opinión de los allegados del fallecido y muy pocas veces les contradicen, lo cierto es que la legislación española no obliga en ningún momento a tales deferencias", afirma el doctor Antoni Caralps, pionero en los trasplantes en España junto al doctor Gil-Vernet y codirector de este congreso.

Caralps recuerda que fue en Cataluña donde se comenzó a tomar en serio el problema de los trasplantes. "La creación de la figura del coordinador de trasplantes, en 1985, en cada centro hospitalario, fue decisiva para que Cataluña se pusiera a la vanguardia de los países de Europa en trasplantes.

El tráfico de órganos: cuestión de principios

■ La difusión de noticias sobre el comercio de órganos robados está provocando un descenso de las donaciones a nivel internacional, afirmó ayer en el Congreso Mundial de Trasplantes Todd Leventhal, miembro de la Agencia de Información de Estados Unidos. Caralps fue contundente al señalar que la ética debe impedir a cualquier médico realizar trasplantes con órganos de contrabando. "Es del todo implantable."

El esfuerzo de la Administración "para tejer una red de coordinadores que facilitara el diálogo entre ellos así como una mejor distribución de los órganos disponibles según las necesidades" fue decisivo, según Caralps. La eficacia de este sistema convención pronto a otras comunidades españolas, que no dudaron en adoptarlo, también con el apoyo de las respectivas administraciones.

Campañas de sensibilización

Paralelamente a las campañas administrativas ha sido y es necesaria una campaña civil de sensibilización "que deje bien claro" que un trasplante no perjudica a nadie para nada y que en cambio puede ayudar a salvar una vida. Este mensaje encuentra rechazos en algunas personas porque "no todo el mundo piensa de la misma manera y hay gente con un profundo sentimiento religioso que ve con inquietud que sus órganos los aproveche otro".

Caralps destacó que el objetivo principal de este congreso, además del de atraer la atención de todos sobre esta materia, es que los expertos coincidan e intercambien técnicas, procedimientos, investigaciones y conocimientos. Asimismo señaló que, lo deseable, sería que "en el futuro la eficacia en la prevención y curación de las disfunciones del organismo humano sustituya la necesidad de los trasplantes".

Campañas de sensibilización

Paralelamente a las campañas administrativas ha sido y es necesaria una campaña civil de sensibilización "que deje bien claro" que un trasplante no perjudica a nadie para nada y que en cambio puede ayudar a salvar una vida. Este mensaje encuentra rechazos en algunas personas porque "no todo el mundo piensa de la misma manera y hay gente con un profundo sentimiento religioso que ve con inquietud que sus órganos los aproveche otro".

Caralps destacó que el objetivo principal de este congreso, además del de atraer la atención de todos sobre esta materia, es que los expertos coincidan e intercambien técnicas, procedimientos, investigaciones y conocimientos. Asimismo señaló que, lo deseable, sería que "en el futuro la eficacia en la prevención y curación de las disfunciones del organismo humano sustituya la necesidad de los trasplantes".

que, de los 1.692 millones de pesetas del premio, unos 600 millones serían para Fernández y su mujer, mientras que el resto estaría repartido entre otros siete integrantes de una peña con los que jugaba habitualmente.

Vicinos de El Repedroso destacaron también la suerte del minero uruguayo, que hace unos años había obtenido un premio de cinco millones de pesetas.

El premio, que tenía un bote acumulado desde abril del año pasado, el más importante obtenido nunca en el gordo de la primitiva y el segundo más elevado de todos los sorteos que gestiona el Organismo Nacional de Loterías y Apostas del Estado. En noviembre de 1994 un inmigrante de Gambia ganó 2.372 millones.

a u amj púb... los l

Un nutrido... fundadora... lencia card... madre Tere... atienden se

aseguraron ayer que éste les había... Las mismas fuentes aseguraron

Les institucions mèdiques han desautoritzat arreu la idea simplista que un trasplantament de ronyó es pugui improvisar de la manera que dóna a entendre el rumor: deixant de banda les rigorosíssimes condicions tècniques i mèdiques que exigeix i que no es pot trasplantar qualsevol ronyó a qualsevol pacient, es tracta d'una intervenció complexa que implica un nombre tan elevat de persones que no és versemblant que pogués mantenir-se en secret (i menys encara sense fer desaparèixer el donant involuntari, detall omnipresent que denota una xocant exhibició d'«humanitarisme» per part dels segrestadors).

Però l'atractiu del relat —que sempre presenta la forma d'una revelació espectacular— és massa poderós per veure's afectat per aquestes menuderies: és un axioma periodístic que la veritat mai no pot barrar el camí a una «bona història». El cas del ronyó extirpat és una bona mostra del poder de seducció dels rumors. Kapferer (cap. 4) ha escrit sagaçment sobre la inexhaurible capacitat que aquests tenen per fer-se acceptar, molt més enllà del que es creuria possible d'entrada. Hi ha en primer lloc el fenomen de l'especialització del saber: cada cop sabem més, però cada vegada és més difícil compartir els coneixements, i cada conquesta del saber genera al seu entorn un nou mur d'ignorància davant dels llecs, que tot sovint són ja els especialistes dels terrenys veïns del coneixement. D'altra banda, el rumor té també un fort poder estructurador sobre la percepció de la realitat: el rumor sedueix —diu Kapferer— perquè ens dóna la possibilitat de comprendre millor el món (ni que sigui al preu de simplificar-lo i distorsional-lo considerablement) i d'introduir-hi un ordre que desitgem veure-hi afanyosament. La seva capacitat per integrar en un mateix esquema explicatiu un gran nombre de fets que altrament romandrien esparsos i desordenats és un dels factors essencials de la seva capacitat de seducció, i això mateix és el que explica que en general agradin els rumors fantàstics i sofisticats: negar-nos a creure l'explicació sofisticada i imaginativa ens posa en el perill de quedar com uns ingenus que no veuen més enllà del nas, d'estar *out*; i al contrari, donar crèdit a la

versió complexa i rica d'imaginació significa que un està al corrent de les coses i demostra, paradoxalment, estar en possessió d'una mentalitat «crítica». El cas del ronyó extirpat implica, en aquest sentit, la pràctica totalitat dels «grans temes» que enumera Kapferer parlant del rumor polític (p. 258-262): el de la «mà oculta» que mou el fil dels esdeveniments, el de la «conspiració criminal de silenci», la salut, els diners (països i persones pobres contra rics), el rebuig ènic (la història es localitza sovint en països subdesenvolupats) i, de vegades, fins i tot el sexe: una bona part de les víctimes cauen al parany lligant en una discoteca.

Documentació

ALEMANYA: Brednich (*Maus*, [núm. 57] p. 77-80; *Huhn*, [núm. 24] p. 42-44); ESPANYA: Ortí i Sampere (p. 39-51); ESTATS UNITS: Brunvand (*Train*, p. 149-154, 247; *Too good*, p. 398-402); FRANÇA: Champion-Vincent & Renard (p. 272-279); ITÀLIA: Bermani (*Bambino*, p. 270-283; *Spegni*, p. 253-267), Cancellieri (§ 31, p. 79-81), Arona (p. 7-32, 40-41), Bonato (p. 30-42, textos: p. 1-18); REPÚBLICA SUDAFRICANA: Goldstuck (*Leopard*, p. 99-101).

Véronique Champion-Vincent ha dedicat tot un llibre a aquest tema: *La légende des vols d'organes* (París: Les Belles Lettres 1997), basat en un estudi subvencionat per l'Établissement français des greffes, i ha presentat un excel·lent panorama de la tradició internacional d'aquest rumor a «Organ theft narratives», *Western Folklore* 56 (1997): 1-37.

Enquesta

És un rumor relativament conegut: el coneix el 19,3% de la mostra i li sona a un 15,8%; és força plausible (ho creu possible un 64,28%) i desperta força interès (li interessa a un 55,9%). El nivell de coneixement és inferior en els més joves (15 anys o menys = 14,41%). No hi ha diferències significatives per sexes. És més conegut a la província de Barcelona (20,5%). La principal via de transmissió oral són els amics (54,9%), però la família manté la seva importància (37,9%).

3

Tràfic de blanques

Una parella de nuvis va de viatge de noces a un país llunyà. En una ciutat entren a dinar en un restaurant. A mig dinar, la noia va als lavabos. El noi espera, però la noia no torna. Quan finalment, saltant-se les normes, decideix d'entrar al lavabo de les dones, no hi troba ningú.

Al restaurant tothom afirma que la noia ha sortit sola per la porta del darrere...

La policia pren declaració al noi, però li diuen que poca cosa hi poden fer: segurament que a hores d'ara la noia ja és molt lluny, raptada per una xarxa internacional de tràfic de blanques que s'aprofita de les turistes desprotegides.

* * *

El tràfic de blanques relacionat amb un país exòtic i imaginadament perillós és un altre dels temes habituals dels rumors. Però també es difonen situant l'acció al costat de casa:

Una noia entra en una coneguda botiga de Barcelona per demanar preus mentre el seu promès l'espera a fora. Triga molt a sortir i, finalment, quan ell entra a buscar-la els dependents de la botiga neguen que ella hi hagi entrat. El noi avisa de seguida la policia, que arriba just a temps per evitar que enviïn la noia a un prostíbul del pròxim Orient.

Aquí, el perill sembla estar en «l'encant» d'algunes de les botigues més de moda (però el rumor és prou vell a Barcelona, on se situava,

Vuelve el hombre del saco

La noticia corrió como reguero de pólvora: un matrimonio había secuestrado a una niña de cuatro años en un hiper madrileño, se la había llevado al retrete y allí le había cortado el pelo y cambiado las ropas para llevársela. Cuando la policía se enteró y se puso a investigar, sucedió que no había ninguna denuncia por el caso. Y tampoco fue posible dar con los padres de la niña, ni con la niña, ni con los supuestos secuestradores, ni con nada... salvo el hiper. Se trataba de un bulo más falso que el del hombre del saco con el simple objetivo de hacer daño al centro comercial.

ANTONIO TIEDRA

Vuelve el hombre del saco

La noticia corrió como reguero de pólvora: un matrimonio había secuestrado a una niña de cuatro años en un hiper madrileño, se la había llevado al retrete y allí le había cortado el pelo y cambiado las ropas para llevársela. Cuando la policía se enteró y se puso a investigar, sucedió que no había ninguna denuncia por el caso. Y tampoco fue posible dar con los padres de la niña, ni con la niña, ni con los supuestos secuestradores, ni con nada... salvo el hiper. Se trataba de un bulo más falso que el del hombre del saco con el simple objetivo de hacer daño al centro comercial.

ANTONIO TIEDRA

EN ALZA Y EN BAJA

Las glorias y los bochornos de la semana

Fernando Arrabal. El escritor recibido el Gran Premio Literario tras su último libro, «Un esclavo».

María Vidaurreta. La ex esposa de Juan Luis Cordero, dejado mudos a propios y extrañados por haberse enamorado de...

Ruiz Mateos. Penúltimo payaso de España, haciéndose encarcelar y llevando a cabo un programa de...

Maradona. El antiguo ídolo futbolístico, alicantino como las hordas de Azaña, perdido de una discoteca a las cinco de la mañana y se pone que estaba a punto de hacerse una...

EDUARDO SERRA

discordia

su vida mientras el ministro se tambalea

S. Era de esperar que la nueva prensa gubernamental lo tratase con el debido respeto, pero no ha sido así. A Eduardo Serra no le perdonan sus orígenes (sirvió a UCD y al PSOE), que es la última razón de que esté donde está, y el tiempo para pillarle en un renuncio de la etapa anterior, una cosa de dinero que ha puesto muy nerviosos tanto a los arcaicos flamígeros del PP (Ramallo, Baón) como a los recién aficionados al pádel, que es la región. Los primeros, a lo azteca, quieren ser el altar de los sacrificios expiatorios, y los segundos tiemblan pensando en lo que puede ser el siguiente. Un hombre al que le hicieron ministro porque se llevaba bien con todo el mundo se ha convertido, bien que muy a su pesar, en la manzana de la discordia.

a, el inmortal

irreconciliables del Conde Duque, de Manolo Rivera, una impresionante exposición de pinturas, la última obra del maestro, realizada entre 1988 y 1994. Manolo Rivera, más, una mesa redonda sobre su vida y su obra en la que intervendrán, entre otros, los pintores Lucio Muñoz y Rafael Cordero, compañero este último de Manolo Rivera en los gloriosos tiempos del grupo El Paso. La tela roja, la lica, la madera, el color y, sobre todo, la luz vuelven a la vida con ellos, Manolo Rivera.

a la dècada dels 60, a la desapareguda corseteria La Sirena del carrer Pelai, v. els comentaris d'Ortí i Sampere, p. 153-160). El perill també s'adjudica als models de consum que trenquen els esquemes tradicionals, com als «hipermercats» on segresten els nens:

Vuelve el hombre del saco

La noticia corrió como reguero de pólvora: un matrimonio había secuestrado a una niña de cuatro años en un hiper madrileño, se la había llevado al retrete y allí le había cortado el pelo y cambiado las ropas para llevársela. Cuando la policía se enteró y se puso a investigar, sucedió que no había ninguna denuncia por el caso. Y tampoco fue posible dar con los padres de la niña, ni con los supuestos secuestradores, ni con nada... salvo el hiper. Se trataba de un bulo más falso que el del hombre del saco con el simple objetivo de hacer daño al centro comercial.

(*Tiempo*, 30.9.1996, p. 11)

Un altre dels perills del turista foraster són els productes desconeguts que li poden fer ingerir per anul·lar-li la voluntat, com explicava Maria de la Pau Janer (*Avui*, 20.2.1999) situant-ho en una llunyana Bogotà:

L'escena sol repetir-se, si fa no fa, idèntica: un turista o una persona qualsevol del país que camina pel carrer. S'hi acostava algú amb un plànol de la ciutat i li demana una determinada adreça. El paper està impregnat de cloroform i, només de mirar-lo o de tocar-lo, la víctima es mareja una mica. Immediatament, el primer personatge desapareix i algú altre —col·laborador del primer— li ofereix una mica d'aigua, una cigarreta, o el convida a una cervesa. Si la víctima accepta, està perduda: unes gotes de la droga, diluïdes en la beguda o injectades en el tabac, li anul·len la voluntat. Es converteix en un ninot que actua obeint ordres, absolutament influenciable. Així, es buida les butxaques de diners sense cap problema, va al banc i treu amb un somriure, com si fos el fet més natural del món, els seus estalvis, o fins i tot arriba a caseva i dóna els objectes de valor als qui l'estafen. Hi ha hagut casos també d'abusos de tipus sexual o d'inducció de la víctima a cometre robatoris i crims. Passats els efectes de la droga, l'afectat és incapaç de recordar els rostres dels qui l'enganyaren. Ha oblidat el que ha fet i ignora qui li ha robat algunes hores de vida i de voluntat.

Documentació

ALEMANYA: Brednich (*Maus*, núm. 96, p. 125-126; *Spinne*, núm. 39, p. 66-67; cf. p. 67-68), Fischer (núm. 102, p. 90); ESPANYA: Ortí i Sampere (p. 153-160); ESTATS UNITS: Brunvand (*Doberman*, p. 78-92; *Pet*, p. 148-156; *Too good*, p. 315-317); FRANÇA: Campion-Vincent & Renard (p. 302-308); ITÀLIA: Carbone (p. 65-66, 183-184, 210-215), Bermari (*Bambino*, p. 251-270, 285-288, 386-389), Cancellieri (§ 31a, p. 81-82), Bonato (p. 30-42, textos: 23-24, i cf. 19-22); PAÏSOS BAIXOS: Portnoy (*Aap*, p. 89); REPÚBLICA SUDAFRICANA: Goldstuck, *Leopard*, p. 31-45; SUÈCIA: Klintberg (*Ratte*, p. 178-189).

A França, un cas localitzat a Orléans i tenyit de connotacions antisemítiques va ser objecte d'un estudi clàssic dirigit per Edgar Morin (*La rumeur d'Orléans*, París: Seuil 1970).

Enquesta

No és una història gaire coneguda (10,8%), però sí que sona força (19,3%). El nivell de plausibilitat és molt alt (ho creu possible un 79,1%) i també és significatiu l'interès que suscita la història (62,16%). No hi ha diferències significatives en el coneixement de la història segons l'edat. Potser les diferències més importants són atribuïbles al sexe (noies = 12,19%; nois = 9,9%).

4

Les lents de contacte

Un treballador que fa servir lents de contacte està a punt d'acabar la feina. Però li falta encara una soldadura. Ara hauria d'anar a buscar la visera de protecció de la cara, però per un moment no val la pena... Enllesteix de pressa la feina i plega. Arriba a casa, i quan vol treure's les lents de contacte descobreix que no pot: fent la soldadura li han quedat soldades a la còrnia.

* * *

El relat escenifica la por davant la invasió del cos per les pròtesis i els avanços tècnics. Des del punt de vista mèdic el cas és impossible; Jan H. Brunvand cita una declaració formal en aquest sentit emesa el 1983 per l'American Academy of Ophthalmology, on es fa remuntar aquest rumor al 1967, i un editorial del *Welding Journal* (gener, 1987) signat pel seu director, Jeffrey D. Weber. Tanmateix, com indiquen Champion-Vincent i Renard, el rumor ja corria per França almenys des de 1983, en què una notícia apareguda a *La Montagne* (7.XI), un diari de Clarmont-Ferrand, situava el cas a la central nuclear de Trillo (ubicada erròniament a Andalusia en comptes de la província de Guadalajara).

Les primeres lents de contacte, utilitzades per a la correcció de l'astigmatisme irregular, eren de vidre i van ser inventades per Adolf Fick el 1887. De fet aquesta mena de pròtesis no va començar a utilitzar-se significativament fins que va poder-se mesurar amb precisió la curvatura de la còrnia i es va substituir el vidre pel plàstic (Kevin Tuohy, 1948), molt més còmode per al pacient. El rumor,

però, està lligat al desenvolupament de les lents de contacte toves i poroses (que data de principis dels anys 80 del segle passat), que permetien oxigenar la superfície de l'ull i es podien portar sense descans durant molt més temps que les rígides.

Documentació

ESTATS UNITS: Brunvand (*Doberman*, p. 157-160; *Pet*, p. 165-166; *Curses*, p. 33; *Too good*, p. 402-404); FRANÇA: Champion-Vincent & Renard (p. 187-194); Kapferer (p. 86-88); ITÀLIA: Carbone (p. 158-160).

5

Un bony al front

(a) Una noia fa un viatge al Brasil. Després de tornar nota que li surt un bony al front, i que cada dia que passa li creix més. Decideix anar al metge, i el metge li diu que allò s'ha d'obrir immediatament. L'hi obre i en surt una munió d'aranyaes petites que hi feien niu.

(b) Una parella van a fer un safari a un poble d'Àfrica. Mentre el marit és a caçar, ella s'estira al cotxe, prenent el sol, i s'adorm. Una aranya gegant se li posa damunt la panxa. Ella es desperta, se la treu de sobre, agafa l'escopeta i la mata. Quan torna de l'Àfrica nota uns dolors molt estranys. Va al metge i li diu que li han d'obrir la panxa. El que troben es tot un eixam d'aranyaes petites, de cries de l'aranya gegant. La dona mor al dia següent.

* * *

La por a éssers repugnants que puguin entrar en contacte o fins i tot penetrar accidentalment en el cos humà per reproduir-s'hi té un origen antic i arriba fins als *aliens* de la cinematografia contemporània, i en el món de la conversa adquireix una àmplia gamma de variants: les taràntules que arriben a un domicili particular amagades a l'interior d'una iuca adquirida recentment, el cuc que penetra per l'orella i nia al cervell, les aranyes que ho fan en els crepats de les senyores que han visitat algun país exòtic... En molts casos el rumor es tenyeix de connotacions racistes i va lligat als viatges a

llocs exòtics i desconeguts (que als Estats Units i als països escandinaus poden ser Espanya, Itàlia o el nord d'Àfrica), amb la consegüent advertència que suposa —especialment al gènere femení— enfront d'uns perills ignorats. La primera de les dues versions que donem —recollida d'una noia a Barcelona, el 1988— va ser reportada per l'antropòleg Josep Martí en un treball publicat a la *Revista d'Etnologia de Catalunya* núm. 4 (febrer, 1994: 33 i n. 3).

Documentació

ESTATS UNITS: Brunvand (*Doberman*, p. 109; *Curses*, p. 40-43; *Too good*, p. 187-191); GRAN BRETANYA: Dale (*True*, p. 68-69), Smith (*Nastier*, p. 40-41); ITÀLIA: Bermani (*Bambino*, p. 193-194), Cancellieri (§ 14, p. 47-49); ALEMANYA: Brednich (*Spinne*, núm. 37 p. 63-65), Fischer (núm. 73, p. 69-70); PAÏSOS BAIXOS: Portnoy (*Aap*, p. 152); SUÈCIA: Klintberg (*Ratte*, p. 80-82).

6

Remei per treure la tènica

Hi ha un remei infal·lible per treure la tènica. Després d'uns dies de dejuni es col·loca un bol de llet davant la boca del malalt. La tènica, famolenca, surt per beure-se-la. Aquest és el moment per agafar-li el cap i fer-la sortir tota sencera per la boca. Si en queda una part a dintre, es torna a reproduir. Una vegada ho varen fer a un nen petit, de pocs anys.

Una dona que ho sabia fer, amb molta calma, va anar tibant el cuc, prim i trencadís com un fil blanc. El nen, com si entengués perfectament què li estaven fent, no es va bellugar gens ni mica, amb la boca oberta durant molta i molta estona.

* * *

La història de la tènica (com la que ve tot seguit) forma part del cicle que els folkloristes nordamericans en diuen de les *bosom-serpent legends* o llegendes de serps que s'introdueixen al cos subreptíciament, sovint en beure aigua de riu. No són únicament serps o tènies els elements no desitjats que poden entrar per la boca de la manera més innocent; al segle XIV Francesc Eiximenis explica aquesta llegenda, en parlar de les diverses precaucions que cal prendre contra el dimoni:

La primera, que tots temps que menjis ni begues senya lo menjar e lo beure, car recompta sant Gregori en lo seu *Dialogorum* que com una monja presés una lletuga de l'hort e la menjàs sens senyar, lo diable, qui estava en la lle-

tuga, li entrà el cors e la turmentà lleig fins que per oracions de santes persones ne fon gitat.

(*Crestià*, II, cap. 52)

La història era conegudíssima a tot Europa a l'edat mitjana almenys des dels temps del papa Gregori I el Gran (590/604) que l'explica, efectivament, com recordava molt bé el nostre menoret, al *Liber dialogorum*, I.4 (Tubach núm. 3503). Vegeu-ne una altra versió catalana medieval, presa també de Sant Gregori al *Recull d'eximplis e miracles, gestes e faules, ordenades per abc*, editat per Marià Aguiló (Barcelona, 1881-1904), núm. LXXXVIII (vol. I, p. 89-90).

Documentació

ESPANYA: Ortí i Sampere (p. 131-132); ITÀLIA: Carbone (p. 102-105).

7

Les pastilles d'aprimar-se

Una noia que tenia la mania d'aprimar-se ja havia provat tota mena de sistemes i no hi havia manera de perdre quilos. Finalment, i gràcies als consells d'una amiga, va provar unes pastilles que li feien l'efecte que volia.

Es tractava d'unes càpsules que s'havien de guardar al congelador i només es podien treure per prendre'n una just a l'acabar cada àpat.

Un dia es va despistar i les va deixar sobre els fogons.

Les càpsules es van desfer i van començar-ne de sortir unes cuques petites que s'instal·len a l'estómac i es mengen tot allò que hi entra.

* * *

Es tracta del conegut tema de la ingestió d'immundícies, aquest cop lligat als problemes de l'obtenció del «pes ideal». Brednich (*Spinne*, p. 77-78) n'explica un altre cas a Alemanya per ingestió de móres, i és també molt corrent la ingestió d'ous d'aranya mastegant xiclet, costum que al principi va produir una enorme quantitat de rumors (Brunvand, *Hitchhiker*, p. 89-90; *Too good*, p. 193-194; Goldstuck, *Leopard*, p. 110-113). A Itàlia circulava el rumor que els xiclets els feien de greix de rata (Bonato, núms. 190-191).

Documentació

ALEMANYA: Brednich (*Spinne*, núm. 90, p. 119), Fischer (núm. 61, p. 61); ESTATS UNITS: Brunvand (*Doberman*, p. 111-112); GRAN BRETANYA: Smith (*Nastier*, p. 69); ITÀLIA: Carbone (p. 102-105); PAÏSOS BAIXOS: Portnoy (*Aap*, p. 113).

Enquesta

És un rumor relativament poc conegut (el coneix = 13,5%; li sona = 12,2%). No hi ha diferències significatives segons l'edat, però en canvi sí que hi ha diferències importants segons el sexe: el coneixen més les noies (16,73%) que els nois (9,9%). Les principals vies de transmissió oral són els amics (48,5%) i la família (41,4%). És un tema que afecta i preocupa més a les noies i, a diferència de la majoria d'històries, troba en l'àmbit familiar una notable via de transmissió.

8

El restaurant xinès

Un amic d'un amic que va anar a sopar a un restaurant xinès va notar que li havia quedat alguna cosa enganxada entre les dents. Per molt que se les rentava i raspallava no hi havia manera de poder-ho treure. Finalment va decidir d'anar al dentista. El dentista li va treure un fragment petit que semblava d'os. Quan el va analitzar va descobrir que era una dent de rata.

* * *

La por al desconegut també es manifesta en restaurants «ètnics» que conreen cuines procedents de països que han aportat contingents d'immigrants estigmatitzats: iugoslaus a Alemanya, mexicans als Estats Units, xinesos a l'Europa rica i a l'Amèrica del Nord, etc. Una onada de «síndrome de pànic als restaurants xinesos» es va desfermar a la ciutat de Tarragona (d'on procedeix el relat anterior) pel febrer del 1994. Sota el títol «Los 'chinos' de Tarragona no dan gato por liebre», el *Diari de Tarragona* del 25 de febrer d'aquell any (p. 10) descrivia el martiri que estava passant el propietari d'un restaurant d'aquesta ciutat:

Todo comenzó hace aproximadamente tres semanas. Nadie sabe de dónde salió el rumor. Algunos hablan de desleal competencia entre restaurantes. Otros, de mafias ocultas.

La verdad es que desde hace unas semanas en Tarragona no se habla de otra cosa: «han encontrado perros y gatos en la cocina de un restaurante chino».

El chisme, no exento de morbo, ha corrido de boca en boca hasta el punto de que algunos de estos establecimientos han experimentado, injustamente, un serio bajón en su clientela.

Lo llamativo de la situación es que es falso, tal como lo demuestra que ningún organismo estatal, autonómico o municipal haya sancionado, levantado expediente o cerrado ningún restaurante chino de Tarragona.

Harto de sufrir la indefensión de no saber contra quién luchar, Wu Yu Fa, propietario del restaurante chino Hong Kong, de la calle Gobernador González de Tarragona, pidió ayuda a las autoridades sanitarias.

Para terminar de una vez con todos estos rumores que le perjudican de forma tan notable —de cien comidas aproximadamente que se daban al día, ahora puede que no sobrepase las dieciséis—, Yu ha comenzado con la petición de inspecciones por parte del Departament de Sanitat de la Generalitat y el Ayuntamiento de Tarragona, quien se comprometió a hacer público el resultado de éstas revisiones.

El misteri envers els ciutadans de països llunyans fa possible notícies de premsa com la que va aparèixer a *La Vanguardia* (9 d'octubre de 1994, p. 40-41):

La policía se pregunta por qué en dos años sólo ha muerto un chino en Barcelona

[...] En la capital catalana viven legalmente 2.013 ciudadanos procedentes de aquel país. [...] Otros cálculos señalan que el colectivo de irregulares llegan a 10.000. Pero, pese al crecimiento exponencial de esta población inmigrante, tan solo una persona de nacionalidad china ha fallecido de muerte natural en Barcelona en los dos últimos años.

La policía [...] ya tiene algunas explicaciones sobre lo que ocurre: el secreto está en los papeles. Las redes de inmigración ilegal emplean los documentos de los fallecidos para introducir en España a nuevos inmigrantes. [...]

En Madrid, desde 1988, sólo han fallecido cinco chinos. En París, con una colonia mucho más numerosa, casi no hay óbitos. [...]

Así, un mismo pasaporte es utilizado por varias personas. Pero la misma teoría plantea una inquietante pregunta a los agentes: ¿dónde está el cuerpo del propietario original de los papeles?

L'article no fa res més que apuntar un rumor que en la conversa es resol amb una insinuació ambigua: «com que quan vas a sopar a un restaurant xinès no saps mai què menges...».

Altres treballs periodístics han procurat desmentir «els rumors»: «Los chinos sí se mueren, pero se van a morir a su país, no se fían de la medicina occidental y la mayoría de los emigrantes son jóvenes» (*Tiempo*, 1 de juliol de 1996, p. 50). La mala imatge gastronòmica és contestada pels mateixos restaurants xinesos amb una associació que pretén «romper los tópicos que existen acerca de la cocina china en Cataluña» (*La Vanguardia*, 17 de febrer de 1996, p. 31).

El rumor també afecta els aliments preparats per procediments que es presten a manipulacions poc fiables, de tal manera que el tema proteic de la ingestió inadvertida de substàncies repugnants es troba aplicat a conegudes cadenes d'hamburgueseries en virtut d'allò que el folklorista nordamericà Gary Allen Fine denomina l'«efecte Goliat»: les empreses més importants del sector afectat pel rumor en qüestió són les que precisament per la seva elevada capacitat de simbolització tendeixen a protagonitzar les històries que afecten el seu terreny, com en la notícia següent, que juxtaposa les hamburgueses i els cadàvers:

Troben tres cadàvers en una nevera d'un McDonald's als EUA

Els cadàvers de tres treballadors d'un dels restaurants McDonald's de Washington van ser trobats dins d'una nevera del local, sobre unes hamburgueses. Segons va informar la policia, els tres treballadors van morir d'un tret al cap, possiblement disparats per uns atacadors.

(*Avui*, 5 d'agost de 1995, p. 19)

Documentació

ALEMANYA: Brednich (*Spinne*, núm. 54, p. 81-83); ESTATS UNITS: Brunvand (*Hitchhiker*, p. 81-90, 99-100; *Doberman*, p. 118-122; *Pet*, p. 99-103; *Too good*, p. 173-182, 197-200); FRANÇA: Champion-Vincent & Renard (p. 253-271).

Campion-Vincent & Renard (p. 94-106) han tractat el tema del canibalisme en els relats orals.

Enquesta

És un rumor força conegut (21,2%) i que sona bastant (19,5%), és força plausible (ho creu possible un 69,77%) i manté un interès discret (interessa al 50% dels enquestats). Presenta un augment progressiu del coneixement en relació directa amb l'augment de l'edat (15 anys o menys = 18,1%, 16 anys = 22,1%, 17 anys o més = 23%). No hi ha diferències gaire significatives per sexes, però sí que n'hi ha en la distribució territorial: és més coneguda a la província de Tarragona (27,8%) —com era d'esperar després de l'onada de «síndrome de pànic als restaurants xinesos» descrita al comentari anterior— i menys coneguda a la província de Girona (13,5%). Les principals vies de transmissió oral són els amics (70,9%) i la família (26,5%).

9

El gos en un restaurant de la Xina

Una família que és de viatge a la Xina o a Corea entra en un restaurant per dinar i indiquen al cambrer amb signes que també volen donar menjar al gos. El cambrer s'emporta l'animal i comença a servir l'àpat. Mengen esplèndidament, sobretot una carn amb suc deliciosa. Quan acaben de dinar, el gos no compareix. Després de molts intents per fer-se entendre aclareixen què ha passat: el cambrer ha interpretat que volien menjar-se el gos, i els l'ha cuinat.

* * *

És un altre dels rumors més coneguts sobre els «perills» dels països llunyans i dels seus costums, barrejat amb el tema de la ingestió de menjars immunds.

Documentació

ALEMANYA: Brednich (*Maus*, núm. 75, p. 100), Fischer (núm. 80, p. 75); ESPANYA: Ortí i Sampere (p. 185); ESTATS UNITS: Brunvand (*Doberman*, p. 94-96, 122-127; *Pet*, p. 99-103; *Train*, p. 240, 255-258; *Too good*, p. 53-54); ITÀLIA: Carbone (p. 219-221).

10

El restaurant d'èxit

En un restaurant donaven una carn molt barata. La gent hi anava a menjar molt, i a poc a poc el lloc es va fer més i més famós, i l'amo més ric. Un dia una senyora ja vella que havia sentit a parlar molt d'aquest restaurant va anar a menjar-hi acompanyada del seu gos. La dona va demanar el plat típic del lloc, que era aquella carn tan famosa, i va començar a menjar. Quan la dona ja estava tipa va donar un tros de carn al gos, però l'animal no el va voler. La dona, molt estranyada, va agafar la carn i la va portar a analitzar. Pels resultats de l'anàlisi es va saber que era carn de gos, i per això el gos no la volia ni tastar. La dona va posar una denúncia contra l'amo del restaurant, que va acabar a la presó.

* * *

El temor a ingerir immundícies o productes considerats no aptes per menjar és un camp adobat per als rumors, que poden prendre nombroses fesomies narratives i que sovint apareixen en forma de notícies de premsa.

A l'*Avui* del 9 de març de 1995 (p. 43) va aparèixer la següent notícia: «Condemnat un venedor marroquí que feia hot dogs amb carn de gos. El carnisser capturava els animals en un abocador d'escombraries» Fixem-nos en alguns detalls que ens permetran comprendre més bé el paper dels diaris com a vehiculadors de rumors i coadjuvadors a la seva circulació oral. La notícia en qüestió, reduïda

Sanitat immobilitza els productes maternitzats que Castelló comercialitza a través dels sùpers

Maria Favà
BARCELONA

El director general
de S...

Polèmica per la venda de la lletra

Condemnat un venedor marroquí que feia 'hot dogs' amb carn de gos

El carnisser capturava els animals en un abocador d'escombraries

Lali Sandiumenge
CORRESPONSAL
RABAT

El mot anglès *hot dog* per anomenar els entrepans de salsitxes no ha estat mai tan apropiat. Un carnisser marroquí s'ho va prendre al peu de la lletra i es va dedicar, durant prop de tres mesos, a vendre bocates de carn canina als seus clients que, assegura, els trobaven "molt apetitosos". L'estratagema comercial li ha costat un condemna de vuit anys de presó i, també, a ser desterrat cinc anys del territori de Casablanca, on havia muntat el seu negoci caní.

La història del carnisser de gossos, Abdallah Benhaja, un jove espavilat de 25 anys, ha estat un escàndol al Marroc i més si està en compte que aquest animal no gaudeix, als països islàmics, de l'estima que se'ls professa a

Europa, més aviat al contrari. El gos no és ni un animal domèstic ni el fidel amic de l'home i els pocs que es poden veure són al camp, utilitzats en tasques de pastura de bestiar.

Però la pela és la pela, fins i tot per a un bon musulmà, com aparentava ser Abdallah. El carnisser va arraconar els perjudicis i pel preu mòdic d'un dirham (15 pessetes) la peça, recaptava el voltant de 100 dirhams (1.500 pessetes) quotidians.

Animals vagabunds

El negoci li sortia rodó, ja que la matèria primera l'obtenia gratuïtament en un abocador pròxim, que una bandada de gossos vagabunds havia convertit en el seu feu. Diuen les actes policials que el carnisser capturava entre dos i tres animals cada setmana i que cadascun li reportava tres quilos de carn.

La carn de gos servia per fer salsitxes

Abdallah ha explicat a la policia que va començar a fer les salsitxes de carn de gos cap al mes d'octubre passat, en comprovar que els seus clients les trobaven "molt apetitoses". Sembla que en un principi les feia, exclusivament i també d'amagatotes, de carn de cavall, però no acabava de complaure el paladar de la clientela.

Carn de cavall i espècies

En una estratègia culinària i mercantil, el carnisser va començar a barrejar la carn de gos amb la de cavall i les seves vendes

van augmentar considerablement. La composició alimentària final de les salsitxes la feia en una proporció de dos terços de carn de gos i un de cavall, més les espècies tan apreciades a la gastronomia marroquina.

El mina se li va acabar el mes de gener, quan un guàrdia de nit tafaner va ficar el nas a les escombraries del carnisser i va trobar restes d'un gos, el cap i les pellerines.

L'Associació Marroquina de Consumidors, part civil en el judici, ha rebut un dirham simbòlic com a compensació.

Normativa europea

Les dues lleis per a lactants que elabora Granjas Castelló es comercialitzen sota el nom de Nadó 1 i Nadó 2 i s'han començat a vendre aquesta setmana en alguns grans supermercats.

Per comercialitzar aquests productes fora de les farmàcies que és el que obliga la legislació espanyola, l'empresa s'acull a la normativa vigent a la Unió Europea, que no limita els canals de distribució. Joan Puig, director de diversificació i portaveu de l'empresa, assegura que en la majoria dels països europeus les lleis per a nadons són distribuïdes tant a través del canal farmacèutic com el de l'alimentació. I explica que a França, el 80 per cent de les lleis maternitzades es venen a les botigues d'alimentació.

Prohibida la publicitat

La directriu europea que permet la distribució fora de l'àmbit de les farmàcies, va entrar en vigor el 14 de maig de 1991. Aquesta normativa desenvolupa els requisits per a l'elaboració,

Condemnat un venedor marroquí que feia 'hot dogs' amb carn de gos

El carnisser capturava els animals en un abocador d'escombraries

Lali Sandiumenge
CORRESPONSAL
RABAT

El mot anglès *hot dog* per anomenar els entrepans de salsitxes no ha estat mai tan apropiat. Un carnisser marroquí s'ho va prendre al peu de la lletra i es va dedicar, durant prop de tres mesos, a vendre bocates de carn canina als seus clients que, assegura, els trobaven "molt apetitosos". L'estratagema comercial li ha costat un condemna de vuit anys de presó i, també, a ser desterrat cinc anys del territori de Casablanca, on havia muntat el seu negoci caní.

La història del carnisser de gossos, Abdallah Benhaja, un jove espavilat de 25 anys, ha estat un escàndol al Marroc i més si està en compte que aquest animal no gaudeix, als països islàmics, de l'estima que se'ls professa a

Europa, més aviat al contrari. El gos no és ni un animal domèstic ni el fidel amic de l'home i els pocs que es poden veure són al camp, utilitzats en tasques de pastura de bestiar.

Però la pela és la pela, fins i tot per a un bon musulmà, com aparentava ser Abdallah. El carnisser va arraconar els perjudicis i pel preu mòdic d'un dirham (15 pessetes) la peça, recaptava el voltant de 100 dirhams (1.500 pessetes) quotidians.

Animals vagabunds

El negoci li sortia rodó, ja que la matèria primera l'obtenia gratuïtament en un abocador pròxim, que una bandada de gossos vagabunds havia convertit en el seu feu. Diuen les actes policials que el carnisser capturava entre dos i tres animals cada setmana i que cadascun li reportava tres quilos de carn.

La carn de gos servia per fer salsitxes

Abdallah ha explicat a la policia que va començar a fer les salsitxes de carn de gos cap al mes d'octubre passat, en comprovar que els seus clients les trobaven "molt apetitoses". Sembla que en un principi les feia, exclusivament i també d'amagatotes, de carn de cavall, però no acabava de complaure el paladar de la clientela.

Carn de cavall i espècies

En una estratègia culinària i mercantil, el carnisser va començar a barrejar la carn de gos amb la de cavall i les seves vendes

van augmentar considerablement. La composició alimentària final de les salsitxes la feia en una proporció de dos terços de carn de gos i un de cavall, més les espècies tan apreciades a la gastronomia marroquina.

El mina se li va acabar el mes de gener, quan un guàrdia de nit tafaner va ficar el nas a les escombraries del carnisser i va trobar restes d'un gos, el cap i les pellerines.

L'Associació Marroquina de Consumidors, part civil en el judici, ha rebut un dirham simbòlic com a compensació.

a l'àmbit del particular i succeïda en un altre país, molt lluny del lloc on va ser llegida, no tenia un interès intrínsec sinó *pragmàtic* (la paraula és de Kapferer): era una notícia plena d'implicacions, una notícia publicada, més que per informar, per «orientar». La seva elaboració retòrica, recalcant la procedència doblement repugnant de la carn (de gos i encara de gossos que s'alimentaven en un abocador), la deliberació del defraudador amb les seves diverses provatures i la complaença dels incauts consumidors la convertien en una

■ Un restaurant de Brindisi servia pasta per a gossos

Els propietaris d'un restaurant de Brinsidi, l'Spaghettinotte, van ser detinguts ahir per servir pasta per a gossos. La policia va confiscar els plats dels clients que es disposaven a sopar. [Efe]

història «exemplar» en el sentit que fins i tot encara que no l'explicités contenia una «moralitat». Era una informació que responia a les temences i als presentiments més o menys conscients d'una part dels lectors, consumidors d'aliments manipulats fora del seu control directe. I, com els rumors orals, contenia també, implícitament, la càrrega de «desconfiança ètnica» que caracteritza les enraonies que circulen de boca en boca: acceptem amb molta més facilitat allò que ja sabem i estem predisposats a creure, i «tocava» que un fet així es produís en qualsevol dels territoris simbòlics de les nostres pors de societat benestant. Imaginem-nos que el fet hagués succeït en el mateix país dels lectors del periòdic i hagués estat protagonitzat per un connacional: ¿s'hauria donat la notícia en els mateixos termes, i, sobretot, redactada amb el mateix estil?

Avui (22.VIII.1995) p. 19

«Un restaurant de Brindisi servia pasta per a gossos» [Breus]

☞ *Avui* (9.III.1995) p. 43

Lali Sandiumenge «Condemnat un venedor marroquí que feia 'hot dogs' amb carn de gos» [Societat i consum]

11

Les sopes d'Amèrica

Una família tenia parents a Amèrica. Ja feia anys que hi eren i l'àvia els va voler anar a visitar. Habitualment s'en- viaven coses per correu: llonganisses, llibres, postals, fotos, etc. Un dia els d'aquí varen rebre un paquetet de l'altra banda de l'Atlàntic. A dins hi havia un sobre ple d'una mena de pols. Com que era l'època en què s'estaven posant de moda les sopes preparades, varen pensar: «Mira, ens en- vien un sobre de sopa perquè la tastem». Varen fer la sopa per dinar i van trobar que tenia un regust estrany però no en varen fer gaire cas. Al cap de dos dies reben una carta dels parents d'Amèrica dient que l'àvia s'havia mort i que, com que el desig d'ella era ser enterrada al seu poble, els enviaven les cendres en un sobre.

* * *

L'argument d'aquest rumor sembla que es va començar a difondre per l'Europa central els anys posteriors a la segona guerra Mundial, lligat a les ajudes amb aliments polvoritzats que arribaven d'Amèrica del Nord. Malgrat el pas dels anys, però, continua explicant-se. L'error involuntari —causat per la novetat de certes formes de preparació d'aliments i per les maneres no tradicionals d'acomiar els difunts— aquí produeix un desenllaç molt desagradable, amb una ingestió a mig camí entre les immundícies i les antigues històries de canibalisme. Hem pogut detectar-ne una altra versió més simple i sense l'aspecte «canibalístic» :

Una dona guarda en una capsa les cendres del seu difunt marit. Un dia la dona de fer feines traitent la pols troba aquella capsa. La veu plena de cendra i la tira a les escombraries convençuda que era la cendra de cigarretes acumulades.

Documentació

ALEMANYA: Brednich (*Spinne*, núm. 46, p. 73-76), Fischer (núm. 21, p. 34); ESTATS UNITS: Brunvand (*Hitchhiker*, p. 117; *Doberman*, p. 114-115; *Train*, p. 75-79; *Too good*, p. 198-199); FRANÇA: Campion-Vincent & Renard (p. 89-94); GRAN BRETANYA: Smith, *Nasty*, p. 106; Itàlia: Bermani (*Bambino*, p. 139-141; *Spegni*, p. 233-235); REPÚBLICA SUDAFRICANA: Goldstuck, *Leopard*, p. 103-104; SUÈCIA: Klintberg (*Elefant*, p. 186-187).

Enquesta

És un rumor poc conegut (el coneix = 4,6%; li sona = 6,1%), és considerat poc plausible (només ho creu possible un 39,9%) i desperta relativament poc interès (interessa al 41,8% dels entrevistats). No hi ha diferències significatives segons l'edat, però en canvi sí que hi ha diferències importants de sexe: el coneixen sensiblement més les noies (5,8%) que els nois (3,14%).

12

Arròs d'escarabat

Uns turistes estrangers demanen una paella en un restaurant de la costa. Quan recull els plats, el cambrer descobreix les restes d'un escarabat tan ben escurat com un escamarlà.

* * *

És una altra argumentació del perill d'ingestió d'immundícies o d'animals no apropiats, en aquest cas pel desconeixement de les maneres del país on es va de turista. La parella escamarlà-escarabat (amb el roig rosat d'un i el negre daurat de l'altre, compartint closca i la multitud d'extremitats) dibuixa a la perfecció la imatge de la paella per a l'estranger: un plat exòtic en què tots els ingredients (i tots són vàlids) són conjuntats per l'arròs. Josep Martí n'ha donat a conèixer una versió procedent de la tradició familiar:

Ja fa molts anys, un familiar meu em presentà com a fet real el cas d'un turista nordamericà que demanà una paella en un restaurant ara ja desaparegut que es trobava a la plaça de Sant Miquel de Barcelona. Per les parets de la cuina del local es veu que hi campaven amb tota llibertat de moviment famílies senceres de paneroles. Alguna d'aquestes, sense que ningú no se n'adonés, va tenir la desgràcia de caure a l'arròs que havia d'atipar el turista. Un cop aquest finalitzà el seu àpat, el cambrer va anar a recollir el plat que havia buidat el nord-americà i veié, amb no poca sorpresa, que al costat de les closques del marisc s'hi trobaven les restes de la panerola, tan ben amuntegades i escurades que no deixava cap dubte de la fruïció del nord-americà en el devorament de la bestioleta. Evidentment, era el primer cop que el turista degustava una paella i encara no estaria del tot familiaritzat amb la fauna que de llei li pertoca.

(*Revista d'Etnologia de Catalunya* núm. 4 (febrer, 1994): 33)

13

El viatge prodigiós de l'automobilista

Un automobilista condueix sol de nit per una autopista, mig ensonyat. De cop troba una zona de boira. Redueix la velocitat. Cada cop hi ha més boira, fins que gairebé ha de parar. Al cap d'una estona la boira comença a escampar. Té poca gasolina i entra a la primera estació de servei que troba. Quan vol pagar no li accepten la moneda: es troba a l'Argentina.

* * *

És un altre dels rumors que podem qualificar de clàssics, i que s'ha difós amb molta varietat d'arguments: fins i tot, com informava la revista *Lecturas* (14.V.1993), Catherine Fulop, coneguda actriu argentina de telenovel·les, va ser objecte d'una broma d'Innocents basada en aquesta història.

Els fenòmens naturals misteriosos o extraordinaris produeixen aquest sorprenent canvi de lloc o —com dirien els aficionats al gènere fantàstic— de dimensió. També ho poden produir les noves tecnologies i els moderns sistemes de transport:

Un home, com cada matí, agafa el metro a l'estació de Roquetes per baixar a la de Maragall (a la línia 4). Quan arriba a l'estació de Lluçmajor nota una sensació estranya, però no en fa cas. Quan arriba a Maragall i surt a fora s'adona que ha anat a parar a un altre país.

O també poden provocar una desaparició, que ha estat prou explotada per les sèries fantàstiques i per la premsa que parla d'ex-traterrestres:

mosos... ¡inocentes!

Maribel Verdú, la gran ganadora de los «Inocencios» a su llegada a la gala.

...os de los premiados, en el Gran Wyoming, Loreto Valve

CATHERINE FULOP llevada a Alemania por extraterrestres

La protagonista de la telenovela de sobremesa «Abigail» (TVE-1) obtuvo el «Inocencio de plata» por una broma que tuvo lugar cerca de Madrid, cuando transitaba en coche con su marido, Fernando Carrillo, por un tramo de densa niebla. Tras observar algunos fenómenos que podían venir de extraterrestres, el automóvil se detuvo en una gasolinera... ¡de Alemania! Y Catherine tragó la inocentada.

Las 3 mejores "inocentadas"

MARIBEL VERDU romance con Carlos de Inglaterra

La polifacética actriz se ganó un pulso el «Inocencio de oro». Al regreso de un viaje, en el aeropuerto de Barajas, un grupo de periodistas de prensa y televisión la requirió para que opinara sobre su idilio con el Príncipe de Gales que publicaba en portada un periódico, culpándola de la ruptura de Carlos de Inglaterra y Lady Di. Maribel, asustada, rompió a llorar convencida de que aquel incomprensible escándalo podía acabar con su carrera de actriz. ¡Inocente!

SOFIA MAZAGATOS poseedora de poderes hipnóticos

El «Inocencio de bronce» fue otorgado a la actual Miss España quien, encontrándose en un restaurante, fue convencida por un mago de los poderes de su mente. Vamos, que podía hipnotizar a los comensales, darles órdenes... ¡y todos obedecían! La pobre se sintió «maga» de golpe... y se quedó de piedra cuando le sacaron el muñequito de «Inocente, inocente».

CATHERINE FULOP llevada a Alemania por extraterrestres

La protagonista de la telenovela de sobremesa «Abigail» (TVE-1) obtuvo el «Inocencio de plata» por una broma que tuvo lugar cerca de Madrid, cuando transitaba en coche con su marido, Fernando Carrillo, por un tramo de densa niebla. Tras observar algunos fenómenos que podían venir de extraterrestres, el automóvil se detuvo en una gasolinera... ¡de Alemania! Y Catherine tragó la inocentada.

Un cotxe que anava cap a Andorra va entrar al túnel del Cadí. Mai més en va sortir.

El detall del descobriment que algú es troba sense pensar-s'ho en un lloc diferent del que es pensava perquè no li accepten la moneda ja és antic. En una història situada el 1608, que ha circulat per Catalunya manuscrita i en impresos de fil i canya, *Cas raro d'un home anomenat Pere Porter, de la vila de Tordera, que vivint entrà i eixí de l'infern*, Pere Porter, requerit a pagar un deutor ja cancel·lat, emprèn a invitació del diable un viatge a l'infern per demanar al notari on era la carta de pagament que havia redactat a fi d'exhibir-la en judici; Pere Porter entra a l'infern per l'estany de Sils, interroga el notari, i un cop a fora s'adona que és al regne de València (vora Morvedre) perquè no li volen canviar un ral en intentar comprar una peça de pa (*Llegendes de l'altra vida*, a cura de Ramon Miquel y Planas, Barcelona 1914, p. 227-228).

Documentació

ESPANYA: Ortí i Sampere (p. 305-309).

14

Cotxes que desapareixen

Alguns conductors s'han trobat que conduint per l'autopista de cop i volta veuen cotxes que van en direcció contrària. Van esquivant-los, ara l'un ara l'altre, i quan sembla que ja és inevitable que xoquin, aquests cotxes desapareixen.

* * *

Té a veure amb el rumor precedent, tot i que en aquest cas es difon en un entorn de rumors propi d'ambients d'adolescents.

15

De Banyoles a Mallorca

Un dia un submarinista, cansat de bussejar pel mar, se'n va a fer-ho a l'estany de Banyoles. Mentre es prepara per fer una immersió, apareix un vell que li diu: «Si no t'agrada viatjar no t'hi llancis!» L'home es fica a l'estany sense fer cas als romanços dels vells, i no torna a sortir. L'endemà troben el seu cadàver a Mallorca, cosa que demostra que les aigües de l'estany comuniquen amb l'illa.

* * *

El de les comunicacions subterrànies —generalment per aigua— és un altre dels arguments clàssics que ja trobem en rondalles i succeïts, i que s'ha adaptat perfectament a l'imaginari contemporani. Jacint Verdaguer l'inclou en les seves *Rondalles* (ed. Andreu Bosch, Barcelona: Barcino 1992, p. 240-242):

La Font de la Badella

Una vegada un pastor vell dels que ab ses ramades pújan i bàxan de la montanya entrà a fer pa y beure en la pagesia de la Badella, que està en lo terme del Far. Passant per davant de l'escudeller, s'aturà a mirar una escudella de fusta que hi havia y exclamà:

—Quina escudella teniu aquí! Se pot saber ahon l'hauríau trobada?

—Les noyes la trobaren a la font —respongué la mestressa, que estava rentant los plats.

—Donchs, aquexa escudella és meva —afegí-l pastor—; y si no-m voleu creure, mirau si destapant lo fons s'hi troba una moneda d'or.

Dit i fet, tragueren un fustot del fons e hi trobaren un xinxó amagat.

—Donchs preneu la escudella —digué la mestressa—, que és ben vostra.

Allavors lo vell pastor los contà com un estiu havia pujat la ramada a pasturar vora l'estany de Lanós, ahon havia perduda la escudella de fusta, que no havia vist may més.

Des de allavors la gent dels voltants del Far creuen com article de fe que les aygües que ràjan en la font de la Badella vénen de l'estany de Lanós.

La mateixa narració apareix a les *Llegendes del Montseny* («El gorg negre i l'Argemir de Penyacans»), de Martí Boada (Figueres: Carles Vallès 1992; p. 98-99), amb un trajecte que va del gorg Negre del Montseny a les Fonts de Mallorca. Els llocs de partida d'aquests «viatges» marítics són gairebé sempre indrets on les històries hi situen personatges sobrenaturals: encantades o goges a Lanós i a Banyoles, o follets o dimonis al gorg Negre. La tradició dels perills de l'estany de Banyoles ve de molt antic —els monjos medievals hi sentien la fressa de les encantades—, i es concreta en diversos rumors actuals:

Un home es va ofegar a l'estany de Banyoles poques setmanes abans de començar els Jocs Olímpics. El van buscar uns submarinistes experts de la guàrdia civil i dels mossos d'esquadra, però l'home no va aparèixer fins pocs dies abans de la inauguració dels Jocs. Els submarinistes que van baixar a buscar-lo diuen que al fons de l'estany hi viuen uns peixos d'una espècie molt estranya que fan més de dos metres de llarg i un metre d'ample. Tenen una boca immensa amb dues dents com les de les balenes, són inofensius i totalment cecs. També diuen que hi ha altres animals que ells no havien vist mai.

Entre les narracions orals recollides pel Grup de Recerca Folklòrica d'Osona a Rupit, també apareix l'argument del viatge subterrani a un país llunyà que s'hi ha de baixar (*El folklore de Rupit i Pruit*, vol. II: *Narracions*, Vic: Eumo 1984, p. 124):

—I llavors (un que era un home que s'hi fixava molt), diu que hi ha una trapa per anar a l'Argentina. A l'Argentina diu que no s'hi pot pas anar de pla. S'ha de baixar amb una trapa.

—Però, on és la trapa?

—Oh! falta saber-ho això! I —diu— baixes allà unes escales, a uns territoris, i a baix hi ha l'Argentina.

(Josep Crous, 1981, a GRFO 1984:124)

Brednich recull la història de tres excursionistes que cercant coves i llocs misteriosos a l'Untersberg de Berchtesgaden (entre Baviera i Àustria), muntanya d'antiga tradició màgica, desapareixen, deixant el cotxe abandonat, i al cap de tres mesos un d'ells fa avisar per la ràdio que havien sortit a Egipte i que es trobaven dalt d'un vaixell per la mar Roja en ruta cap a Alexandria, d'on posteriorment haurien estat repatriats pel cònsol alemany.

Documentació

ALEMANYA: Brednich (*Spinne*, núm. 101, p. 130-131).

Enquesta

És un rumor poc conegut (el coneix = 9%; li sona = 9,5%). Es considera poc plausible (32,51%) i no excessivament interessant (46,2%). No hi ha diferències importants segons l'edat, però en canvi sí que hi ha diferències significatives en el grau de coneixement segons el gènere: el coneixen més els nois (11,2%) que les noies (6,92%). Per raons de proximitat geogràfica és una història molt més coneguda en els centres educatius de la província de Girona (Girona, 21,63%), mentre que a les altres províncies el coneixement és molt menor (Barcelona, 7,9%; Tarragona, 5,6%; Lleida, 4,6%).

16

L'apareguda del revolt

Un automobilista que circula sol una nit emboirada per una carretera estreta i plena de revolts, es troba amb una noia tota vestida de blanc que fa autostop. S'atura i la puja al cotxe. La noia li demana si li fa res que vagi al seient del darrere. A ell li sembla estrany, però no pot pas dir que no. Just abans d'un revolt molt tancat, la noia fa un crit: el conductor frena, es gira i veu que ha desaparegut. Com si s'hagués volatilitzat. Quan arriba al primer poble, amb el cor encongit, i intenta aclarir què ha passat, la guàrdia civil li ensenya una foto de la desconeguda: és una noia que anys enrere havia mort d'accident en aquell mateix revolt i s'apareix als conductors nocturns.

* * *

Segurament que és l'argument més divulgat dintre d'una bona diversitat de rumors que s'adapten a l'orografia de cada contrada, sempre amb la presència d'una misteriosa apareguda. A la introducció (p. 43-48) hem tractat prou detingudament les múltiples variants i detalls que aquest argument pren en la narrativitat oral, i de tant en tant torna a sorgir com a notícia de premsa («La historia del fantasma que hace «auto-stop» resurge ahora en las carreteras de El Bierzo», a *La Vanguardia*, 12 d'abril de 1985, amb el relat de dues variants d'aquesta història, una contrahistòria i l'afegit d'*El jersey de l'apareguda*) o com a tema en el cinema o en la publicitat. Els rumors que tenen per protagonista un aparegut són els més nom-

La historia del fantasma que hace "auto-stop" resurge ahora en las carreteras de El Bierzo

Valladolid. (De nuestro correspondiente.) - Un fantasma se aparece en la carretera de Toral del Vados a Santalla de Oscós, según una historia que corre por la comarca de El Bierzo, en León. El testimonio de algunos conductores dice que una mujer aparece vestida de blanco en el asiento trasero del coche, justo antes de llegar a una determinada curva. Cuando el coche llega allí, la mujer dice "ten cuidado, en esta curva me maté yo", y desaparece. Los testimonios difieren en detallar en qué curva se da esta circunstancia. Todos coinciden en que es la carretera que va de Ponferrada a Fabero, pero unos dicen que es en la curva de La Barraca de Sésamo, en Cabuelos, y otros en el alto de Oseros en el término de Vega de Espinareda.

Todo comienza cuando las luces del coche se apagan y el conductor se ve obligado a parar el turismo. En ese momento aparece la mujer vestida de blanco que advierte del peligro al conductor.

Pese a que la historia corre por la comarca muy rápidamente, hasta ahora no se ha presentado ninguna denuncia, según ha podido confirmar «La Vanguardia».

Según la Guardia Civil, está es

un cuento, dada la falta de denuncias. Pero es un cuento que está atemorizando a mucha gente, que se niega a conducir de noche por esa carretera. "Lo que dicen los que la han visto -comentaba un número de la Guardia Civil a este periódico- iban siempre solos, porque ellos mismos dicen que si se va acompañado no aparece el fantasma."

Todos lo niegan

En Vega de Espinareda nadie quiere hablar del asunto. Nadie se lo cree. La misma Guardia Civil nos facilitó el nombre de uno de los presuntos testigos, pero este hombre ha negado rotundamente conocer nada del hecho.

Junto a la historia del fantasma, circula otra en su contra. Al parecer, el mayor propagador de la existencia de la mujer vestida de blanco es un taxista de Fabero, bastante bromista. Este hombre, según dijo el juez de Fabero, se vestía de blanco con una sábana.

Las leyendas sobre apariciones de mujeres en las carreteras no es nueva, ni mucho menos.

Unas veces, el fantasma aparece de repente en el asiento trasero del coche y desaparece después de

la curva. Otras, es una autoestopista de carne y hueso que, al llegar a la curva, dice "ten cuidado, ten cuidado", y al pasar la curva desaparece.

Hay historias más fúnebres y dignas de ser contadas en una noche de ánimas. Así, entre las leyendas que circulan por todo el país, está aquella de una autoestopista que es recogida en el coche, que pide fuego, y cuando el copiloto se vuelve a encenderle el cigarrillo ve que no tiene ojos.

Entre otras muchas, hay historias de este tipo con tintas de novela rosa. Cuentan que un joven cogió una vez a una muchacha que hacía "auto-stop". Al parecer, los jóvenes congeniaron un tanto en el viaje. Dado que hacía un poco de frío, el chico dejó a la muchacha su chaqueta para que se abrigase. Al día siguiente, fue a su casa a por la chaqueta, pero los padres de la muchacha le dijeron que su hija no podía tener su chaqueta porque había muerto hacía dos años. El chico, incrédulo, se fue al cementerio a comprobarlo y vio su chaqueta junto a la tumba de la muchacha.

Son cosas de la carretera.

M. A. RODRIGUEZ

Les llegendes urbanes materialitzen les pors collectives d'una societat

Llegendes urbanes

MARIA DE LA PAU JANER

Hi ha històries que circulen com si fossin l'atmosfera d'un riu. La gent se les explica, i a força de ser repetides, es transformen i adquireixen nous caràcters, matèries més rics, variants inesperades o, fins i tot, contradictòries. Perquè em agrada explicar, explicar allò que sabem de l'un i de l'altre, que no recordem ben bé de quin font prové, però que és cert i segur com que el cel és blau i la terra gra. Veritats tan elementalment que semblen un instant de dibuix o de discursió.

En finalment aquests relats que serveixen per explicar el món. El nostre món, fàcilment que amb això no som, ni ho assegurem, gaire original. Aleshores, és a dir, quan els temps i la gent, com diem, i no existeix encara la societat que anomenem industrialitzada, les dones i els homes es contaven llegendes. Feren de dracs assassins i de gegants que tenien en el cos com la soca d'un arbre, d'aparells voltats i flames, dels marçats dels sants i de la herètica dels cavalls.

Avui, emperò, aquestes històries no interessen gaire. O potser ja hem de dir que continuen fascinant-nos a alguns, aquells que no hem perdut la capacitat de voler creure que la màgia és possible, tot i que potser sigui a través de la paràbola. Som, tanmateix, uns increïbles. Qui pot afirmar que les històries dantesques o que el capocorral d'una muntanya? O si hi pot cert que la màgia que s'ordena damunt la terra ociosa de Mallorca, en un determinat indret, és la penjada que hi diem el cavall del rei En Jaume? O qui ha sentit, en nit de tempesta, els reülls del cavall del comte Arnau? I a qui li interessen gaire les aventures dels sants a la terra?

Est preocupat massa les dones que ens envolten. Les que coneixem i que, de vegades, poden ser-nos bonals. Les que ens envolten tan incomprendibles que la seva mateixa existència és un misteri.

No creim en gegants ni en bruixes i no veiem que siguin de naturalesa humana i ens neguem a pensar-hi gaire, perquè tenim molts problemes al cap. Problemes que són reals i tangibles, que fan referència a la vida moderna i als seus perills. No em fa por el cavall d'un comte malenc, però em caputxen les autopistes i els cotxes que hi circulen, la violència i l'empuny.

Deu ser per aquestes raons que moltes noves històries han substituït aquelles altres. Són les llegendes urbanes, que materialitzen les pors collectives d'una societat, i en fan la coberta. Hi tracta d'un tipus de relats que s'estampen a velocitats vertiginoses. Tòthom els sap i tothom els explica. Sempre han succeït en un lloc perfectament localitzable, i són fets viscuts per persones que no coneixem però que, d'alguna manera, ens resulten properes. Aconteixen propertades per amics d'un amic, que serveixen de mirall que explica les nostres pors més concretes. Ningú no s'atreuix

a negar-ne la veracitat, però ningú tampoc no hi potarà la mà al foc. Perquè aquestes històries no han pogut, mai per mal, comprometre.

Tres exemples, cadascun amb una anècdota concreta. El primer és el de l'autostopista fantasma. Un grup de persones viatgen en un cotxe, hi fa de nit i passen per un lloc ple de voltes, on la carretera no és gaire ampla. De cop, apareix una albeta que fa autostop. Té l'expressió pàl·lida i els cabells embullats. Quan s'aturen, no parla gaire. El seu posat de mantenir els cotxes. Més tard, s'adonen que és el fantasma d'una dona morta en accident de trànsit en aquell mateix lloc. Apareix a la gent i els adverteix del perill d'un determinat revolt.

Si recordem una llegenda alemanya molt antiga, la de la Lorelei, em donem una idea de tot i que la història que s'explica no tingui res en comú amb l'autostop, ambdós serveixen per al mateix: la Lorelei era una cordina que aporjava

a les aigües del Rin, en un punt de la seva geografia especialment difícil, tot d'esclats i roques. Anticament, els mariners hi perdien el rumb de les naus. Molt sovint hi morien. Per això nasqué la història de la bella cordina, capaç de seduir, amb els seus cants, l'atenció dels qui navegaven empennysos a la mort. La Lorelei servia per advertir els mariners dels perills del riu. L'autostopista avisa els conductors del risc del camí. Als antics navegants els feia por l'aigua. A nosaltres, em atemorien els accidents de cotxe.

El segon exemple explica la desventura d'una parella que, resident a Badajoz, travessa la frontera portuguesa amb la intenció de fer-hi unes compres. La dona va a una botiga, mentre el marit l'espera al cotxe. Quan ella torna, ell ha desaparegut. Després d'una llarga recerca, i quan ja és de nit, el troba al mateix lloc on l'hauria deixat, en un pàrquing. A l'hospital, descobrim que, poques hores abans, li han extirpat un ronyó. El cosme d'òrgan per a trasplantaments ha estat el motiu del segret.

La tercera història és molt més senzilla i casolana: se situa en un restaurant xinès. Allí hi va a sopar, i sense saber-ho, menja carn de rata. Naturalment, això succeeix sempre en un xinès i, mal de la vida, en un lloc de menjjar del país. La tracta de manifestar que, malgrat el nostre aparent cosmopolitisme, les coses que vivim de lluny no ens inspiren una absoluta confiança.

Podríem continuar explicant relats d'aquesta mena: com el de la parella que viatja a l'Índia i en torna amb un gos de companyia que, després, resulta ser una rata gegant. O el dels fills que s'emporten una dona morta dins el maleter d'un cotxe. O el del marit que fuma al lavabo d'unsagat de la dona, fins que s'incendia tot ell amb un producte de neteja que ella ha posat al vàter. Són històries que parlen del món més concret i proper, que sovint i es difonen arreu, tot i que la majoria dels seus protagonistes es solen sortir ben mal parats.

• Maria de la Pau Janer (Barcelona) i autora de l'obra "L'últim dels dies" (L'Espresso)

amb el món. Si la riera ni la poder-dria ben retratats els protagonistes d'aquestes constatacions. D'altra banda, amb les ciutats que ara fa la ciutat, el novel·lista famós no pot assabentar-se'n ni el temps, però si que hi ha qui en té per bufar-li a Torella.

Vargas Llosa, imperial, passava per Barcelona com a part i continuació de l'imperi. Ara hi ha uns quants signes —més que un nombre— que li indiquen que la seva antiga premissa no era del tot exacta i, com sempre, del del nacionalisme més tronar, clama contra la realitat que no es vol creure, una realitat en la qual, al seu temps, gaudia de la meua altres coses, però li van enviyar que no calia creure ja, al anaren M més gotes, sempre subordinades, de color local els peculiaritats però per ell són fa

amb tot, empar aquesta terminologia és fer el joc al novel·lista. El que el motiu no és que Barcelona sigui més o menys nacionalista, sinó que sigui més o menys catalana. La solució del problema de com es pot ser més català sense ser més nacionalista no cal buscar-la ara, entre altres coses perquè el que preocupa Vargas Llosa no és això, sinó que l'imperi mori. Quan se les ten amb el nacionalisme, tanmateix, ja deu saber que en fa, perquè ell és un bon entès en aquestes qüestions.

Es copets a l'espallida que est feia quan eren, col·lectivament tan pobres eren entenedors. Ara sabem, però, que eren par paternalisme i que més no va entendre res de res. Perquè no ho va voler o perquè no ho va saber, com ara, doncs. I no fa res que no si

col·lectivament tot seguir, però, el mateix és fa un símbol i es contradic quan afirma que albertos —en el moment de la Barcelona que enjorava la cultura era més determinat arreu del món.

No ens ha de deïdre pas el sentit crisi del novel·lista. En cap de les maneres. Heu d'estimar els que ens critiquen perquè ens poden ajudar a creixer. Hem d'eliminar les crítiques que volen enriquir-nos, però desfogar, com de l'aigua el gat esclatada, de les que, bones paraules al marge, no pretenen res més que la nostra destrucció col·lectiva. El diu, siguiu menys catalans i seriu més universals. Nosaltres, doncs, no hem si són més catalans podem ser més universals. Encara que l'imperi, al novel·lista, se li faci més petit.

• Jordi Guàrdia (Barcelona)

brosos i, en conjunt, es compten entre els més coneguts i els que desperten més interès, sobretot entre el jovent. Les narracions d'apareguts han estat vigents a totes les èpoques històriques, amb casos ben famosos (com *El Mal Caçador*, *El Comte Arnau*, *Hamlet* o *El burlador de Sevilla o convidado de piedra*), però no deixa de ser sorprenent i revelador que els joves actuals demostrin un interès i una creença en els apareguts que no desdiu dels de la generació dels seus avis i els seus besavis (segons el que hem pogut apreciar en els estudis del Grup de Recerca Folklòrica d'Osona). Al voltant de l'argument més conegut, se'n poden trobar versions ja notablement allunyades, com la següent:

Un noi que circulava de nit pel cinturó de ronda, borratxo i molt de pressa, es va matar xocant amb les palmeres. Ara, cada vegada que de nit algú condueix borratxo i ràpid pel cinturó, apareix el noi avisant del perill.

En altres exemples, el motiu i les intencions de l'apareguda poden quedar sense explicació en la versió que ens ha arribat, com és el cas de la següent notícia de premsa, situada a Bogotà (*Avui*, 5.9. 1995, p. B11):

Dos fantasmes amb bona presència. Un parell d'espectres femenins es passen per edificis públics de la capital colombiana

Dues dones rosses estan tornant bojós els treballadors de l'Administració pública de Bogotà, però no per la seva misteriosa naturalesa, ja que tot apunta a uns orígens del més enllà. [...]

Segons els funcionaris de l'Alcaldia, una dona rossa espectacular empaita pacíficament un regidor de Bogotà, el filòsof i matemàtic Antanas Mockus. És una dona que poques vegades es deixa veure de cos sencer davant els funcionaris [...] diuen que és alta i prima, de cos ben format, amb cabells llargs i rossos, i que sempre va vestida de blanc. L'horari habitual de les seves passejades pels passadissos de l'edifici és entre les 11 i les 12 de la nit. Una treballadora comenta: «Quan de nit tanco les oficines sento passos i, de vegades, noto que una persona em passa fregant»: Una altra afirma que [...] la sent escriure a màquina en un despatx que fa anys que està tancat.

Finalment, aportem la transcripció d'un relat d'aquest rumor notable pel seu interès. La tarda del dia 8 de març de 1999, un dels autors del present volum havia acudit com a convidat a una de les seccions del programa *La Ventana*, de Ràdio Barcelona (Cadena SER), conduït per Gemma Nierga, per tal com aquell dia el col·laborador de la secció, el periodista Joaquim Roglan, es disposava a suscitar el tema de les llegendes urbanes. Al cap d'uns moments d'haver començat la secció, Gemma Nierga va demanar la intervenció dels escoltadors i es va produir el diàleg següent:

GNIERGA: A ver, un momento, que está llamando mucha gente y tenemos que dar paso a los oyentes. Nueve, tres, cuatro, doce, cincuenta y uno, sesenta y uno, tarde de terror hoy en La Ventana... Pepe de Sevilla, buenas tardes.

PEPE: E... Buenas tardes/

GNIERGA: ¿Qué nos dice Pepe?

PEPE: E... bueno... pues/ bueno, llamo desde Sevilla porque por circunstancias de mi trabajo estoy aquí en Sevilla, ¿no?

GNIERGA: Sí/

PEPE: Soy camionero, bueno... y ante todo felicitarte, Gemma, por el programa {GNIERGA: Gràcies}, y... estoy viendo que estás rodeada de... gente un poco incrédula, ¿no?

GNIERGA: ¿Un poco incrédula? ¿Por qué? ¿Por qué lo dice, Pepe?

PEPE: Pues mira... ¿os cuento, no? Yo, esa/ esa chorrada nunca me la creía, ¿no?, es decir/

GNIERGA: ¿Qué chorrada?

PEPE: La de la mujer en la curva, tal y cual, ¿no? {GNIERGA: Sí...} Hasta que, bueno, me ha pasado a mí. Bueno, me pasó hace tres años. Y os cuento: me pasó en las curvas de las Doblas; iba de Sanlúcar la Mayor hacia Punta Umbría {GNIERGA: Sí...}, Huelva. {GNIERGA: Sí...}; y hay unas curvas que son muy peligrosas, ¿no? Bueno a mí no me salió una chica, a mí me salió una mujer mayor {GNIERGA: Sí...}, ¿eh?; un día soleado, eran las tres y cuarto, tres y media {GNIERGA: Sí...}, no había bebido nada, porque no bebo, no había fumado cosas raras, porque no fumo {GNIERGA: Sí...}, y está visto que no/ bueno... y... y la mujer... bueno, fue tan rápida la cosa/ dice «Tenga mucho cuidado que ahí me he matado yo, mi marido y mis tres niños», y cuando miro al lado ya no estaba; y yo había parado el motor/ el camión y había ayudado a la mujer a subir, ¡que yo la había ayudado!

GNIERGA: A ver, Pepe...

PEPE: ... os lo puedo jurar por tres niños que tengo de/ en esta vida, ¿no?, es decir/

GNIERGA: Pepe, usted me está diciendo/

PEPE: ... [*inintel·ligible*] que yo no me lo creía hasta que a mí me ha pasado. De hecho me fui al cuartel de la guardia civil a explicar el caso y me dijeron: «Nada, usted está borracho», y digo «Hágame usted la prueba del alcohol, hombre». [*Silenci.*]

GNIERGA: O sea, Pepe, que usted subió a una mujer que hacía autoestop/

PEPE: Sí, sí, que yo la ayudé a subir, con mis propias manos, con mis dos manos que tengo.

GNIERGA: Muy bien, Pepe, usted tenía a la mujer a su lado...

PEPE: Sí, sí, en la cabina del camión.

GNIERGA: Y la mujer le dijo: «Vaya con cuidado con la curva que viene ahora que allí nos matamos/

PEPE: ... «mi marido, yo y mis tres niños». Y cuando me dice esto, la miro/ ya no la vi. No, que la mujer no era muda, que la mujer hablaba y la mujer era, bueno, de carne y hueso, porque yo la ayudé a subir/ vamos, que no era un fantasma que atravesaba paredes por la noche, ¿no? Es una cosa insólita, pero real como la vida misma, porque me ha pasado a mí, ¿eh? Y hablo por mí, y a mí esto me lo habían contado muchas veces y no me lo creía hasta que me ha sucedido. [*Silenci*] Y es así.

GNIERGA: Un momento, Pepe. Doctor Pujol/ señor Pujol, ¿tiene algo que decir a Pepe de Sevilla?

JMPUJOL: Sí, pues, no, nada... Nosotros... nos interesamos porque estas historias se cuentan, no porque no sean reales o no puedan ser reales.

PEPE: No, no, pero vamos, es que/ que para mí, no/ no es una historia: ERA una historia/

JMPUJOL: una historia...

PEPE: ... para mí era, porque no me la creía/

JMPUJOL: Y le ha sucedido a usted.

PEPE: Ahí.

JMPUJOL: Efectivamente, sí, sí/

PEPE: Bueno, además que, palabra de honor, por mis tres niños que tengo, ¿eh?, que es verdad como la vida misma, ¿eh?, que me ha sucedido a mí, que no lo he preguntado a nadie, ¿sabe?, por mi boca/

GNIERGA: Pero, Pepe, ¿y no/ no le entró a usted un pánico tremendo?

PEPE: Yo/ bueno, a mí/ yo, de ver a la mujer y/ y no verla, pues, imagínate, ¿no? es más/ cómo yo me quedé, ¿no?, y digo, «¡Coño, que lo que me han

contado es verdad!», y me fui al cuartel de la guardia civil, ¿eh?, y como, bueno, era hora de la comida más o menos y «Mire usted, yo no he bebido nada, yo he almorzado [*inintel·ligible*] y cuando quiera me hace la prueba del alcohol», ¿no?

GNIERGA: Ya...

PEPE: Vamos, yo me quedé alucinado, me quedé estupefacto, vamos, me quedé que/ bueno, coño/ [*fragment inintel·ligible sobreposat al torn següent*]

GNIERGA: Lo mínimo que se puede decir ante una cosa así... [*riu*]. Le entiendo Pepe, gracias.

PEPE: ... al que le pase, bueno, pues, imagínate, ¿no?

JMPUJOL: [*Inintel·ligible.*]

GNIERGA: Bueno Pepe, gracias.

PEPE: Esto, bueno, pues al que le pase, imagínate, ¿no? Vamos, que yo llevo de carné veinte años, veinte años por ahí, sudando por toda España con el camión y nunca me había sucedido hasta ahora, ¿no? Y me lo habían contado en todos lados de España, porque eso es cierto, ¿no? Me lo han contado/ bueno, me lo han contado en Madrid, me lo han contado en Barcelona, me lo han contado en Irún, me lo han contado en todos lados y yo no me lo creía, hasta que me ha pasado a mí {GNIERGA: Ya veo.} Bueno, y yo esto tampoco lo he comentado mucho porque me van a decir, «Este tío está pirado». Van a seguir con el mismo bulo, ¿no? Y es verdad, ¿eh? que [*inintel·ligible*]

GNIERGA: Vale, Pepe, yo le creo, de verdad, gracias.

PEPE: No, pero si a mí me da/ me da igual que me crean o que no me crean/

GNIERGA: Bueno, pero no/ es que además le creo.

PEPE: ... [*inintel·ligible*] que me ha pasado a mí.

GNIERGA: Vale, vale, Pepe.

PEPE: Venga. Un abrazo, ¿eh? Hasta ahora.

Documentació

ALEMANYA: Brednich (*Maus*, núm. 16, p. 33-35; *Huhn*, núm. 75, p. 107-108), Fischer (núm. 36, p. 45-46); ESPANYA: Ortí i Sampere (p. 295-304); ESTATS UNITS: Brunvand (*Hitchhiker*, p. 24-40, 41-46; *Doberman*, p. 212; *Pet*, p. 49-55; *Train*, p. 251; *Too good*, p. 231-234); FRANÇA: Champion-Vincent & Renard (p. 45-58); ITÀLIA: Carbone (p. 45-47), Bermani (*Bambino*, p. 51-111, 113-125, 389), Arona (p. 99-104), Bonato (p. 91-95, textos: 158, 168, 186).

Enquesta

Som davant una de les històries més conegudes: la coneixen 1626 joves (cosa que representa el 43,3% dels joves entrevistats) i els sona al 13,4%. El nivell de plausibilitat és relatiu (ho creu possible un 53,8%) i l'interès que suscita la història és relativament alt (66,49%). És una història força més coneguda per les noies que pels nois (noies = 48%; nois = 38,3%). Presenta un augment progressiu del coneixement en relació directa amb l'augment de l'edat (15 anys o menys, 40,1%; 16 anys, 44,1%; 17 anys o més, 46,09%). La principal via de transmissió oral són els amics (74,9%).

17

El jersei de l'apareguda

Un noi va a una discoteca i lliga amb una noia molt guapa que no coneix. Surten junts de la discoteca, la cosa funciona i aprofiten per passejar. Ella té fred i ell li deixa el jersei. Després l'acompanya a casa.

L'endemà ell vol tornar-la a veure, i va a casa d'ella amb l'excusa de recuperar la jaqueta. Hi troba uns pares que li diuen que és impossible que es tracti de la seva filla: fa temps que va morir, quan només tenia disset anys. Ell, desconcertat, demana on està enterrada. Quan va al cementiri, el noi troba la jaqueta el jersei de la tomba de la noia.

* * *

És l'altre argument d'aparegudes femenines que té una vigència notable entre els joves. Com passa amb «L'apareguda del revolt», s'explica amb una gran varietat de detalls, i totes dues desapareixen quan han revelat la seva condició. A la introducció (p. 43-48) ha quedat explicat com, canviant detalls, es pot acabar passant d'un argument a l'altre. Tot seguit en presentem dues mostres més:

Un noi entra en una biblioteca. En una taula hi veu una noia molt pàl·lida i bonica. S'asseu al seu costat i parla amb ella. Quan ella se'n va es deixa un llibre. El noi l'agafa i veu que hi consta l'adreça de la noia. L'endemà el noi va a casa de la noia a tornar el llibre, però els pares d'ella li diuen que la noia fa temps que va morir.

Un noi i una noia que van a la mateixa classe queden per estudiar a casa del noi. La mare del noi, que treballa quan ells són a casa, vol conèixer la noia, i pregunta al seu fill qui és i com es diu. Quan ell li diu el nom i on viu, la mare no s'ho creu, perquè aquella noia havia mort atropellada. Quan el noi la torna a trobar, li demana: «Escolta, tu estàs morta?» Ella li respon que sí i desapareix.

També s'expliquen casos amb un protagonista masculí, sempre d'edat jove:

Una noia tenia el xicot a la guerra i no sabia que havia mort. Un dia el va trobar al carrer, després de molt temps de no veure'l. Ell li va demanar que l'acompanyés a casa. Pel camí ell li va preguntar: «No tens por?» Ella va dir: «No, per què n'he de tenir!» Quan van arribar a casa del noi ella va trucar a la porta i va sortir la mare del noi. La noia li va dir: «Vinc amb el seu fill!» La mare va respondre: «Però què dius, si el meu fill va morir a la guerra!». La noia va mirar al seu costat i el noi no hi era.

Documentació

ALEMANYA: Fischer (núm. 1, p. 21-22); ESPANYA: Ortí i Sampere (p. 301-302); ESTATS UNITS: Brunvand (*Hitchhiker*, p. 27-28); ITÀLIA: Bermani (*Bambino*, p. 113-125), Cancellieri (§ 1, p. 19-22), Bonato (textos: 173, 178); PAÏSOS BAIXOS: Portnoy (*Aap*, p. 109); SUÈCIA: Klintberg (*Ratte*, p. 37-39).

Enquesta

No és un rumor gaire conegut (el coneix = 11,9%; li sona = 10,4%). Malgrat això es considera una història força plausible (73,1%) i relativament interessant (62,71%). No hi ha diferències significatives en el nivell de coneixement segons l'edat, però en canvi sí que hi ha diferències importants entre sexes: el coneixen molt més les noies que els nois (noies = 16%; nois = 7,5%). La principal via de transmissió oral són els amics (83%).

18

Les ditades de sang

Un motorista troba un noi que fa autostop a la vora d'una via de tren. El recull de passatger i van seguint un camí del costat de la via, però en un moment determinat, de cop i volta, l'autostopista desapareix. Només li queda un rastre de ditades de sang a la caçadora. Quan el motorista intenta aclarir què ha passat, descobreix que és algú que fa anys va morir envestit pel tren en aquell mateix indret.

* * *

Una versió d'aquest rumor havia estat enregistrada a Barcelona d'un informant també barceloní, d'una trentena d'anys, entre els mesos d'abril i maig del 1983 per Josep M. Pujol («Històries extraordinàries llegendes urbanes», *Perspectiva Escolar* núm 102 [febrer 1986]: 18-19).

És un rumor propi d'ambients adolescents, amb algun detall truculent, però reduït a una simple imatge impactant. Hem recollit informacions d'altres apareguts de característiques semblants, com ara:

Un motorista va tenir un accident i va anar a parar en un camp de blat just quan una màquina recol·lectora estava segant. La màquina li va tallar el cap. Des de llavors, per aquella carretera molta gent ha vist a passar un motorista sense cap o amb una calavera envoltada de foc.

També en els ambients adolescents s'explica que quan estàs buscant un canal de televisió es poden veure a la pantalla la cara dels esperits dels morts.

Documentació

ALEMANYA: Brednich (*Spinne*, núm. 10, p. 36-37); ESTATS UNITS: Brunvand (*Pet*, p. 56-57); ITÀLIA: Carbone (p. 177-179).

19

La planta canviada de lloc

Quan fa una visita a casa dels fills i no hi són, l'àvia té per costum canviar de lloc un test per manifestar que ha vingut. L'àvia es mor.

Com cada any, els fills fan un arbre de Nadal. Quan han passat les festes treuen l'arbre i el deixen al peu de l'escala abans de llençar-lo. Misteriosament, cada dia l'arbre canvia de lloc.

* * *

Un dels mecanismes retòrics característics del rumor i la llegenda és l'organització del relat al servei del moment culminant: l'«epifania» en què el protagonista descobreix allò que havia succeït però que fins aleshores ignorava (i que s'amaga també als que escolten la història amb una imprescindible el·lipsi narrativa). Desproveït de dimensió moral —el difunt no ha tornat del més enllà amb cap intenció determinada, com succeix en les societats dominades encara per una concepció religiosa del món—, aquest rumor presenta una epifania pura de l'ultratomba.

20

Premonició de mort

Una nit quan sortia de la discoteca, un noi va trobar a la carretera una noia vestida de blanc que li va demanar si tenia divuit anys i era de Taradell. Quan ell va respondre que sí, la desconeguda li va pronosticar que aviat ell moriria a la carretera.

Al cap d'uns mesos el noi va morir d'accident en un revolt, no gaire lluny del poble.

* * *

Uns altres arguments lliguen l'apareguda femenina —o potser una certa memòria de l'encantada— a premonicions, a la manera dels oracles antics. En aquest primer cas, l'advertència és fatal, mentre que en altres rumors és una advertència benefactora:

La nit abans de marxar de viatge, dues germanes somien amb l'àvia, que ja és morta. En el somni l'àvia adverteix a totes dues que tindran un accident, i els deixa un senyal. Durant el viatge tenen l'accident i moren el pare i la mare, però no les nenes.

Ara bé, l'advertència també pot venir d'un animal fidel que d'una manera miraculosa salva la família de les desgràcies:

Una família deixa el gos a la gossera per poder anar de viatge. Anant en cotxe, un dels fills veu el seu gos grinyolant, com si els volgués advertir d'alguna cosa. Aturen el cotxe i criden al gos, però no el veuen, li tiren un tros de bastó perquè els el porti, però res, com si s'hagués fos. Quan tornen a pujar al cotxe veuen que hi ha hagut un accident molt greu, i que si no s'haguessin aturat pel gos, s'hi haurien vist implicats, i potser serien morts. Quan després del

viatge van a la gossera a buscar el gos, a la gàbia on està tancat hi troben el bastó que li van tirar.

Enquesta

És un rumor molt poc conegut (el coneix = 5,8%; li sona = 11%), però es considera una història força plausible (73,1%) i relativament interessant (64%). No s'observen diferències significatives en el grau de coneixement segons l'edat, ni segons el sexe. Les principals vies de transmissió oral són els amics (70,4%) i la família (23,7%).

21**Els morts es fan sentir**

En la casa dels amos d'una fàbrica de tints se senten els crits d'una criada assassinada. La criada va quedar embarassada de l'amo, i la mestressa, gelosa, va simular un acci- dent fent caure l'ascensoret del menjar sobre el cap de la criada. El cap va caure al fons de l'ull de l'ascensoret. La fàbrica va quedar deshabitada i maleïda. De nit se sent cridar el cap de la criada des del fons del forat.

* * *

A molts llocs s'expliquen casos de veus de difunts que es fan sentir per haver estat víctimes d'una mort violenta. Els arguments d'aquesta mena captiven l'atenció sobretot en ambients adolescents. A continuació n'oferim un grapat d'exemples, explicats en indrets molt diversos:

Una noia va desaparèixer misteriosament mentre feia vacances en un poble. La seva germana va anar al poble i, guiada per la veu de la difunta, va poder localitzar el lloc on va ser brutalment assassinada i enterrada.

En un altre poble, se senten a dins d'un pou els crits d'un nen que hi va morir ofegat.

En una casa noble abandonada durant molt de temps, ara restaurada i destinada a casa de cultura, de nit encara se senten els crits d'una dona que hi va morir emparedada.

En una casa hi vivien tres noies que sempre solien cantar tot treballant. Hi va haver un incendi que va cremar la casa amb les tres noies a dins. Després

varen aprofitar el solar per fer-hi l'escola del poble. Ara, en algunes hores de classe, se senten a cantar les tres noies.

Els morts mereixen respecte i compassió, i això es manifesta en un altre rumor, també d'ambients adolescents:

Un marit enamorat aprofita que passa prop del cementiri la vigília de Tots Sants per prendre una flor d'una tomba i regalar-la a la seva dona. L'endemà al matí troben l'home decapitat amb la flor a la boca, i la dona morta d'un atac de cor.

Enquesta

La història de la criada assassinada és una història relativament poc coneguda (la coneix, 13,4%) i, en canvi, és una història que sona força (li sona = 25%) (potser és que coneixen altres històries relativament semblants). El nivell de plausibilitat és relatiu (ho creu possible un 49,54%) i l'interès que suscita la història és relativament alt (53,24%). És una història més coneguda per les noies que pels nois (noies = 15,5%; nois = 10,93%). El grau de coneixement no canvia gaire amb l'edat. Les principals vies de transmissió oral són els amics (64,2%) i la família (27,5%).

22

La sogà de la foto

Una parella té una filla. Quan encara és a la clínica li fan una foto. A la foto hi apareix la nena i a dalt de tot una taca que sembla com un dogal fet amb una sogà. La nena va creixent, però sempre que li fan una fotografia apareix la taca de la sogà. I sembla que cada vegada se li va acostant més. Quan arriba als tretze anys, la sogà esta a punt de tocar-li el cos. Quan fa els catorze la sogà li arriba dintre del cor i la noia es mor.

* * *

Des de la invenció de la fotografia —com després passarà amb el cinema— s'ha difós la creença que la imatge fixada al paper pot captar aspectes de la realitat invisibles a l'ull humà. En el relat precedent es tracta de premonicions o del destí. Però també es pot tractar d'apareguts:

A l'àvia li van fer una foto quan estava asseguda al seient de davant d'un cotxe. Quan van revelar la fotografia, al seient del darrere del cotxe s'hi veia el seu marit —que feia anys que havia mort— saludant.

Una noia va visitar un cementiri i li van fer una fotografia al costat d'una tomba. Quan van revelar la fotografia, al costat de la noia hi apareixia un noi que li agafava la mà. Mai no han sabut qui era.

En una de les enquestes als joves, ens en relaten un cas lligat a les creences religioses:

Una parella va tenir un fill. Li feien moltes fotos i el nen mai no sortia a les fotos, fins que el van batejar. Des que va ser batejat, va sortir a totes les fotos.

Enquesta

Som davant de la història menys coneguda de totes les històries enquestades (la coneix = 3,6%; li sona = 4,8%). El nivell de plausibilitat és molt baix (ho creu possible un 29,72%) i l'interès que suscita la història és discret (interessa un 50,3% dels entrevistats). No hi ha diferències importants segons el sexe i el grau de coneixement tendeix a disminuir a mesura que creix l'edat dels entrevistats (15 anys o menys = 4,3%; 16 anys = 3,8%; 17 anys o més = 2,85%). Es tractaria, doncs, d'una història més aviat per a adolescents.

23

L'alpinista perdut i la mà

(a) Un grup d'escaladors s'emboliquen durant una expedició a alta muntanya, i n'hi ha un que es perd. Es fa de nit i l'escalador sent unes veus que el van guiant: «És per aquí», «És per allà»... Finalment arriba al campament i dóna les gràcies als companys per haver-lo ajudat a sortir-se'n. Però ells s'estranyen de l'agraïment: ells no s'han mogut del campament. No han estat ells qui l'han guiat.

(b) En una altra ocasió, un escalador que feia escalada lliure rellisca, i quan comença a caure apareix una mà que l'ajuda. Quan arriba a baix i comenta el fet, li expliquen que un noi va caure en aquell lloc i es va matar. En la caiguda va perdre la mà, i no la van poder recuperar. Ara quan algú cau en aquesta muntanya surt una mà que el salva i desapareix.

* * *

Són dos rumors molt propis dels ambients d'escoltes i d'excursionistes, i s'expliquen als focs de camp i a les acampades. El primer ens el va narrar un cap de llops d'un agrupament d'escoltes. En certa manera, transmeten el misteri i els fets inexplicables que poden passar a muntanya, un medi considerat estrany i perillós. Les veus del primer rumor queden sense explicació, però no estan gaire

lluny de les antigues històries d'èssers benefactors de la naturalesa, com són alguns follets i encantades. La mà providencial, en canvi, es justifica a partir d'un aparegut semblant als que hem trobat en alguna de les històries precedents.

24

L'àvia aranya

Una família tenen un xiquet que cada vegada s'aprima més. Cada nit a les dotze comença a plorar i així que la mare obre el llum para. Al cap d'uns dies s'adonen que el nen té al cap un hematoma amb sang. La mare es queda a l'habitació a vigilar, i quan el nen comença a plorar obre el llum i li veu una aranya al cap. Es treu l'espardenya, li clava un cop a l'aranya i se sent un crit. Corre cap a l'habitació d'on ve el crit, i hi troba l'àvia que té una cama trencada.

* * *

Les antigues narracions de bruixes —de dones que han de fer mal per alliberar-se dels seus patiments— continuen mantenint l'interès i la vigència en la societat actual. L'argument d'aquesta història, que hem recollit entre preadolescents del Tarragonès, conté totes les característiques dels relats de bruixes de l'antiga societat rural, fins i tot en el detall que la culpable del mal pot ser una persona de la mateixa família, com l'àvia, i la víctima una criatura innocent. Els rumors actuals també han mantingut en vigència el poder que tenien les bruixes per transformar-se en animals —un gat, una guilla, una aranya o algun ocell—:

Una dona d'un poble, quan passava per un arbre concret, es convertia en gat i, per gelosia, anava a matar les vaques d'un pagès. Això passava cada any un dia concret, fins que un any el pagès va esperar a la cort i li va clavar una bona patacada al gat. Pocs després aquella dona estava postrada en una cadira de rodes, i diuen que vivia amb l'estómac obert.

Aquesta narració no és gaire diferent de la narració *El cap de bestiar mort*, molt coneguda entre la pagesia antiga:

La vella d'una casa de pagès de Susqueda era bruixa i tenia tractes amb altres dones com ella. Les seves companyes l'obligaven a matar el millor bou de la seva mateixa casa cada any durant la festa major. Els de la casa, veient que cada any per la festa major es moria el bou, varen posar el fill a vigilar la cort tot el dia de la festa. Tot d'una veu arribar una àliga que es posa a l'esquena del bou i li vol picar el clatell. Ell dispara a l'àliga, que fuig xisclant. Llavors troben a la vella de la casa amb la cuixa trencada.

(Fem un resum de la narració de Josep Noguera, 1982, Grup de Recerca Folklòrica d'Osona, *El folklore de Rupit i Pruit*, vol. II: *Narracions*; Vic: Eumo, 1984, p. 108.)

25**La maledicció de la bruixa**

Els primers que hi varen muntar una discoteca es varen arruïnar, i fa poc que hi va morir un jove en circumstàncies poc clares. Allà sempre hi haurà problemes, perquè hi vivia una bruixa i li varen expropiar la terra. Abans de marxar, ella va maleir el solar dient que cap negoci no hi aniria bé i sempre hi passarien desgràcies.

26

Les invitacions del lladre penedit

Un matí, l'amo d'un cotxe veu que el vehicle ha desaparegut del lloc del carrer on el tenia aparcad i va a denunciar-ho a la policia. Més tard s'adona que el vehicle torna a ser al lloc on l'havia deixat la nit abans. A dins hi troba una nota que li demana excuses per l'aparent robatori: no entén la signatura, però algú li ha manllevat el cotxe per una necessitat, i li agraeix el favor amb dues entrades per a un espectacle aquell mateix vespre, a manera d'indemnització. Quan torna a casa després de l'espectacle, els lladres li han buidat el pis. Han pogut «treballar» amb tota la tranquil·litat.

* * *

La història del «doble robatori», detectada des de principis dels anys 70, presenta, amb una mateixa estructura, algunes variants fonamentals que la fan adaptable a tota mena de víctimes: el primer i fals robatori es produeix amb el cotxe en el cas de protagonista masculí o bé amb la bossa de mà en uns grans magatzems si està protagonitzada per una dona (una telefonada li comunica que han trobat l'objecte que ella creu perdut o robat), i en alguna versió alemanya les víctimes són un matrimoni que després d'una estada en un hotel reben una trucada per telèfon dient que els ha tocat una setmana d'estança pagada en el mateix establiment.

El «doble robatori» s'integra en el cicle dels contes del lladre enginyós («*The master thief*», AaTh 1525). A «En Gostí lladre» (Alco-

ver, *Rondaies mallorquines d'en Jordi des Racó*, Palma: Moll s.d., vol. II), per exemple, el lladre enginyós roba un moltó deixant al llarg del camí una beina i més endavant l'espasa: la víctima —un home que porta un moltó al coll— menysprea primer la beina, però en veure l'espasa deixa incautament el moltó lligat a la vora del camí i torna endarrere per recollir-la. El mecanisme, per damunt de totes les diferències, és anàleg: una persona que creu recuperar un objecte que ha perdut o li han robat (o que ha menyspreat prèviament, com en el cas d'«En Gostí lladre») es converteix en col·laborador involuntari del seu espoli en desemparar una altra propietat seva.

Documentació

ALEMANYA: Brednich (*Spinne*, núm. 36, p. 62-63; *Maus*, núm. 102, p. 134-135; *Huhn*, núm. 106, p. 142-142); ESPANYA: Ortí i Sampere (p. 215-215); ESPANYA: Ortí i Sampere, p. 215-216; ESTATS UNITS: Brunvand (*Doberman*, p. 193-194; *Too good*, p. 308-309); ITÀLIA: Cancellieri (§ 39, p. 114-116); SUÈCIA: Klintberg (*Elefant*, p. 161-162).

Enquesta

Som davant d'una història poc coneguda (la coneix = 4,6%; li sona = 6,8%). El nivell de plausibilitat és força alt (ho creu possible un 74,82%), però l'interès que suscita és discret (50,66%). És una història més coneguda pels nois que per les noies (nois = 5,9%; noies = 3,35%). El nivell de coneixement també creix lleugerament a mesura que creix l'edat dels entrevistats (15 anys o menys = 3,8%; 16 anys = 4,5%; 17 anys o més = 5,5%).

27

L'elefant i el sis-cents

Un circ, amb tota la corrua d'elefants, queda atrapat en un embús a l'entrada de la ciutat. L'últim elefant de la comitiva, quan sent el xiulet del guàrdia urbà, fa allò que ha après a fer al circ: s'asseu a sobre del sis-cents que té al darrere, com si fos un tamboret. El sis-cents queda plegat.

* * *

La història de l'elefant que s'asseu sobre el sis-cents (o sobre el Volkswagen o un Mini en altres llocs) ha estat duta a la literatura i el cinema: la pel·lícula australiana *Bliss* (Window III Productions i New South Wales Film Corporation, 1985), dirigida per Ray Lawrence (*Espèrame en el inferno*, estrenada a Barcelona el gener del 1988), basada en la novel·la homònima de l'australià Peter Carey (1981; *Bendito Harry*, Barcelona: Alfaguara 1988). Brednich la reporta almenys des del 1964 i és coneguda a tota Europa, on va fer les delícies de tots els públics als principis de l'automobilització massiva de la població.

A causa de la identitat de protagonista animal, de vegades «L'elefant i el sis-cents» forma el primer episodi del relat que presentem més endavant sota el núm. 44: «L'elefant de la reserva zoològica».

Documentació

ALEMANYA: Brednich (*Maus*, núm. 18, p. 36-38); ESPANYA: Ortí i Sampere (p. 83-84); ESTATS UNITS: Brunvand (*Doberman*, p. 58-61; *Too good*, p. 107-108); FRANÇA: Champion-Vincent & Renard (p. 148-153); GRAN BRETANYA: Smith (*Nasty*, p. 27); ITÀLIA: Bermani (*Bambino*, p. 209-212), Cancellieri (§ 3, p. 25-29); SUÈCIA: Klintberg (*Elefant*, p. 107-108).

28

El jeep de la guàrdia civil

Un noi surt de la discoteca havent begut una mica més del compte i agafa el jeep nou que s'acaba de comprar el seu pare. Poc més enllà l'atura la guàrdia civil per fer una prova d'alcoholèmia. El fan baixar del cotxe i el fan bufar. Però en aquell mateix moment hi ha un accident de trànsit gairebé allà al davant. Aprofitant la distracció dels guàrdies civils, el noi puja al jeep, pitja l'accelerador i fuig. L'endemà al matí la guàrdia civil es presenta a casa seva per detenir-lo: s'havia equivocat i, en comptes del seu, s'havia endut el de la guàrdia civil.

* * *

Vet aquí una altra bona història que apareix en una pel·lícula: a l'oscaritzada *Good Will Hunting*, dirigida per Gus Van Sant (prod. per Lawrence Bender / Miramax, 1997) i protagonitzada per Matt Damon (coautor també del guió) i Robin Williams (*El indomable Will Hunting*, estrenada a Espanya a finals de febrer de 1998), un amic del protagonista l'explica com a ocorreguda al seu oncle.

Documentació

ALEMANYA: Brednich (*Spinne*, núm. 21, p. 46-47); ESTATS UNITS: Brunvand (*Curses*, p.101-103; *Too good*, p. 109-110); GRAN BRETANYA: Smith (*Nasty*, p. 39); ITÀLIA: Cancellieri (§ 36, p. 102-105); REPÚBLICA SUDAFRICANA: Goldstuck (*Leopard*, p. 268-269).

Enquesta

És un rumor relativament poc conegut (la coneix = 9,2%; li sona = 6,7%; recordem que l'enquesta va passar-se abans de la projecció de la pel·lícula). El nivell de plausibilitat és relatiu (ho creu possible un 61,36%), però l'interès que suscita és baix (37,5%). És una història més coneguda pels nois que per les noies (nois, 11,26%; noies, 7,38%). El nivell de coneixement creix de forma espectacular amb l'edat dels entrevistats (15 anys o menys, 3,8%; 16 anys, 24,5%; 17 anys o més, 20,9%). Les principals vies de transmissió oral són els amics (75,8%) i la família (20,5%). (Convé tenir en compte que l'enquesta es va passar abans que s'estrenés la pel·lícula.)

29

La màscara de bellesa

Una dona està sola a casa i aprofita per posar-se una bona estona una màscara de bellesa verdosa, feta amb una barreja de cogombres, cremes i altres potingues. Quan se l'acaba de posar, sent soroll: sembla com si un lladre treballés per obrir la porta del pis. Ella, de por, s'amaga a l'armari. El lladre entra i comença a remenar. Tot d'una obre l'armari, i quan veu aquella cara tan espantosa enmig de la roba, cau a terra víctima d'un col·lapse.

* * *

Pius Pujades va redactar aquest rumor en un article al diari *Avui* (10 d'abril de 1988):

Lladre amb cor

Avui l'Helena s'ha quedat sola al pis. Les seves companyes han marxat de vacances i no tornaran a Barcelona fins passat el dilluns de Pasqua. Se sent lliure. Es prepara el bany tebi. Posa la ràdio. Això és el cel. Després, encara embolicada amb la tovallola de bany, es prepara una màscara. La pell li ho agrairà. És relaxant. Per prevenir les arrugues incipients a la vora dels ulls té una altra classe de pomada. Si la primera era com un fang de color marronós, la dels ulls és verda. Es mira al mirall i riu. Fa por de mirar. O potser fa riure.

No riu per no espatllar l'efecte de les cremes, que costen un ronyó. Embolicada amb la tovallola s'hi posa bé just arran del balcó, aprofitant la llesca de sol que hi entra. Té la ràdio, baixeta, tocant música suau a cau d'orella. Veu davant seu dos dies de solitud, de pau total. I després, els amics i el viatge...

Li sembla haver sentit un soroll a la porta. La Marga, que ha tornat? Imposible. Totes són fora. Però el soroll és insistent. Apaga la ràdio. Es posa dreta.

la Punta

Lladre amb cor

Pius Pujades

Avui l'Helena s'ha quedat sola al pis. Les seves companyes han marxat de vacances i no tornaran a Barcelona fins passat el Dilluns de Pasqua. Se sent lliure. Es prepara un bany tebi. Posa la ràdio. Això és el cel. Després, encara embolicada amb la tovallola de bany, es prepara una màscara. La pell li ho agrairà. Es relaxant. Per prevenir les arrugues incipientes a la vora dels ulls té una altra classe de pomada. Si la primera era com un fang de color marronós, la dels ulls és verda. Es mira al mirall iriu. Fa por de mirar. O potser fa riure.

No riu, per no espatllar l'efecte de les cremes, que costen un ronyó. Embolicada amb la tovallola s'hi posa bé just arran de balcó, aprofitant la llesca de sol que hi entra. Té la ràdio, baixeta, tocant música suau a cau d'orella. Veu davant seu dos dies de solitud, de pau total. I després, els amics i el viatge...

Li sembla haver sentit soroll a la porta. La Marga, que ha tornar? Impossible. Totes són fora. Però el soroll és insistent. Apaga la ràdio. Es posa dreta. Algú està intentant obrir la seva porta. No hi ha dubte. El cor li bateja de pressa. No sap pas que fer. S'està quieta, gairebé sense ni respirar, agafant la tovallola, que li fa de vestit.

Sent clarament que la porta cedeix. Han obert! Sent els passos al passadís. Espaniada, es fica a l'habitació més pròxima i ajusta la porta sense fer soroll. Just a temps. Algú ja és al menjador-saleta i comença a remenar calaixos, sense massa miraments. Què pot trobar? No gaire res de valor, pensa l'Helena. Ara torna a sentir passos. S'acosten a l'habitació. Morta de por, busca on amagar-se. Només hi ha l'armari. S'hi fica, a poc a poc, i ajusta la porta. Olor de naftalina i de llana barrejades amb la por. Està suant. L'intrús ha entrat a l'habitació i capgirava alguna cosa. Després, de sobte, obre l'armari.

Han quedat l'un davant de l'altre. Ella fa un gran crit des de la màscara de colors, que ja ni recorda portar. Ell queda quiet un moment. Després cau a terra. És mort. El seu cor de lladre no ha resistit la sorpresa.

L'Helena té molta feina per explicar que aquell mort és un desconegut, un lladre. I com ha vingut a morir a la seva habitació.

Algú està intentant obrir la seva porta. No hi ha dubte. El cor li batega de pressa. No sap pas què fer. S'està quieta, gairebé sense ni respirar, agafant la tovallola, que li fa de vestit.

Sent clarament que la porta cedeix. Han obert! Sent els passos al passadís. Espantada, es fica a l'habitació més pròxima i ajusta la porta sense fer soroll. Just a temps. Algú ja és al menjador-saleta i comença a remenar calaixos, sense massa miraments. Què pot trobar? No gaire res de valor, pensa l'Helena. Ara torna a sentir passos. S'acosten a l'habitació. Morta de por busca on amagar-se. Només hi ha l'armari. S'hi fica, a poc a poc, i ajusta la porta. Olor de naftalina i de llana barrejades amb la por. Està suant. L'intrús ha entrat a l'habitació i capgira alguna cosa. Després, de sobte, obre l'armari.

Han quedat l'un davant de l'altre. Ella fa un gran crit des de la màscara de colors, que ja ni recorda portar. Ell s'ha quedat quiet un moment. Després cau a terra. És mort. El seu cor de lladre no ha resistit la sorpresa.

L'Helena té molta feina per explicar que aquell mort és un desconegut, un lladre. I com ha vingut a morir a la seva habitació.

Documentació

ESPANYA: Ortí i Sampere (p. 207-214).

30

La sabata de la sogra

Un automobilista recull una dona que fa autostop; resulta ser una prostituta que aviat li fa proposicions. Una mica torbat busca de seguida un pretext i la fa baixar. L'endemà, mentre fa un viatge amb tota la família, palpa amb el peu una sabata de senyora. Per evitar haver de donar explicacions enutjoses, aprofita el pagament del peatge per tirar la sabata fora del cotxe. Quan arriben al lloc de destí, la sogra està desconcertada: no hi ha manera de trobar la sabata que s'ha tret per anar més còmoda.

* * *

Pius Pujades va publicar una versió d'aquest rumor al diari *Avui* (17 de febrer de 1988):

No era la Ventafocs

Dimarts va haver d'anar a Lloret de Mar per negocis. Cotxe i carretera. La ràdio a tot gas. Quan ja s'hi acostava troba una noia autostopista. Li fa un xic de llàstima i s'atura. S'asseu al seu costat. Fa de bon veure. Quatre paraules de compromís, i, quan se n'adona, ja la té fent córrer les mans de forma evidentment provocativa. No entén res fins que ella li fa preu. Atura el cotxe i la fa baixar. I no hi pensa més. Passa cada cosa per les carreteres!

Dimecres ha de tornar a Lloret. Quan ho comenta a casa se li apunten la dona i la sogra. N'està ben content. Pugen tots i cap a la costa.

En un moment determinat, el peu del conductor troba alguna cosa estranya que li fa nosa. Sense aturar-se, mira de reüll: és una sabata. Imagineu la situació. ¿Com podrà explicar a la seva dona i a la seva sogra que el dia abans ha pujat una meuca de carretera, que no ha fet res de mal, però que ha quedat una sabata de mostra al cotxe? No s'ho creuran mai.

la Punta

No era de la Ventafocs

Pius Pujades

Dimarts va haver d'anar a Lloret de Mar per negocis. Cotxe i carretera. La ràdio a tot gas. Quan ja s'hi acostava troba una noia autostopista. Li fa un xic de llàstima i s'atura. S'asseu al seu costat. Fa de bon veure. Quatre paraules de compromís, i, quan se n'adona, ja la té fent córrer les mans de forma evidentment provocativa. No entén res fins que ella li fa preu. Atura el cotxe i la fa baixar. I no hi pensa més. Passa cada cosa per les carreteres!!

Dimecres ha de tornar a Lloret. Quan ho comenta a casa se li hi apunten la dona i la sogra. N'està ben content. Pugen tots i cap a la costa.

En un moment determinat, el peu del conductor troba alguna cosa estranya que li fa nosa. Sense aturar-se, mira de reüll: és una sabata. Imagineu la situació. ¿Com podrà explicar a la seva dona i a la seva sogra que el dia abans ha pujat una meuca de carretera, que no ha fet res de mal, però que ha quedat una sabata de mostra al cotxe? No s'ho creuran mai.

Amb el peu, dissimuladament, amaga la sabata sota el seient i comença a rumiar la forma de treure's de sobre aquella prova absurda i comprometedora. Se'n surt. En arribar al peatge, sense dir res, obre la porta per pagar, i mentre espera el canvi, llença la sabata sota el cotxe.

—Què has fet? —pregunta la dona.

—Res... Un paper.

I no se'n parla més.

Ara el pensament del pobre conductor té una altra feina: i si la passatgera d'ahir l'està esperant per reclamar-li la sabata? Què dirà?

No ho sap. Però té sort i la noia no hi és avui. Deu haver trobat client.

Quan arriben a Lloret es presenta un problema inesperat. La sogra no hi entén res. Busca desesperada una sabata. S'ha descalçat quan ha entrat al cotxe, perquè els peus li fan un xic de mal i ara només en troba una. I per més que ho regiren tot, la sabateta no apareix enlloc.

Si algú l'ha trobada no cal que es faci massa il·lusions: no és la sabateta de la Ventafocs.

Amb el peu, dissimuladament, amaga la sabata sota el seient i comença a rumiar la forma de treure's de sobre aquella prova absurda i comprometedora. Se'n surt. En arribar al peatge, sense dir res, obre la porta per pagar, i mentre espera el canvi, llença la sabata sota el cotxe.

—Què has fet? —pregunta la dona.

—Res... un paper.

I no se'n parla més.

Ara el pensament del pobre conductor té una altra feina: i si la passatgera d'ahir l'està esperant per reclamar-li la sabata? Què dirà?

No ho sap. Però té sort i la noia no hi és avui. Deu haver trobat client.

Quan arriben a Lloret es presenta un problema inesperat. La sogra no entén res de res. Busca desesperada una sabata. S'ha descalçat quan ha entrat al cotxe, perquè els peus li fan un xic de mal i ara només en troba una. I per més que ho regiren tot, la sabateta no apareix enlloc.

Si algú l'ha trobada no cal que es faci massa il·lusions: no és la sabateta de la Ventafocs.

El tema del relat apareix ja a *Sal gorda*, pel·lícula dirigida per Fernando Trueba amb guió d'ell mateix i Oscar Ladoire (Opera Films i TVE, 1984), protagonitzada per Oscar Ladoire, Sílvia Munt, Francisco Rabal, Antonio Resines, Amparo Moreno i Carmen Maura.

31

La muller, el lampista i el marit

Un dia calorós d'estiu, a l'hora de fer la bugada, una mestressa de casa decideix ficar a la màquina tota la roba que porta per acabar-la d'omplir, i es queda despullada. Quan l'ha engegada comencen a degotar les canonades, i recorda que el marit havia d'avisar el llauner per arreglar-ho... Per no mullar-se els cabells, si més no, es posa el casc de motorista del seu fill.

Tot d'una sent una tos al seu darrere i es gira: és el lampista que arriba, avisat pel marit, per adobar les canonades.

* * *

En algunes versions nordamericanes el lampista comenta: «No sé pas a què està jugant, senyora, però espero que el seu equip guanyi».

Documentació

ESTATS UNITS: Brunvand (*Hitchhiker*, p.139-140; *Curses*, 15); ITÀLIA: Carbone (p. 81-84).

32

Els accidents del lampista

En una casa criden un llauner perquè vagi a desembussar un lavabo. Hi arriba un operari jove i guapo que deixa la mestressa amb la boca oberta. Mentre està treballant estirat a terra, la mestressa de la casa, que s'ha escalfat a marxes forçades, es despulla i es posa a grapejar-lo. Sorprès, el lampista s'incorpora de sobte i s'obre el cap contra el lavabo. En aquell moment arriba el marit, i troba la dona despallada i el treballador a terra inconscient. Ella explica que el lampista ha intentat violar-la i que li ha hagut de donar un bon truc al cap. Mentre l'operari comença a recobrar la consciència, el marit, enfurismat, comença a garrotejar-lo: el lampista rellisca i es trenca la clavícula contra la banyera. Criden una ambulància i, com que la camilla no cap a l'ascensor, el baixen per l'escala, però els camillers rellisquen i el lampista es trenca una cama.

* * *

La història forma part d'un grup de relats que es basen en un seguit d'accidents als quals la mateixa acumulació presta un caràcter còmic: l'anomenat «clímax d'horrors». En les versions nordamericanes el protagonista del primer incident és el marit quan surt de la dutxa embolicat amb una tovallola a causa del crit que ha fet la seva muller en veure una serp dintre de casa: s'ajup per mirar sota del

lavabo i aleshores el gos li aplica al darrere el morro fred, el marit, sobtat, aixeca el cap i es dóna un cop contra el lavabo...

Documentació

ESTATS UNITS: Brunvand (*Hitchhiker*, p. 181-182; *Pet*, p. 114-116, 117-120); FRANÇA: Champion-Vincent & Renard (p. 236-239); ITÀLIA: Carbone (p. 52-53).

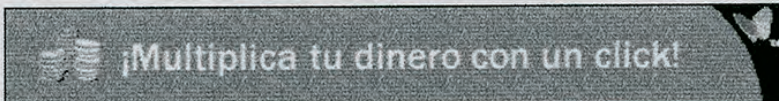
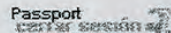
33**La parella accidentada**

(a) Un matrimoni arriba al servei d'urgències d'un hospital: ella porta el cap obert i l'esquena cremada, i ell va esgarapat i té el membre nafrat. Quan el metge els demana què els ha passat, tenen dificultats per explicar-ho. Ell estava fent uns ous ferrats i, com que era l'estiu i feia molta calor, anava despullat. Ella s'havia escalfat de veure'l així, i li havia començat a fer una mamada. En arribar l'orgasme, ell no havia pogut controlar la paella i li havia caigut oli bullent a l'esquena d'ella, que amb la cremada li havia mossegat el membre amb tota la força. Del mal de la queixalada, ell li havia clavat un cop al cap amb la paella.

(b) Una apassionada parella no se'n pot estar ni quan van en cotxe. Mentre ell condueix ella l'hi mama. Ell s'esvera i accelera fins que topen amb un arbre. De la patacada ella li arrenca el penis d'una queixalada.

(c) Un submarinista troba prop de la costa un cotxe enfonsat. Quan s'hi acostava veu els cadàvers dels dos ocupants. Una noia ajupida amb un penis arrancat a la boca. Ell, des-sagnat.

[Página principal](#) [Hotmail](#) [Buscar](#) [Compras](#) [Comunidades y chat](#)

Hotmail

[Bandeja de entrada](#) [Redactar](#) [Libreta de direcciones](#) [Carpetas](#) [Opciones](#) [Messenger](#) [Calendario](#)

Carpeta: Bandeja de entrada

De: "Taker" <...>
Para: "Luis Ingolet Descomogal" <...>, "Boris" <...>, "Sergio" <...>, "Paco" <...>, "118 25 08 Dorat" <...>, "118 12 08" <...>

Asunto: [partida140] ACCIDENTE DOMESTICO
Fecha: Sun, 15 Apr 2001 21:16:32 +0200

[Responder](#) [Responder a todos](#) [Reenviar](#) [Eliminar](#) [Anterior](#) [Siguiente](#) [Cerrar](#)

Asunto: ACCIDENTE DOMESTICO

>
> "ACCIDENTE DOMESTICO" (EL PERIODICO DE CATALUNYA, LUNES 14/01/01):
>
> En la madrugada de ayer, una pareja acudio al hospital despuesde haber
> sufrido un singular accidente domestico.
>
> El cuadro de traumatismos que presentaban era el siguiente: el hombre
> tenia
> multiples y profundas heridas en la zona genital,
> concretamente en la base del pene.
>
> La mujer sufria quemaduras de segundo grado en
> la espalda y varios golpes en las regiones superiores de la
> cabeza.
>
> El desconcertante motivo de tales lesiones, segun explicaron a los
> medicos,
> fue el siguiente: Despues de hacer el acto sexual, el hombre, que tan solo
> vestia un delantal de cocina, se puso a freir un huevo. La mujer, todavia
> excitada por el reciente acto sexual, se arrodillo bajo su companero y
> empezo a practicarle una felacion.
>
> El hombre, distraido de su labor, vertio una considerable cantidad de
> aceite hirviendo sobre la espalda de su companera.
>
> Esta, debido al punzante dolor, empezo a apretar con fuerza sus mandibulas,
> causandole al hombre las heridas antes mencionadas.
>
> Este, en medio de un comprensible estado de panico, no se le ocurrio mas
> que coger la sarten y golpear repetidas veces sobre la cabeza de su
> companera....
>

Tu dirección de suscripción a este boletín es
Para darte de baja, envía un mensaje a

Argument que circula ja per Internet, en la primera variant.

El segon argument va ser utilitzat per a l'anècdota inicial de la pel·lícula *Un cos al bosc*, dirigida per Joaquim Jordà (prod. per SOGEDASA, Els Quatre Gats Audiovisuals i Films de L'Orient, 1996; estrenada el mes de novembre del mateix any), i també apareix a la pel·lícula *The world according to Garp*, dirigida per George Roy Hill i produïda per Pan Arts i Warner Bros (1982) [*El mundo según Garp*, estrenada a Espanya a mitjans de març de 1983], a partir de la novel·la del mateix títol de John Irving (1978; *El món segons Garp*, trad. de Núria Roig, Barcelona: Columna 1991).

34

Les presses del jovent

Una parella de joves que està en plena activitat amorosa a casa de la noia, senten que arriben els pares d'ella. Paren per no ser descoberts, ell s'eixuga amb un mocador i es vesteixen a corre-cuita. Mentre saluden als pares, ella s'adona que el mocador ha quedat en un lloc visible, i amb un gest ràpid se'l fica dintre de les calces per fer-lo desaparèixer. Al cap d'uns quants dies s'adona que està embarassada.

* * *

La por a l'embaràs porta també a explicar rumors com el següent:

A mig estiu una noia de catorze anys ha quedat prenyada. Ella prou jura que no ha tingut relacions sexuals amb cap xicot, però la família no se'n creu res. El metge li pregunta si va sovint a la piscina, i ella diu que sí, que s'hi passa tots els matins. Arriben a la conclusió que pot haver quedat embarassada del semen d'algun banyista que va ejacular a dins de l'aigua, prop d'on nedava la noia.

No gaire lluny dels mateixos temors de comportament s'explica el rumor següent:

En els darrers anys, quan el Barça guanya un títol, s'ha posat de moda entre el jovent celebrar-ho banyant-se i fent gresca en una font pública. Però hi ha noies que no s'hi volen ficar: l'aigua és tan bruta i tan contaminada que molts agafen mals de la pell, i més d'un ha hagut d'estar ingressat i ha trigat mesos a desfer-se de la infecció.

35

La palanca del canvi de marxes

Hi ha noies que els funciona fer servir la palanca del canvi de marxes del cotxe a manera de consolador. Una que tornava sola de la discoteca, una mica animada per la beguda, va arribar a tal nivell de furor sexual, que se la va clavar i va morir dessagnada.

* * *

Altres expliquen que algú li havia tirat un afrodisíac a la beguda. És un rumor que continua en la mateixa direcció que els precedents, en una sèrie molt nombrosa d'arguments relacionats amb activitats sexuals socialment mal considerades. A continuació oferim un seguit de rumors amb les mateixes característiques:

Hi ha gent que fa servir una ampolla a manera de consolador, sigui per davant o sigui per darrere (com s'explica d'algun capellà). Una dona que estava en plena activitat es va trobar que l'ampolla li va fer ventosa, li va quedar adherida i no se la podia treure. Va haver d'anar a urgències de l'hospital, amb roba ampla, i amb tota la vergonya va explicar el seu «problema» al metge, que ho va solucionar de seguida trencant l'ampolla.

En certa manera, allò que per a la dona era un greu problema, i que li va provocar l'avergonyiment públic, tenia una fàcil solució per al metge. A la llum del que hem dit sobre la percepció de l'autenticitat dels relats orals (p. 32-34) no farà estrany que aquest cas aparegui com a fet real en un llibre d'anècdotes professionals del pediatra madrileny José Ignacio de Arana (*Diga treinta y tres: Anecdotario médico*, Madrid: Espasa Calpe, 2000, p. 153). El Dr. Arana tornava a explicar l'«anècdota» a l'entrevista que li van fer a *La Vanguardia*

la... contra

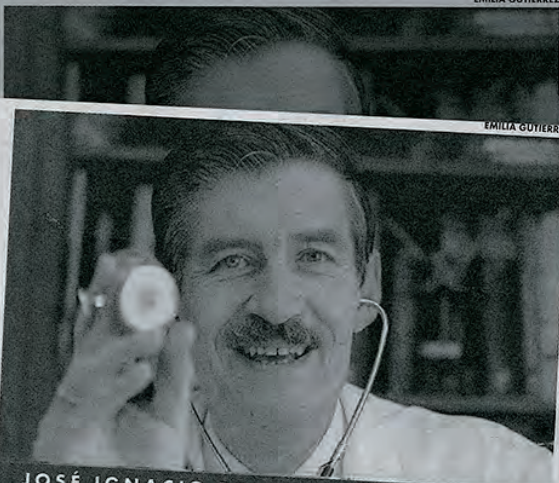
LA VANGUARDIA

EMILIA GUTIERREZ

“Hablar de nuestros dolores nos encanta”

Tengo 52 años. Nací en Madrid. Soy doctor en Medicina y Cirugía y especialista en Pediatría. Estoy casado. Tengo cuatro hijos, de los 15 a los 24 años. Soy arries. Conduzco un R-21 Nevada. Soy conservador. He publicado diez libros sobre la medicina en la historia, en el arte, en la iglesia... Publico “Diga 33. Anecdotario médico” (Espasa)

MÉDICO

JOSÉ IGNACIO DE ARANA

Por qué ustedes los médicos nos hacen decir “33”, y no otro número?
 -Porque la “r” resuena en los pulmones y así oímos cómo están. Serviría igual “arrojos y carretas” o “el perro de san Roque no tiene rabo”.
 -O mejor nada. Soy hipocondríaco.
 -Todos lo somos en algún momento. Nos encanta hablar de nuestros dolores. Y muchos de mis alumnos creen enfermarse justo de lo último que acabo de explicarles.
 -Pero es que yo, cuando creo tener algo, es siempre lo peor.

-Y luego es una banalidad. ¡Esas nimiedades son las que abarrotan las consultas!
 -Una vez, déme algún ejemplo.
 -Una noche, una familia entera vino de urgencias al hospital porque el horroroso olor de pies de su chaval no les dejaba dormir y no podían soportarlo ya ni una noche más!
 -Hombre, en verdad tenían un problema.
 -¿Quiere un problema gordo? Un señor se acostó con la joven empleada de hogar. Y la esposa regresó por sorpresa, y...
 -¡Horroooooor!
 -...y la joven, del susto, tuvo un espasmo en los músculos vaginales, y él quedó atrapado. La esposa empezó a atizarles y a chillar. Los vecinos llamaron a una ambulancia, que los trajo a los tres: los amantes, cada vez más nerviosos e inseparables, y la esposa, con un ataque, dándoles bolsazos y gritando. Sucedió en mi hospital, también.
 -¿Qué hospital más entretenido.
 -Pasa de todo... Pero al principio no te hace gracia que una señora te pregunte “¿es usted el pederasta que atenderá a mi hija?”
 -¿Pederasta?
 -Pediatra, soy pediatra. Pero hay gente que se lía. Hay miles de confusiones con la terminología médica.
 -¿Usted las recopila en libros, ¿no?
 -Sí. Las hay de todo tipo. A una señora le diagnosticué una gastroenteritis disintefor-

me, y oí cómo al salir le decía a su marido: “Que tengo un gato enterito con uniforme”, dice el médico”.
 -No puede ser.
 -Sí. Y hay quien pide que le haga un “escarnio” en la cabeza (por escáner), o dice que le han puesto un “pasacalles” en el corazón (por marcapasos), o que tiene “un bulto en los testículos” (por testículos) o en los “gitanillos” (por genitales). Ése me dijo: “¡creí que los llamaban así por el pelo oscuro y rizado!”
 -Perdone, pero parece un chiste malo.
 -Ya, pero es verdad. Los españoles conocen poco su cuerpo, aunque cada vez vamos teniendo más cultura médica. Hay quien se pasa y llega al médico con su diagnóstico hecho, “que lo he sacado de Internet”, te dicen.
 -¿A qué se debe ese desconocimiento de nuestro cuerpo?
 -Por herencia judeocristiana lo consideramos pecaminoso. De ahí nuestro odio ancestral al agua. ¡En España, los grandes acueductos romanos los ha hecho el diablo! Y por eso se decía que no había que bañarse si se tenía sarampión o si se tenía la regla. En este caso, ¡ni lavarse la cabeza!, decían las abuelas.
 -¿Los pacientes vienen sucios?
 -Hay casos en que el algodón, tras una inyección, deja la piel del glúteo más blanca. Y la higiene de los genitales ha sido muy mal vista, sobre todo los de las señoras. ¡Limpiárselos era visto como cosa de prostitutas!
 -¿Y en el caso del hombre?
 -Es fundamental limpiarse bien el interior del prepucio. Las mujeres judías tienen la más baja incidencia de cáncer de cuello de útero gracias a que, al estar circuncidados, los judíos tienen el glande más limpio.
 -¿Usted habrá visto de todo en la consulta.
 -¿Qué es lo más divertido que le ha pasado?
 -Le pregunté a una madre si su hijo, cuando bebé, se le agarraba bien al pecho. Con delicioso candor, ella me respondió: “¡Sí, señor, como si fuera un adulto!”. Me encantó.

¿DOCTOR RINO?

Entre lo que le ha sucedido a él y lo que sus colegas le han contado, el doctor Arana ha recopilado un variopinto anecdotario sobre médicos y pacientes. Hablo con él durante una hora, y es un no parar. El doctor Arana siempre tendrá a qué recurrir en sobremesas, porque sus historias son la mar de entretenidas, “y ya sé que algunas parecen chistes, pero todas son verídicas”. Podría llenar cien libros: que si una señora decía que se le había encajado el “férreto” (feto) y le hicieron la “necesaria” (cesárea), que si a otra le dieron píldoras anticonceptivas y se quedó embarazada... porque se las tomaba su marido, que si muchos pacientes se extrañan de que tantos médicos distintos se llamen todos igual, “doctor Rino” (van al otorrino, y un día es uno, y otro día, otro)... Y así

-Fue muy sincera y expresiva, desde luego.
 -Sí. Y cuando vas de visita domiciliaria, te pasa de todo. En una visita vi un reloj de pared igual que el que yo tenía en casa. Estaba parado y, cuando me iba, toqué una pieza y volvió a funcionar. De esa casa me llamaron de nuevo a los 15 días, y al salir, ¡la señora me rogó si podía arreglarle la lavadora!
 -¿Estas cosas le pasan sólo a usted?
 -No: un amigo, en guardia nocturna, tuvo que acudir a visitar a una pareja de ancianos en plena noche invernal. Olvidó su fonendoscopio, y empezó a auscultar a la señora aplicando el oído en la espalda, interponiendo un pañuelo. ¡Y el tío se quedó dormido!
 -¿No! ¿En la espalda de la señora?
 -Sí, sí; ¡Y hasta roncó un poco y todo! Luego nos lo explicaba así: “Hacia frío, tenía sueño, ¡y la ‘jodía’ vieja estaba tan calentita...!”
 -Es que juegan ustedes con los enfermos.
 -No. Lo fundamental es que haya una relación de confianza. Hoy se ha perdido un poco, porque se nos ve como a funcionarios. Y se dan malentendidos desagradables.
 -¿A qué se refiere?
 -Recetamos a un señor unos supositorios, ¡y se los comió!; no le pasó por la cabeza que pudiera tomárselos por otro sitio. Otro señor sí, pero se los ponía con la funda de plástico rígido. Se causó desgarrar en el ano, claro.
 -Dolorosa confusión.
 -Las hay por nervios. En urgencias le dije a una señora que le quitase la ropa a su niña y la guardase en una bolsa. La desnudó y la metió en la bolsa. No la ropa, ¡la niña!
 -Fantástico. Cuénteme otra, ¡la última.
 -Un ginecólogo hace una ecografía a una señora ante un alumno, al que le va comentando: “Aquí vemos el cuerpo del útero, aquí el cuello, aquí los cuernos...”. Al oír esto, la señora salta: “¡Ay, doctor, por Dios, no me diga que eso también se ve! No se lo diga a mi marido, por favor. ¡Fue sólo una vez!”
 VÍCTOR-M. AMELA

SIEMPRE...
UNA FACTURA MÁS BAJA
TE DEVOLVEMOS LA DIFERENCIA.
 llámanos 1567
 www.jazztel.com

VALIDO PARA LLAMADAS PROVINCIALES, INTERPROVINCIALES Y DE FUGA A MÓVIL CON TELEFÓNICA, RETSEVISION, UN2, BT, ALÓ Y AIRTEL

42544

amb motiu de l'aparició del llibre (La Contra, 10 de maig del 2000).
Les variacions del tema són infinites:

Els metges d'urgències estan farts de veure casos com aquest. Expliquen que ben sovint els arriben dones que s'ho estaven fent amb el gos i que, perquè han estat sorpreses durant la feina, o per les característiques de com ho fan els gossos, han quedat enganxats i han arribat a urgències amb la bèstia degudament camuflada. Una bona refrescada al llom del gos acostuma a solucionar la cosa.

A la discoteca, amb la música lenta abans d'acabar, era típic de les parelles muntar-s'ho al sofà del racó. Però una parella encara no havia acabat la feina quan van obrir els llums, i ella es va apujar la cremallera a corre-cuita, enganxant-lo a ell a dins. Van acabar a l'hospital.

Mentre s'ho fan, ell agafa el vibrador d'ella i se'l fica a l'anús; com que porta una pila duracell, se li introdueix totalment fins que ha d'anar a l'hospital perquè l'hi treguin: se li ha ficat tant endins que li ha trencat el còccix.

A la presó Model hi ha tràfic de gats: quan acaben de néixer els trenquen les dents i, com que els pobres gats passen gana, els fan servir perquè els la mamin.

Documentació

«La palanca del canvi de marxes»] ESTATS UNITS: Brunvand (*Doberman*, p. 132-134; *Too good*, p. 123-124).

«L'ampolla consolador»] ESPANYA: Ortí i Sampere (p. 150-152); ITÀLIA: Bonato (p. 47-48, textos: 31, 40, 48, 65).

Enquesta

En l'enquesta vàrem incloure un rumor d'aquest grup, que explica com amb les presses per acabar sense ser descoberts el condó queda dins de la vagina de la noia, i li provoca una infecció. Aquest és un rumor relativament poc conegut (el coneix = 11,2%; li sona = 12,2%). El nivell de plausibilitat és força alt (ho creu possible un 77,38%), però suscita un interès més aviat discret (es mostren interessats un 48,95% dels enquestats). És una història més coneguda per les noies que pels nois (noies = 14,15%; nois = 8,1%). El nivell de coneixement no depèn gaire de l'edat. La principal via de transmissió oral són els amics (88,5%).

36

Operat de l'apèndix

Un malalt que va ser operat de l'apèndix no s'acaba de recuperar: li fa mal al costat, nota punxades i com si hi tingués una cosa dura... A l'hospital no n'hi fan cas i li donen l'alta, però com que no s'acaba de recuperar va a un altre metge. En una radiografia el metge descobreix astorat que durant l'operació s'han oblidat unes estisores a l'interior del pacient.

* * *

Els rumors sobre errors mèdics, molt sovint relacionats amb la por a les intervencions quirúrgiques, constitueixen un altre gran apartat molt actiu en les narracions d'actualitat. Deixar-se objectes dins del cos durant l'operació, o extreure un òrgan que no tocava —com els queixals o l'apèndix— o operar equivocadament un òrgan (sobretot els que són simètrics: extremitats, ulls, orelles, etc) formen part dels successos més explicats. Un de clàssic és el següent:

A un malalt li han d'amputar una cama a causa d'un tumor maligne. Passa pel quiròfan i, quan es desperta, descobreix que per error del cirurgià li han amputat la cama bona en lloc de la malalta. Ara li hauran d'amputar l'altra.

La premsa se'n fa ressò constantment, amb crides d'alerta (*Avui*, 19 de desembre de 1994: *El virus rumor: Uns anònims asseguren que un germen mortal s'havia instal·lat a can Ruti*), o amb informes genèrics, com el que va aparèixer al diari *El Mundo* (1 de desembre de 1999):

Matan más que el sida, los accidentes y el cáncer de mama

NUEVA YORK— Los errores médicos matan en Estados Unidos a más personas que el sida, los accidentes de tráfico y el cáncer de mama, según un estudio realizado por la Academia Nacional de Ciencias. El informe estima que entre 40.000 y 100.000 pacientes mueren en los hospitales por fallos humanos que nunca deberían producirse si se tomaran simples medidas de seguridad, los médicos y el personal sanitario fueran más rigurosos y se suprimieran las recetas redactadas a mano.

La cifra final del número de muertos es difícil de estimar porque, hasta ahora, los hospitales no tienen obligación de revelar los casos en los que un paciente muere en la cama de su habitación o en un quirófano porque alguien haya desconectado un tubo, dejado en su interior una tijera, operado un órgano sano o envenenado a un enfermo con una medicina que nunca debió tomar.

«Todos tenemos que darnos cuenta de que existe una epidemia silenciosa en nuestros hospitales», asegura Gary Masiello, un hombre de Boston que perdió a una hija de dos años y medio cuando una enfermera le desconectó el tubo por el que respiraba. Nueve meses después, Masiello perdió a su mujer debido a que recibió una medicina para la que era alérgica cuando estaba en el hospital. [...]

Los errores de los farmacéuticos que dispensan las medicinas son los más frecuentes y cuestan la vida anualmente a unas 7.000 personas, sólo porque alguien no entiende la caligrafía de los doctores o se equivoca entre medicinas que tienen un nombre similar. Por eso, la Academia Nacional de Ciencias ha solicitado que los hospitales estadounidenses cambien completamente la forma en la que se recetan las medicinas. Los médicos deben olvidarse de escribir a mano y, sin embargo, registrar en los ordenadores las medicinas que necesitan sus pacientes y verificar con su historial médico el tipo de fármacos que necesitan para evitar alergias y rechazos. [...]

«Con el mínimo cuidado, atención y organización en los hospitales, el número de muertos puede reducirse en un 50% los próximos años», dice el informe de esta Academia.

37**L'americana nova**

Una dona, per donar una sorpresa al marit, li compra una americana nova i la posa al lloc on ell deixa sempre la vella. Per fer més impactant el canvi, llença la vella a les escombraries. El marit arriba a casa molt content: li acaben de tocar molts milions a la rifa! El número el tenia a l'americana, i el camió ja s'ha emportat la brossa.

* * *

És un altre dels rumors en què un error involuntari activa un resultat desastrós. No coneixem cap repertori que inclogui aquest argument.

38

La dutxa del gos

Una dona va dutxar el seu gos. Un cop esclarit i moll, va agafar les instruccions del microones, va triar la temperatura i els minuts, i hi va posar el gos a dintre. Quan va sentir la campaneta va trobar el gos rostit. Ella que sí, posa una denúncia a la companyia del microones, per no advertir que no servia per eixugar-hi el gos.

* * *

És un dels rumors sobre l'ús «increïble» d'aparells nous o noves tecnologies. La poca versemblança del fet acostuma a provocar una justificació per part de qui l'explica, que en el cas d'un dels entrevistats va consistir a afirmar: «Sortia al diari!». Un altre exemple d'aquests usos increïbles dels nous aparells es refereix als ordinadors.

Un usuari d'ordinador truca a la casa que li acaba d'instal·lar l'aparell per queixar-se: «—El reposa vasos no ha durat sencer ni quinze dies!», afirma indignat. El sorprès tècnic acaba aclarint per a quina finalitat el client havia estat utilitzant el lector de CD-ROMS...

Documentació

ALEMANYA: Brednich (*Spinne*, núm. 79, p. 110-111, i núm. 80, p. 111-112), Fischer (núm. 85, p. 78-79); ESPANYA: Ortí & Sampere (p. 275-276); ESTATS UNITS: Brunvand (*Hitchhiker*, p. 62-65, 72-73; *Doberman*, p. 215-216; *Train*, p. 24; *Too good*, p. 290-291; *Truth*, p. 38-61); FRANÇA: Campion-Vincent & Renard (p. 223-227); GRAN BRETANYA: Smith (*Nasty*, p. 64-65), Dale (*True*, p. 46); ITÀLIA: Carbone (p. 126-127), Bonato (textos: 214); SUÈCIA: Klintberg (*Ratte*, p. 224-225).

39

Els pits artístics

L'artista Ana Obregón és coneguda per la seva exuberància. S'explica que fa poc va tenir un accident en un avió. Amb el canvi de pressió li varen explotar els pits que s'havia fet augmentar amb silicona.

* * *

Aquest rumor és, només, un exemple del molt nombrós capítol de rumors relacionats amb personatges famosos o d'actualitat: les *celebrity legends* dels folkloristes nordamericans. En general són rumors basats en una informació o en un detall molt simple de la vida personal del famós, i acostumen a tenir molt poca elaboració narrativa. Són rumors llunyanament vinculats amb la premsa de curiositats i del cor, provinents de la pregunta «Saps en tal? Doncs sé de bona font que...». La informació relaciona manies o malalties amagades amb personatges coneguts, d'actualitat o televisius, com ara Lluís Llach, Alfred Rodríguez Picó, Joaquim M. Puyal o Josep Guardiola. (Darrerament [IV.2000], per exemple, un anunci televisiu de propaganda de les botigues de l'aeroport del Prat s'ha basat justament en el suposat pànic del popular futbolista de Santpedor als vols aeris: Guardiola no seria el darrer a pujar a l'avió a causa del pànic sinó del seu interès per visitar l'àrea comercial de l'aeroport.) O també l'afirmació que un famós és mort, però que s'amaga aquest fet —relacionat amb una malaltia «lletja»— i se'l representa viu a la televisió. O exactament a la inversa, amb un Elvis Presley que es faria passar per mort durant molts anys per poder gaudir d'una vida tranquil·la. O el rumor sobre Walt Disney, que s'hauria fet congelar fins que la ciència el pogués fer reviure. O els rumors sobre els Beatles, enigmàticament codificats a les portades dels seus discos,

o la princesa Diana... Fins i tot els polítics s'hi veuen embolicats, amb la divulgació d'aspectes suposadament amagats —i socialment morbosos— de la seva vida privada. I les notícies d'aquesta mena se succeeixen en una llista contínuament refeta, inaturable.

Documentació

ESTATS UNITS: Brunvand (*Train*, p. 80-82); ITÀLIA: Bonato (textos: 260); ESPANYA: Ortí i Samperé (p. 89-92).

40

El taüt a la baca

Ja fa anys, en un autobús que anava de Guardiola de Berga a Ripoll ple de gom a gom, un home va haver de pujar a dalt a la baca. Resulta que a la baca hi havia una caixa de morts buida que havien de traslladar a un poble. Pel camí es va posar a ploure, i l'home va pensar «em ficaré a dintre la caixa, així no em mullaré». L'home es va adormir, i en una parada van pujar dues monges que també van anar a parar a la baca. Quan l'home es va despertar, va treure la mà per veure si encara plovia. Les monges, quan van veure que el mort treia la mà, van saltar de l'autobús, i van morir a l'acte. L'autoritat ho va donar com un suïcidi.

* * *

La història de la persona viva amagada al taüt va ser objecte d'una historieta il·lustrada («El gran sust» [sic]) del dibuixant Josep Llobera que va aparèixer (núm. 1, 1957) en una de les primeres revistes infantils que van sortir després de la guerra Civil: *Els Infants*, publicada intermitentment entre els darrers dies de 1956 i el 1959 (sobre aquesta revista, v. Enric Larreula, *Les revistes infantils catalanes de 1939 ençà*, Llibres a l'Abast 202, Barcelona: Edicions 62, 1985, p. 58-75 i 279-280).

La història és una inversió còmica dels relats que tenen com a nucli la por als morts i als cementeris, un des quals, potser el més famós, és el que donem més avall, al núm. 48.

EL GRAN SUSP

HISTÒRIA VERDICA.

JOSEP COBERNÀ

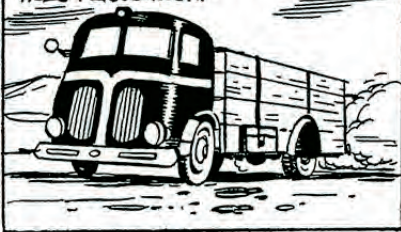
AIXÍ ÉS QUE TENIM DE DEIXAR AQUESTA CAIXA A LA MASIA D'EN CINTO.

SÍ, CREC QUE S'HA MORT EL VELL.

APA, JOSEP! JA POTS ARRANCAR!

Poca estona després el camió dels recaders es posava en camí. A la cabina ja hi anaven tres persones...

BO! EM SEMBLA QUE CALIEN GOTES.

AIXÒ ES EL DILLIVI! AMB EN JOSEP JA N'HI VAN DOS? ON EM FIGO JO ABE?

HOME. L'IDEA ES UN XIC MACABRE, PERÒ, PER QUÈ NO?

...ENCARA ESTÀ FER ESTRENAR.

EH! EM VOLDRIEN PORTAR FINS EL POBLE QUE VE?

PUJEI!

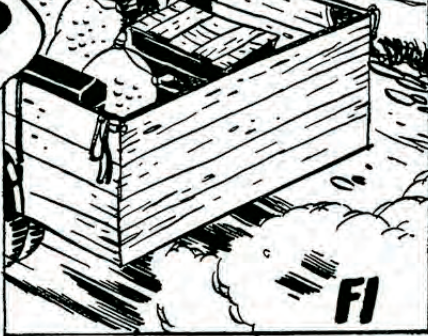
UN TÀLT! AMB LA POR QUE EM FAN AQUESTOS ATUËLS!

SOCORS!!! UN FANTASMA!!!

EH, MESTRE! QUE ENCARA PLOU PER ACÍ FORA?

FI

Altres narracions, de significació semblant i que també circulen al nostre país, es localitzen en un cementiri:

Un guàrdia civil es refugia en un cementiri quan es posa a ploure. De cop veu una mà que surt d'un nínxol, i cau desmaiada. Era un rodamón que s'havia aixoplugat dins d'un nínxol i treia la mà per veure si encara plovia.

Un paleta i un manobre fan obres al cementiri. Van a dinar i el manobre torna primer i, aprofitant que li queda temps, es fica en un nínxol buit a fer la migdiada. Quan arriba el paleta, el manobre fa un badall. El paleta fuig corrent d'espantat.

En un cementiri hi ha uns paletes treballant. Comença a fer-se fosc i un va a buscar un llum que tenien a fora mentre l'altre s'asseu a esperar-lo. Triga molt i no arriba. Per allà passa l'empleat municipal encarregat de tancar el cementiri. El paleta que espera a les fosques assegut en una tomba, pensant-se que era el company, s'exclama: «Feia estona que t'estava esperant!» L'empleat rep un espant terrible.

Documentació

ALEMANYA: Fischer (núm. 18, p. 32); PAÏSOS BAIXOS: Portnoy (*Aap*, p. 32); REPÚBLICA SUDAFRICANA: Goldstuck (*Leopard*, p. 274-275).

Els relats dels paletes al cementiri es troben també a les col·leccions següents:

ALEMANYA: Brednich (*Huhn*, núm. 112, p. 151-153); ITÀLIA: Carbone (p. 85-88); REPÚBLICA SUDAFRICANA: Goldstuck (*Leopard*, p. 274-275).

41

Cocodrils a les clavegueres de Nova York

(a) Quan es va posar de moda tenir bèsties exòtiques a casa com a animals domèstics, molta gent va comprar-ne, però aviat se'n cansaven i per desfer-se'n els tiraven pel desguàs del vàter. A Nova York, els cocodrils van trobar en els centenars de quilòmetres de clavegueres un ambient ideal per alimentar-se, créixer i reproduir-se gràcies a les deixalles d'aliments, a les rates i a l'aigua tèbia que sortia de les cases. Però les característiques del lloc van fer que es reproduïssin en forma de mutants: eren cecs i blancs. Les autoritats, que ho varen amagar a l'opinió pública, van haver d'organitzar batudes secretes per eliminar-los.

(b) Una família avisa a la policia que han trobat una serp enorme dins del seu pis, i que no gosen pas tornar-hi a entrar. La policia i els bombers acudeixen a capturar la serp. Un cop feta la feina expliquen a la família que cada dia són més freqüents casos com aquest. Les serps entren a les cases pujant des de les clavegueres per les conduccions d'aigua, atretes per l'aliment, fins al forat del vàter d'algun veí.

Els aspectes simbòlics del rumor dels cocodrils a les clavegueres de Nova York i la impossibilitat física i biològica d'aquesta història han estat ja analitzats a bastament a la introducció d'aquest llibre (p. 32-33). Afegim només aquí que, com explica John T. Flaherty, un empleat del New York City Bureau of Sewers, al folklorista J. H. Brunvand (*Too good*, p. 182-185), el clavegueram tan sols del municipi de Nova York té uns 10.500 km de longitud, i que els dies de pluja forta la fúria de les aigües subterrànies ofegaria fàcilment qual-sevol rèptil que s'hi hagués pogut instal·lar.

Robert Daley, un periodista del *New York Times*, en un passatge del llibre *The world beneath the city* (Philadelphia i Nova York: Lippincott 1959, p. 187-189), resumeix una entrevista amb Teddy May, autotitulat inspector general de clavegueres de Nova York [New York City Commissioner of Sewers], en què s'explica el rumor com un fet real culminat per una campanya reeixida d'extermini d'al·ligàtors al subsòl de la ciutat menada pel mateix narrador devers 1935/36. Aquesta seria la primera aparició del rumor, perquè Teddy May — que resulta un personatge gairebé tan llegendari com els mateixos cocodrils —, no va ser, com informa el mateix Flaherty, sinó un simple capatàs o poca cosa més, conegut per la seva afició a les històries extraordinàries.

Però l'autèntic llançament del rumor és literari i cinematogràfic. El 1963, el novel·lista nordamericà Thomas Pynchon feia aparèixer el tema a la seva novel·la *V.*, que va tenir un gran èxit, especialment entre els joves (trad. esp. de Carlos Martín Ramírez, Barcelona: Tusquets 1987). A la pel·lícula anglesa *The penthouse* (1967; dir. Peter Collinson), uns malvats portorriquenys que terroritzen una parella en un luxós dúplex es comparen, en la seva marginació, als al·ligàtors de les clavegueres, i finalment, el 1980 es projecta arreu el film *Alligator* (*La bestia bajo el asfalto*, 1981; dir. per Lewis Teague, prod. Alligator Associates i Group I Films), en què un d'aquests animals, engreixat per la pol·lució, sembla el terror a Manhattan.

En l'actualitat, els famosos cocodrils (sempre al·ligàtors als Estats Units, on és autòctona una de les dues espècies d'aquest gènere de rèptils) s'han convertit gairebé en una mascota de les clavegueres novaiorqueses: el Department of Environmental Protection de la ciutat, en el qual està integrat el servei de clavegueres, comercialitza samarretes on figura un al·ligàtor lluint unes fantàstiques ulleres de sol traient el cap per sota d'una trapa que duu el rètol «NYC Sewers» [Clavegueres Municipals de Nova York] sobre la inscripció «The legend lives».

Els rumors sobre els rèptils són molt freqüents i amb una gran tradició històrica. Probablement se sostenen en el temor mític amb què s'han observat els rèptils en la nostra cultura, i la majoria de les narracions suggereixen que, sense nosaltres tenir-ne coneixement, viuen ben a prop nostre. Abans eren habituals les històries de serps molt llargs, amb una força i amb uns poders inexplicables, o amb un diamant al cap que faria ric a qui el pogués tenir. Actualment la premsa, en l'època d'estiu, continua publicant diverses notícies de rèptils (que han propiciat l'expressió tòpica *serps d'estiu*):

■ Una pitó de més de dos metres apareix en un pis de Barcelona

Un veí del carrer Calderón de la Barca, al barri del Carmel de Barcelona, va trobar ahir a la matinada una serp pitó de més de dos metres de longitud a la cuina de casa seva quan s'havia llevat per beure aigua. Agents policials van retirar la serp i la van lliurar al departament d'Agricultura.

[Redacció]

Una pitó de més de dos metres apareix en un pis de Barcelona

Un veí del carrer Calderón de la Barca, al barri del Carmel de Barcelona, va trobar ahir a la matinada una serp pitó de més de dos metres de longitud a la cuina de casa seva quan s'havia llevat per beure aigua. Agents policials van retirar la serp i la van lliurar al departament d'Agricultura.

(*Avui*, 24 de juny de 1995, p. 20)

Només quatre dies justos més tard, al mateix diari hi va aparèixer la notícia següent (*Avui*, 28 de juny de 1995, p.20): *On és el pitó? Una serp s'escapa de casa a Manresa i porta sis dies desapareguda per la ciutat*. I al cap de pocs dies *El País* (16 de juliol de 1995) informava: *Capturat un lagarto en la avenida Paral·lel*: «La Guardia Urbana de Barcelona capturó en la mañana de ayer un exótico lagarto de una especie en vías de extinción que se paseaba por la avenida Paral·lel». I encara més —perquè les sorpreses d'aquest mogut mes estival pel que fa als rèptils no acaben aquí—, just quinze dies més tard, altra vegada el diari *Avui* (2 d'agost de 1995, p. III) publicava: *Una dona troba una iguana a la cortina del menjador de casa seva*:

Una veïna del districte de les Corts de Barcelona va tenir un dels ensurts més grans de la seva vida quan dissabte passat va trobar una iguana de mig metre de longitud instal·lada a la cortina del seu menjador. La primera reacció de la dona va ser avisar a la Guàrdia Urbana, que va capturar l'animal i va portar-lo fins al Zoo de Barcelona.

Documentació

ALEMANYA: Fischer (núm. 72, p. 69); ESPANYA: Ortí i Sampere (p. 124-128); ESTATS UNITS: Brunvand (*Hitchhiker*, p. 90-98, 100-101; *Too good*, 182-185); FRANÇA: Champion-Vincent & Renard (p. 17-27); ITÀLIA: Carbone (p. 31-33), Bermani (*Bambino*, p. 213-219), Bonato (textos: 216-220, 225); SUÈCIA: Klimberg (*Ratte*, p. 52-55; *Elefant*, p. 57-60).

Enquesta I

(a) [*Cocodrils a les clavegueres de Nova York*] És un rumor relativament conegut (el coneix = 21,5%; li sona = 17,9%), però que es considera poc plausible (ho creu possible un 47,47%) i no desperta excessiu interès (47,17%). No hi ha diferències molt significatives segons l'edat, però és una història molt més coneguda pels nois (27,6%) que per les noies (17,7%). Hi ha diferències significatives en la distribució territorial: és més coneguda a la província de Tarragona (25,28%) i menys coneguda a la de Lleida (19%). Les principals vies de transmissió oral són els amics (59%) i la família (31,9%).

Enquesta II

(b) [*La serp pel forat del vàter*] És una història relativament coneguda i, sobretot, que sona bastant (la coneix, 17,1%; li sona, 22,7%). Es tracta d'una història relativament plausible (ho creu possible un 59,5%) i sense excessiu interès (45,5%). No hi ha diferències molt significatives en el grau de coneixement de les històries segons l'edat, ni segons el sexe. La principal via de transmissió oral també són els amics (57,8%), però la família manté una gran importància (37,8%).

42

Fetes del llangardaix

Les dones que treballen al camp, sobretot quan hi ha herba alta o seguen, han de vigilar que no hi hagi llangardaixos. Un llangardaix pot mossegar les treballadores entre les cuixes, i com que el llangardaix difícilment deixa anar la seva presa, primerament cal no clavar estrebades: per fer que es desaferrí sense perill s'ha de posar un pa calent al llom de la bèstia.

* * *

La por als rèptils —sobretot femenina, i amb uns orígens mítics i culturals prou estudiats— molt sovint es relaciona amb el sexe i, més concretament, amb la menstruació (encara que en molts rumors no s'especifiqui). Són rumors procedents d'època ben antiga, però que es continuen explicant i, d'aquesta manera, mostren la vigència social d'aquestes actituds envers els rèptils, sobretot envers les serps, però també els cocodrils de la narració anterior i els llangardaixos d'aquesta.

Documentació

ESPANYA: Ortí i Sampere (p. 132-133).

43

La serp que mama

Una criatura que encara mama s'amagreix i plora inexplicablement. La família decideix vigilar la criatura, i quan la mare s'adorm mentre li dóna el pit, veuen que entra una serp, fa fora la criatura i li posa la punta de la cua a la boca perquè s'entretingui mentre ella s'aferra al mugró de la mare. A les serps els agrada molt la llet.

* * *

Alguna vegada es reforça l'efecte del relat amb l'explicació de la forma d'obtenir l'evidència:

Resulta que en un poblet de fora, la dona tenia una criatureta, i... (antigament, les criatures no tenien llet: es posava al costat de la mare, i la criatura, quan tenia gana s'agafava al pit i mamava).

I bueno... i la dona... es trobava, quan es llevava, dèbil, i la criatura estava també que no s'engreixava; i «que és estrany», i «que és estrany»...

I el seu home diu:

—Aviat ho sabrem —diu—. Això podria ser que fos una serpota que s'infiltra p'algun lloc i et mama.

I.../ (Perquè la criatura no plori, la cua de la serp la posa a la boqueta de la criatura.) I allavòrens resulta que va posar a tot el camí que donava al carrer, que havia de sortir, cendra. I allavòrens la serp, com que... pel rastre, va veure que la serp... que entrava a l'habitació i prenia la llet de la criatura que mamava.

(Josep M. Pujol, «Històries extraordinàries, llegendes urbanes», *Perspectiva Escolar* núm. 102 [febrer 1986]: 19.)

És un rumor ben conegut en les societats rurals. Apel·les Mestres va publicar-ne una versió ja fa més d'un segle:

Molt general es també la creencia de què es tan golosa la Serp, de llet de dona, que á la vetlla s'introduheix en el llit de las donas que crían y mama tota la santa nit, ficant la quha en la boca de la criatura, que xucla inútilment, però que segòns diuen calla.

A aquesta estratagema s'atribuix que molts criatures de mamella á qui's veu mamar tot el día's criin desnerides y acanyadas.

(*Tradicions*, Barcelona 1895, p. 224)

Documentació

ALEMANYA: Brednich (*Huhn*, núm. 84, p. 120-121); ESPANYA: Ortí i Sampere (p. 130); ITÀLIA: Bermani (*Bambino*, p.179-185).

Enquesta

És un rumor poc conegut (el coneix, 7%; li sona, 4,4%) i es considera una història molt poc plausible (21,47%) i poc interessant (31,42%). No s'observen diferències significatives en el grau de coneixement segons l'edat, però és una història molt més coneguda per les noies (8,1%) que pels nois (5,7%).

44

L'elefant de la reserva zoològica

Una família que visita una reserva zoològica no segueix les indicacions rebudes i obre la finestra del vehicle. Un elefant vol ficar la trompa a dins del cotxe, i ells tanquen de seguida la finestreta, però li enganxen la trompa. L'elefant s'enfada i sacseja amb força el cotxe, que queda ben abonyegat.

Quan ja ha passat tot, s'aturen al bar de l'entrada i el pare beu un glop de conyac per fer-se passar l'espant. De tornada cap a casa troben un accident i s'aturen a la vora de la carretera; arriba la guàrdia civil que, alertada pels bonys, fa la prova de l'alcohol al conductor... i dóna positiu.

* * *

Com ja s'ha fet constar, la segona part d'aquesta història té, de vegades, com a primer episodi el relat núm. 27 («L'elefant i el sis-cents») d'aquesta col·lecció.

Documentació

ALEMANYA: Brednich (*Spinne*, núm. 22, p. 47-49); ESPANYA: Ortí i Sampere (p. 84-88); ITÀLIA: Carbone (p. 110-111), Bermani (*Bambino*, p. 209-212), Cancellieri (§ 3, p. 25-29, i § 4, p. 29-31).

45

El gos del Japó

Una parella de turistes catalans van al Japó, i en un carrer de Tòquio troben un gosset petit i de pèl molt curt que els segueix contínuament i juga amb ells. Li agafen afecte, veuen que està abandonat i se l'emporten. A l'avió, aconseguen passar-lo en una bossa, sense que el gos els delati.

Un cop a casa veuen que li surt bromera de la boca i decideixen portar-lo al veterinari. El veterinari observa l'animal amb sorpresa: no es tracta pas d'un gos sinó d'una espècie exòtica —i molt grossa— de rata de claveguera.

* * *

Vegeu la introducció (p. 50-51), on en donem un paral·lel contat per Pep Coll i situat en un escenari rural pirinenc.

Documentació

ALEMANYA: Brednich (*Spinne*, núm. 66, p. 96-97), Fischer (núm. 120-155, p. 102-119); ESPANYA: Ortí i Sampere (p. 285-288); ESTATS UNITS: Brunvand (*Pet*, p. 21-22; *Train*, 15-16, 248; *Too good*, p. 38-40); ITÀLIA: Carbone (p. 75-78), Bermani (*Bambino*, p. 195-207), Cancellieri (§ 2, p. 22-25), Bonato (p. 114-116, textos: 215, 217, 221-223); SUÈCIA: Klintberg (*Ratte*, p. 209-212).

Enquesta

És un rumor molt poc conegut (el coneix = 4,5%; li sona = 4,7%), es considera una història relativament plausible (53,2%) i de poc interès (37,94%). No s'observen diferències significatives en el grau de coneixement segons l'edat, ni segons el sexe.

46

Re població d'escurçons

Últimament s'ha de vigilar molt a muntanya perquè hi torna a haver-hi molts escurçons. Les autoritats han decidit repoblar d'escurçons algunes zones, i ho fan tirant-los per parelles —mascle i femella— des de dalt d'un helicòpter o d'una avioneta.

També s'explica que des d'un avioneta una companyia farmacèutica feia llençar polls del cap perquè la gent tingui necessitat de comprar els medicaments que els maten.

* * *

La por als rèptils s'estén als altres animals considerats perillosos, estranys o exòtics, i molt sovint es relaciona amb la intervenció humana en la vida natural. Els dos rumors anteriors expressen d'una banda la por a les repoblacions d'animals perillosos, i d'una altra als perills que pot suposar un mal ús de la tecnologia. A això encara s'hi pot afegir la intervenció de forasters considerats sospicetes:

Un estranger va deixar anar exemplars de peixos carnívors en un riu i en un embassament. Són molt grossos i ell convida els seus amics a pescar-los. Els peixos carnívors s'han reproduït ràpidament i, a més d'haver-se menjat tots els altres peixos, ja han mossegat més d'una persona.

O la intervenció de persones despreocupades del perill que poden originar:

Hi ha una classe de tortugues exòtiques que són carnívores. La gent les compra quan són petites i, quan es van fent grosses i no les volen tenir a casa, les deixen anar als safareigs i als estanys dels parcs, enmig dels pobles i ciutats. Allà s'espavilen per anar menjant totes les bèsties que atrapen i, com que viuen molts anys, cada cop es van fent més i més grosses.

El tema dels peixos carnívors té també una versió cinematogràfica: *Piranha* (1978 [*Piraña*, estrenada a Espanya aquell mateix any], New World Pictures), dirigida per Joe Dante.

Documentació

«Re població d'escurçons»] ITÀLIA: Carbone (p. 230-233), Bermani (*Bambino*, p. 221-227), Bonato (p. 116-118, textos: 213, 218); FRANÇA: Campion-Vincent & Renard (p. 315-322); ESPANYA: Ortí i Sampere (p. 283-284).

«Els peixos carnívors»] ITÀLIA: Bermani (*Bambino*, p. 384).

Enquesta I

[*Re població d'escurçons*] És un rumor molt poc conegut (el coneix = 5,9%; li sona = 5,6%), es considera una història relativament plausible (45,5%) i poc interessant (31,39%). És una història molt més coneguda pels nois que per les noies (nois, 7,3%; noies, 4,6%). El nivell de coneixement creix de forma sensible a mesura que creix l'edat dels entrevistats (15 anys o menys = 3,1%; 16 anys = 6,2%; 17 anys o més = 8,5%).

Enquesta II

[*Peixos carnívors*] No és una història gaire coneguda, però sí que sona bastant (la coneix = 12,8%; li sona = 17,5%), és relativament plausible (ho creu possible un 59,7%) i moderadament interessant (48,3%). És una història més coneguda pels nois que per les noies (nois = 14,52%; noies = 11,15%). El nivell de coneixement creix molt lleugerament a mesura que creix l'edat dels entrevistats (15 anys o menys = 11,45%; 16 anys = 12,85%; 17 anys o més = 13,9%). La principal via de transmissió oral també són els amics (66,7%), però la família manté la seva importància (24,4%).

47

El cadàver de l'àvia

Una família decideix anar de vacances d'estiu per estrenar el cotxe gros que acaben de comprar. El pare, la mare, els fills i l'àvia, tots junts cap a l'estranger a passar deu dies de viatge i de càmpings. Però a mig viatge l'àvia té un atac de cor i es mor. Què poden fer? ¿Anar-ho a declarar a la policia, sense saber-se explicar, i començar dies de tràmits i de papers amb la iaia retinguda en una morgue a més de mil quilòmetres de casa?

Després de molt discutir-ho decideixen que és millor no dir res i amb un viatge llampec plantar-se a casa i dir que ha mort quan arribaven. Emboliquen l'àvia amb un matalàs i la posen a la baca del cotxe.

Durant el trajecte de tornada s'aturen a reposar i a fer un mossec en un restaurant. Quan surten de menjar, el cotxe no hi és: els l'han robat, amb l'àvia inclosa.

* * *

És un dels rumors més difosos entre nosaltres des de fa anys (Ortíz i Sampere remetent al *Celtiberia Show* de Lluís Carandell, que el recollia pel juny del 1969 a Madrid), però amb poques transformacions: potser l'única variant significativa de l'argument és que els atura la policia, en lloc del robatori del cotxe. El cònsol honorari de Noruega a Barcelona, explicava l'any 1987 el mateix cas (*La Vanguardia*, 28 de desembre de 1987), segons ell solucionat, afirmava, al consolat:

Su misión es defender los intereses del país que representan y a sus ciudadanos. Ni aventureros ni personajes de vida novelesca, por más que la literatura se haya empeñado en vestirlos con trajes de celofano y sombrero panamá, y convertirllos en seres que viven polígonicamente, envueltos en revoluciones y turbios manejos diplomáticos. Los cónsules a bordo de automóviles con matrícula azul tienen algo del buen hacer del profesional de las relaciones públicas y de la tranquila lucidez del hombre de negocios que tiene un claro objetivo: vender país.

En Barcelona están establecidos 63 consulados, número que ha seguido una progresión ascendente en los últimos años, con la incorporación de China, en diciembre de 1986, y Japón, el pasado mes de febrero. Si se repasa la lista de países que cuentan con representación oficial en esta ciudad, aparecen los nombres previsible, los económicos o cultural, o por el lugar que ocupan en el concierto internacional, no podían faltar: Estados Unidos, Gran Bretaña, Francia, entre los segundos. La preciosa totalidad de los países que latinoamericanos, entre los primeros.

Ya comienza a resaltar más llamativa la presencia de algunos estados asiáticos o africanos, como Pakistán, Malasia o Madagascar. Pero lo que realmente sorprende es encontrarse con países que difícilmente uno vincularía a una ciudad como Barcelona. Las islas Seychelles, Gabón, Liberia, Haití o Sierra Leona, sin demeroreo del resto de estados, no son precisamente los países con los que uno espera tropezarse al hojear la guía de consulados, pero es obvio que si de estos es porque son, y alguna razón deben tener para estar.

Vínculos comerciales

"Las razones son económicas. Se trata de países que tienen vínculos comerciales con España, o que dicen tenerlos, y por eso buscan una persona, generalmente de ciudadanía española, que se haga cargo de la representación consular", explica José Nils Riisk, cónsul honorario de Gabón desde hace 23 años y titular de un bufete de abogados en el Eixample. La diferencia entre un cónsul y un cónsul honorario estriba en un parámetro: el segundo no percibe honorarios, a pesar de su título. La pregunta surge inme-

Sesenta y tres consulados defienden en Barcelona los intereses de sus países

Matrícula azul

Los vehículos del cuerpo consular son fácilmente identificables por la matrícula azul

Un coche noruego fue robado con un cadáver en el maletero

Los cónsules honorarios no perciben salario por su trabajo

diamante: si no cobran, ¿por qué aceptan un cargo que, en algunos casos, supone una dedicación laboral importante?

La mayoría de los cónsules honorarios tiene relaciones comerciales con empresas radicadas en el país que representan. Para esta no es la única razón. Para todos, ser cónsul es una especie de distintivo, de garantía de seriedad de cara a sus propios negocios. "En realidad, ya a pesar de que no se cobra, hay más aspirantes a cónsules que cargos, porque se trata, más que nada, de una cuestión de prestigio". José Nils no tiene que dedicar muchas horas a la tarea consular. En su oficina únicamente se inician los trámites para obtener los visados de entrada en Gabón. Además, pocos ciudadanos de aquel país residen en Barcelona, y el turismo hacia España apenas existe. En estas condiciones, el apartado económico es el más importante.

El cónsul honorario de Noruega, Federico E. Lütken, tiene un poco más de trabajo. Bajo sus oficinas se encuentra una pequeña pero ordenada colonia de unas 280 personas residentes en la demarcación del consulado, que comprende Cataluña, Zaragoza y Huesca. Sin embargo, al llegar el verano estas cifras se multiplican varias veces, no en vano un diez por ciento de los noruegos viene a España en vacaciones. El consulado aumenta entonces su personal, integrado normalmente por cuatro personas, dos españoles y dos noruegos.

Un cadáver en el maletero

Durante esos meses, el consulado tiene que enfrentarse a las situaciones más peregrinas. Desde el turista que ha extraviado sus documentos al que cae enfermo, hay de todo. Federico E. Lütken recuerda un caso especialmente

difícil que se produjo hace algunos años. Una pareja de turistas noruegos vino a Cataluña de vacaciones y recogió en el sur de Francia al padre de uno de ellos, de avanzada edad. Cuando se encontraban en nuestro país, el padre murió repentinamente y la pareja, para evitar trámites engorrosos, decidió esconder el cadáver en el maletero del coche para trasladarlo a su país, con tan mala fortuna que lo robaron el vehículo con el muerto dentro.

"No fue difícil recuperar el coche. Lo dejaron abandonado en cuanto los ladrones encontraron el cadáver dentro". Federico E. Lütken nació prácticamente con el cargo; su padre fue también cónsul general en Barcelona. La situación ha cambiado de entonces y el actual cónsul noruego piensa que Barcelona es ahora una plaza especial, difícil, y que sin ser una embajada tienen que funcionar

un poco como si lo fueran, "en parte por la importancia de la ciudad, que ha aumentado con la concesión de los Juegos Olímpicos, y en parte porque el Gobierno catalán es muy activo, mucho más que otros gobiernos autonómicos".

Guetos y violencia

Para los norteamericanos, en cambio, Barcelona es una plaza de categoría intermedia, y su consulado, de los medianos, a pesar de ser uno de los más grandes de Barcelona, donde trabajan 25 españoles y diez estadounidenses, y de tener jurisdicción sobre Cataluña, Aragón y Baleares. Tienen fama de ser los que más arropan a sus ciudadanos, tal vez porque en las películas el héroe perseguido siempre acaba encontrando refugio nada más cruzar la puerta de la misión diplomática. Y en parte es cierto, porque tienen hasta listas

de médicos y abogados que hablan inglés para atender a sus compatriotas con problemas.

No sólo sus compatriotas en visita turística o los residentes norteamericanos tienen problemas. Ellos mismos son objeto de las iras de exaltados que suelen acabar las manifestaciones en la Vía Laietana lanzando gritos y objetos contundentes contra el consulado. Hace un par de meses, uno de estos objetos fue más contundente de lo habitual y el recinto del consulado tuvo que cerrarse al público tras la explosión de un artefacto colocado por grupos nacionalistas. Peter Cecece, cónsul de prensa y cultura, se queja de que a pesar de las amenazas que se reciben cíclicamente, coincidiendo con los viajes de la política internacional, "una nunca acaba por acostumbrarse a la violencia".

El cónsul general de Argentina, Héctor Emilio Soleri, distingue cuidadosamente entre la función administrativa del consulado y la función política de una embajada. Como el cónsul noruego, resalta la importancia de Barcelona, "que para el servicio exterior argentino tiene la máxima calificación, equiparable a la de Nueva York". Este consulado es uno de los más agitados de Barcelona, ya que su ámbito de actuación incluye toda Cataluña, Aragón, Almería, Valencia, Albacete y las Islas Baleares. Sólo en Cataluña y las Islas Baleares hay registrados unos 12.000 residentes argentinos, cifra a la que, según el cónsul, se puede sumar o restar, porque no todos están registrados, aunque sí la mayoría, al ser un trámite obligado para obtener la residencia.

Héctor Emilio Soleri, con más de cinco años de residencia en Barcelona, explica que las relaciones dentro del cuerpo consular son cordiales y frecuentes, pero "sin que llegue a formarse un gueto, porque hay muchas posibilidades de relacionarse con la gente de aquí. En otros lugares es distinto". Una vez al mes, los cónsules residentes en Barcelona celebran un almuerzo, además de los desayunos de trabajo, en los que se reúnen por grupos de intereses comunes, como países comunitarios o miembros de la OTAN. Poco o nada queda de aquella vaporesca vida consular de entreguerras, en bailes de sociedad, o torneos de caridad. Las cosas, ahora, son más prosaicas.

ISABEL GÓMEZ MELENCHÓN

[...] Recuerda un caso especialmente difícil que se produjo hace algunos años. Una pareja de turistas noruegos vino a Cataluña de vacaciones y recorrió en el sur de Francia al padre de uno de ellos, de avanzada edad. Cuando se encontraban en nuestro país, el padre murió repentinamente y la pareja, para evitar trámites enojosos, decidió esconder el cadáver en el maletero del coche para trasladarlo a su país, con tan mala fortuna que les robaron el vehículo con el muerto dentro.

No fue difícil recuperar el coche. Lo dejaron abandonado en cuanto los ladrones encontraron el cadáver dentro.

I uns quants anys més tard el mateix cas —adaptant-se als esdeveniments històrics— hauria succeït a una família sèrbia que fugia del seu barri a Sarajevo, acabat d'ocupar per la policia de la Federació croato-musulmana (*La Vanguardia*, 17 de març de 1996, crònica d'Eugenio Madueño), segons li van contar a Pasqual Maragall, alcalde de Barcelona de visita a la capital bòsnia:

Policías y periodistas nos explican que, en su afán de romper con su pasado, algunos se han llevado incluso a sus muertos, que exhumaban la noche antes de partir. [...]

Necrológica

En la cena, Maragall nos explica una historia que acaban de contarle. Una de esas familias serbias deja en la calle el camión cargado a punto de partir. Cuando salen, el camión ha desaparecido. No les duele perder sus pertenencias materiales, sino el cadáver de la madre, que viaja con ellas.

Documentació

ALEMANYA: Brednich (*Spinne*, núm. 29, p. 54-56; *Maus*, núm. 85, p. 113), Fischer (núm. 51, p. 56); ESPANYA: Ortí i Sampere (p. 195-201); ESTATS UNITS: Brunvand (*Hitchhiker*, 112-122 i 122-123; *Doberman*, p. 219; *Curses*, 14-15; *Train*, 237, 240; *Too good*, 76-77); FRANÇA: Champion-Vincent & Renard (p. 172-176); GRAN BRETANYA: Smith (*Nasty*, p. 109), Dale (*True*, p. 55); ITÀLIA: Carbone (p. 180-182), Bermani (*Spegni*, p. 241-251), Bonato (textos: 185); PAÏSOS BÀIXOS: Portnoy (*Aap*, p. 13); SUÈCIA: Klintberg (*Ratte*, p. 270-271).

Enquesta

És un rumor poc conegut pels joves (el coneix = 5%; li sona = 7,7%), però es considera una història bastant plausible (49,7%), encara que no massa interessant (37,6%). No s'observen diferències significatives en el grau de coneixement segons l'edat, ni segons el sexe.

48

Anar de nit al cementiri

Un colla de joves, en una nit de gresca, es provoquen per veure qui és el més valent. Un s'hi juga calés que ningú del grup no és capaç de ficar-se sol al cementiri del poble. El més atrevit accepta i se n'hi va.

Des del poble observen la llum que s'acosta a la paret del cementiri, i salta cap a dins. Esperen una bona estona, però no torna. L'endemà, quan gosen anar-hi, el troben mort a terra.

Quan, de nit a dins del cementiri, es va girar per tornar al poble, va notar que algú l'estirava i va caure mort de l'es-pant. La roba se li havia enganxat en un esbarzer.

* * *

Es tracta d'un tema clàssic que ja figura inclòs a l'índex de tipus rondallístics Aarne-Thompson (AaTh 1676B: Atrapat per la roba en un cementiri).

L'argument s'adapta al món infantil, on també és conegut:

Una colla de nens es queden al cementiri jugant. Un s'amaga darrere d'una creu. El que para diu: «Un, dos, tres; Joan, t'he vist!» Quan en Joan vol sortir se li enganxa el jersei i cau mort de l'espant.

La història de l'aposta d'anar de nit al cementiri coneix variants que posen en qüestió la necessitat de fer aquesta mena de juguesques i els perills que poden comportar per als que les plantegen:

Es fan apostes per anar de nit al cementiri i deixar-hi un senyal en demostració que s'ha fet la proesa. Finalment algú accepta i un dels presents s'avança per sortir-li de camí i fer-li por disfressat de fantasma. En comptes d'espantar-se, la víctima de la broma, que anava armat d'una escopeta se li encara i li tira un tret. El bromista mor.

En la infinita constel·lació del folklore narratiu, els relats terrorífics generen també els seus propis anticossos, allò que podria considerar-se com «antilegendes» humorístiques: la història publicada més amunt sota el núm. 40 n'és un cas (i al comentari corresponent se n'expliquen encara d'altres).

El còmic també ateny el motiu central d'aquest relat: la confusió, en la percepció d'una persona covarda, entre una simple i innocent enganxada en un matoll i la presa feta per un agressor terrorífic. Vegem un relat recollit a Camporrells (la Llitera), una de les moltes versions que circulen per la Franja d'Aragó, protagonitzada per un sastre (ofici que en el folklore tradicional simbolitza la covardia: no és gratuït que el conte d'«El sastre valent» en tingui un com a protagonista):

El sastre de Camporrells

En altre temps, per anar a Natjà era un camí estretet. I natros precisament tenim un hort a la vora d'allí on passa la secla, i les barzes medraven més, no?, passava aigua, quedaven barzes d'un costat i de l'altre. I a Camporrells va ser un lloc que en temps, pués hi havia molts espartenyers, vèrios sastres. I no teniven feinya ací, i havien d'anar a buscar la feinya. I esto, pués anava a Natjà, però pa que li sortigués més lo dia, pués se llevantava molt aviadet, de nit encara. I quan passava, allà que diguem a la secla de la masia, pués de nit encara, l'home tranquil·let, lo morral al coll, la cistella, l'agulla i els fils i el didal, bueno, tot lo que se necessita pa la feinya d'un sastre. Va sentir que l'agafaven, i el van agafar per detràs. I se va espantar i tremolant diu:

—Dixeu-me, que sóc un pobre sastre, que vai a cosir a Natjà.

I provava i no el dixaven. Tornava a provar:

—Per favor, dixeu-me, que sóc un pobre sastre, que vai a cosir a Natjà.

I que no. I tornava a estirar i el teniven ben agarrat. I anar estirant, i no el soltaven. I al final, quan ja va començar a fer-se de dia, potser una mica més tranquil, es va anar girant, es va anar girant i va veure que era una barza. I allavons saca les estisores i fa: cra!, la talla i diu:

—Igual haere feit si hagués sigut un home.

(*Bllat colrat!: Literatura popular catalana del Baix cinca, la Llitera i la Ribagorça*, vol. II: *Narrativa i teatre*, a cura d'Artur Quintana Cala-ceit: Instituto de Estudios Altoaragoneses, Institut d'Estudis del Baix Cinca, Institut d'Estudis Ilerdencs, Diputació General d'Aragó, 1997, p. 250.) El relat correspon a l'argument AaTh 1845* i ja havia estat recollit al segle XIX per mossèn Cinto (*Rondalles*, a cura d'Andreu Bosch, Barcelona: Barcino 1992, p. 153-159).

Documentació

ALEMANYA: Brednich (*Spinne*, núm. 97, p. 125-128), Fischer (núm. 4, p. 23); ESPANYA: Orti i Sampere (p. 211-212); ESTATS UNITS: Brunvand (*Curses*, p.79-81); ITÀLIA: Carbone (p. 85-88), Bermani (*Bambino*, p. 127-138), Arona (p. 139-141), Bonato (textos: 160, 161).

Enquesta I

[*Anar de nit al cementiri*] És una història força coneguda i que sona bastant (la coneix = 26,5%; li sona = 23%). El nivell de plausibilitat és força alt (ho creu possible un 63,7%): i també és significatiu l'interès que suscita la història (63,1%). No hi ha diferències significatives en el coneixement de la història segons el sexe. El nivell de coneixement creix sensiblement a mesura que creix l'edat dels entrevistats (15 anys o menys = 23%; 16 anys = 26,9%; 17 anys o més = 30,37%). La principal via de transmissió oral també són els amics (74,4%), però la família manté la seva importància (16,3%) i, fins i tot, els professors d'escola i els monitors participen en la seva difusió (9,3%).

Enquesta II

[*Disfressat de fantasma*] És una història poc coneguda (la coneix = 5,8%; li sona = 15%). El nivell de plausibilitat és força alt (ho creu possible un 67,96%): encara que l'interès és relatiu (47,52%). No hi ha diferències significatives en el coneixement de la història segons el sexe, ni tampoc l'edat.

49

Els estudiants al dipòsit de cadàvers

Un metge forense de fama mundial fa la primera classe als alumnes de primer de Medicina. «Això és el cadàver! —els diu—. Ara li farem l'autòpsia: han de saber que l'atenció és l'element clau de la medicina.» Aixeca la mà i mostra ben ostentosament el dit índex. Tot seguit l'introdueix a l'anus del cadàver. Després es llepa el dit. «Ara li toca repetir aquesta operació a vostè!», diu, assenyalant el primer alumne de la llista. L'estudiant s'omple de valor i amb molt de fàstic fa el que li demana el catedràtic. Un cop l'ha tret, amb els ulls tancats, se'l frega als llavis. Llavors el savi forense es dirigeix a tota la classe: «Senyors, l'atenció és l'element clau de la medicina: vostè també s'havia d'haver fixat que el dit que jo he llepat no era el mateix dit que he introduït al cul del cadàver!».

* * *

Lluís Permanyer (*¿No la saps, aquesta? Selecció d'anècdotes de gent coneguda*, Barcelona: La Magrana 1996, p. 31) n'explica una versió en què el fet s'atribueix a Josep de Letamendi (Barcelona, 1828 – Madrid, 1897), catedràtic d'anatomia de la Universitat de Barcelona entre 1857 i 1878, en què obtingué la de patologia general a la Universitat de Madrid:

Amb Letamendi calia anar amb compte

[...] El catedràtic va dir als alumnes que un metge, per arribar a ser veritablement bo, havia de tenir ull clínic i no sentir repugnància. I per passar a demostrar-ho els va dir que primer es fixessin bé en el que ell faria amb el cadàver en decúbit supí allí present; en efecte, li va introduir el dit a l'anus i tot seguit es va posar el dit a la boca.

Llavors els alumnes van desfil·lar un per un, tractant d'imitar el mestre. En acabar, el doctor Letamendi va sentenciar: «Molt bé, però també molt malament. Molt bé per demostrar tots vostès que saben vèncer la repugnància natural. Molt malament, però, en demostrar també que els manca ull clínic, ja que han fet servir el mateix dit per a les dues operacions, sense adonar-se que jo n'havia posat un al cul, però un de diferent a la boca».

El metge anglès Sir Wilfred Grenfell (1865-1940), benefactor dels pescadors de la península del Labrador (Canadà), explica a les seves memòries (*Forty years for Labrador* [Boston i Nova York: Houghton Mifflin 1932], segona edició d'*A Labrador doctor* [1919]) la mateixa història:

Un mestre de Glasgow, per tal de destacar el valor de l'observació, va preparar en una copa una mescla de petroli de cremar, mostassa i oli de ricí, i havent requerit l'atenció de la classe va ficar un dit en aquella terrible barreja i després va llepar-se'l. A continuació va passar la mixtura entre els estudiants, que van fer el mateix amb resultats desastrosos. Quan la copa va retornar a les seves mans, va dir, mirant a les cares dels alumnes: "Cavallers, em temo que no han fet servir els seus dots d'observació. El dit que he ficat a la copa no és el mateix que m'he introduït a la boca".

(Segons comunicació de Brian Chapman a *FOAFTale News* Núm. 46 (maig 2000): 7.) La història ha merescut també els honors de la cinematografia: figura a la pel·lícula *Young doctors in love* [*Los locos del bisturí*], dir. per Garry Marshall (ABC Motion Pictures, 1982).

A Anglaterra, la història s'atribueix de vegades a Joseph Bell, el professor de la facultat de Medicina de la universitat d'Edinburgh que va servir de model a Sir Arthur Conan Doyle per crear el 1887 el personatge de Sherlock Holmes.

Els temors al tracte amb els cadàvers han provocat una munió de rumors entre els estudiants de Medicina, rumors que per la seva imatgeria impactant són molt ben rebuts en els cercles d'adolescents. Heus aquí dos exemples:

Sortint de la primera pràctica amb cadàvers, els estudiants antics conviden a alguns dels nous al bar de la cantonada, per celebrar l'èxit de la primera experiència. A l'hora de demanar convencen a algun dels més espantats que el que li convé és menjar com cal: un bon entrepà de botifarra o de salsitxa. Quan l'estudiant hi clava queixalada nota una sensació ben estranya: li han canviat la botifarra pel dit d'un mort.

També poden demanar patates rosses i barrejar-hi entremig l'orella d'un cadàver.

Uns estudiants de medicina organitzen una gran festa pels volts de Tots Sants. L'amfitrió apaga els llums i prepara una rebuda a la llum de les espelmes. A tots els convidats els rep personalment a la porta. Quan els dona la mà noten un tacte glacial, i es troben amb la mà d'un cadàver als dits. L'ha tret del dipòsit i l'ha guardada, convenientment conservada, a la nevera.

Els rumors sobre estudiants de medicina són ben coneguts arreu i han estat objecte d'un treball de Frederic W. Hafferty: «Cadaver stories and the emotional socialization of medical students», *Journal of Health and Social Behavior* 29 (1988) 344-356.

Documentació

<http://www.snopes.com/college/medical/urine.htm>

50

Enterrat en vida

Els enterraments, quan obren taüts antics, a vegades troben l'esquelet en posició convulsa, sovint amb els ossos de la mà dintre de la boca. És d'algú que patia catalèpsia, una malaltia que deixa la persona com si estigués morta. El van enterrar convençuts que havia mort i va recobrar el coneixement ja dins la tomba. Fosc allà dins, abans de morir la persona es desespera, crida i es mossega furiosament les mans. Són els enterrats en vida.

* * *

És, també, la pervivència d'un rumor antic que manté una notable vigència en el coneixement dels adolescents. Actualment pren aires de modernitat amb una versió en què per precaució enterren el difunt amb un telèfon mòbil, sense considerar que dintre d'un taüt metàl·lic no tindrà cobertura.

Documentació

ITÀLIA: Bonato (textos: 159, 184); ALEMANYA: Brednich (*Spinne*, núm. 109, p. 137-138).

Enquesta

Som davant una de les històries més conegudes: la coneixen 1059 i els hi sona a 924 entrevistats (la coneix = 28,2%; li sona = 24,6%). El nivell de plausibilitat es força alt (ho creu possible un 71,12%), però no desperta excessiu interès (37,6%). És una història sensiblement més coneguda per les noies (32%) que pels nois (23,9%). Presenta un augment progressiu del coneixement en relació directa amb l'augment de l'edat (15 anys o menys = 25,7%, 16 anys = 28%, 17 anys o més = 31,35%). Hi ha diferències significatives en la seva distribució territorial: és més coneguda a les províncies de Tarragona (34,4%) i Lleida (32,3%) i menys coneguda a les províncies de Barcelona (26,81%) i de Girona (25,3%). La principal via de transmissió oral són els amics (56,5%), però manté molta importància la família (34%) i també els monitors (9,5%).

51

Les pompes fúnebres

A les pompes fúnebres, un familiar llunyà demana poder veure per darrera vegada la tieta que ha mort. Quan obren el taüt hi apareix el cadàver d'un home, un desconegut amb barba de tres dies.

* * *

La sorpresa del difunt desconegut, i generalment amb canvi de sexe, és un rumor que circula des de fa molts anys. A les pàgines de *l'Avui* va ser objecte d'una curiosa polèmica.

El 24 de desembre de 1989, en un article de la seva secció «El temps que no passa», el periodista Josep Maria Lladó recordava una narració de l'humorista francès Georges Courteline [Georges-Victor-Marcel Moineau] (1858-1929) basada justament en aquest rumor:

[...] Això recorda una mica aquella narració tan divertida de Georges Courteline, titulada *Après vous, mon général*, en el qual s'explica que un general morí en una clínica el mateix dia que una senyora i que a l'hora d'enterrar-los es van equivocar. Al cementiri, quan un dels circumstants va fer l'elogi del militar i van obrir el taüt per tal de contemplar-lo per última vegada, resulta que va aparèixer el cos d'una senyora.

I a la inversa, en donar el comiat a la senyora es trobaren amb un general vestit d'uniforme i amb les medalles corresponents.

El temor a vetllar i plorar un cadàver que no és «de la família», fa esgarrifar a molta gent en aquest temps de tanatoris centralitzats, i feia exclamar a Josep M. Lladó: «Cada deu minuts hi ha un enterrament, de manera que el sacerdot de torn ha de dir sempre el mateix, i ho fa d'esma, com molts de nosaltres hem pogut comprovar. I com

Corteline i Josep M. Lladó

El dijous, 19 de gener, el senyor A.M.V., la identitat del qual ignoro, ja que signa amb les inicials, fa referència en la nostra *Bústia* a l'article que vaig publicar en el suplement diumenge del 17

**el temps que no passa
Visites de condol**

Josep M. Lladó

Fins als anys 50, quan moria algú, els parents, amics, veïns i coneguts anaven el dia del sepeli a donar el condol al domicili del difunt, on eren rebuts per la part femenina de la família. Perquè aleshores les senyores i les noies no acompanyaven el mort fins a l'església. Això, com el conyaci i els puros, era cosa d'homes.

La reunió durava tant com l'enterrament, i hom esperava que els senyors torressin del cementiri per informar que tot havia anat bé i que Déu l'hagi perdonat.

Les senyores, que entretant havien fet grans elogis del que acabava de traspasar cap a l'altre món, i a més havien resat el rosari perquè el temps es fes més curt, es posaven a plorar en saber que el difunt havia rebut cristiana sepultura.

Quan el mort estava encara de cos present, voltat de quatre ciris,

molts dels qui acudien a la casa entraven a la cambra mortuòria per tal de veure el posat que feia per l'interfete, i se solia dir "que havia quedat molt bé", i que "sembla que parli", si no era el cas que el difunt fos mut (en vida).

A l'escriptor i filòsof Francesc Pujols no li feia cap gràcia veure un mort, però es veia obligat a donar el condol, que aleshores se'n deia condol. Un dia li va correspondre donar-lo a una viuda recentment morta, davant la qual va fer uns grans elogis del difunt: "Erem amics de tota la vida; vam ser companys de col·legi i de tertúlia, etcètera. Gregui m, senyora, que

ho sento ben de debò". Ella li va proposar: "Que el vol veure, senyor Pujols?". "No, gràcies; ja tornaré un altre dia".

Tot ha canviat. Ara, les famílies es treuen el mort de sobre, i l'envien als serveis funeraris corresponents, on no se'l pot veure de nit com a casa.

I quan els amics van a l'enterrament, han de preguntar pel seu nom i l'empleat de la casa els diu: "Mirí; planta baixa, número 12; a l'esquerra". O bé: "Primer pis, segona porta, a la dreta".

Es a dir, com si es tractés d'anar a uns grans magatzems i preguntar per una secció determinada en què poder trobar allò que

quan un dels circumstants va fer l'elogi del militar i van obrir el taüt per tal de contemplar-lo per darrera vegada, resulta que va aparèixer el cos d'una senyora.

at a la senyora es troba un general vestit d'uniforme i amb les medalles corresponents.

A l'hora d'acomodar el dol a la porta dels serveis funeraris, hom s'exposa també a equivocar-se. Fa cosa d'un any, amb el meu estimat amic i company, Carles Sentís, una mica més ens equivocuem i passem per davant de l'entristida família d'un difunt que no era el nostre.

Allò d'abans sí que eren enterraments, i no pas els d'ara que se bleben en serie. "El següent" diuen, un cop han despatxat a perruqueria. La veritat sigui dita: no crec que corri tanta pressa això d'haver d'anar-se'n a l'altre món.

hom necessita. I això fa que, a vegades, hom s'equivoqui de mort.

Cada deu minuts hi ha un enterrament, de manera que el sacerdot de torn, ha de dir sempre el mateix, i ho fa d'esma, com molts de nosaltres hem pogut comprovar. I com que n'ha de despatxar tants, mati i tarda, a

Això recorda una mica aquella narració tan divertida de Georges Courteline, titulada *Après-vous, mon général*, en el qual s'explica que un general morí en una clínica el mateix dia que una senyora, i que a l'hora d'enterrar-los es van equivocar. Al cementiri,

Josep M. Lladó i Corteline

Em refereixo a l'article del senyor Lladó del 17 de desembre, on explica una anècdota de Courteline, a qui no tinc el gust de conèixer, i que tot d'una em va encaminar la memòria a uns temps preterits.

Tinc un llibre *La historia de San Michele*, d'Argel Munthe (1a. edició, febrer, 1935), on al capítol X narra un fet similar, per no dir exacte, al que exposa el senyor Lladó. El vaig llegir, la primera vegada, fa més de quaranta anys i en tinc un record que encara estimo.

Coincidència a part, m'agradaria saber, encara que no es tracta d'un esport, qui va arribar primer. A.M.V. *Barcelona*.

senyora creient que és un general i viceversa. El senyor A.M.V. diu que això ho explica també Alex Munthe en la seva *Història de Saint Michel* i pensa que tal vegada Courteline li va copiar el tema.

Molt cordialment diré al senyor A.M.V. que Alex Munthe va escriure la seva obra l'any mateix de la mort, a París, de Georges Courteline i, per tant, aquest gran escriptor francès ja havia publicat totes les seves obres, inclosa *Après-vous, mon general*.

El senyor A.M.V. es pregunta qui va arribar primer al tema, si Alex Munthe o Georges Courteline. Em permeto la llibertat de dir-li que va ser Courteline, com acabo de demostrar, perquè a mi m'agrada escriure sempre amb coneixement de causa i amb dades concretes a la vista i a la mà. I si no les tinc, callo per un si de cas. Josep M. Lladó. *Barcelona*.

Avui (24.XII.1989) p. 24

Josep M. Lladó «Visites de condol» [El temps que no passa]

Avui (19.I.1989) p. 11

A. M. V. «Josep M. Lladó i Courteline» [Bústia]

Avui (26.I.1989) p. 11

Josep M. Lladó «Courteline i Josep M. Lladó» [Bústia]

La mujer del arzobispo Milingo hará huelga de hambre

La esposa del ex arzobispo de Lusaka Emmanuel Milingo, Maria Sung, amenaza con iniciar una huelga de hambre ante el Vaticano para "recuperar" a su esposo.

A causa de la boda (en una tonía de la secta Moon), Milingo fue excomulgado, aunque la misma semana la Santa Sede decidió tras iniciar conversaciones religiosas para que renuncie al pontifado y vuelva al redil. Para ello debe, además, romper los lazos con la secta y declarar públicamente su lealtad al Papa. La aparición, en Roma, de la coreana María Montse complicó las cosas. Con los ojos, ésta aseguró que el papa debe de hambre si no se le perdona a su marido, que según ella se ha "retenido contra su voluntad" la Iglesia. Según la Santa Sede, Milingo ha decidido "pasar un período de reflexión y oración" en un lugar apartado.

Milingo manifestó ayer su intención de "plena reconciliación" con la Iglesia. Durante la entrevista que tuvo con esta semana, el Papa le dio la forma paternal" su "resolución" hacia Dios y hacia la Iglesia. Milingo señaló que su interés por volver a la Iglesia era "científico", según él. Milingo se acercó a ella tras su salida del arzobispado de Lusaka. Milingo, en su cargo en el Vaticano, a menudo se enfrentó con la Santa Sede por sus prácticas exorcistas y su actitud hacia África.

Funeral con sobresalto

Una funeraria intercambia por error los cuerpos de dos fallecidos

JORDI RIBOT

El cuerpo de Josep Fortuny fue enterrado con tres horas de retraso en el cementerio de Palamós

CARLES ARBOLÍ
Palamós

Sobresalto mayúsculo el que se dieron los familiares de dos hombres que lo único que tenían en común era haber fallecido el mismo día y en el mismo lugar. La empresa Serveis Funeraris de Barcelona intercambió por error los cuerpos de las dos víctimas y trasladó a Palamós el cadáver de un vecino de Mollet del Vallès, y a Mollet el del vecino de Palamós. Ambas familias se dieron cuenta del macabro error cuando quisieron ver por última vez a los fallecidos, pocos minutos antes de los funerales.

Josep Fortuny Font murió el pasado miércoles a primera hora de la tarde en el hospital de Vall d'Hebron a consecuencia de las graves heridas que sufrió a principios de julio por una explosión en el puerto de Palamós. Su cadáver fue trasladado primero al hospital Clínic para practicarle la autopsia y, al día siguiente, un vehículo de Serveis Funeraris de Barcelona lo transportó hasta Palamós, municipio en el que debía ser enterrado. Un hijo del fallecido, poco antes del funeral, quiso ver por última vez a su padre y fue entonces cuando

detectó que estaban a punto de enterrar a otra persona. Según la versión de la familia de Palamós, la empresa funeraria intercambió los restos de Josep Fortuny con los de un vecino de Mollet del Vallès que había fallecido el mismo día en Barcelona y cuya familia también se percató del error. La viuda de Fortuny, Adela Miguez, explicó ayer que presentarán una demanda contra

La familia del difunto de Palamós ha anunciado que presentará una demanda contra Serveis Funeraris de Barcelona

tra Serveis Funeraris de Barcelona porque "lo que nos ha pasado es muy grave y no queremos que a ninguna otra familia le ocurra lo mismo". La mujer aún no ha recibido ninguna explicación oficial de la empresa, "que ni tan sólo se ha disculpado", dijo. El error provocó que ambos funerales se celebraran con casi tres horas de retraso. ●

La familia del difunto de Palamós ha anunciado que presentará una demanda contra Serveis Funeraris de Barcelona

tra Serveis Funeraris de Barcelona porque "lo que nos ha pasado es muy grave y no queremos que a ninguna otra familia le ocurra lo mismo". La mujer aún no ha recibido ninguna explicación oficial de la empresa, "que ni tan sólo se ha disculpado", dijo. El error provocó que ambos funerales se celebraran con casi tres horas de retraso. ●

CIU
Ing

La v
de ag
ayer y
19 acort
tercera c
pesetas;

Un o

Un bol
categor
ayer y a
19 acort
tercera c
pesetas;

CIENCIA

El Disc

El trans
con los as
cuatro me
Expedicio
que se real
complejo.
además de

SUCESOS

Un rottw

Un rottwe
perdido p
seis años, c
de que ni el
hacer cargo
días al Ayunt
tamaño, aban
Decidieron re

que la niña se acercó al animal, saltó sobre ella y la mordió. - Efe

SANIDAD

Dos pacientes contraen legionella en un hospital

La Junta de Andalucía ha detectado dos casos de legionella en el hospital Juan Ramón Jiménez de Huelva. Son dos mujeres, una de mediana edad y otra mayor, que estaban ingresadas en la unidad de oncología del centro. Por ello, la dirección del hospital ha abierto una investigación para comprobar el estado de las conducciones de agua y aire del centro. - Efe

salto

de dos fallecidos

Palamós

JORDI RIBOT

trar a otra persona.
Palamós; la empre
de Josep Fortuny
es que había falle
la familia también
Fortuny, Adela Mfi

que n'ha de despatxar tants, matí i tarda, a vegades es confon, i quan es tracta d'un senyor, diu: «Era una santa dona» o a la inversa.»

El 19 de gener següent, a la secció de la «Bústia», un lector que escrivia sota les sigles A.M.V. es referia a una altra versió explicada per Axel Munthe a la famosa *Història de San Michele* (1929; trad. catalana publicada per l'editorial Vergara, 1965) i es preguntava qui dels dos autors «havia arribat primer». Josep M. Lladó va replicar el 26 següent, una mica cremat:

Molt cordialment diré al senyor A.M.V. que Axel Munthe va escriure la seva obra l'any mateix de la mort, a París, de Georges Courteline i, per tant, aquest gran escriptor francès ja havia publicat totes les seves obres, inclosa *Après vous, mon général*.

El senyor A.M.V. es pregunta qui va arribar primer al tema, si Axel Munthe o Georges Courteline. Em permeto la llibertat de dir-li que va ser Courteline, com acabo de demostrar, perquè a mi m'agrada escriure sempre amb coneixement de causa i amb dades concretes a la vista i a la mà. I si no les tinc, callo per un si de cas.

Més recentment, Lluís Permanyer n'ha explicat una alta versió en què el mort canviat resulta ser un torero:

Les epidèmies, freqüents a Barcelona, creaven de vegades situacions desconcertants, però a voltes no era necessari un veritable embús d'enterraments per veure's abocat a una situació tragicòmica com aquesta. La família d'un botiguer era ja al cementiri i, un moment abans d'introduir el taüt al nínxol, l'enterramorts va preguntar si desitjaven veure'l. «Sí», van contestar. I en obrir la tapa van descobrir amb esglai que a dintre hi havia un torero, vestit com a la plaça, que havia estat ferit mortalment.

(*No la saps, aquesta?*, p. 166)

El canvi de cadàvers també ocupa pàgines de societat als diaris, com explicava *El País* del 18 de desembre de 1995, amb l'enterrament a Saragossa d'un jueu segons el ritual catòlic.

Documentació

Brunvand (*Truth*, p. 163-164) dóna una documentació del tema als Estats Units, però no com una «legenda» sinó com un fet autèntic que podria arribar a desenvolupar un rumor.

La Junta de Castilla y León quiere evitar las borracheras de vacaciones

MARIFÉ MORENO, León
La consejería de Sanidad del Gobierno de Castilla y León iniciará esta semana una campaña para tratar de evitar las borracheras entre menores e incluso a veces los comas etílicos que se producen todos los años por estas fechas, coincidiendo con las vacaciones escolares. Para ello, este organismo que ha mantenido responsables a los ayuntamientos de los habitantes, tratan de evitar la venta de comestibles que se vendan a menores de 18 años.

Doce ayuntamientos han anunciado la vigilancia de la venta de alcohol en el entorno de la vigilia del próximo día de Nochebuena para cumplir la ley de drogas y el cierre de locales donde se venden bebidas a menores.

En la tarde de este día, los ejecutivos de la Junta de Castilla y León han anunciado una campaña de sensibilización en los municipios que sólo se venden bebidas a menores de 18 años. La campaña se realizará a través de los ayuntamientos y se pretende educar a los menores.

Denunciado un hospital aragonés por un entierro equivocado

Una cadena de errores hizo sepultar como católico a un judío

JAVIER TORRONTÉGUL Zaragoza
Los familiares de un hombre que fue enterrado el pasado viernes sin haberse cumplido el plazo legal preceptivo desde su fallecimiento, han denunciado ante el juzgado de guardia de Zaragoza al mayor centro hospitalario de Aragón, el

Miguel Servet (conocido como *la casa grande*) por el error que llevó a una sepultura equivocada y antes de tiempo a José A., de 80 años de edad. Los restos del fallecido fueron, además, inhumados según los ritos de la Iglesia católica pese a que el anciano profesaba la hebreá.

Denunciado un hospital aragonés por un entierro equivocado

Una cadena de errores hizo sepultar como católico a un judío

JAVIER TORRONTÉGUL Zaragoza
Los familiares de un hombre que fue enterrado el pasado viernes sin haberse cumplido el plazo legal preceptivo desde su fallecimiento, han denunciado ante el juzgado de guardia de Zaragoza al mayor centro hospitalario de Aragón, el

Miguel Servet (conocido como *la casa grande*) por el error que llevó a una sepultura equivocada y antes de tiempo a José A., de 80 años de edad. Los restos del fallecido fueron, además, inhumados según los ritos de la Iglesia católica pese a que el anciano profesaba la hebreá.

El inicio de la cadena de errores se establece por la dirección del centro hospitalario en la mera coincidencia en el nombre José de dos personas, ambas también de avanzada edad, que fallecieron en *la casa grande* en un lapso de tiempo reducido. Ambos cuerpos fueron depositados en dos tanatorios diferentes, pero en el mismo hospital Miguel Servet. El posible retraso en la conducción de uno de los dos cadáveres hasta el depósito principal dio origen a la cadena de equivocaciones.

Un empleado de la empresa funeraria La Estrella encargado de conducir a un fallecido en la capital aragonesa, amortajó el cuerpo de José A., cuando en realidad debía haber introducido en un féretro cubierto con un crucifijo el de José C., que aún se encontraba en las cámaras frigoríficas del departamento de traumatología. En el otro tanatorio, el general,

sólo había en el momento de la llegada del trabajador de pompas fúnebres dos cuerpos correspondientes uno a un varón y el otro a una hembra. Por ello y al ver el nombre de José en la placa identificativa, decidió amortajarle. No se realizaron más comprobaciones, lo que ahora servirá para que el juez determine si se produjo alguna negligencia en la custodia de los muertos.

Una vez en el cementerio, los familiares de José C. celebraron unas honras fúnebres, con *misa corpore in sepulcro* incluida y enterraron al que creían su muerto en uno de los nichos, en medio de las muestras de dolor usuales. La tumba fue cubierta con una lápida con el nombre del que creían dentro.

La alarma saltó cuando el hijo de José A. acudió al día siguiente (transcurridas las 24 horas previstas por la ley desde un fallecimiento para proceder a su entierro) a reclamar el

cuerpo de su padre, a quien le hubiera gustado inhumar de acuerdo a los ritos judíos. Un empleado del hospital se limitó a notificarle que el reclamado yacía ya bajo tierra.

A partir de ahí la intervención del juez ordenando la exhumación del cadáver enterrado el día anterior, procediendo a la toma de huellas del finado y ordenando de nuevo la inhumación, puso fin al primer capítulo de esta historia. Ahora la demanda contra el Insalud deberá establecer las responsabilidades, incluso penales, al no haberse respetado los plazos legales para enterrar a un fallecido.

José A. fue vuelto a la tumba en el mismo nicho ya que el cementerio zaragozano no dispone de una zona para inhumaciones directas bajo tierra, como ordena la religión judía. José C. podrá, por fin, descansar en paz hoy una vez que sus deudos *vuelvan* a decirle el último adiós.

Suecia cerrará un reactor, pero no prescindirá aún de la energía nuclear

RICARDO MORENO, Estocolmo
Suecia no podrá cumplir con la meta de eliminar la energía nuclear para el año 2010 como estaba previsto pero cerrará uno de los 12 reactores en funcionamiento, antes de 1998. Ésta es la conclusión de una comisión constituida el año pasado con representantes de todos los partidos políticos.

Según el criterio predominante, la eliminación de todos los reactores se sustituirá por

LOCAR
PROCESOR
PUESTOS
WINDOWS
ASOCIADOS

Caración
Impresos

1 Anual
MOD. 202

(disquette 2)
disquette 3)
I.V.A. MOD.
1996), MOD.

IOS

52

El submarinista al bosc cremat

En un bosc cremat en un incendi, els voluntaris i els bombers que apagaven el foc varen trobar-hi un home mort vestit amb tot l'equip de submarinista: ulleres, ampolles d'aire comprimit i peus d'ànec. Un dels hidroavions que ajudava a extingir l'incendi l'havia xuclat quan carregava aigua al mar i l'havia deixat caure al mig de les flames.

* * *

Malgrat que és tècnicament impossible que aquesta eventualitat es pugui produir (la càrrega d'aigua es fa mitjançant una mànega en llocs perfectament determinats i controlats), el caràcter insòlit i enigmàtic del resultat treballa a favor de la seva propagació.

Pere Portabella ha fet del submarinista trobat al bosc cremat el nucli d'una de les escenes clau de *Pont de Varsòvia* (1989, produïda per Film 59 i TVE). Justament en aquell mateix any el cas apareixia ressenyat a *A year in Provence (Un any a la Provença, trad. de Xavier Pàmies, Barcelona: Edicions 62, 1997)*, en què el seu autor, l'executiu publicitari anglès Peter Mayle explica l'experiència d'haver abandonat el seu sistema de vida per establir-se a Menerbes, un poblet provençal de les muntanyes del Luberon, amb la seva muller. La versió més antiga que indica Brednich, per la seva banda, figura en una novel·la de l'autor holandès Harry Mulisch (*De Elementen*) publicada el 1986, on consta explicada en primera persona i situada a l'illa de Creta. Sembla, doncs, que els incendis forestals de la conca mediterrània, particularment virulents des de principis de la dècada dels vuitanta, tindrien alguna cosa a veure amb la propagació d'aquest relat.

Josep M. Espinàs

A LA VORA DE...

Un guàrdia a Quatretondeta

Trobo un home que ha estat urbà, o guàrdia municipal, a Barcelona. Ara s'ha jubilat, i passa l'estiu aquí perquè la seva dona és de Quatretondeta. Diu que li prova molt, però el que passa és que ha deixat enrere la mala vida. "És que jo feia coses molt fortes, saben? Per esmorzar em posava un got de conyac i hi sucava galetes, i després un carajillo". Té una veu sonora de baix, un cos poderós, i com a guàrdia devia imposar molt. Li ho dic. "Sí, no he permès mai que em neguessin l'autoritat. Mirin, una vegada, a l'època aquella de les manifestacions, a la plaça on jo estava de servei, a Barcelona, la policia es veia *apurada* i vaig tenir por que acabessin fent un disbarat. M'hi vaig enfrontar, als policies, sí senyor, movent els braços i cridant fora, que se n'anessin, que allò era la meua jurisdicció. Al cap de dos dies veig que arriba a la plaça un jeep de la policia, i un tinent que baixa i ve cap a mi. Ja està, em vaig dir, que te l'has carregada. Però el tinent havia vingut per coneixe'm, ja ho veu. Em va dir: «Vostè va resoldre el problema».

SIÓ ESTIU · Oda a la Mediterrània.

Albert Sáez

LA SOPA D'ALL

AVUI

PREMSA CATALANA S.A.

JAUME VILALTA

President

CRISTINA COLL HUIX

Directora general

JOSEP PLANAS

Directe financer

VICENT SANGHIS

Director

♦

JORDI RADIA,

Lluís MARTÍNEZ,

JOSEP FLAYÀ

Subdirectors

♦

Seccions:

JOAN ARMENGOL

[Economia]

PEP BLAY

[Suplement]

ÀNGEL DEL CASTILLO

[Esports]

DAVID CASTILLO

[Suplement Cultura]

DAVID GONZÁLEZ

[Publicitat]

SANTI GONZÁLEZ

[Art]

ÒSCAR MONTFERRER

[Arts i espectacles]

JORDI FANTELLA

[Social]

ALBERT PLA

[Art]

PERE PRATS

[Disseny]

MONTSERAT RIUS

[Documentació]

RICARDO SÁNCHEZ

[Fotografia]

GENT VACANCERA

...et de palla, com si encara portés gorra de plat.

(Del llibre A peu pel Comtat i la Marina)

J. M. Espinàs

Documentació

ALEMANYA: Brednich (*Huhn*, núm. 11, p. 31-32); ESPANYA: Ortí i Sampere (p. 98-101); ESTATS UNITS: Brunvand (*Curses*, p. 47-48; *Too good*, p. 168-169); ITÀLIA: Carbone (p. 145), Cancellieri (§ 26, p. 70-72), Bonato (textos: 175, 176).

Enquesta

És un rumor relativament poc conegut (el coneix = 10,5%; li sona = 5,2%), poc plausible (ho creu possible un 31,6%) i sense gaire interès (33,13%). És una història molt més coneguda pels nois (15,12%) que per les noies (5,26%). Presenta un augment progressiu del coneixement en relació directa amb l'augment de l'edat (15 anys o menys = 8,3%; 16 anys = 9,3%; 17 anys o més = 14%). La principal via de transmissió oral també són els amics (63,8%), però la família manté força importància com a via transmissora (32,3%).

53

Cops al sostre del cotxe

Una parella que estan de viatge amb cotxe, senten per la ràdio que un psicòpata assassí s'ha escapat de la presó. Just quan s'acaba de fer fosc tenen una pana en una carretera poc transitada. L'home decideix anar a buscar ajuda a peu, i diu a la dona que es quedi a dins del vehicle tapada amb una manta i que no surti per res del món. Al cap d'una estona la dona sent uns cops molt forts al sostre del cotxe: no gosa bellugar peu ni cama, ben quieta a sota la manta. Passa tota la nit així, terroritzada, i sentint de tant en tant els cops a la planxa del cotxe.

De matinada, un altaveu de la policia li ordena que surti del cotxe corrent i sense mirar enrere. Quan ella surt, no se'n pot estar i mira enrere: veu el sàdic assassí que pica el sostre del cotxe amb el cap del seu marit.

* * *

És un altre dels rumors amb imatges violents que tenen una magnífica difusió entre els cercles d'adolescents. Ja fa anys, entre nosaltres se situava l'episodi al túnel de Viella.

Com podeu veure en les dades de l'enquesta directa, el grau de coneixement i d'interès que desvetlla entre els joves se situa en uns nivells molt alts.

Documentació

ALEMANYA: Brednich (*Spinne*, núm. 8, p. 33-35), Fischer (núm. 92, p. 83-84); ESPANYA: Ortí i Sampere (p. 223-226); ESTATS UNITS: Brunvand (*Hitchhiker*, p. 5-10; *Train*, p. 240; *Too good*, p. 103-104); ITÀLIA: Cancellieri (§ 34a, p. 95-99); PAÏSOS BAIXOS: Portnoy (*Aap*, p. 154).

Enquesta

És un rumor força conegut: el coneixen 1399 joves que representen un 37,2% de tots els joves entrevistats (li sona a 476 joves [15%]). El nivell de plausibilitat és alt (ho creu possible un 69,15%) i l'interès considerable (64,79%). És una història força més coneguda per les noies que pels nois (noies, 42,2%; nois, 31,9%). Les principals vies de transmissió oral són els amics (84,3%) i també els monitors i professors (12,3%).

54

L'excursionista mort

Dos nois que van d'excursió queden atrapats per la neu i, amb congelacions i molts problemes, arriben a un refugi. Queden allí incomunicats i gairebé sense menjar. Un es mor de fred i l'altre decideix enterrar-lo a la neu davant del refugi, esperant que els vinguin a rescatar.

Però l'endemà, quan es desperta, troba el cadàver al seu costat, dintre de la casa. Espantat, corre a tornar-lo a enterrar a fora, enmig del temporal de neu. A l'hora d'anar a dormir tanca bé les portes i les finestres i, ben anguniejat, acaba adormint-se. L'endemà al matí torna a trobar el cadàver a dins del refugi; el fet succeeix diverses vegades. Un grup de rescat arriba finalment al refugi i el troben viu, però s'ha tornat boig. Un psiquiatre els descobreix el misteri: l'excursionista era somnàmbul i de nit desenterrava el cadàver sense adonar-se'n.

* * *

És un dels altres rumors específics de cercles excursionistes i de grups d'esplai i escoltisme. En aquest cas, el plantejament enigmàtic inicial sembla indicar que es pot utilitzar com una de les històries que es proposen per a ser resoltes pels oients. La solució prevista és la dada «científica» que s'explica al final: el somnambulisme. En altres versions, l'enigma pot quedar sense resoldre, amb una intervenció clara d'un element sobrenatural.

Narciso Ibáñez Serrador va basar en aquesta història un dels episodis de la serie de terror *Historias para no dormir*. «La cabaña», emès per Televisió Espanyola el 1968.

Enquesta

És un rumor poc conegut (el coneix, 7,5%; li sona, 9,6%), es considera una història força plausible (59,7%) i relativament interessant (52,76%). No s'observen diferències significatives en el grau de coneixement segons l'edat, però sí segons el sexe: és una història més coneguda per les noies que pels nois (noies, 8,6%; nois, 6,3%). La transmissió oral, com era d'esperar, es fa sobretot a través dels amics (73,5%) i dels professors i monitors d'esplai (17,1%), i molt menys en el si de la família (9,4%).

55

Un mort al Dragon Khan

(a) A l'atracció del Dragon Khan de Port Aventura hi ha hagut més d'un mort per infart. Però l'empresa i les auto-ritats ho han amagat perquè la gent hi continuï anant.

(b) També s'hi va morir una persona però no d'un infart, sinó que volia vomitar però amb la pressió de la velocitat s'ho va empassar i es va ofegar.

(c) Una noia, al Dragon Khan, va adonar-se que les barres de seguretat eren obertes i durant un moment va sentir-se en estat de trànsit: va veure unes ànimes que la portaven cap a la mort.

(d) Cada any al Dragon Khan, quan fan neteja, troben moltes coses que han caigut de la gent mentre corrien pel circuit. Hi han trobat de tot: carteres, ulleres, lentilles, mocadors, rellotges... L'any passat van trobar-hi un ull de vidre.

* * *

Des d'abans de la seva obertura el parc temàtic de Vilaseca i Salou s'ha revelat una font de rumors, que indica l'elevat interès que ha desvetllat. Els rumors sobre morts d'atac de cor o d'obertura accidental de les barres de seguretat es varen explicar de seguida, i nos-

altres en vam tenir notícia molts mesos abans del desgraciat accident de l'atracció Stampida (5 de juliol de 1997). En l'enquesta directa, feta catorze mesos abans d'aquest accident, es mostra el coneixement que els joves tenen d'aquest rumor, amb un nivell altíssim a l'àrea tarragonina (el més elevat de tota l'enquesta), que inclou el parc, un nivell força alt a l'àrea de Lleida, i un nivell no tan accentuat a Barcelona i Girona.

Enquesta

RUMORS (a)] Som davant d'una dels rumors més coneguts: el coneixen 1503 joves, cosa que representa un 40% de tots els joves entrevistats (li sona al 15%). El nivell de plausibilitat és molt alt (ho creu possible un 76,6%), encara que l'interès que desperta és relatiu (57,6%). És una història més coneguda per les noies (42,9%) que pels nois (36,8%). El nivell de coneixement s'incrementa amb l'augment de l'edat. Es tracta —per raons de proximitat geogràfica— d'un rumor extraordinàriament conegut a la província de Tarragona (74,3%), i també a Lleida (52,9%), però molt menys a Girona (36,2%) i Barcelona (31,6%). Les principals vies de transmissió oral són els amics (74%) i la família (22,5%).

56

La mort del castor

Un agrupament escolta va de sortida de passos. S'instal·len en una casa aïllada i es reparteixen per edats: en un pis el grup dels trucs, en un altre el dels pioners i a l'últim pis el dels castors, els més petits. Hi ha una festa i tots els caps se'n van i deixen els nens sols. Només es queda una monitora que està refredada i es posa al pis de baix a llegir. Tot d'una comença a sentir com una ranera, una respiració difícil i sorollosa. Puja per l'escala i passa per davant de la porta dels trucs, que estan de gresca. Puja al segon pis, i els pioners també estan de festa. Arriba al pis dels castors i tots dormen menys un que s'està ofegant. No té temps de reanimar-lo i el nen es mor.

A l'enterrament, la mare del castor mort li diu a la monitora que se'n recordarà d'això: era el seu únic fill.

Passen els anys i la noia es casa amb un metge, va a viure en una casa fora de la ciutat i té dos nens bessons. Un vespre criden el marit per una urgència i ella es queda llegint en un balancí. Sent soroll al pis de dalt, on són els nens. Com un ofec. Puja i troba els dos nens degollats i la mare del castor mort amb un ganivet ensangonat als dits: «Ja et vaig dir que et recordaries de mi.»

Encara un altre dels rumors provinents d'ambients d'escoltes i de focs de camp, en aquest cas amb el temor manifest dels caps davant dels accidents que per descuit poden patir els nens. (La «sortida de passos» és una sortida que fan el conjunt d'unitats d'un agrupament per fer els canvis de categoria dels integrants, amb els rituals *de passage* corresponents.) Les imatges sanguinàries de la part final revelen, un cop més, un dels elements reiteratius dels rumors d'adolescents.

57

Les calcomanies

A l'entrada d'una escola algú repartia gratuïtament calcomanies als nens. La policia les va fer analitzar i es va descobrir que cada calcomania estava untada amb droga a la part que es llepa. Era una estratègia per fer nous clients.

També s'explica que els narcotraficants en posen als xiclets i als caramels.

* * *

Es tracta d'un rumor que reapareix insistentment a molts països des de fa anys: als Estats Units almenys des de començament dels anys 80. El 1999, *La Vanguardia* (30.VII.1999) el detectava a Guissona:

Falsa alarma por unas calcomanías

El Ayuntamiento de Guissona ha distribuido un bando por establecimientos de la localidad en el que se advierte a los vecinos sobre el posible reparto a los niños de calcomanías impregnadas de droga conocida por LSD. Los carteles alertan a los padres de que los tatuajes que contienen una estrella azul pueden crear nuevos adictos ya que «la droga se absorbe a través de la piel con el simple contacto».

Sin embargo, fuentes policiales aseguran que no les consta ninguna denuncia sobre este problema que ha motivado la preocupación de este consistorio de La Segarra. Estas mismas fuentes han asegurado que se trata de un rumor recurrente que hasta ahora siempre ha carecido de todo fundamento.

El rumor va tornar a rebrotar durant el mes l'abril del 2001, aquest cop a Vic, a l'Institut Jaume Callís, del qual era cap d'estudis casualment aleshores Xevi Roviró, un dels autors del present llibre. Tot va

"Que la ley nos ayude"

La familia de una de las heridas en el incendio

PEP TABERNER
Banyoles

En sus papeles consta como Batakeh Sahoreh. Pero su familia y amigos le llaman Baba. Tiene 39 años, nació en Gambia, es musulmán y está casado con Fatoumata Touray, la única herida a causa del incendio provocado en el número 43 de la calle Pere Alsius de Banyoles que permanece ingresada en el hospital. Fatoumata tiene un brazo y una pierna fracturados, algunos dientes rotos, heridas en la cara y contusiones por todo el cuerpo. Se las hizo al saltar desde un segundo piso, después de asegurarse de que sus tres hijos no corrían peligro.

Según han comunicado los médicos a Baba, Fatoumata tardará al menos un mes en recuperarse de sus heridas, que le obligan a permanecer inmóvil. No puede hablar ni comer con normalidad —necesita que le suministren los alimentos con una jeringuilla— ni estar sola un minuto, al no ser capaz de utilizar el pulsador de aviso de las enfermeras. A pesar de todo, su marido asegura estar contento, porque ve cómo su mujer "está un poco mejor cada día".

Han pasado once días del siniestro y Baba, que no se ha movido de la habitación 107 de la clínica Salus Infirmorum de Banyoles, sólo pide: "Que la ley nos ayude a mí y a mi mujer, que nos proteja". "En mi país, si nos ocurre algo, la ley nos ayuda", señala este gambiano, "y espero que aquí en España sea igual y se nos haga justicia".

Baba llegó a Cataluña en 1985. Una tía suya le propuso tan largo viaje "porque en Blanes faltaban trabajadores para el campo". No se lo pensó demasiado y cruzó el mar para venir a vivir a las comarcas de Girona. En Blanes permaneció tres años. Pasado ese tiempo, un primo suyo, Musa, le informó de que en Banyoles "se vivía muy bien".

En 1989 regresó a Gambia para casarse con Fatoumata. Baba hizo las cosas como marca su tradición: le pidió a ella su conformidad y luego a su suegro que bendijera la unión. En 1989 nació el primero de sus tres hijos, una niña, Aisata. A diferencia de sus hermanos —dos varones, Schemaro Tillane (de cuatro años) e Isa (de dos)—, Aisata vino al mundo en el país natal de sus padres.

En Banyoles la vida de la familia de Baba era "normal" hasta que las llamas les obligaron a irse

Baba no se ha movido del lado de su mujer, desde que

Baba tiene amigos catalanes y otros que "la gente no es racista". Cree que los "malos" sólo son unos pocos y confía en que hechos como los del 19 de julio no volverán a repetirse

de su casa. "Esa noche estará siempre en memoria", dice Baba con la voz entrecortada, "no me despierta una explosión que hubo momentos antes del fuego, todos estaríamos muertos".

Sin embargo, no está furioso. Continúa diciendo que "en Banyoles se vive bien" y tiene claro que él y su familia van a permanecer mucho tiempo en la capital del Pla de l'Estany. Baba tiene amigos catalanes y opina que, "en general, la gente de la ciudad no es racista". Cree que los "malos" sólo son unos pocos y confía en que hechos como los del 19 de julio no se volverán a repetir.

Pero para que esto sea posible, según él, es ne-

Falsa alarma por unas calcomanías

El Ayuntamiento de Guissona ha distribuido un bando por establecimientos de la localidad en el que se advierte a los vecinos sobre el posible reparto a los niños de calcomanías impregnadas de droga conocida por LSD. Los carteles alertan a los padres de que los tatuajes que contienen una estrella azul pueden crear nuevos adictos ya que "la droga se absorbe a través de la piel con el simple contacto".

Sin embargo, fuentes policiales aseguran que no les consta ninguna denuncia sobre este problema que ha motivado la pre-ocupación de este consistorio de la Segarra. Estas mismas fuentes han asegurado que se trata de un rumor recurrente que hasta ahora siempre ha carecido de todo fundamento. — J. M. Armengol

GUISSONA

Falsa alarma por unas calcomanías

El Ayuntamiento de Guissona ha distribuido un bando por establecimientos de la localidad en el que se advierte a los vecinos sobre el posible reparto a los niños de calcomanías impregnadas de droga conocida por LSD. Los carteles alertan a los padres de que los tatuajes que contienen una estrella azul pueden crear nuevos adictos ya que "la droga se absorbe a través de la piel con el simple contacto".

Sin embargo, fuentes policiales aseguran que no les consta ninguna denuncia sobre este problema que ha motivado la pre-ocupación de este consistorio de la Segarra. Estas mismas fuentes han asegurado que se trata de un rumor recurrente que hasta ahora siempre ha carecido de todo fundamento. — J. M. Armengol

ALFÈS

Una pareja, en contra de las campanas

Un matrimonio de Alfès no puede dormir por el tañido de las campanas de la iglesia y ha suplido al párroco que tome medidas. Carmelo A. P. y Rosa María

L. dicen que por la noche pueden llegar a sonar más de 30 campanadas; las de las doce y las de los cuartos y las medias que sue-

len a partir de esa hora. En verano, cuando duermen en las ventanas de par en par, el caso se hace "insostenible", según han explicado. Una de las medidas que ha tomado la pareja algunas noches ha sido irse a dormir a casa de familiares que viven alejados de la iglesia.

Según el párroco, los feligreses de una misa dominical votaron a favor de que las campanas sigan sonando, tal como establece la tradición. — J.M. Armengol

MADRID

La ley de Capitalidad de Madrid incluirá la cesión de un tramo del IRPF

JUAN CARLOS RODRÍGUEZ

MADRID. — El pleno del Ayuntamiento de Madrid acordó ayer por unanimidad constituir una comisión para que los tres grupos políticos representados en la Casa de la Villa elaboren conjuntamente la futura ley de Capitalidad de Madrid, uno de cuyos aspectos destacados será la cesión al Ayuntamiento por parte del Estado de un tramo del impuesto sobre la renta (IRPF).

Los trabajos comenzarán en septiembre prácticamente desde cero, una vez que ayer Mercedes de la Merced, segunda teniente alcalde, retirara el borrador que había entregado al PSOE e IU para que "no quede ninguna duda de que tene-

PSOE-Progresistas e IU respectivamente, se mostraron reticentes a admitir el borrador porque, según Narbona, aumentaba la base mínima del impuesto de bienes inmuebles (IBI) del 0,51 al 0,6. De la Merced negó cualquier subida de impuestos. Explicó que uno de los grandes objetivos de la ley de Capitalidad es que los madrileños paguen menos impuestos, entre otras vías, con la cesión al Ayuntamiento de un tramo del IRPF aún por definir o con la creación de un impuesto municipal para gravar la plusvalía.

La ley recogerá la compensación del Estado al municipio por ser capital de España, el aumento de las competencias urbanísticas del Ayuntamiento, la potestad del alcalde para nombrar ediles no electos o la creación de un consejo de capitalidad, donde las tres administraciones acordarían sus proyectos.

Sólo el consenso de los tres grupos políticos representados en el Ayuntamiento podría agilizar la aprobación de la ley. El PP quiere que entre en vigor esta misma legislación. El alcalde, José María Alva-

VAL D'ARAN

Archivada una denuncia ecologista contra un telesilla en Baqueira

JOSEP MARIA ARMENGOL

LEIDA. — La fiscalía de Lleida ha decidido archivar la denuncia por prevaricación que el grupo ecologista Ipcena presentó contra una funcionaria del Departament de Medi Ambient de la Generalitat en Lleida que informó favorablemente del proyecto de construcción de un telesilla en la zona de Bagargue que permitirá la ampliación de la estación de Baqueira-Beret. El conseller de Medi Ambient, Joan Ignasi Puigdollers, confirmó ayer que la fiscalía ha archivado el caso porque "no había base para sustentar la acusación". Los ecologistas presentaron una denuncia por prevaricación contra Medi

Lleida y el Ayuntamiento de Naut Aran por concesión irregular de las obras de este polémico telesilla. El Ayuntamiento de Naut Aran decidió ayer aplazar la concesión de la licencia para la construcción de este telesilla.

Ayer por la mañana se celebró en los juzgados de Lleida una vista entre los ecologistas de Ipcena y el Consistorio de Naut Aran, que no se presentó. Durante la vista, el abogado de los ecologistas pidió la suspensión del acuerdo tomado por el Ayuntamiento de Naut Aran en junio en el que se autorizaba la construcción del polémico telesilla Blanhübl en Beret d'Arròs. Asimismo, la empresa Baqueira-Beret ha suspendido, de momen-

partir d'una circular donada a conèixer a la direcció per la mare d'un estudiant del centre. El comunicat, datat el 2 del mateix mes i amb membre de l'Hospital Universitario del Niño Jesús de Madrid —un conegut centre clínic dedicat a la medicina infantil— anava signat pel Dr. Jesús García Pérez en qualitat de cap de la Unitat de Pediatria Social de l'hospital (nom i càrrec autèntics) i advertia, amb la peremptòria retòrica usual («Por favor advierta de esto a sus vecinos, amigos y familiares», «Por favor, reproduzca este artículo y distribúyalo en su comunidad y lugar de trabajo», «Pásenlo, por fa-vor!!!!!!»), sobre els símptomes que farien detectable el consum de droga: «alucinaciones, cambios de carácter, vómito severo, risa incontrolable, cambios de temperatura corporal» (v. p. 211). Per estalviar alarmes injustificades per part dels pares dels alumnes als quals pogués arribar el rumor —i també, no cal dir-ho, amb el propòsit d'aprofitar l'avinentesa per fer-ne el seguiment—, l'institut va fer una consulta a la Direcció d'Atenció Primària de l'Institut Català de la Salut a Osona, la qual es va posar en contacte amb l'hospital madrileny, que va negar haver fet públic el document que havia arribat a l'institut (v. p. 212). La resposta de la DAP incloïa també fotocòpia d'un «Comunicado urgente» de l'Agència Anti-droga de la Conselleria de Sanitat de la Comunitat de Madrid i la Direcció Territorial d'Insalud del mateix lloc desmentint formalment el rumor i en la qual s'anunciava que l'hospital madrileny havia obert una investigació sobre «el profesional que firma y ha difundido la citada información» (v. p. 213).

El mateix rumor també es troba en ambients de joves. Expliquen que en una discoteca molt coneguda se serveixen les begudes en gots que han estat untats de droga. És una altra de les estratègies dels narcotraficants per captar clients:

Un noi va anar a la discoteca com feia cada divendres. De sobte va notar que estava col·locat però no sabia pas perquè. Realment havia begut molt poc. No sabia, però, que a la beguda hi havia, desfeta, una pastilla adulterada. Va morir per culpa de la droga.

**UNIDAD DE PEDIATRIA SOCIAL
DR. JESUS GARCIA PEREZ**

AVISO IMPORTANTE

URGENTE.....

Si Ud. tiene niños de edad escolar, o sabe de alguien que los tenga, por favor ponga atención a la siguiente información.

Una forma de calcomanías llamadas "Estrella Azul", "Pirámide Roja" y Ventana de Cristal" está siendo vendida o regalada a los niños en la escuela.

Es un pequeño pedazo de papel que contiene estrellas azules o puntos de colores, del tamaño de un borrador de lápiz, cada estrella está impregnada de L.S.D. La droga puede ser absorbida a través de la piel con un simple manejo de papel. También hay papeles semejantes a un timbre postal ilustrado con colores muy brillantes que tiene lo siguiente:

Bart Simpson, Superman, Mariposas, Payasos, Mickey Mouse y otros personajes semejantes de Walt Disney.

Cada uno esta empaquetado en bolsas de celofán.

POR FAVOR ADVIERTA DE ESTO A SUS VECINOS, AMIGOS Y FAMILIARES Y SOBRE TODO A SUS PROPIOS NIÑOS.

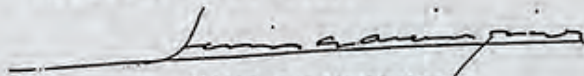
Si sucediera que sus niños obtuvieran alguna de estas drogas, sus síntomas serian:

ALUCINACIONES, CAMBIOS DE CARÁCTER, VOMITO SEVERO, RISA INCOTROLABLE, CAMBIOS DE TEMPERATURA CORPORAL.

Por favor reproduzca este artículo y distribúyalo en su comunidad y lugar de trabajo. Logremos que la comunidad este fuera de peligro para nuestros niños.

Pásenlo por favor!!!!!! Aunque no tengan hijos seguramente tienen sobrinos.

Madrid, a 02 de abril de 2001

Fdo: Jesus Garcia Perez
Jefe Unidad Pediatría Social.

Pl. Divina Pastora, 6
08500 Vic
Telèfon (93) 889 02 22
Fax (93) 889 15 31

 Institut Català de la Salut
Àrea de Gestió 7, Centre
Sector Vic
Data: 20 ABR 2001
Sortida núm. 13

IES Jaume Callís

Sr. Xèvi Roviró i Sra. Dolors Ayats
Avda. Olímpia, 2
08500 Viç

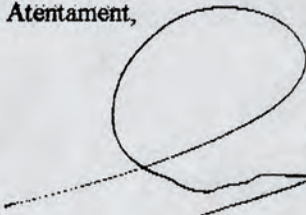
Senyor/a,

En resposta a la consulta feta en el dia d'avui (via telèfon) i una vegada rebut el seu fax hem passat a fer les averiguacions pertinents al tema.

- Com que a l'escrit hi ha el membrat de l'Hospital Niño Jesús de Madrid, ens hi hem posat en contacte per saber si havia estat fet per ells. La seva resposta ha estat **negativa**. Sovint es troben amb que *hi ha algú* que els utilitza per coses com aquestes.

Us fem a mans un **COMUNICADO URGENTE** de la Agencia Antidroga de la Comunidad de Madrid y la Dirección Territorial del Insalud de Madrid que els hem sol·licitat per fax on ens donen les explicacions pertinents al tema.

Atentament,

 Institut Català de la Salut
Àrea de Gestió 7, Centre
Sector Vic

Dr. Miquel Casadevall Ginestet
Director de la DAP Osona

Vic, 20 d'abril de 2001

Annex: escrit esmentat.

MC/mv.

Durant el treball de camp i l'enquesta directa també ens han comunicat el rumor que segueix:

En algunes discoteques valencianes —de la famosa ruta del bacallà, on les pastilles corren molt— les ampolles d'aigua valen dues mil pessetes. De la set terrible que produeixen les pastilles, la gent s'ha de beure l'aigua dels dipòsits del vàter, ja que les aixetes del lavabo estan desconnectades perquè així s'hagi de consumir per força a la barra del bar.

Pel que es diu en el cas de l'alarma de Guissona citada més amunt, la droga hauria circulat en calcomanies il·lustrades amb un estel blau, i efectivament, als Estats Units el rumor és de vegades conegut com el del «Blue Star Acid»; en altres casos la figura resulta ser el ratolí Mickey vestit a la manera en què apareix caracteritzat en el tercer episodi de la pel·lícula *Fantasia* (1940, Walt Disney Productions; estrenada comercialment a Espanya el 1957 i de nou a Barcelona el 1969) encarnant el paper de «L'aprenent de bruixot».

Brunvand ha suggerit on es troba probablement l'origen del rumor de les calcomanies impregnades de LSD: «No tinc constància de cap aparició documentada d'LSD impregnat en un adhesiu o una calcomania il·lustrats amb personatges de dibuixos animats, tot i que la circulació de la droga per mitjà de paper assecant [angl. *blotting paper*] —i per això s'anomena *blotter acid*— és pràctica comuna, i de vegades les tires carregades d'LSD duen impresos dibuixos o vinyetes. Però fins i tot suposant que algun traficant de drogues hagués volgut cridar l'atenció infantil, ¿per què hauria triat una versió del ratolí Mickey procedent d'una pel·lícula vella, relativament poc reestrenada i destinada indiscutiblement a un públic d'adults en comptes de fer servir la imatge de qualsevol heroi de dibuixos animats en voga? [...] Una font probable dels fullets anònims sobre la droga del ratolí Mickey es troba en els butlletins dels departaments policials que descriuen l'aparició de fulls de paper absorbent impregnats d'LSD als mercats locals. Un butlletí publicat el 1980 per l'oficina de narcòtics de la policia de l'estat de New Jersey, per exemple,

conté unes quantes il·lustracions de tires de paper absorbent impreses amb la figura de l'aprenent de bruixot i adverteix: «Els infants poden veure's atrets per aquesta mena d'il·lustracions i creure que es tracta de calcomanies», i també hi figura un avís sobre el perill de tocar la droga amb les mans nues. Probablement, alguns ciutadans ben intencionats, en veure aquests avisos oficials van generar les seves pròpies versions de l'advertiment del butlletí, segons les quals s'haurien trobat realment calcomanies impregnades d'«LSD» (*Doberman*, p. 166-168).

Pel que fa a les imatges de l'estel blau o el ratolí Mickey, en un altre moment Brunvand (*Curses*, p. 59-60 i 60n) explica que William Hopkins, director de l'oficina d'investigació de la Division of Substance Abuse Services de l'estat de Nova York, li va enviar reproduccions en color procedents de la rica col·lecció d'il·lustracions de les tires d'LSD de la divisió procedents de requisos i que només hi figurava un ratolí Mickey i cap estel blau.

Documentació

ALEMANYA: Brednich (*Spinne*, núm. 92, p. 120); ESPANYA: Ortí i Sampere (p. 232-240); ESTATS UNITS: Brunvand (*Doberman*, p. 162-169; *Curses*, p. 55-64); FRANÇA: Champion-Vincent & Renard (p. 195-205); ITÀLIA: Carbone (p. 173-175, 247-250), Bermani (*Bambino*, p. 321-340), Bonato (p. 107-108, textos: 202-204).

Enquesta

Som davant d'un rumor força conegut: el coneixen 1153 joves que representen un 30,7% de tots els joves entrevistats (li sona a un 20,8%). El nivell de plausibilitat és molt alt (ho creu possible un 76,26%) i l'interès que desperta és considerable (62,9%). És una història més coneguda per les noies (35,5%) que pels nois (25,34%). No hi ha diferències significatives del nivell de coneixement segons l'edat. Les principals vies de transmissió oral són els amics (66,1%) i la família (32%), i és gairebé inexistent la intervenció de professors i monitors (1,9%).

58

El paquet del veí

L'avi d'un amic tenia un veí molt amable, i un dia li va demanar que li guardés un paquet al congelador. Al cap de dues setmanes el veí no havia tornat, i l'avi va anar a veure com estava el paquet. El va obrir i li va semblar que aquell menjar s'havia fet malbé: només en quedava una pols blanca ben desfeta. Convençut que el veí ja s'havia oblidat del paquet, l'avi va llençar-ne el contingut a la brossa.

Quan al cap d'uns dies el veí va anar a demanar-li el paquet, l'avi li va explicar el que havia passat. Al dia següent el veí va aparèixer mort al seu pis. El paquet era de cocaïna, i els traficants no perdonen.

* * *

Es tracta d'un altre dels rumors que ha propiciat la por als ambients dels narcotraficants, en aquest cas en combinació amb l'argument de l'error involuntari que pot provocar una desgràcia.

59

El nen i la cangur

Uns pares que necessiten urgentment una cangur truquen a la noia habitual, però aquell dia no hi pot anar. Els dóna el telèfon d'una altra noia que sí que pot. Quan arriba no els agrada massa l'aspecte, però ara no tenen pas temps de canviar els plans. Mentre són fora, truquen a casa, i la noia no es cansa de repetir, gairebé mecànicament: «No es preocupin que està tot arreglat.» Quan tornen a casa no la troben, busquen per la casa fins que senten olor de cuinat: la criatura és al forn, rostida.

* * *

És el rumor més difós, des de fa força anys, d'una sèrie que tenen les cangurs per protagonistes, i que censura subliminalment les possibles descurances dels pares. En altres casos l'accident és producte d'un malentès; Brunvand (*Truth*, p. 58) reporta una versió francesa menys dramàtica referida no a una criatura sinó a un gat: un matrimoni ordena a la minyona, una noia espanyola, que a les onze posi el pastís (en francès *le gateau*) a cuire al forn; Carmen interpreta *le gateau* per *el gato*.

Com sol succeir, el rumor «modern» ha anat precedit per anàlegs més antics:

Una noia que fa de mainadera té fama d'aconseguir que les criatures s'adormin sempre sense problemes. Amb el temps s'acaben descobrint els recursos de la mainadera amb els nens: els fa inhalar una mica de gas, els dóna begudes alcohòliques o els masturba abans de ficar-los al llit.

És curiós que aquesta història, tan aparentment «americana», hagi estat detectada per primera vegada el 1949 a Buenos Aires (figura transcrita a Paulo de Carvalho Neto, *Folklore y psicoanálisis*, Mèxic: Mortiz 1968), i que ja el 1951 Marie Langer la incloïa en un estudi psicoanalític (*Maternidad y sexo: Estudio psicoanalítico y psicossomático*, Buenos Aires: Editorial Nova, p. 98; el capítol 4 d'aquesta obra ha estat publicat en francès: "Le «mythe de l'enfant rôti»", *Revue française de psychanalyse* 16 [1952]: 509-517).

Documentació

ALEMANYA: Brednich (*Spinne*, núm. 91, p. 119-120); ESTATS UNITS: Brunvand (*Hitchhiker*, p. 65-69; *Doberman*, p. 77-78, *Pet*, p. 69-70; *Too good*, p. 218-219; *Truth*, cap. 3 [p. 38-61]); FRANÇA: Campion-Vincent & Renard (p. 66-69); GRAN BRETANYA: Smith (*Nasty*, p. 104); ITÀLIA: Bermani (*Bambino*, p. 145-159, 384); Carbone (p. 48-51).

60

L'assassí i la cangur

Una nit, una noia que fa de cangur en una casa aïllada rep una trucada telefònica d'una veu amenaçadora: «Et vull matar!» La cosa es repeteix diverses vegades fins que la noia telefona a la policia, que li demana que quan tornin a trucar per amenaçar-la, retingui la trucada, per tal que la policia la pugui localitzar. La noia reté la trucada, i immediatament la policia li torna a contesta: ha de fugir immediatament perquè l'assassí està trucant des del pis de dalt de la mateixa casa.

* * *

És una clàssica *horror story* d'adolescents. Els folkloristes nordamericans les anomenen *dormitory legends* perquè un dels canals clàssics de circulació es troba en els dormitoris dels internats. La pel·lícula *When a stranger calls* (*Llama un extraño*, 1980; dir. per Fred Walton) s'inicia amb una dramatització d'aquest rumor.

Documentació

ALEMANYA: Brednich (*Huhn*, núm. 69, p. 100-102); ESTATS UNITS: Brunvand (*Hitchhiker*, p. 53-57, 70-71; *Doberman*, 214-215; *Too good*, p. 220-222); GRAN BRETANYA: Smith (*Nasty*, p. 97) ITÀLIA: Carbone (p. 48-51).

61

La mà arrencada

Una dona que surt de comprar en uns grans magatzems, quan es fica al cotxe en el pàrquing subterrani és atacada per una banda de joves delinqüents. D'una estrebada aconsegueix fer arrancar el cotxe i fuig precipitadament: quan arriba a casa descobreix una cadena entortolligada al para-xocs del darrere, i al final de la cadena hi ha una mà arrencada.

* * *

Un altre dels rumors característics d'ambients adolescents. Versió cinematogràfica a *Mad Max (Mad Max – Salvaje de autopista, 1979; dir. per George Miller, amb Mel Gibson)*. Manté uns nivells discrets de coneixement entre els joves de la nostra enquesta.

Documentació

ALEMANYA: Brednich (*Spinne*, núm. 5-7, p. 31-32), Fischer (núm. 40, p. 48); ESTATS UNITS: Brunvand (*Doberman*, p. 34-37; *Pet*, 65-66; *Too good*, p. 95-96); FRANÇA: Champion-Vincent & Renard (p. 333-338); GRAN BRETANYA: Smith (*Nasty*, p. 92); ITÀLIA: Carbone (p. 69-74), Bermanni (*Bambino*, p. 173-174).

Enquesta

És un rumor poc conegut (el coneix = 6,7%; li sona = 10,1%), es considera una història força plausible (63%) i relativament interessant (48,6%). No s'observen diferències significatives en el grau de coneixement segons l'edat, però sí segons el sexe: és una història molt més coneguda pels nois (9,9%) que per les noies (3,8%). La principal via de transmissió oral són els amics (78,5%).

62

La mà llepada

La ràdio avisa de la fuga d'un psicòpata assassí. Una noia que viu sola en una casa isolada i ho ha sentit, es tanca dintre de casa i se'n va a dormir. A dins del llit, deixa caure la mà i nota que el gos, que sol estar sota el llit, la hi llepa, cosa que la tranquil·litza i aviat s'adorm.

L'endemà, quan es lleva i surt a fora troba el gos esquarterat. Qui li llepava la mà era el psicòpata.

* * *

També és un rumor d'ambients adolescents, com queda prou reflectit en el grau de coneixement a l'enquesta, i com també indiquen la successió de *suspense* i d'imatges violents i impactants.

Documentació

ALEMANYA: Brednich (*Mause*, núm. 44, p. 62); ESTATS UNITS: Brunvand (*Doberman*, p. 73-77; *Curses*, 203-205; *Too good*, p. 58); ESPANYA: Ortí i Sampere (p. 229-231); GRAN BRETANYA: Smith (*Nasty*, p. 99); SUÈCIA: Klintberg (*Elefant*, p. 100-104).

Enquesta

El rumor, que es troba en la gamma intermèdia d'històries conegudes, és conegut per 698 persones (que representa un 18,6% del total de la mostra) i sona relativament (li sona = 9,8%). El nivell de plausibilitat és relatiu (ho creu possible un 50,5%) i l'interès mitjà (45,2%). El nivell de coneixement és molt superior en el cas de les noies (24%; nois = 12,64%) i decau a partir dels 16 anys (15 anys o menys = 19,27%; 16 anys = 21%; 17 anys o més = 15,47%). Les principals vies de transmissió oral són els amics (82,5%), i secundàriament els professors de l'escola o els monitors (11,3%) i la família (6,2%).

63

La serra mecànica i la corbata del nuvi

Durant l'àpat de noces un amic de la parella proposa de tallar la corbata del nuvi i rifar-la. Per fer-ho més espectacular, li vol tallar amb una serra mecànica: l'amic no domina la serra, la màquina s'escapa i talla el coll del nuvi. El culpable fuig esverat i s'estavella amb el cotxe. La núvia se suïcida.

* * *

Història terrorífica culminada amb un clímax d'horrors. L'escena — una festa alegre i divertida com és un casament— contrasta amb la truculència del desenllaç, i aquí resideix un dels seus encants. La fascinació per aquesta mena de contrast no és recent: vegeu el relat següent, de *setting* i desenllaç anàlegs —una autèntica «llegenda urbana» que circulava per Esparreguera a la fi del segle XIX—, recollida per Pau Bertran i Bros i protagonitzada per una núvia (*El rondallari català*, a cura de Josep M. Pujol, Barcelona: Alta Fulla 1989, núm. 80 [p. 177]):

La caixa de la núvia

Una vegada, en una casa van fer unes bodes, i acabat de dinar van dir:

—¿Què farem, ara? ¿A quin joc jugarem?

—Juguem a acuit.

Es posen a jugar a acuit, i la núvia va pensar: «¿A on et podries amagar, que no et trobin?»

Veü una caixa de núvia que ja era a la golfa per vella, d'aquelles grans, grans, i va pensar: «Ficat aquí, que no et trobaran.»

S'hi fica i la tapa se li tanca de cop. Ella prou va cridar i cridar, però ningú la va sentir; la van buscar pertot arreu, i enlloc la van trobar. (iPodem comptar, quin desconsol!)

Fins que, al cap de temps, que per atzar van obrir aquella caixa, hi van trobar l'ossera a dintre.

Documentació

ESPANYA: Ortí i Sampere (p. 109-112).

64

La taca de sang

A l'autobús, un dels passatgers s'adona que l'home del costat té una taca de sang a l'altura de la butxaca dels pantalons. Aprofita que un policia acaba de pujar a l'autobús per acostar-s'hi i comentar-li en veu baixa: escorcollen l'home i a la butxaca li troben un dit de dona tallat amb un anell.

* * *

És un dels rumors més populars des de fa anys, i ha propiciat notícies de premsa que segueixen molt fidelment els principals detalls de l'argument, com la informació de *Diez Minutos* (núm. 1704, 21.4.1984) que ho situava a l'estació de Getafe, en un tren de rodalia de Madrid:

Detenido con un dedo sangrante provisto de un anillo

Un gran revuelo se originó en uno de los vagones del tren de cercanías Madrid-Parla cuando en la estación de Getafe se descubrió que un hombre joven llevaba en el bolsillo de su pantalón un dedo humano con un anillo, al parecer de oro. Dos miembros de la policía nacional detuvieron al insólito portador del mismo, según «Ya». Los testigos presenciales aseguraron que un hombre advirtió que en el pantalón del joven que viajaba en el tren había una mancha que parecía de sangre. Discretamente marchó hacia el conductor del tren, al que avisó del sospechoso viajero. El conductor comunicó con la estación de Getafe. Al parar allí el tren vieron entonces claramente que lo que había causado la mancha a la altura del bolsillo era un dedo humano ensangrentado, que tenía un anillo, por lo que dedujeron —según el citado medio— que lo había cortado a una persona para robarle la joya.

EL ALCALDE DE BARCELONA

El presidente del Gobierno, Felipe Gonzalez, y su esposa, Carmen Romero, ofrecieron un almuerzo privado en el Palacio de la Moncloa al alcalde de Barcelona, Pasqual Maragall y su esposa. En la foto, los dos matrimonios en la salita de estar de la residencia presidencial tomando el aperitivo antes del almuerzo

CLAUDIA CARDINALE, «LA AMANTE DE MUSSOLINI»

DETENIDO CON UN DEDO SANGRANTE PROVISTO DE UN ANILLO

Un gran revuelo se originó en uno de los vagones del tren de cercanías Madrid-Parla, cuando en la estación de Getafe se descubrió que un hombre joven llevaba en el bolsillo de su pantalón un dedo humano con un anillo, al parecer de oro. Dos miembros de la Policía Nacional detuvieron al insólito portador del mismo, según «Ya». Los testigos presenciales aseguraron que un hombre advirtió que en el pantalón del joven que viajaba en el tren, había una mancha que parecía de sangre. Discretamente marchó hacia el conductor del tren, al que avisó del sospechoso viajero. El conductor comunicó con la estación de Getafe. Al parar allí el tren, la policía, alertada, subió al vagón y registro al joven. Los pasajeros vieron entonces claramente que lo que había causado la mancha a la altura del bolsillo era un dedo humano ensangrentado, que tenía un anillo, por lo que dedujeron -según el citado medio- que lo había cortado a una persona para robarle la joya

... la Guardia Civil de Fuenladrada (Madrid), que ha detenido a un joven de diecisiete años, vecino de Leganes, como presunto autor de la acción de las casas de la zona de doña de doña... una niña... dad, que... ve estado... taria La Paz... ar engancha... or un cordón... bello con una... Freddy He... do como «e... eza» de Hol... unclado su in... ar con doce... tas a la polic

por haberle liberado... salvo a final...

... a vuelto otra vez... compañero senti... película «Claret... ara Pettaci, la a... ue fue fusilada p... ve, Claudia ha... os de la acción

... lo de cocina... s dimensiones... d Clark O'Bry... como el «ase... los», que fu... medio de un... ntravenosa... n- a su hijo... venenados... seguro de... e Charo S... rado que... racos en

... de Cartagena de Indias, donde regenta un restaurante en compañía de su novio que marcha viento en popa, pues Maribel sirve unas paellas y unos cocidos a los clientes de chuparse los dedos. En la foto, Maribel cuando residía en España con una de sus muñecas preferidas

... revuelo se origino en uno de los vagones del tren de cercanías Madrid-Parla, cuando en la estación de Getafe se descubrió que un hombre joven llevaba en el bolsillo de su pantalón un dedo humano con un anillo, al parecer de oro. Dos miembros de la Policía Nacional detuvieron al insólito portador del mismo, según «Ya». Los testigos presenciales aseguraron que un hombre advirtió que en el pantalón del joven que viajaba en el tren, había una mancha que parecía de sangre. Discretamente marchó hacia el conductor del tren, al que avisó del sospechoso viajero. El conductor comunicó con la estación de Getafe. Al parar allí el tren, la policía, alertada, subió al vagón y registro al joven. Los pasajeros vieron entonces claramente que lo que había causado la mancha a la altura del bolsillo era un dedo humano ensangrentado, que tenía un anillo, por lo que dedujeron -según el citado medio- que lo había cortado a una persona para robarle la joya

Brunvand (*Train*, p. 122) qualifica aquesta història de «popular a España» i explica que un lector madrileny dels seus llibres l'havia consultat sobre aquest rumor (malauradament sense indicar la data). El relat que li va arribar a Brunvand procedent de Madrid tenia un final més espectacular:

La policia deté en un autobús algú que porta un dit tallat amb un anell de diamants. En aquell mateix moment una senyora que viatjava al mateix vehicle fa un xisclé i cau desmaiada perquè acaba de descobrir que li faltava el dit i l'anell.

El 29 d'octubre de 1983, Josep M. Pujol n'havia enregistrat una versió obtinguda —en una excel·lent execució induïda— d'una mestressa de casa septuagenària de Barcelona, segons la qual el fet, tal com li havien contat, havia succeït feia pocs dies en un dels autobusos que circulaven per l'avinguda de la República Argentina d'aquesta ciutat:

Anava un noi a l'autobus i... s'adona una senyora que per aquí, a la... butxaca d'aquí [*es toca amb la mà dreta la part de la butxaca dels pantalons*] li sortia sang. [*Abaixant molt la veu:*] «Noi, no sé què li deu passar...» (Però aquella pobra dona, com jo, que devia pensar: «Aquest noi deu estar malalt...».) I... ho diu a un senyor del costat. [*Amb veu molt baixa:*]

Diu:

—Miri, miri, pobre noi, com li sangra aquí al costat...

S'hi acosta, i... (es veu que era un policia secreta) i la.../ diu [*amb to imperiós:*]

—Què hi porta, aquí a la butxaca! [*Aclareix amb veu baixa:*] (o «i Què trae», no sé si en castellà o català).

[*Molt baix:*] Ja s'ha vist tot atribolat. [*Torna a aixecar la veu, amb to concloent i ràpid:*] Tant és així que el catxegen i li treuen un dit de dona amb un anell... [*pausa*] de brillants!

Josep M. Pujol, «Històries extraordinàries, llegendes urbanes», *Perspectiva Escolar* núm. 102 [febrer 1986]: 19-20.)

La història pot tenir les habituals connotacions racistoides: Bengt af Klintberg en publicava una versió que circulava per Suècia (1986) on la feta se situava al Magrib, Brunvand publica una versió d'un informant d'Oregon que la localitza a Medellín (Colòmbia), i durant la guerra Civil espanyola per la rereguarda de la zona republicana va circular insistentment el rumor que els soldats marroquins que combatien amb l'exèrcit franquista tallaven els dits dels presoners o dels morts en combat per quedar-se amb els anells.

Documentació

ALEMANYA: Brednich (*Spinne*, núm. 35, p. 61); ESTATS UNITS: Brunvand (*Train*, p. 121-124); REPÚBLICA SUDAFRICANA: Goldstuck (*Leopard*, p. 93-97); SUÈCIA: Klintberg (*Elefant*, p. 198-199).

65

L'anell i el dit

En una casa vivien un home i els seus dos fills. L'home era molt ric i d'entre les seves riqueses la més valuosa era un anell que sempre duia posat. L'home es va morir i va deixar totes les seves riqueses als seus fills menys l'anell. Els fills, que eren molt avariciosos, varen decidir d'anar a la tomba del seu pare a treure-li l'anell que encara duia posat. Un cop allà no li podien treure, i li van tallar el dit. Al cap d'un cert temps un captaire es va presentar a la casa, i li van oferir menjar i un llit. Mentre sopaven es van adonar que al captaire li faltava un dit de la mà, justament el mateix dit que li van tallar al seu difunt pare. L'endemà els veïns van trobar els fills morts i ni l'anell ni el captaire van aparèixer mai més.

* * *

La versió que oferim segueix força literalment la narració que ens va comunicar un entrevistat: sobre el tema del dit tallat per a robar-ne l'anell, es construeix un relat amb detalls de rondalla, protagonitzat pels fills del difunt (en altres formulacions del relat poden ser un matrimoni o una parella). Però molt sovint es narra a la manera les anomenades «històries-sorpresa», on en arribar a cert punt del relat el narrador pregunta «Qui era el captaire?», i respon inesperadament ell mateix amb un crit «Eres tu!», assenyalant algun dels presents per donar-li un ensurt. Les històries-sorpresa

—com també passa amb les històries-enigma que cal resoldre— són característiques de l'adolescència i de les reunions nocturnes en ambients apartats o d'acampada. Fora d'aquests ambients i sense el misteri amb què han de ser contades perden gairebé tot l'interès. Vegem-ne un altre exemple amb una doble versió, primer amb la versió sorpresa, i després explicada com un rumor de ressonàncies sobrenaturals:

Una dona vella em va trobar al carrer i em va dir que jo havia estat el seu gos i que ara m'havia reencarnat. Diu que vaig morir ofegat per un os. Ja veuràs: toca'm el coll i veuràs... (Uuuh!)

Un noi que sortia de l'escola va trobar un home que el va aturar i li va assegurar que en una vida anterior el noi havia estat el seu gos. Per demostrar-li ho li va dir que al coll encara hi notaria els senyals de la cadena. El noi es va tocar el coll just on li deia l'home i va notar perfectament les marques.

Aquestes històries d'horror no són tampoc exclusives de les «llegendes urbanes». El folklore preindustrial i rural en coneixia almenys una que ha ingressat fins i tot al catàleg Aarne-Thompson (on figura amb el núm. AaTh 366: «El fetge del penjat»), que no és menys truculenta:

Una nena molt capritxosa i que mai no té gana, un vespre demana fetge per sopar; la mare, desesperada perquè no pot fer callar la filla, surt a comprar-ne, però a aquelles hores de la nit no en troba; en passar pel costat d'una forca on es balanceja el cos d'un penjat, extreu el fetge del difunt, el cuina i el dona a la nena. Aquella nit, quan és al llit la nena comença a sentir una veu cavernosa: «Marieta, Marieta, ja sóc a l'entradeta...!», «Marieta, Marieta, ja sóc al peu de l'escaleta», «Marieta, Marieta, ja sóc a la porta de la teva cambreta», «Marieta, Marieta... JA ET TINC!» (i aquí el contaire donava un ensurt a la criatura que tenia més a la vora).

El testimoni més antic d'aquest relat a l'àrea catalana correspon a una anotació de Milà i Fontanals publicada en un apèndix de «Cuentos populares» a *Observaciones sobre la poesía popular, con mues-*

tras de romances catalanes inéditos (Barcelona 1853), p. 186-187, i en donen encara altres versions Francesc Maspons i Labrós («Lo mort», dins *Lo rondallayre*, Barcelona, vol. II [1872], núm. 25, p. 100-101), Valeri Serra i Boldú («El cap de mort», dins *Rondalles meravelloses*, Barcelona 1924, p. 61-66 [reed. Montserrat: Publicacions de l'Abadia 1982, p. 54-58], recollida a Bellpuig d'Urgell), Joan Amades («La malcreienta», *Rondallística*, Barcelona: Editorial Selecta 1950, núm. 23) i més recentment Pepa Guardiola —una versió molt singular contada per la seva mare, a Xàbia («Marieta i la granota», dins *Contes de riu-rau*, Xàbia: Ajuntament de la vila de Xàbia - Institut d'Estudis «Juan Gil Albert» 1988, p. 99-106)— i Joaquim González Caturla («Marieta i el mort», dins *Rondalles del Baix Vinalopó*, Alacant: Institut d'Estudis «Juan Gil Albert» - Diputació d'Alacant 1990, p. 73-75, síntesi de versions recollides a Crevillent, Elx i Santa Pola).

66

Caçadors caçats

Tres amics aficionats a la caça diuen a les mullers que se'n van un cap de setmana a caçar a la Manxa i se'n van en automòbil; truca la policia a casa d'una de les dones: els gossos ensinistrats per a la recerca d'explosius n'havien detectat al portamaletes del cotxe del marit que era a l'aeroport del Prat: en comptes d'anar a caçar, la colla d'amics havia deixat el cotxe a l'aeroport per anar de gresca un final de setmana a Cuba, atrets pels rumors d'un paradís sexual.

* * *

No és rar que el gos, símbol de la fidelitat, estigui associat a aquests relats com a descobridor casual de l'adulteri. Vegem un rumor paral·lel que circula pels Estats Units (Brunvand, *Pet*, p. 132-133):

Un marit té el costum de treure el gos cada nit a fer un llarg passeig. L'animal s'hi ha acostumat i no para de demanar-ho fins que el treuen. Un vespre, el marit no es troba bé i la muller el substitueix. Quan és al carrer, el gos arrenca a córrer, fa el tomb a l'illa, s'atura davant una porta i comença a gratar-la. Se sent una veu de dona des de dins que crida: «Ara vinc, amor meu», s'obre la porta i apareix una noia rossa i guapa amb negligé, mentre el gos entra dintre de la casa cercant el plat de carn que acostumava a trobar-hi.

67

La violació venjada

Una metgessa que ha hagut de sortir de nit té una pana a la carretera. Fa senyals al primer cotxe que passa i s'aturen dos individus per ajudar-la. S'ofereixen per portar-la a casa, però quan la tenen al cotxe se l'emporten a un descampat i la violen. Ella fa veure que s'ho ha passat bé i convida els violadors a casa seva. Un cop instal·lats, posa música i els ofereix una beguda. La beguda porta un narcòtic que els deixa sense coneixement. Llavors la metgessa aprofita per capar-los amb les seves eines de cirurgia.

* * *

Relat de venjança que escenifica el tòpic de la prepotència i la superioritat física masculina vençuda i castigada per l'enginy femení: un autèntic rumor «feminista» que forma el paral·lel narratiu del conegut eslògan «Contra violació, castració».

El rumor ha tingut també tractament literari en català: a la no-vel·la *Estudi en lila* (Barcelona: La Magrana, 1985), de Maria Antònia Oliver, la detectiva privada Lònia Guiu rep d'una misteriosa clienta l'encàrrec de cercar tres homes —que apareixeran castrats i morts poc després d'haver estat localitzats— amb el pretext d'una estafa: es tracta dels tres violadors als quals la víctima cita per dur a terme la seva venjança pel mateix procediment que la protagonista del relat oral.

Brednich (1991) —que declara desconèixer paral·lels en altres col·leccions— dóna en el seu comentari una variant sense el motiu de la violació, però on la venjança és ben present: un estudiant de

Una joven se cita con su violador como cebo para que lo detengan

MADRID. (Efe.) – Una joven de 22 años que el pasado lunes fue violada en Madrid decidió voluntariamente hacer de cebo y se citó con su agresor para que la policía pudiera detenerlo. El hombre, Óscar C. S., de 29 años, se había fugado de la cárcel de Zaragoza, donde cumplía condena por delitos similares.

La muchacha, según informó la jefatura superior de Policía, fue abordada el lunes por la noche en su coche, en la plaza Cánovas del Castillo, por un hombre con un arma blanca que la obligó a conducir hasta un descampado de Alcalá de Henares, donde la vejó y atacó sexualmente. Su agresor la obligó a volver a Madrid, a sacar 25.000 pesetas de un cajero automático y a dejarlo en la plaza de Castilla, pero en el trayecto la joven decidió concertar una cita con su violador por si él la buscaba de nuevo ya que tenía sus datos y los del coche.

De esta forma, acordaron verse dos días más tarde en la boca de metro de Banco de España. El miércoles por la tarde, la joven acudió a la cita vigilada de lejos por agentes de la policía, que vieron cómo un joven, con las características descritas por la agredida, se acercaba a ella. Lo detuvieron inmediatamente, a pesar de que Óscar C. S. ofreció violenta resistencia.

La joven identificó a su agresor, a quien la policía atribuye la violación de otras tres jóvenes. Los investigadores también le imputan el asalto sexual a una mujer en Arganzuela en la madrugada de ese mismo miércoles. ●

medicina manté relacions amb dues companyes de curs; les noies descobreixen les inclinacions bigàmiques de la seva parella i decideixen aliar-se; amb l'esquer d'una sessió eròtica a tres bandes el tanquen al pis d'una d'elles, li barregen un narcòtic amb la beguda i el castren.

Documentació

ALEMANYA: Brednich (*Maus*, núm. 65, p. 88-89).

68

Els pantalons perduts

Durant un viatge en tren, un viatger es taca accidentalment els pantalons; va al lavabo per netejar-los i els treu a fora de la finestreta aguantant-los amb la mà perquè s'eixugin més de pressa; accidentalment se li escapen els pantalons.

* * *

La por a quedar despul·lat en públic (en tot o en part, com li passa al protagonista d'aquesta història) és tema d'abundosa meditació en el folklore narratiu com correspon a una situació carregada d'un dens simbolisme psicològic. Com tantes vegades succeeix amb els rumors, una persona que realitza una acció innocent o simplement actua per evitar o solucionar un petit problema, acaba causant-ne involuntàriament un de pitjor per a ell mateix. El folklorista nord-americà Barre Toelken (citat per Brunvand, *Hitchhiker*, p. 132-136 i 150) dóna en forma de notícia de premsa datada a Prince Albert, Saskatchewan, el 3.8.1962, un relat que és paral·lel a aquest per damunt de les diferències d'escenografia:

«És molt senzill», va explicar un turista nordamericà a la Reial Policia Muntada del Canadà que va trobar-lo caminant per l'autopista vestit amb calçotets. Vet aquí el seu relat:

La seva muller conduïa el turisme familiar mentre ell havia anat a descansar a la caravana. Va aturar-se per deixar que uns óssos traspasessin la carretera i el marit va baixar per veure què passava.

La muller va arrencar.

La policia va haver de recórrer més de 70 milles per atrapar la muller i tornar a reunir la parella.

A continuació (núm. 69) oferim un altre relat en què la por a quedar despullat es combina amb el de la infidelitat matrimonial.

Documentació

GRAN BRETANYA: Smith (*Nasty*, p. 28).

69

Per molts anys!

Date: Mon, 23 Mar 1998 15:22:03 +0100
 From: XXXXXX XXXXX <xxx@xxxxx.xxx.xx>
 To: xxxxxxx@xxxxx.xxx.xx
 Subject: Històries orals

Me l'han enviada com a real. A veure què et sembla. Ai, els homes!
 XXXXXX XXXXX

Un hombre le relataba a otro por qué había despedido a su secretaria.

Dos semanas atrás, contaba él, fue mi cumpleaños número 37 y no me sentía nada bien cuando me levanté esa mañana. Fui a desayunar sabiendo que mi esposa estaría contenta y me diría "¡Feliz cumpleaños!" y quizás tuviera un regalo para mí, pero ella ni siquiera me dio los buenos días. Yo dije para mis adentros: "Bueno, quizás mis hijos se acuerden". Los niños vinieron a desayunar y no dijeron ni una sola palabra.

Cuando me fui a mi oficina me sentía totalmente deprimido, y para mis adentros pensé "Ni siquiera el perro se mostró agradecido. Menuda gracia esto de celebrar un cumpleaños más. A toda mi familia le importo poco". Al entrar en mi despacho, mi bella secretaria Jeanette, me dijo:

--¡Buenos días jefe, y feliz cumpleaños!

Ahí me empecé a sentir un poco mejor: por lo menos ella sí se acordaba. Después de innumerables reuniones y telefonazos, ya cerca de las dos de la tarde, entró Jeanette y me dijo:

--¿Sabes?, hace un día precioso y además es tu cumpleaños, ¿qué tal si vamos a comer los dos solos, tú y yo?

Y yo me dije: "Esta es la mejor idea que he oído en todo el día"; así que cogí mi chaqueta y salimos.

En vez de ir a comer al lugar acostumbrado, fuimos a un sitio seguro, en el campo, un lugar mucho más privado.

Comimos y nos tomamos varios martinis. La comida estuvo deliciosa; nos divertimos bastante. De regreso a la oficina, ella dijo:

--¿Sabes?, ¿para qué desperdiciar este ambiente? Mejor no regresemos a la oficina. En vez de regresar, te invito a mi apartamento en donde te podré preparar unos deliciosos martinis o lo que tú quieras.

Una vez dentro del apartamento, puso música suave (por cierto una de mis preferidas), la luz tenue y me dijo de manera prometedora:

--Si no te molesta, creo que voy a mi habitación a cambiarme de ropa y ponerme algo mas cómodo, ahora regreso.

Yo la dejé ir... no me molestaba eso. Ella entró en su habitación, cerrando la puerta a su paso, y a los seis minutos regresó cargando un gran pastel de cumpleaños... seguida de mi esposa, hijos y algunos compañeros de oficina, todos ellos cantando "¡Cumpleaños Feliz!".

Y allí estaba yo, desnudo en la sala, solo con los calcetines puestos.

* * *

Com ja hem dit, el present rumor sintetitza la por a quedar exposat en públic (v. núm. 67) amb la infidelitat matrimonial.

El tema circula pels Estats Units almenys des de fa almenys una setantena d'anys (la versió més antiga va ser recollida a Kentucky el 1927) i actualment l'era electrònica fa circular per Internet les antigues versions en format de xerocòpia. En les versions escrites el relat s'acostuma a explicar en primera persona.

Documentació

ALEMANYA: Brednich (*Maus*, núm. 62, p. 85); ESTATS UNITS: Brunvand (*Hit-chhiker*, p. 140-146, 151-152; *Doberman*, p. 221-222; *Too good*, p. 32-33); GRAN BRE-TANYA: Smith (*Nasty*, p. 34).

APÈNDIX:

Rumors no narratius

I

Postals per a l'infant malalt

Un infant greument malalt demana que li enviïn postals o e-mails per obtenir un tractament costós, per satisfer el desig de figurar al *Guinness book of world records*, o darrerament per difondre un determinat missatge «espiritual».

Cas de Brian Miranda:

Date: lunes, 16 de agosto de 1999 18:27
 To: xxxxxxx@xxx.xxx.xx
 From: xxx xxxxxx xxxxx <xxxx@xxx.xxx.xx>
 Subject: SOLIDARIDAD CON BRIAN

Por favor, re-enviarlo, si es cierto lo que dice, es importante!!

No es una cadena de esas que si no mandas te trae mala suerte y esas tonterías, es para colaborar con alguien que lo necesita solamente enviando un e-mail.

Importante, mantener el mismo "Asunto"!!!

Asunto: "SOLIDARIDAD CON BRIAN"

POR FAVOR envíen este mail a cuanta persona conozcan. Deben cuidar que el mail diga "SOLIDARIDAD CON BRIAN".

Explicación:

Brian Miranda se encuentra internado en el Hospital de niños PEDRO GARRAHAN de la ciudad de Bs. Aires, Argentina. Padece una deformación en el miocardio por lo cual debe ser transplantado. El Gobierno de la Ciudad de Bs. Aires, sabiendo de su debilidad por INTERNET, le ha provisto de una notebook con moden, que han instalado junto a su cama en el hospital. Varios ISP (Proveedores de Servicio de Internet) tanto locales como extranjeros, donarn U\$S 0,01 por cada Mail que se envíe con este ASUNTO.

Por favor envíen copia de este mail a todos sus conocidos así entre todos colaboramos para solventar la operación de Brian que asciende a la suma de U\$S 115.200.

Sabadell, 22 de juliol de 1998

El Sr. Director General de Caixa de Sabadell
President
Fundació Caixa de Sabadell
Plaça de Sant Joan, 10
08001 Sabadell

Sonia és una nena de 7 anys que pateix una malaltia incurable. El seu desig més important seria entrar a formar part del Llibre de Guinness dels Records amb el títol de la persona que té més targetes de visita mai seleccionada.

Per aquesta raó, us demano que li feu arribar una targeta (una per empresa) a la següent adreça:

Sonia Christina Malaghes Semena
Calle San Luis, 763, 1º A
420 Porto.Portugal

També us demanaria que enviéssiu les pàgines següents (afegint-hi la vostra) a 10 altres institucions o empreses. El temps per ella és molt important i per això us demano que no trenqueu aquesta cadena de solidaritat.

Aprofito per agrair-vos la vostra amable col·laboració i per saludar-vos ben atentament.

Por favor mándaselo a todos tus amigos, y que no se corte la cadena, se necesitan 11 millones y medio de emails para financiar esto.

GRACIAS.

Cas de Jessica Mydek:

Date: Sun, 10 May 1998 20:55:52 +0200
 To: xxxxxxxx@xxx.xxx.xxx
 From: xxx xxxxxxxx xxxxxx <xxxxx@xxx.xxx.xx>
 Subject: RV: pasarlo

A LA SOCIEDAD AMERICANA DE LUCHA CONTRA EL CANCER

Este pedido a llegado de Mendoza, Argentina para ser enviado a todos los amigos POR FAVOR PASENLO!!!!!!

LA PEQUENA JESSICA MYDEK TIENE SIETE AÑOS DE EDAD Y SUFRE DE UN AGUDO Y MUY RARO CASO DE CARCINOMA CEREBRAL. ESTA CONDICION PROVOCA DIVERSOS TUMORES MALIGNOS EN EL CEREBRO, SIENDO UNA ENFERMEDAD TERMINAL. LOS DOCTORES LE HAN PRONOSTICADO A JESSICA SEIS MESES DE VIDA Y COMO UNO DE SUS ULTIMOS DESEOS, ELLA QUISO INICIAR UNA CADENA DE E-MAILS INFORMANDO DE SU CONDICION Y ENVIAR EL MENSAJE A LA GENTE PARA QUE VIVA AL MAXIMO Y DISFRUTEN DE CADA MOMENTO DE SU VIDA UNA OPORTUNIDAD QUE ELLA NUNCA TENDRA.

ADICIONALMENTE, LA SOCIEDAD AMERICANA DE LUCHA CONTRA EL CANCER JUNTO CON OTRAS EMPRESAS SPONSOR ACORDARON DONAR DIEZ CENTAVOS QUE SERAN DESTINADOS A LA INVESTIGACION DEL CANCER POR CADA PERSONA QUE ENVIE ESTE MENSAJE.

POR FAVOR, DENLE A JESSICA Y A TODAS LAS VICTIMAS DEL CANCER UNA OPORTUNIDAD. SI EXISTIERA ALGUNA DUDA, ENVIE ESTE E-MAIL A LA SOCIEDAD AMERICANA DE LUCHA CONTRA EL CANCER A:

ACS@aol.com

NOTA: Por cada persona a la que le envíe este e-mail, la Sociedad Americana de Lucha contra el Cancer donara diez centavos para la Investigacion. Solo haga lo siguiente:

Primero dirija este e-mail a ACS@aol.com y luego, en la parte donde dice CC: agregue todos los amigos o colegas que pueda.

Es por una buena causa, no se limite solo a borrarlo.

Gracias!!!!!!

* * *

Aquest element tan simple és el fonament de certes campanyes de cartes i de peticions que regularment ens arribaren per correu o, ara, per correu electrònic. La carta —en podeu veure exemples en la documentació adjunta— acostuma a reproduir sempre les mateixes fórmules, que es van traduïnt a llengües diferents, i demana que ho facis saber a deu persones o empreses més, amb el conegut sistema de la piràmide exponencial, i per certificar-ho sovint afegeix al text les fotocòpies de la llista de les persones o empreses a qui se'ls ha tramès. L'argumentació també té altres variants conegudes des de fa anys, com eren fa algunes dècades la recollida del paper de plata de la xocolata per a les missions, o el premi que es donava per l'acumulació d'una quantitat importantíssima de cintes d'una marca de paquets de tabac. Són rumors sense caràcter narratiu, però socialment ben vigents, que es coneixen amb la denominació de «rumors de redempció», encunyada el 1984 pel folklorista Gary Alan Fine.

El «rumor de redempció» més antic documentat fins ara remunta a 1850. Com expliquen Iona i Peter Opie, els coneguts experts en folklore infantil, a *The lore and language of schoolchildren* (Londres: Oxford University Press 1959), el 18 de maig d'aquell any, quan tot just en feia deu que s'havien introduït els segells de correus, el setmanari *Illustrated London News* publicava a la pàgina 349, sota l'epígraf «Extraordinària contribució de segells de correus», una informació que començava així:

Fa un temps va aparèixer als diaris públics una notícia segons la qual certa senyoreta, menor d'edat, seria ingressada en un convent pel seu pare si abans del 30 d'abril passat no aconseguia fer-se amb un milió de segells usats. Això va fer que nombroses persones enviessin segells amb el propòsit d'aconseguir la seva llibertat. El passat mes de març, una dama, membre d'una de les primeres famílies de Derbyshire i que resideix no gaires milles lluny de Derby, va explicar el cas a les seves amistats, i en poc temps la senyora va començar a rebre paquets de tota mena de procedències, per correu o per ferrocarril, en nombre tal que en deu dies, durant el passat mes d'abril, va rebre milions de segells. El carter, que solia lliurar només unes quantes

cartes al dia a la mansió on resideix l'esmentada dama, va quedar tan aclaparada de cartes i paquets amb la testa de la reina, que va fer-se necessari llogar una altra persona per ajudar-lo. [...] Capses, farcells i paquets van arribar també per ferrocarril, en nombre tal que va caldre donar notícia pública, amb anuncis i circulars impreses, del desig urgent que no s'enviessin més segells per tal com la senyoreta en qüestió ja havia obtingut la quantitat que necessitava. [...]

(p. 308-309)

Els «rumors de redempció» referits a infants malalts necessitats de tractaments diversos (diàlisi, operacions, pròtesis, etc.) que s'obtidrien a canvi de la tramesa d'elements molt corrents i sense valor (segells de correu usats, embolcalls de cel·lofana dels paquets de tabac o paper «de plata» de la xocolata) remunten als Estats Units almenys a la fi de la dècada dels 50 (1957, per ser exactes, i potser fins i tot des del 1936, segons el professor Fine, especialista en aquesta mena de rumors).

Les cadenes, per correu convencional o electrònic, en què es demana la tramesa d'una postal o una targeta a un infant greument malalt, generalment de càncer, sovint amb la justificació de batre un rècord del *Guinness book of world records* han provocat almenys un cas notable d'«ostensió» (v. més amunt, p. 73): justament el de Craig Shergold.

Devers el 1982 alguns radioaficionats escocesos van propagar una crida a favor de «Little Buddy», un infant suposadament malalt de leucèmia resident a Paisley, centre industrial pròxim a Glasgow: l'infant hauria volgut superar un inexistent rècord mundial de recepció de postals al *Guinness book*. La central de correus de Paisley va quedar col·lapsada sense que es pogués localitzar el destinatari de l'al·luvió de material imprès.

El 1989, Mario Morby, un infant anglès realment malalt de càncer, va aparèixer al *Guinness book*, sota l'epígraf «Collections», com a recordman amb la xifra d'1.000.265 postals rebudes, sense que el torrent de trameses pogués aturar-se (Brunvand, *Too good*, pp. 464-465).

El 25 de setembre de 1989, el sensacionalista *Daily Mirror* donava a conèixer el cas de Craig Shergold, (n. 24.6.1979) de Carshalton (Sutton, Gran Londres), internat al Royal Marsden Hospital de Londres a causa d'un tumor cerebral, que volia batre el rècord de recepció de postals. Dos dies després, el no menys sensacionalista *The Sun* va relançar la notícia apadrinant la iniciativa amb una butlleta retallable.

La crida havia partit inicialment no de l'afectat sinó de l'entorn hospitalari. Pel gener, el metge del nen, Richard Hayward, en veure les postals de parents i amics desitjant-li el restabliment que tenia penjades a la capçalera del llit va suggerir la idea d'entrar al *Guinness book* en conversa amb la mare, que en aquell moment es trobava acompanyada per una amiga, Alison Ingram, que era secretària d'un alt executiu de la casa Gilbeys i tenia bons contactes en el món empresarial. Alison Ingram va convèncer la mare i va orquestrar la campanya inicial, mentre els empleats de l'hospital feien córrer la veu. Fins a la publicació de la notícia als diaris, Craig no sabia res de la campanya, malgrat que estava estranyat de rebre tanta correspondència.

Amb l'aparició de la crida als diaris, les trameses es van multiplicar, i van créixer com una bola de neu quan la Children's Wish Foundation (no la més coneguda Make-A-Wish Foundation, com acostuma a aparèixer a les crides), amb seu central a Atlanta, va decidir patrocinar pel seu compte la proposta. De fet, el 16 de novembre de 1989, entre càmeres de televisió, flaixos de fotògrafs i periodistes, es va batre el rècord anterior, però les postals continuaven arribant a Sutton, on les comptava un nodrit equip de voluntaris del club de futbol local, el Sutton United Football Club. La xifra rècord de 16.250.692 postals va aparèixer al *Guinness book* de 1991 (p. 487 de l'edició americana), que va decidir de seguida no admetre més competicions d'aquest tipus, però les postals continuaven —i continuen encara— arribant a Carshalton, a Atlanta i a Phoenix (Arizona, seu de la Make-A-Wish Foundation) imparablement.

Aquesta història d'origen britànic té un final feliç molt nord-americà. El bilionari (les nostres fonts ho diuen sempre així) John W. Kluge va pagar el viatge als Estats Units de la família Shergold i l'operació de Craig, que va ser realitzada amb èxit al Neurosciences Service Center de la Universitat de Virginia el dia 1 de març del 1991 pel Dr. Neal F. Kassell, professor del Departament de Cirurgia Neurològica de la mateixa universitat. El tumor va resultar benigne i va poder-se eliminar en un 90%. La mare de Craig, Marion Shergold, ha relatat l'experiència en un llibre escrit conjuntament amb Pamela Cockerill (*The «Getwell» kid: A mother's story of a miracle*, Nova York: Avon 1995).

En el seu darrer recull, Brunvand publica el rumor de Craig Shergold en un capítol que comprèn les «llegendes urbanes reals». De fet, la realitat dels rumors té un interès purament documental i no afecta el seu caràcter folklòric: que la literatura es basi en la vida i que la vida imiti la literatura no és un fenomen que a principis del segle XXI hagi d'estranyar ningú. Tanmateix volem fer algunes reflexions sobre aquest punt que potser poden ajudar a comprendre el fenomen d'aquestes cadenes epistolars que semblen no tenir fi.

Com es pot veure per les mostres, les cartes demanant col·laboració per a la campanya de Craig Shergold semblen haver-se multiplicat a Espanya i Catalunya particularment el 1996, quan Craig tenia disset anys i ja en feia cinc que s'havia restablert. Els redactats —que tenen origen múltiple i no podem saber d'on van partir— són estereotipats en els detalls però tots —tant si refereixen a Craig Shergold com a Brian Miranda, Jessica Mydek o a qualsevol altre heroi infantil de les cadenes epistolars de solidaritat— afirmen que l'infant malalt té set anys. Craig en tenia ja deu quan va començar el procés, però set és un nombre simbòlic de la innocència i la indefensió infantils, de la mateixa manera que en les fantasies verbals masculines les noies més joves ponderables com a femelles de l'espècie tenen totes divuit anys, no disset ni vint. Fins i tot quan el rumor parteix de la realitat prefereix el simbolisme per damunt de

la fidelitat als esdeveniments i això és el que el justifica com a literatura.

D'altra banda, els nostres dossiers indiquen que les crides epistolars van circular pels medis financers, empresarials i polítics més elevats. En aquest context no sorprenen dos detalls que il·luminen potser sobre l'autèntica raó de ser i la facilitat de propagació de la cadena postal: el destinatari de la carta rep un dossier adjunt amb les llistes de persones a les quals els benefactors anteriors han formulat la seva demanda i se li demana que afegexi al dossier, que acompanyarà igualment la seva carta, la llista de les persones a les quals s'ha adreçat (generalment se suggereix la xifra de deu), i en alguns casos es diu que el destinatari vol rebre quelcom tan poc infantil (encara que sapiguem que la iniciativa no va partir de l'afectat) com targetes d'empreses. Pensem que les crides dels infants malalts funcionen tan bé i es mantenen amb tanta tenacitat perquè no tan sols donen ocasió d'exercir la sensibilitat i l'altruisme dels que les assumeixen sinó perquè permeten alhora de fer-ho amb un discret exhibicionisme: enviem les cartes —i les llistes, cal que no ho oblidem— per transmetre a les persones que en aquell moment ens interessin (per les raons que siguin, però cap en relació amb el Craig Shergold de torn) el testimoni de la nostra consideració juntament amb la demostració pràctica que sabem estar a l'altura de les circumstàncies. La seva autèntica funció, en definitiva, seria la de reforçar el sentiment de pertinença a un grup social: el grup que configuren els dossiers adjunts.

Les «piràmides» d'e-mails demanant «postals per a l'infant malalt» són només un dels gèneres de la porqueria electrònica que circula empesa alhora per la candidesa i la vanitat humanes. Al costat de les cadenes que demanen contribucions per fer feliç un infant malalt terminal n'hi ha també que ofereixen solucions espirituals, regals oferts per companyies que fabriquen aparells electrònics (Nokia, Ericson), el favor de la fortuna (tantra de la sort), etc.

De vegades, les «piràmides» d'e-mails responen a causes d'existència real, com les recents campanyes a favor de dones condemna-

des a lapidació per adulteri (la nigeriana Safiya Hussaini, absoluta finalment pel tribunal islàmic d'apel·lació de l'estat de Sokoto el 25 de març del 2002) o la de les «dones de l'Afganistan», situacions certes, dramàtiques i dignes de comptar amb la solidaritat internacional més activa. Però fins i tot en aquests casos és pueril de pensar que les «piràmides» d'e-mails són útils per al seu objecte: a part que es tracta de documents que només duen llistes de noms que es poden generar automàticament sense cap control, en detectar-se la cadena res no és més fàcil que cancel·lar l'adreça a la qual van destinats els missatges. Entre els mitjans d'exercir pressió a favor de les víctimes d'empresonaments injustos o tractes inhumans, la Xarxa d'Acció Urgent d'Amnesty International no preveu les «piràmides» de correus electrònics, sinó les cartes personals escrites sobre paper, signades, amb l'adreça de l'expedidor i enviades per correu convencional. És il·lustratiu també el cas de la campanya per les dones de l'Afganistan, iniciada incautament des d'una adreça electrònica de la Universitat Brandeis (Waltham, Mass.) a la qual s'havien d'adreçar els missatges i que va obligar l'administrador del website de la institució a anul·lar l'adreça per evitar el col·lapse i publicar un avís anunciant-ho i demanant que no es col·laborés a mantenir la cadena (10.1.1999).

En teoria podria pensar-se que aquestes campanyes, malgrat tot, servien almenys per fomentar la consciència del problema, però la seva autèntica finalitat —i per això no deixen de desfermar-se regularment i es propaguen amb tanta velocitat— no és altra que la d'oferir una coartada als «activistes de saló» (els *armchair activists*, com en diuen els americans) per fer exhibició pública de la seva identificació amb la causa en qüestió dintre del seu cercle de relacions. Ja deia el Vescomte de La Rochefoucauld que les nostres virtuts no són sovint altra cosa que vicis disfressats.

Documentació

ESPANYA: Ortí i Sampere (p. 61-62); ESTATS UNITS: Brunvand (*Pet*, p. 169-174; *Curses*, 227-232; *Too good*, p. 461-465, amb una foto del protagonista); FRANÇA: Champion-Vincent & Renard (p. 107-114).

Poden consultar-se també amb profit els websites de les institucions i empreses implicades: la Make-a-Wish Foundation (wish.org; secció «chain letters») i el de l'empresa editora del *Guinness Book of World Records* (guinnessworldrecords.com; secció «chain letters») citats més amunt, mentre el de la Children's Wish Foundation (childrenswish.org) promet una secció sobre Craig Shergold que no està en funcionament. Els websites de la Urban Legend Reference Page de The San Fernando Valley Folklore Society (snopes.com) i el de The AFU Urban Legends Archive (urbanlegends.com) contenen informació, però els més complets són, sens dubte, els que mantenen el folklorista sudafricà Arthur Goldstuck («Craig Shergold FAQ, version 0.1beta», legends.org.za/arthur/craig01b.htm) i el de TOTSE Media (totse.com/en/conspiracy/institutional_analysis/shergold.html).

II

Els additius perillosos

Donem la transcripció de la fotocòpia que apareix a la pàgina següent, atesa la seva no sempre bona llegibilitat (indici, d'altra banda, de la freqüència amb què va ser reproduïda):

DISTRIBUIDO POR EL HOSPITAL VILLADUIL DE PARÍS

Todos estos aditivos están autorizados en Francia y en España actualmente. Es sin embargo nuestro deber dar constancia de lo que son.

FRENE LA UTILIZACION DE ESTOS ADITIVOS SELECCIONANDO LOS PRODUCTOS QUE UD. COMPRA. ES EL CONSUMIDOR QUIEN CONDICIONA LAS OPCIONES DE LOS FABRICANTES. PIENSE EN LA SALUD DE UD. Y DE LOS SUYOS.

Reproduzca este documento, distribúyalo en su entorno, cuélguelo en sitios visibles y sobre todo utilícelo. SU SALUD DEPENDE DE ELLO

MALOS: Tóxicos - cancerígenos - productores de sensibilidad cutánea - perturbaciones intestinales y digestivas - accidentes vasculares - cálculos renales - colesterol - trastornos dermatológicos - destrucción vit. B 12

E102 cancerígeno	E215 sospechoso
E110 "	E216 "
E120 "	E216 "
E123 "	E217 "
E124 "	E220 cancerígeno, destruye vit.
E125 sospechoso	B12 trastornos de la piel
E127 cancerígeno	E221 perturbaciones intestinales
E131 "	E222 "
E142 cancerígeno	E223 "
[il·legible] sospechoso	E225 cancerígeno
E171 "	E228 perturbaciones intestinales
E210 cancerígeno	E230 cancerígeno - accid. vascul.,
E211 "	productos de charcutería
E212 "	E231 sospechoso cancerígeno,
E213 "	trastornos de la piel
E214 "	E232 sospechoso cancerígeno,

Todos estos aditivos están autorizados en Francia y en España actualmente.

Es sin embargo nuestro deber dar constancia de lo que son.

FRENE LA UTILIZACION DE ESTOS ADITIVOS SELECCIONANDO LOS PRODUCTOS QUE USTED COMPRA. ES EL CONSUMIDOR QUIEN CONDICIONA LAS OPCIONES DE LOS FABRICANTES. PIENSE EN LA SALUD DE UD. Y DE LOS SUYOS.

Reproduzca este documento, distribúyalo en su entorno, cuélguelo en sitios visibles y sobre todo utilícelo. SU SALUD DEPENDE DE ELLO.

DAÑOS: Tóxicos - cancerígenos - productores de sensibilidad cutánea - perturbaciones intestinales y digestivas - accidentes vasculares - cálculos renales - colesterol - trastornos dermatológicos - destrucción vit. B 12

E 102 = cancerígeno	E 232 = sospechoso cancerígeno
E 110 = " "	trastornos de la piel
E 120 = " "	E 233 = " " "
E 123 = " "	E 241 = sospechoso cancerígeno
E 124 = " "	E 250 = cancerígeno
E 125 = sospechoso	E 251 = cancerígeno - acid. vasculares
E 127 = cancerígeno	embutidos y charcutería
E 131 = " "	E 252 = " " "
E 141 = sospechoso	E 311 = cancerígeno - sensibilidad cutánea
E 142 = cancerígeno	perturbaciones de la digestión.
E 143 = sospechoso	E 312 = sensibilidad cutánea
E 171 = " "	E 320 = colesterol
E 210 = cancerígeno	E 321 = " "
E 211 = " "	E 330 = EL MAS PELIGROSO cancerígeno
E 212 = " "	perturbaciones de la digestión; se en-
E 213 = " "	cuentra en:
E 214 = " "	Schweppes limón, aperitivos Tang
E 215 = sospechoso	quesitos "la vaca que ríe" etc.
E 216 = " "	E 338 = sospechoso cancerígeno
E 217 = " "	E 339 = trastornos digestivos
E 220 = cancerígeno-destruye vit. B12	E 340 = " " " cancerígenos
trastornos de la piel	E 341 = sospechoso cancerígeno
E 221 = perturbaciones intestinales	E 400 = trastornos digestivos
E 222 = " "	E 407 = cancerígeno
E 223 = " "	E 447 = cálculos renales
E 225 = cancerígeno	E 450 = cancerígeno
E 228 = perturbaciones intestinales	E 460 = sospechoso cancerígeno
E 230 = cancerígeno-acid. vascul.	E 461 = trastornos digestivos-sos.cancerígenos.
productos de charcutería	E 462 = " " " "
E 231 = sospechoso cancerígeno	E 463 = " " " "
trastornos de la piel	E 466 = " " " "
	E 467 = " " " "
	E 477 = sospechoso cancerígeno

INOFENSIVOS:

E- 100- 101- 103- 104- 105- 111- 121- 122- 132- 140- 151- 160- 161- 162- 170- 174
 175- 180- 200- 201- 202- 236- 237- 239- 260- 261- 270- 280- 281- 290- 293- 300- 301- 302- 304
 305- 306- 307- 308- 309- 322- 325- 326- 327- 331- 332- 333- 334- 335- 336- 337- 401- 402- 404
 405- 403- 406- 408- 410- 411- 413- 414- 420- 421- 440- 471- 472- 473- 474- 475- 480- 470.

	trastornos de la piel	E338 sospechoso cancerígeno
E233	"	E339 trastornos digestivos
E241	sospechoso cancerígeno	E340 " cancerígenos
E250	cancerígeno	E341 sospechoso cancerígeno
E251	cancerígeno - accid. vasculares embutidos y charcutería	E400 trastornos digestivos
E252	"	E407 cancerígeno
E311	cancerígeno - sensibilidad cutánea perturbaciones de la digestión	E447 cálculos renales
E312	sensibilidad cutánea	E450 cancerígeno
E320	colesterol	E460 sospechoso cancerígeno
E321	"	E461 trastornos digestivos - sos. cancerígenos
E330	EL MÁS PELIGROSO cancerígeno perturbaciones de la digestión; se encuentra en: Schweppes limón, aperitivos Tang, quesitos «la vaca que ríe» etc.	E462 "
		E463 "
		E466 "
		E467 "
		E467 "
		E477 sospechoso cancerígeno

Inofensivos: E100 - 101- 103 -104 - 105 - 111 - 121 - 122 - 132 - 140
 - 151 - 160 - 161 - 162 - 170 - 174 - 175 - 180 - 00 - 201 - 202 - 236
 - 237 - 239 - 260 - 261 - 270 - 280 - 281 - 290 - 293 - 300 - 301 - 302
 - 304 - 305 - 306 - 307 - 308 - 309 - 322 - 325 - 326 - 327 - 331 - 332
 - 333 - 334 - 335 - 336 - 337 - 401 - 402 - 404 - 405 - 403 - 406 - 408
 - 410 - 411 - 413 - 414 - 420 - 421 - 440 - 471 - 472 - 473 - 474 - 475
 - 480 - 470.

* * *

Com es pot veure, una altra tipologia de rumors no-narratius o feblement narratius es difon a través de fotocòpies, de targes o per correu electrònic amb advertiments sobre perills diversos. La llista de colorants i additius perjudicials que ha estat àmpliament difosa sense que se'n conegui l'origen n'és un exemple clàssic. La llista conté un prec de difusió, que és una característica d'aquests «rumors» escrits que pertanyen al que els folkloristes nordamericans han batejat amb el nom de *xeroxlore*: folklore difós per fotocòpia. (Insistim, doncs, a fer notar que el folklore no té per què ser necessàriament oral. De fet, no té per què ser ni tan sols verbal: hi

ha autèntics actes etnopoètics basats en l'intercanvi de missatges icònics. És per aquest motiu que els presents autors preferim situar el fet folklòric en el terreny de la comunicació: la llengua n'és tan sols un dels codis possibles, que presenta encara dos canals, l'oral i l'escrit.)

La fiabilitat d'aquesta llista és nul·la, però el fet que els additius constin a la llista d'ingredients dels productes que comprem no de forma oberta sinó en forma de misteriosos codis alfanumèrics empeny la suspicàcia i transforma fàcilment la ignorància en por, una por que fa córrer les llistes de mà en mà. El rumoròleg francès Jean-Noël Kapferer, que ha seguit el cas a França, indica que les llistes fotocopiades (i abans ciclostilades) són conseqüència de la unificació de la nomenclatura dels additius alimentaris promoguda per la Comunitat Econòmica Europea, i que van sorgir amb la divulgació oficial de les llistes a partir del 1975, particularment a partir del moment en què el tema va saltar del *Journal officiel* a alguna revista no prou rigorosa de divulgació científica o de defensa dels drets del consumidor. A França, els primers fullets van aparèixer el 1976, fomentats per una controvèrsia promoguda pel fet que nou colorants que havien de ser prohibits van obtenir una moratòria d'un any; la «clàusula d'autenticació» va ser en aquesta ocasió el nom de l'Institut Gustave-Roussy, de Villejuif, el centre oncològic més important d'aquell país, que va cuitar inútilment a desmentir la seriositat de la llista.

A Espanya les llistes van entrar a principis de la dècada dels vuitanta procedents de França (Ortí i Sampere [p. 270] citen una polèmica a la secció de cartes dels lector a *La Vanguardia* del 8 de març al 4 d'abril de 1986 que sembla provocada ja per una d'aquestes llistes). La llista que hem inclòs, ciclostilada i amb la remissió a l'Hospital de «Villaduil» a la p. 254, deu ser un dels «incunables» hispànics del gènere.

Documentació

Segons expliquen Campion-Vincent i Renard, les llistes han estat detectades també a Anglaterra (1984), Dinamarca (1989), Alemanya, Bèlgica i Itàlia (on es pot veure, a més a més, Carbone, p. 25-26). Donen informació per a Espanya Ortí i Sampere (p. 270-273).

Kapferer va dedicar en el seu moment dos treballs a les llistes d'additius perillosos (resumits per Campion-Vincent & Renard, p. 264-271, que en publiquen dues mostres): «Les consommateurs empoisonnés par la rumeur de Villejuif», *Revue française du marketing* 101 (1985): 83-92 i «A mass poisoning rumor in Europe», *Public Opinion Quarterly* 53 (1989): 467-481.

Enquesta

El coneixement, entre els joves, de les llistes d'additius perillosos és notable: les coneixen 816 joves entrevistats (que representen el 21,7%). No hi ha diferències significatives segons el sexe, però sí que creix amb l'edat: 15 anys o menys = 18,8%; 16 anys = 22%; 17 anys o més = 24,6%. És un dels rars casos en què la transmissió es fa sobretot per via familiar (47,25%) i no tant pels amics (32%) ni pels professors (20,7%).

III

Virus informàtics

Date: Fri, 6 Mar 1998 08:27:26 +0100 (NFT)
To: xxxxxxx@xxx.xxx.xx
From: xxxxxxx@xxxxx.xxx.xx
Subject: Aviso que circula por toda la red

NUEVA ADVERTENCIA DE VIRUS:

Si usted recibe un e-mail titulado "WIN A HOLIDAY" no lo abra, borrará todo en su unidad de disco duro. Reenvie este mensaje a tantas personas como usted pueda. Éste es un nuevo y muy malévolos virus y no muchas personas lo saben. Esta información se anunció ayer por la mañana en Microsoft, por favor compártala con todos.

Una vez más, pase este mensaje a TODOS en su libro de direcciones para que pueda detenerse. También, no abra o incluso mire cualquier correo que dice

"RETURNED OR UNABLE TO DELIVER".

Inmediatamente anule cualquier mensaje que diga esto. AOL ha dicho que éste es un virus muy peligroso y que no hay NINGÚN remedio para él en este momento. Por favor practique medidas de precaución y comuníquese esto a todos sus amigos on-line.

Date: Mon, 03 Apr 2000 12:36:56 +0200
From: Xxxxx Xxxxx <xxxxx.xxxxx@xxxxxxxx.xx>
To:xxxxxx@xxxxxx.xxx
Subject: nuevo virus
----- Original Message -----
From: Xxxxxxxx Xxxxxx
Sent: Wednesday, December 22, 1999 11:48 AM
Subject: NUEVO VIRUS

ATENCIÓN: VIRUS MUY PELIGROSO.

Esta información llego de Microsoft ayer por la mañana. Por favor transmítanla a todas aquellas personas que tienen acceso a Internet. Ustedes pueden recibir un archivo protector de pantallas de Budweiser, aparentemente inofensivo, titulado "BUDDYLST.SIP". Si es así NO LO ABRAN bajo ninguna circunstancia, al contrario bórrenlo inmediatamente. Si lo abren perderán TODO en su PC. Sus discos duros serán completamente destruidos y ;OJO! la persona que les envío el mensaje tendrá acceso a sus nombres y CONTRASEÑAS de

Internet. Todo lo que sabemos es que este virus comenzó a circular ayer. Es un nuevo virus extremadamente peligroso. Por favor, copien esta información y envíenla a todos aquellos que estén en su libreta de direcciones. Se requiere hacer todo lo posible para bloquear este virus. AOL (America On Line) ha confirmado cuan peligroso es, y que aun no existe un programa que sea capaz de eliminarlo automáticamente.

* * *

Totes les informacions com aquestes, que circulen profusament per la Xarxa, tenen una característica comuna: són avisos de virus falsos. És cert, com tothom sap, que els virus informàtics existeixen, però com és del tot lògic els autèntics virus arriben sense advertiment previ. Els avisos de falsos virus són una de les darreres formes de les cadenes epistolars, ara actualitzades a través del correu electrònic. Es caracteritzen per tres detalls que es repeteixen: (a) l'afirmació taxativa de la gravetat del virus, expressada en argot informàtic i que culmina amb l'afirmació que el virus no té remei conegut; (b) l'atribució de la informació a una font solvent: una empresa lligada al món de la informàtica (IBM, Microsoft, la CNN o AOL) o un organisme o institució oficials, i (c) la demanda de divulgació massiva urgent. Aquest darrer detall descobreix l'autèntica finalitat de l'avís: la provocació d'una cadena de correus electrònics.

El cas del següent correu és simptomàtic d'això que hem dit. Reuneix quatre avisos de virus i evidentment no és la reproducció d'una cadena epistolar, sino una síntesi personal feta de bona fe; ara bé, dels quatre avisos, els tres que es refereixen a falsos virus (UP-GRADE INTERNET2 / PERRIN.EXE, DUBBY-LIST.SIP —error per BUDDYLST.ZIP— i CALIFORNIA.IBM) comparteixen les característiques al·ludides, mentre manquen al de MELISSA, que correspon a un virus autèntic.

Date: Wed, 16 Feb 2000 09:50:30 -0800
 From: XXXXXXXX@xxxxxx.xxxxxx.xx (by way of Xxxx Xxxxx)
 To: xxxxxxxx@xxxxxx.xxx
 Subject: RV: Virus perillosos

Et passo informació relacionada amb virus informàtics. Reenvia aquest correu electrònic a tothom que puguis.

1) Si reps un correu electrònic titulat UP-GRADE INTERNET2 no l'obris perquè conté un comandament executable anomenat PERRIN.EXE, amb una icona molt graciosa. Aquest virus esborrarà tota la informació del disc dur i s'amaga a la memòria de l'ordinador, per la qual cosa cada vegada que el disc dur carregui informació, el virus l'esborrarà i deixarà l'ordinador pràctica-ment inutilitzable. Aquesta informació va ser publicada el dia 27 de gener del 2000 al web de la CNN. Diuen que aquest virus és molt perillós i es veu que encara no hi ha disponible l'antivirus corresponent.

2) També cal estar alerta amb el virus anomenat MELISSA. Tot i que aquest virus no perjudica el sistema personal de l'usuari, és perillós perquè pot col·lapsar els servidors de correu, ja que es tracta d'un macro-virus que fa servir les eines de macros de Microsoft per replicar-se. Aquest virus arriba per mitjà d'un missatge de correu, generalment amb un assumpte de la mena "Missatge important d'<emissor>", i porta a dins un document annexat normalment de Word o d'Excel. És molt important que no obris aquest document annexat i que esborris immediatament el missatge. Si obres el document annexat, aquest virus utilitzarà les eines de macros de Microsoft per autoreplicar-se i generarà un missatge de correu amb el virus inclòs i l'enviarà als primers 50 destinataris de la llista de correu de l'usuari. Tot i que aquest virus només s'autoreplica en sistemes de correu Microsoft (per exemple Outlook), pot arribar a altres entorns com CC:Mail i Notes, encara que un cop en aquests entorns no s'autoreplicarà.

3) Si reps un fitxer protector de pantalles de Budweiser, aparentment inofensiu, titulat DUBBYLST.SIP, no l'has d'obrir sota cap circumstància, és un virus. Al contrari, esborra'l immediatament. Si l'obres perdràs tota la informació del disc dur de l'ordinador. En aquests moments no hi ha cap antivirus que el detecti.

4) També cal estar alerta amb un altre virus descobert recentment. Arriba amb un correu electrònic titulat CALIFORNIA.IBM. La casa IBM ja ha dit que és molt poderós, més i tot que MELISA. No hi ha remei. Es menjarà tota la informació del disc dur i destruirà el Netscape Navigator i el Microsoft Internet Explorer. No obris per res aquest correu. Reenvia aquests missatges a tots els teus contactes de correu electrònic. No tothom està al cas d'aquests perills. Per tant, pel bé d'amics, coneguts i saludats usuaris d'Internet mira de difondre aquests missatges com més aviat millor.

Com hem vist que passa amb els rumors orals, els rumors de virus escampats per Internet generen també versions humorístiques:

De: Xxx Xxxxxxx <xxxxxxxxxx@xxxxxxxx.xx>
 A: xxxxxx@xxxxxx.xxx
 Asunto: Un altre "birus"
 Fecha: diumenge, 4 de març de 2001 20:35

He rebut això i que considero d'interès general :-)))

=====

Ya sabéis, que en tema de virus, soy fuente fiable así que os aviso de la aparición de uno nuevo:

Si recibes un mensaje con el subject "HAY LOBIU", ¡NO LO ABRAS, por tus muertos!
 Se trata de un virus de ultima generación con consecuencias devastadoras.

Un equipo de científicos de la NASA esta trabajando en estrecha colaboración con los creadores de la oveja Dolly y los asesores de imagen del Fary, y se han identificado las siguientes consecuencias perniciosas:

- * El disco duro de tu ordenador se formateará inmediatamente, y si lo tienes protegido contra escritura se te formateará el tubo de rayos catódicos del monitor o lo primero que pille a mano.
- * Todos los mp3 que pudieras tener en tu ordenador se grabarán con canciones del Fary y se ejecutaran en modo "repeat" o, con mucha suerte, alternándose con temas en playback de Enrique Iglesias.
- * La televisión de tu casa se sintonizará automáticamente con el canal del programa "Tombola", sin poder cambiar a otro canal.
- * Tu identidad será completamente borrada de los archivos del Ministerio del Interior, debido a la actuación del virus en sus ordenadores. Desde ese momento, tu madre se llamara Merisleysis y tu pasarás a ser Eliansito.
- * Tus cintas de video caseras apareceran grabadas con reposiciones y especiales de Furor, y se habrá roto la pestaña que permite volver a grabarlas
- * Y aún más, lo peor de todo, incluso catastrófico, es que automáticamente te hace socio del ATLETI.

Por favor, difunde este mensaje a tus amigos y la empresa de telefonía "Ethiopia Tam-tams and telecommunications" te lo agradecerá regalándote un teléfono movil con funcion vibrador y "bolas chinas".

Por otra parte, si en la pantalla de tu movil aparece "número de telefono itinerante" NO descuelgues! si lo haces te apuntarán al club de fans de

Tamara y tu buzón de voz se colapsará con las canciones de la susodicha, cantando a dúo con el cuervo de Jose Luis Moreno. Si en cambio aparece un número múltiplo de pi al cuadrado y descuelgas, un virus llamado "coitomobile" te fotocopiará la SIM, el DNI, el NIF, tu libreta de ahorros y los enviará al RAI con lo que no podrás pedir un préstamo jamás.

Si te llaman del número 696 69 69 69 y descuelgas, una voz sensual y cachonda te dirá guarradas acerca de tus atributos sexuales, mientras tus datos personales son publicados en la lista de pederastas más buscados en Internet y el 0,7 % de tu factura de teléfono será enviada a la ONG "Onanistas Sin Fronteras".

Si en tu móvil pulsas la siguiente secuencia de teclas `*..*-&#ç//CD&/#K91` al mismo tiempo, aparte de dislocarte alguna falange de los dedos y cargarte alguna tecla de tu móvil, habrás activado el virus "po zi" que hace que de repente Carlos Sobera te llame para preguntarte cuál es el nombre científico de la ladilla común, con lo que puedes hacer perder al concursante 50 millones.

Esto es una tontería a gran escala de uno que está harto de que le manden timos a gran escala. Manda este mail a 59,6 personas y no rompas la cadena o en el plazo de 24 horas te quedarás sin papel higiénico en el WC en medio de una portentosa diarrea.

O poden ser un parany per a una broma que segons com pot ser un xic pesada:

From: "Xxxxxx" <xxxxxx@xxxxxx.xx>
To: "Xxxxxx Xxxxxx" <xxxxxx.xxxxxxx@xxx.xx>
Subject: NOU VIRUS!!!
Date: Wed, 21 Nov 2001 09:49:16 +0100

Benvolguts,

M'acaben d'informar que corre un virus SULFNBK.EXE que s'escampa a través de l'e-mail i que s'infiltra al dossier
C:/WINDOWS/COMMAND

Els anti-virus més actuals no el detecten. Amb tot, si hi ets a temps, eliminar-lo és molt senzill.

Per controlar si el teniu al disc dur, seguiu les instruccions (llegiu-les una vegada abans de començar):

1. Cliqueu INICI (START) a la barra inferior de la pantalla

2. Cliqueu BUSCAR (FIND)
 3. Escolliu DOCUMENTS o CARPETES (FILES or FOLDERS)
 4. A la finestra superior NOM (NAMED), escriviu el nom del virus: SULFNBK.EXE (majúscules)
- A la finestra inferior hi diu [C:]
5. Cliqueu BUSCAR ARA (FIND NOW)
 6. Si teniu el virus, apareixerà una icona negra amb el nom del virus. SOBRETOT NO L'OBRIU.
 7. Per eliminar-lo, cliqueu la icona UNA vegada.
 8. Amb la tecla de BORRAR, l'envieu a la PAPERERA.
 9. Buideu la PAPERERA.

No he aclarit si el virus s'escampa automàticament per les adreces de l'e-mail o només a través dels missatges que envies. En tot cas, em sembla més segur alertar tots els vostres corresponents.

Gràcies i bona sort.

L'arxiu Sulfnbk.exe és una innocent utilitat de Windows que serveix per restaurar els noms llargs dels arxius en el cas que s'hagin fet malbé. No és necessari per fer funcionar Windows, i l'usuari no se n'assabentarà a menys que l'hagi de necessitar, i aleshores l'haurà de tornar a reinstal·lar a partir del CD original del sistema.

Documentació

Com ja s'ha dit, un avís específic de virus és indicació pràcticament segura d'un virus fals. Tanmateix, en cas de dubte o per acabar de convèncer els que es resisteixen a creure que han estat víctimes de la seva bona fe es recomana visitar les pàgines informatives dels websites de les empreses que produeixen antivirus, com per exemple la Virus Information Library de McAfee (mcafee.com/antivirus) o la Symantec Virus Encyclopaedia (symantec.com), on hi ha bases de dades actualitzades i consultables sobre tots els virus coneguts, autèntics o falsos. (El website de Panda Software, en canvi, només conté informació sobre virus autèntics.) Hi ha també molts altres llocs on cercar informació (sense comptar les pàgines generals de llegendes urbanes), com la Computer Virus Myth, dedicada als falsos virus (vmyths.com), o, en espanyol, VideoSoft BBS (vsantivirus.com/hoaxes) i la pàgina web argentina @ROMPECADENAS.COM (rompecadenas.com.ar), on també hi ha informació sobre altres cadenes d'e-mails.

IV

El llenguatge de signes dels lladres

casa deshabitada	◇	comunidad con guarda	I
casa ya robada		aquí nada	☐
mujer sola	△	cuidado policía	☐☐☐
inútil insistir	○	nada interesante	⊗
vacaciones	⤴	casa caritativa	☺
no robar-inválida	-	muy buena	oosp
rápido-vuelven pronto		buena acogida si hablas de Dios	☐
usar palanca	↙	cuidado perros	☐☐☐
propuesta para robo	X	aquí se puede robar	☐
no robar ni hacer daño niño subnormal	☹	sólo viven mujeres	☐☐☐
cadenas puestas	mmmm		

LA VANGUARDIA

De tant en tant, generalment una mica abans d'un període de vacances, apareixen i circulen unes llistes dels signes que dibuixarien a la porta de les cases els còmplices dels lladres per preparar futurs robatoris, llistes que contenen entre 20 i 24 símbols. Hem recollit advertències d'aquests signes difoses per suposades fotocòpies de fulls amb els segells de la Policia Nacional, dels Mossos d'Esquadra, en targetes editades per l'asseguradora Mapfre, i en diverses informacions de premsa.

Tiempo (9 de desembre de 1996), en plena moda europeista, afirmava que els lladres de tot Europa ja havien unificat els signes, per tal de poder actuar organitzadament a tot el continent... i en donava els símbols.

MINISTERIO DE JUSTICIA

CIRCULAR INFORMATIVA

ASUNTO: AVISO IMPORTANTE DE LA POLICIA

SE HA ENCONTRADO UN DOCUMENTO CON SIGNOS, EN EL VEHICULO DE UN DELINCUENTE Y SE HA CONSTATADO, POR PERSONAS YA ROBADAS, QUE LOS SIGNOS INDICADOS SON CIERTOS

DICHOS SIGNOS, SON PINTADOS CON TIZA, LAPIZ, O MARCADOS CON ALGUN OBJETO PUNZANTE EN TIMBRES DE ENTRADA, SUELO E INCLUSO DEBAJO DE FELPUDOS DE ENTRADA O PAREDES.

NATURALMENTE, NO TIENE HORA, PERO SE HA OBSERVADO QUE ENTRE LAS 13:00 Y LAS 16:00 HORAS SON REALIZADOS GRAN PARTE DE LOS SIGNOS POR LOS DELINCUENTES, MENDIGOS, REVENDEDORES, VENEDORES AMBULANTES, ETC.

POR TANTO ACONSEJAMOS:

1. NO PIENSE QUE A VD. NUNCA LE VA A TOCAR.
2. ANTES DE ABRIR LA PUERTA, CERCIONESE DE QUIEN ES.
(No se fie, también saben engañar para que abra la puerta)
3. SE OBSERVA ALGUNA SEÑAL, BORRELA DEJANDO LA MENOR HUELLA POSIBLE.
4. Y LO MAS IMPORTANTE, ROGAMOS DEN LA MAYOR DIFUSION POSIBLE A ESTE COMUNICADO ENTRE FAMILIARES, AMIGOS, VECINOS, COMUNIDADES, CENTROS DE TRABAJO, ETC.

LOS SIGNOS EN CUESTION SON LOS SIGUIENTES:

CASA DESHABITADA	◇	ABRÉN CON CADENA	⊗
CASA YA ROBADA		AQUI NADA	⊞
MUJER SOLA	△	CUIDADO POLICIA	⊞
INUTIL INSISTIR	○	NADA DE INTERES	⊗
DE VACACIONES	↑	CASA CARITATIVA	⊞
ROBAR - INVALIDO	-	MUY BUENA	⊞
RAPIDO VUELVEN PRONTO		CUIDADO HAY PERRO	⊞
USAR PALANCA	└	AQUI SE PUEDE ROBAR	⊞
DISPUESTA PARA ROBO	X	SOLO VIVEN MUJERES	⊞
NO ROBAR - SUBNORMAL	⊞	BUENA ACOGIDA. (Se habla de Dios)	⊞

C I R C U L A R I N F O R M A T I V A

ASSUMPTE: AVIS IMPORTANT DE LA POLICIA

S'HA TROBAT UN DOCUMENT AMB SIGNES, AL VEHICLE D'UN DELINQUENT I S'HA CONSTATAT, PER PERSONES QUE JA HAN PATIT ROBATORIS, QUE ELS SIGNES INDICATS SON DEL TOT CERTS.

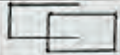

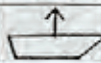

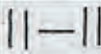
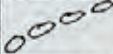

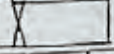

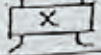
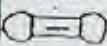

AQUESTS SIGNES SON PINTATS AMB GUIX, LLAPIS O MARCATS AMB UN OBJECTE PUNZANT AL TIMBRE DE L'ENTRADA, AL TERRE I FINS I TOT A SOTA DE LA CATIFA DE L'ENTRADA O PARETS.

NORMALMENT, NO HI HA HORA CONCRETA EN QUE FACIN AIXÓ. PERÒ S'HA OBSERVAT QUE ENTRE LES 13:00 I 16:00 HORES, SON REALITZATS GRAN PART D'AQUESTS SIGNES PER PARTS DELS DELINQUENTS: RODAMONS, REVENEDORS, VENEDORS AMBULANTS, ETC.

AIXÍ DONCS, US RECOMENEM:

- 1- NO PENSI QUE A VOSTE NO LI FARAN MAI.
- 2- ABANS D'OBRIRE LA PORTA ASSEVENTIS DE QUI ES TRACTA (sigui desconfiat -ada, se les saben totes)
- 3- SI OBSERVEU ALGUNA SENYAL, ESBORREU-LA PROCURANT NO DEIXAR CAP MARCA.
- 4- EL MES IMPORTANT, ES QUE D'AIXÓ FACIN EL MÀXIM DE DIFUSIÓ POSSIBLE ENTRE FAMILIARS, AMICS, VEÏNS, COMUNITATS, LLOCS DE TREBALL, ETC.

ELS SIGNES EN QÜESTIÓ SON ELS SEGÜENTS:

CASA DESHABITADA		OBREN AMB CADENA	
CASA JA ROBADA		AQUI NO HI HA RES	
DONA SOLA		ATENCIÓ POLICIA	
INUTIL INSISTIR		RES D'INTERÉS	
DE VACANCES		CASA CARITATIVA	
ROBEU-INVÀLID		MOLT BONA	
RÀPID TORNA AVIAT		COMPTE AMB EL GOS	
FEU SERVIR PALANCA		ES PÒT ROBAR	
DISPOSADA PER ROBAR		VIUEN DONES SOLES	
NO ROBEU-Subnormal		OBREN A TOTHOM	

El «codi secret dels lladres» només ha ingressat en el circuit del xeroxlore, que nosaltres sapiguem, a França i Espanya, però la idea d'un codi secret de comunicació entre diversos col·lectius marginals ja és antiga i es detecta en més països.

Segons Jean-Bruno Renard, que ha estudiat aquest fenomen a França, en origen es tractaria d'un «codi» utilitzat no tant per malfactors com per rodamons i persones nòmades per donar informació als seus col·legues sobre l'acollida que podrien trobar a les cases en el curs dels seus itineraris, i això és el que explicaria certes qualificacions poc comprensibles en algú que es disposarés a robar («Gent caritativa», «Parlar de religió», «Casa deshabitada», etc.), a part de la manca general de versemblança del fet de donar informació pública sobre una feina que —és de suposar— els interessats deuen planejar i dur a terme amb la màxima discreció possible. Segons Renard, doncs, el «codi dels lladres» hauria existit realment però hauria tingut en origen un sentit diferent del que dóna a entendre el xeroxlore.

El terreny, però, és bastant confús i llenegadís, perquè les dades històriques de què disposem procedeixen gairebé sempre, directa o indirectament, de fonts secundàries compilades el segle XIX sense les garanties crítiques que exigiríem en l'actualitat (treballs de persones il·lustrades encuriosides per la cultura del poble gitano o del món de la delinqüència, manuals vuitcentistes de criminalística, reculls dedicats als argots de delinqüents, etc.), amb dibuixos realitzats de segona mà amb llibertat total i sense indicació concreta de procedència. El resultat és que fins i tot els tractaments acadèmicament seriosos —com el d'altra banda notable treball de Jean-Bruno Renard per a França— se'n poden veure afectats. Donem a continuació les dades que hem pogut aplegar fins al moment de tancar aquest llibre acompanyades de l'expressió de les nostres cauteles.

Una certa tradició de notícies sobre «signes secrets» utilitzats per gent marginada (siguin rodamons —gitanos o altres— o lladres) existeix almenys a Anglaterra, Itàlia, els Estats Units i Alemanya (*Gaunerzinken*).

A Anglaterra, pel que diu Renard (reproduït de segona mà una referència que no hem pogut contrastar), la primera documentació coneguda d'aquestes marques seria la que es troba a *A dictionary of modern slang, cant and vulgar words used at the present day in the streets of London, the universities of Oxford and Cambridge, the houses of Parliament, the dens of St Gilles and the palaces of St James* (Londres 1859 [fac. Totowa, N.Y.: Rowan & Littlefield 1972]), publicat sota el pseudònim de A London Antiquary, que correspon a l'erudit John Camden Hotten (1832-73). No tenim dades pel que fa a l'existència de fotocòpies relacionades amb el «codi secret dels lladres» a la Gran Bretanya.

Per als nordamericans, els *hobo signs* (el mot *hobo* 'vagabund' o 'treballador itinerant sense domicili fix' és exclusivament nord-americà i apareix documentat per primera vegada el 1889) tenen caràcter inofensiu i formen part del «folklore» dels *hobos*, que en aquell país forma un sector propi del consum folklorístic (hi ha també un repertori de *hobo songs* amb el seu *star system*); molta gent en té notícia —el tipus de notícia xiroia i vaga que acostuma a ser suficient per servir de suport a fantasies connectades amb les «tradicions populars»— i fins i se'n poden trobar per Internet versions en plaques esmaltades a \$30 per penjar sobre la llar de foc o al costat de les portes. El repertori també sol ser extens: els signes pugen a una vuitantena. En qualsevol cas no apareix el codi secret dels malfactors entre els cinc extensos repertoris de xeroxlore nordamericà publicats per A. Dundes i D. Pagter des del 1975. No hem pogut localitzar cap estudi crític sobre aquests signes procedent dels Estats Units.

A Itàlia uns signes elementals usats pels gitanos són al·ludits (però sense cap il·lustració) en un llibre clàssic d'Adriano Colocci: *Gli zingari: Storia di un popolo errante* (Torí: E. Loescher 1889 [fac.: Bolonya 1971], p. 181-182), sense que cap dels repertoris moderns de llegendes urbanes d'aquest país parli de fotocòpies de signes de lladres.

A Alemanya, la idea d'un codi secret dels marginats es troba en un exitosíssim manual per a jutges d'instrucció i agents de la policia judicial, citat per Renard, que va tenir innumbrables edicions i revisions (la darrera que tenim documentada és del 1977, a cura de Friedrich Geerds), obra del criminalista austríac Hans Groß (1847-1915), professor de dret penal a la universitat de Graz: *Handbuch für Untersuchungsrichter, Polizeibeamte, Gendarmen, u.s.w.* (Graz: Leuschner und Lubensky 1893), traduït entre altres llengües al francès (1894), a l'anglès (1907) i a l'espanyol (en impressió sense data, que serà comentada més avall). Però les dades de Groß —que fa gala, com és d'altra banda molt propi del seu temps, d'una mentalitat extraordinàriament racista envers els gitans— manquen de referència i són més que suspectes. Aquest criminalista estava convençut, per exemple, que els lladres utilitzaven marques pròpies a manera d'armes heràldiques, i suggereix amb tota seriositat coses tan grotesques com la següent (donem el text en la versió espanyola, per tal com no ens ha estat accessible l'edició original) en relació amb uns signes que reproduïx com a fig. 15 (p. 263) del seu llibre:

La figura 15 indica uno de los signos más interesantes que existen. El pájaro trazado en un solo rasgo representa un loro y alude a la facilidad de expresión

y lengua expedita del ladrón a que pertenecían las armas. El segundo signo representa una iglesia, y el tercero una llave. Debajo se ven tres objetos redondos sobre una recta, lo que en el calendario de los campesinos de Estiria es representación del 26 de diciembre, día de san Esteban.

Las tres piedras en el suelo se ponen como señal de que este santo sufrió el martirio de la lapidación. Al lado hay un niño en mantillas, que sirve para indicar el 24 de diciembre, día de la Natividad del nuestro Señor. Sentados estos precedentes, el conjunto es fácil de adivinar. Quiere significar que el famoso y bien conocido criminal, cuyo distintivo es el loro, intenta cometer el 26 de diciembre un robo con escalo: busca socios para que le ayuden en la empresa, y volverá el 24 de diciembre al lugar donde se halla el signo (una ermita) para avistarse con los que acudieran al llamamiento.

Los agentes de policía notaron los signos de la referida figura, y suponiendo que serían de gente sospechosa, llevaron al juzgado la tabla en que se hallaban consignados. Se trató de descifrar su sentido. Un cura ayudó a la comprensión de la parte litúrgica, y en la tarde del día de Nochebuena la policía apresó a cuatro famosos ladrones en el sitio mencionado.

(p. 263-264)

Graß reproduceix sense cap discriminació dades procedents d'un treball de Friedrich Christian Benedict Avé-Lallemant (*Das deutsche Gaunerthum in seiner social-politischen, literarischen und linguistischen Ausbildung zu seinem heutigen Bestande*, Leipzig: F. A. Brockhaus 1858-62, 4 vols, [facs., Wiesbaden: Fourier 1998]).

A França les llistes fotocopiades consten segons Renard de 16 signes i 6 indicacions sobre el millor moment de cometre el robatori (a la nit, a la tarda, diumenge, diumenge al matí, etc.). Per la nostra banda, observem que la meitat dels signes són iguals o bastant semblants als nordamericans. (A l'article de la revista *Tiempo* [15.XII.1996] que reproduïm a la p. 271 els signes que hi apareixen són del tipus francès, diferents dels de la postal de la casa Mapfre que apareix a la mateixa pàgina, que responen al conjunt usual a Espanya; el detall delata amb tota probabilitat l'origen de la informació utilitzada pel periodista.)

La traducció francesa del manual de Groß (*Manuel pratique d'instruction judiciaire à l'usage des procureurs, des juges d'instruction, des offi-*

Cuidado con los «euroladrones»

Todos sabemos que los desvalijadores de pisos actúan preferentemente en vacaciones o en fines de semana y que se comunican unos con otros mediante un sistema de signos; pequeñas pegatinas en el timbre del portero automático, inscripciones, rayaduras a navaja... Pero lo que no se sabía es que ese lenguaje ha sido unificado, por así decirlo, y ha cruzado las fronteras: si los dentistas pueden cambiar de país dentro de la Unión Europea para trabajar, los ladrones no van a ser menos. El código es de una enorme precisión: distingue entre policías y militares, diferencia el tamaño de los perros, establece los mejores horarios y, en un rasgo inevitablemente enternecedor (esto tiene que ser cosa de los ladrones italianos), indica dónde viven «mujeres con corazón». Ah, *l'amore...*

EL LENGUAJE DE LOS «EUROLADRONES»

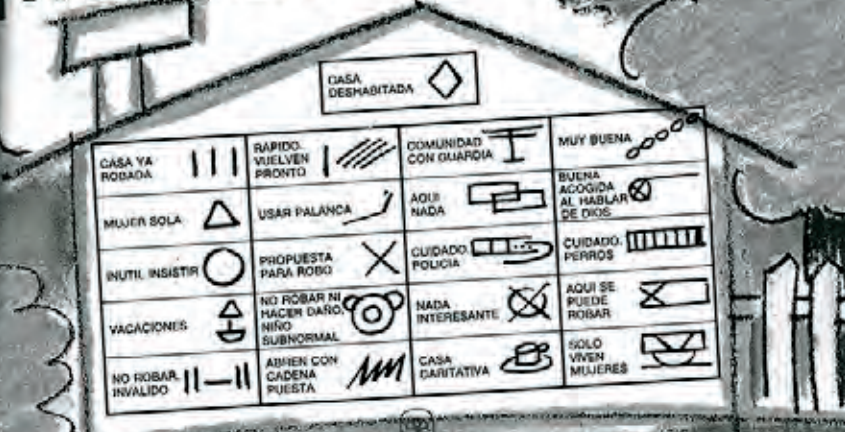
Buen objetivo	Casa muy interesante	Casa con puerta embudo	Casa con perro generoso
Casa desocupada	Aquí viven mujeres con corazón	Mujer sola	Casa recién visitada
No insistir	No es interesante	Casa con perro	Casa con perro grande
Casa de policía	Casa de militares	Casa de gente con armas	Pelafra
Casa de empresario	Gente disponible	Noche	Domingo
Por la tarde	Por la mañana	Casa de ricos	Casa con control electrónico

Nace la Plataforma de TV digital

Antena 3 TV participa en la más importante apuesta de comunicación de la década

Antena 3 TV se integra, desde la semana pasada, en una sociedad conjunta...

VIGILE ESTAS SEÑALES!

MAPFRE CATALUNYA Un equipo orientado al servicio y a la calidad.

Francisco Campos, en nombre de TVGA, y José Vicente Villaescusa, por Canal 9. La Plataforma empezará a emitir el próximo 24 de diciembre, aún en pruebas, y los contenidos de su programación se distribuirán a través de 14 canales de televisión. Cuando se supere el periodo de pruebas, hacia

de compras, los videojuegos y el video a la carta; la segunda se ocupará de los aspectos tecnológicos para garantizar el servicio. Además, los socios han acordado que la Plataforma debe llegar al Mercado de Valores y ponerse al alcance de todos los ciudadanos. Está prevista la salida a Bolsa de hasta el 30 por 100 del capital de la nueva empresa.

LA BENEMÉRITA, EN INTERNET

El «ciberpuesto» de la Guardia Civil

Primero fueron el FBI y la Interpol. Nadie dijo nada, dada la envergadura de ambos cuerpos, pero ahora es la benemérita Guardia Civil española la que se ha apuntado a Internet para crear, como dice el jefe de su Gabinete Técnico, «la primera Comandancia de puesto virtual» del siglo XXI. Diez números, los llamados *ciberverdes*, están siendo adiestrados en alta informática y desde enero empezarán a vigilar delitos como la pornografía infantil. Pronto se podrá denunciar y también pedir licencias de armas por ordenador. Eso sí, se acabó lo de las tradicionales *parejas*.

J. HASTAL

ciers et des agents de police judiciaire, fonctionnaires de police, gendarmes, agents du service de la sûreté, etc., trad. de Gabriel Boucart i Édouard Wintzweiller, pròl. d'Eugène-François Gardeil, París: Marchal et Billard 1899) deixa entendre, segons afirma Jean-Bruno Renard en l'estudi que va dedicar a aquest rumor, que els signes no eren coneguts aleshores al país veí. Allí la menció més antiga al «codi secret dels lladres» es troba dintre de la novel·la *Suzanne et le Pacifique*, de Jean Giraudoux (París 1921).

El cas d'Espanya és tan boirós, com a mínim, com el francès. La versió espanyola del llibre de Groß (*Manual del juez para uso de los jueces de instrucción y municipales, gobernadores de provincia, alcaldes, escribanos, oficiales y subalternos de la guardia civil, agentes de policía, etc., etc.*, trad. de Máximo de Arredondo, Madrid: La España Moderna s.d. [c. 1900]) reproduïx els signes i les explicacions de l'edició original sense comentaris.

Ortí (a Ortí i Sampere, p. 202-206) dóna dues referències que convé analitzar amb detall. Una pertany a Rafael Salillas (*El delincuente español: Hampa (Antropología picaresca)*, Madrid: Librería de Victoriano Suárez 1898, p. 266) i semblaria al·ludir a signes utilitzats pels gitans espanyols, però en realitat el passatge és traducció explícita del de Colocci esmentat més amunt, i a la fi Salillas comenta (cursiva nostra):

Independientemente de los signos de orientación, *que con nuestras noticias ni los podemos contradecir ni aclarar*, es evidente que el elemento geográfico desempeña un papel importante en la evolución de la psiquis gitana, y lo hacemos constar en su agrupación léxica sin insistir en otro género de consideraciones. (p. 266)

Quasi quaranta anys després, Pedro Serrano García, «agente de la División de Investigación Criminal» —com diu a la portada de *Delincuentes profesionales contra la propiedad: Su clasificación, [...], estados peligrosos o próximos al delito, delincuentes patológicos, con un vocabulario del caló*, (Madrid: Impr. de Justo López 1935)—, descriu els procediments utilitzats pels «maleantes contumaces», y a la part

dedicada als «estados próximos» a la delinqüència «o peligrosos» cita, després de les prostitutes i abans dels captaires i els toxicòmans, el «vagabundaje», que divideix en «patológico o monomaniaco, atávico o infantil» (els *nenos da rua*) i «étnico o hereditario». El darrer tipus és el «vagabundaje de raza, magníficamente representado por los gitanos, pueblo típico de errabundez histórica, y los húngaros, andariegos perpetuos». I tot seguit afegeix:

Los vagabundos poseen, para comunicarse entre sí, mejor dicho, para transmitirse los datos útiles, una serie de signos grabados a la entrada de los pueblos, en los mojones o árboles del camino o en alguna tapia, que interpretados indican los lugares en que es pródiga o escasa la limosna, ceden albergue, o por el contrario, no dan nada. (p. 115b)

Aquesta és la primera menció coneguda que al·ludeix indiscutiblement a signes que coincideixen amb els de les llistes que circulen actualment fotocopiades, però és clar que es refereixen a vagabunds (i cal entendre que són atribuïts als gitanos, que és l'únic tipus de «vagabundaje» col·lectiu que presenta Serrano García), no a delinqüents. Malauradament, però, l'obra, que és abundantment il·lustrada, no inclou cap representació d'aquests signes.

Després d'haver examinat totes les evidències que hem pogut reunir, i a manca de recerques ulteriors, que no deixarem de fer, declarem ara com ara la nostra perplexitat sobre el «codi secret dels lladres». La hipòtesi de Renard, és a dir, que es tractaria d'un codi de signes utilitzat originàriament per nòmades i rodamons i que posteriorment s'hauria reïnterpretat com un codi en ús entre malfactors resulta versemblant, però no ens sembla del tot lliure de dificultats. Avé-Lallemant el 1858 parla ja de signes utilitzats per *Gauner*, és a dir autèntics delinqüents, i Groß era també de la mateixa opinió el 1893: ¿què hi ha realment de documentable darrere d'aquestes afirmacions? Les il·lustracions que dóna el penalista austríac, d'altra banda, no coincideixen amb les que vehiculen les fotocòpies, ¿hi ha cap relació entre les dues sèries? Els signes que

les fonts del segle XIX i Serrano García el 1935 atribueixen als gitano, ¿tenen documentació realment fiable? I en aquest cas, ¿quina relació tenen amb els de les fotocòpies? Respecte als *hobos* nordamericans tampoc no coneixem bibliografia sòlida: ¿quin origen tenen?, ¿manquen de debò a Anglaterra?, ¿com s'expliquen les coincidències detectades entre els signes francesos i els nordamericans?

En definitiva, l'origen últim i el camí fet per aquestes llistes de signes fins a arribar a l'actual xeroxlore és lluny encara de ser aclarit.

Documentació

Jean-Bruno Renard, «Le tract sur les signes de reconnaissance utilisés par les cambrioleurs: rumeur et réalité», dins Patrick Tacussel (ed.), *Le Réenchantement du monde: la métamorphose contemporaine des systèmes symboliques* (París: L'Harmattan 1994), p. 215-241. Vegeu també Ortí i Sampere, p. 202-206.

Una llista francesa dels signes (extreta, pel que es diu, de *Le Parisien Libéré* del 2 de febrer del 1998) es pot consultar on line en el website d'una serralleria virtual: serrurerie-on-line.com/conseils/code.html. Per trobar a Internet llistes de signes nordamericanes bastarà introduir la consulta *hobo signs* a qualsevol cercador.

LECTURES RECOMANADES

Pel fet d'haver originat una curiositat recent, els rumors i les llegendes d'actualitat ofereixen un bon punt de partida per a qui vulgui iniciar-se en l'estudi del folklore deixant de banda camins fressats i opinions periclitades. Per començar, seria bo de proveir-se d'una teoria del folklore lliure d'hipoteques romàntiques i essencialistes. Un bon repàs bibliogràfic a les diferents posicions sostingudes des dels orígens fins als nostres dies es troba al capítol 2 de Ruth Finnegan, *Oral traditions and the verbal arts: A guide to research practices* (Londres i Nova York: Routledge 1992); tanmateix, els autors del present treball declaren haver trobat el fonament teòric més satisfactori en un article de Ben Amos («Toward a definition of folklore in context», *Journal of American Folklore* 84 (1971): 3-15, reproduït a Americo Paredes i R. Baumann, eds., *Toward new perspectives in folklore* [Austin: University of Texas Press i American Folklore Society 1972]), i l'han divulgat (per exemple, Josep M. Pujol, «La crisi del folklore», *Serra d'Or* núm. 359 (nov. 1989): 20-23) o n'han fet l'exegesi (per exemple, Ignasi Roviró, «Aproximació a l'estudi de la comunicació folklòrica», *Ausa* XV (1992): 71-104) en diverses ocasions, mentre que Pujol («Introducció a la història dels folklores», dins Ignasi Roviró i Josep Monserrat (coord.), *La cultura*, Col·loqui de Vic 3 [Barcelona: Universitat de Barcelona - Vicerectorat de Recerca 1999], p. 77-106) ha intentat traçar un primer esquema interpretatiu de la història dels diversos conceptes de literatura popular i folklore amb la intenció de contribuir a fer-ne possible un balanç crític. (Per veure què dóna de si aquesta idea del folklore en un terreny també actual però molt diferent del dels rumors es pot llegir un treball de Jaume Aiats dedicat als eslògans de manifestació, que procedeix de la seva tesi doctoral: «Como modelar la imagen sonora del grupo: Los eslóganes de manifestación», *Antropología:*

Revista de pensamiento antropológico y estudios etnográficos, núm. 15/16 (març 1999): 243-267.) Per acabar de dissipar les boires que envolten el concepte de llegenda, recomanem la lectura de la rigorosa crítica de les opinions convencionals publicada per Robert A. Georges el mateix any que apareixia la renovadora proposta de Ben Amos («The general concept of legend: Some assumptions to be reexamined and reassessed», dins Wayland D. Hand, ed., *American folk legend: A symposium* [Berkeley, Calif.: University of California Press 1971], p. 1-19).

Un cop situades en perspectiva històrica les nocions «tradicionals» i «populars» del folklore, suggerim, entre les obres dedicades a l'estudi dels rumors, la lectura de la de Kapferer, que en la seva segona edició (1995) amplia les referències a les «llegendes urbanes» (la versió espanyola, publicada per Plaza y Janés, correspon a la primera edició, del 1987). Per entrar en matèria hi ha el repertori bibliogràfic de Bennett i Smith (1993) i una selecció de treballs fonamentals coordinada pels mateixos autors (1996). Un bon resum introductori al tema —sense que calgui estar d'acord amb la seva noció de llegenda, relativament convencional encara— és el de Renard (1999). Renard i Champion-Vincent són responsables de dos interessants volums (1992 i 1990), en els quals s'analitzen un conjunt variat de rumors detectats en territori francès. El millor, entre els llibres d'un sol autor (i un dels més extensos), és segurament un de l'italià Bermanni (1991). Després es pot accedir als treballs que consisteixen essencialment en col·leccions de textos: les primeres són, com hem dit, l'anglesa de Dale (1978) i l'holandesa de Portnoy (1978), però les Brunvand, iniciades el 1981, són les més famoses i les que més han contribuït a fixar internacionalment l'atenció del públic general per aquesta matèria (i fins i tot han estat objecte d'un àlbum de tires còmiques dirigit per Fleming i Boyd); els autors estàndard són —a part de Brunvand per als Estats Units— Brednich a Alemanya, Bermanni a Itàlia i Renard i Champion-Vincent a França. Per a Espanya ha sortit ja un primer recull, ben orientat (i al qual

remetem per completar els nostres comentaris), obra d'Antonio Ortí i Josep Sampere.

Dos bons websites per iniciar-se en aquest tipus de rumors són <snopes.com>, que correspon a la Urban Legend Reference Page de The San Fernando Valley Folklore Society, i <urbanlegends.com>, website de The AFU Urban Legends Archive (AFU són les sigles d'un grup de notícies: Alt.Folklore.Urban).

ARONA, DANILO. *Tutte storie: Immaginario italiano e leggende contemporanee*. Genova: Costa & Nolan 1994.

BENNETT, GILLIAN; i PAUL SMITH. *Contemporary legend: A folklore bibliography*, Nova York: Garland 1993.

———. *Contemporary legend: A reader*, Nova York: Garland 1996.

BERMANI, CESARE. *Il bambino è servito: Leggende metropolitane in Italia*. Bari: Dedalo 1991.

———. *Spegni la luce que passa Pippo: Voci, leggende e miti della storia contemporanea*. Roma: Odradek 1996.

BLACHE, MARTHA. *Folklore urbano: Vigencia de la leyenda y los relatos tradicionales*. Buenos Aires: Colihue 1998.

BONATO, LAURA. *Trapianti, sesso, angosce: Leggende metropolitane in Italia*. Roma: Meltemmi 1998.

BREDNICH, ROLF W. *Die Spinne in der Yucca-Palme: Geschichten von heute*. Munic: Beck 1990.

———. *Die Maus im Jumbo-Jet: Neue sagenhafte Geschichten von heute*. Munic: Beck 1991.

———. *Das Huhn mit dem Gipsbein: Neueste sagenhafte Geschichten von heute*. Munic: Beck 1993.

———. *Sagenhafte Geschichte von heute*. Munic: Beck 1994. (Publicació en un volum dels tres reculls anteriors.)

———. *Die Ratte am Strohalm: Allerneueste sagenhafte Geschichten von heute*. Munic: Beck 1996.

BRUNVAND, JAN H. *The vanishing hitchhiker: American urban legends and their meanings*. Nova York: Norton 1981.

- . *The choking doberman and other «new» urban legends*. Nova York: Norton 1984.
- . *The Mexican pet: More «new» urban legends and some old favorites*. Nova York: Norton 1986.
- . *Curses! Broiled again!: The hottest urban legends going*. Nova York: Norton 1989.
- . *The baby train and other lusty urban legends*. Nova York: Norton 1993.
- . *Too good to be true: The colossal book of urban legends*. Nova York: Norton 1999. (*El fabuloso libro de las leyendas urbanas: Demasiado bueno para ser cierto*. Trad. de Manu Berástegui. Barcelona: Alba Editorial 2002.)
- . *The truth nevers stands in the way of a good story*. Amb un capítol final a càrrec d'Erik Brunvand. Urbana: University of Illinois Press 2000.
- . *Encyclopedia of urban legends*. Nova York: Norton 2002.
- . *Be afraid, be very afraid: The book of scary urban legends*. Nova York: Norton 2004.
- BURGER, PETER. *De wraak van de kangoeroe: Sagen uit het moderne leven*. Amsterdam: Prometheus 1993.
- . *De gebraden baby: Sagen en geruchten uit moderne leven*. Amsterdam: Prometheus 1995.
- CAMPION-VINCENT, VÉRONIQUE; i JEAN-BRUNO RENARD. *Rumeurs et légendes contemporaines [Communications n° 52]*. París: Seuil 1990.
- . *De source sûre: Nouvelles rumeurs d'aujourd'hui*. París: Payot 2002.
- . *Légendes urbaines, rumeurs d'aujourd'hui*. París: Payot 1992.
- CANCELLIERI, TITTA. *E se capitasse a te? Leggende urbane vecchie e nove*. Roma: Edizioni Theoria 1993.
- CARBONE, MARIA TERESA. *Novanta nuove leggende urbane*. Milà: Arnoldo Mondadori 1990.
- DALE, RODNEY. *The tumour in the whale: An hilarious collection of apocryphal anecdotes*. Londres: Duckworth 1978.

- . *It's true, it happened to a friend: A collection of urban legends*. Londres: Duckworth 1984.
- FISCHER, HELMUT. *Der Rattenhund: Sagen der Gegenwart*. Beiträge zur Rheinischen Volkskunde 6. Colònia: Rheinland Verlag; Bonn: Rudolf Habelt 1991.
- FLEMING, ROBERT L.; i ROBERT F. BOYD, Jr (eds.). *The big book of urban legends*. Adaptades de les obres de Jan Harold Brunvand. Nova York: Paradox Press 1994.
- GOLDSTUCK, ARTHUR. *The rabbit in the thorn tree: Modern myths and urban legends of South Africa*. Johannesburg: Penguin 1990.
- . *The leopard and the luggage: Urban legends from South Africa*. Johannesburg: Penguin 1992.
- . *Ink in the porridge: Urban legends of the South African elections*. Johannesburg: Penguin 1994.
- . *The aardvark and the caravan*. Johannesburg: Penguin 1999.
- HALPERÍN, JORGE. *Mentiras verdaderas: 100 historias de horror, lujúria y sexo que alimentan la mitología urbana de los argentinos*. Buenos Aires: Atlántida 2000.
- KAPFERER, JEAN-NOËL. *Rumeurs: Le plus vieux média du monde*. 2^a edició. París: Seuil 1995.
- KLINTBERG, BENGT AF. *Die Ratte in der Pizza un andere moderne Sagen und Großstadtmythen*. Kiel: W. Butt 1990.
- . *Der Elefant auf dem VW und andere moderne Sagen und Großstadtmythen*. Munic: Piper 1992.
- ORTÍ, ANTONIO; i JOSEP SAMPERE. *Leyendas urbanas en España*. Pròleg de Jan H. Brunvand. Barcelona: Ediciones Martínez Roca 2000.
- PEDROSA, JOSÉ MANUEL. *La autostopista fantasma y otras leyendas urbanas españolas*. Madrid: Páginas de Espuma 2004.
- PORTNOY, ETHEL. *Broodje aap: De folklore van de post-industriële samenleving*. Amsterdam: De Harmonie 1978.
- . *Broodje aap met: Een verdere bijdrage tot de folklore van de post-industriële samenleving*. Amsterdam: De Harmonie 1992.
- RENARD, JEAN-BRUNO. *Rumeurs et légendes urbaines*. Que sais-je 3445. París: Presses Universitaires de France 1999.

SMITH, PAUL. *The book of nasty legends*. Londres: Routledge and Kegan Paul 1983.

———. *The book of nastier legends*. Londres: Routledge and Kegan Paul 1986.

TOSELLI, PAOLO. *La famosa invasione delle vipere volanti e altre leggende metropolitane dell'Italia d'oggi*. Milà: Sonzogno 1994.

TAULA D'IL·LUSTRACIONS

- p. 10 «No ho sabies?» (Carles Capdevila, *El 9 Nou*, 2.VII.1999, p. [64])
- 53 «Jo no ho he vist, però ho he sentit a dir» (Josep Comajoan i Agustí Danés. *El 9 Nou*, 25.VI.1999, p. 4)
- 54 «La xenofobia, una arma electoral», (Miquel Noguer, *El País*, 18.VI.1999, p. 8)
- 72 «No dormis amb desconeguts, nena» (Montserrat Roig, *Avui*, 7.X.1990, p. 56)
- 74 «Un cura irlandés dice que una enferma de sida se acostó con 80 hombres para vengarse» (Rafael Ramos, *La Vanguardia*, 14.IX.1995, p. 29)
- 76 «Irlanda duda de la historia sobre contagio voluntario del sida atribuido a una joven vengativa» (*La Vanguardia*, 15.IX.1995, p. 28)
- 80 «La ganadora del Premio Juan Carlos I indagó sólo dos de sus denuncias de tráfico de órganos» (Lucia Argos, *El País*, 20.III.1996, p. 26)
- 83 «Carnaval» (Manuel Vicent, *El País*, 9.II.1997, p. [56])
- 85 «Todos los expertos coinciden en que la legislación española sobre transplantes es la mejor del mundo» (Salvador Sostres, *La Vanguardia*, 27.VIII.1996, p. 15)
- 89 «Vuelve el hombre del saco» (*Tiempo*, 30.IX.1996, p. 11)
- 106 «Condemnat un venedor marroquí que feia 'hot dogs' amb carn de gos» (Lali Sandiumenge, *Avui*, 9.III.1995, p. 43)
- 107 «Un restaurant de Brindisi servia pasta per a gossos» (*Avui*, 22.VIII.1995, p. 19)
- 112 «Catherine Fulop llevada a Alemania por extraterrestres» (*Lecturas*, 14.V.1993, p. 89)
- 119 «La historia del fantasma que hace 'auto stop' resurge ahora

- en las carreteras del Bierzo» (M.A. Rodríguez, *La Vanguardia*, 12.IV.1985, p. 24)
- 120 «Llegendes urbanes» (Maria de la Pau Gener, *Avui*, 25.I.1997, p. 19)
- 146 «Lladre amb cor» (Pius Pujades, *Avui*, 10.IV.1988, p. 16)
- 149 «No era la ventafocs» (Pius Pujades, *Avui*, 17.II.1988, p. 12)
- 155 «Accidente domestico» (Correu electrònic, 15.IV.2001)
- 159 «Hablar de nuestros dolores nos encanta» (Entrevista de Víctor-M. Amela al Dr. José Ignacio de Arana, *La Vanguardia*, 10.IV.2000, p. 80)
- 168 «El gran sust» (Josep Llobera, *Els infants*, 1, 1957)
- 172 «Una pitó de més de dos metres apareix en un pis de Barcelona» (*Avui*, 24.VI.1995, p. 20)
- 182 «Matrícula azul» (Isabel Gómez Menchón, *La Vanguardia*, 28.XII.1987, *Vivir en Barcelona*, p. 4)
- 183 «Un barcelonés en Sarajevo» (*La Vanguardia*, 17.III.1996, p. 38)
- 193 «Visites de condol» (Josep M. Lladó, *Avui*, 24.XII.1989); «Josep M. Lladó i Courteline» (Carta d'A.M.V., *Avui*, 19.I.1990, p. 11); «Courteline i Josep M. Lladó» (Carta de J. M. Lladó, *Avui*, 26.I.1990, p. 11)
- 194 «Funeral con sobresalto» (Carles Arbolí, *La Vanguardia*, 12.VIII.2001, p. 29)
- 196 «Denunciado un hospital aragonés por un entierro equivocado» (Javier Torrontegui, *El País*, 18.XII.1995, p. 68)
- 199 «Gent vacancera» (Daniel, Acudit, *Avui*, 13.VIII.1998, p. 2)
- 209 «Falsa alarma por unas calcomanias» (J. M. Armengol, *La Vanguardia*, 30.VII.1999, *Vivir en Barcelona*, p. 6)
- 211 Avís sobre calcomanies amb droga atribuït a l'Hospital Niño Jesús i altra documentació 210-212
- 212 Carta del DAP d'Osona a la direcció de l'IES Jaume Callís (Vic)
- 213 Comunicat de la Direcció Territorial de Madrid d'Insalud i l'Agència Antidroga de la Conselleria de Sanitat de la CA de

- Madrid desmentint els avisos de calcomania amb drogues i manifestant la falsetat de la nota atribuïda a l'Hospital del Niño Jesús
- 225 «Detenido con un dedo sangrante provisto de un anillo» (*Diez minutos*, 21.IV.1984, p. 20)
- 233 «Una joven se cita con su violador como cebo para que lo detengan» (*La Vanguardia*, 7.X.2000, p. 40)
- 242 Carta demanant postals per a Sonia Christina Malaghes Semena (1998)
- 246 Carta demanant postals per a Craig Shergold (1996)
- 248 «Solidaridad» (Màrius Serra, *La Vanguardia*, 8.III.2000, p. 31)
- 254 Llista ciclostilada d'additius perillosos atribuïda a l'Hospital de "Villadeuil"
- 264 Taula dels signes dels lladres (*La Vanguardia*, 15.XI.1986, p. 25)
- 265 Fotocòpia d'una falsa circular informativa de l'Administració de Justícia amb els signes dels lladres
- 266 Fotocòpia d'una falsa circular informativa de la Direcció General de Seguretat Ciutadana amb els signes dels lladres
- 271 «Cuidado con los 'euroladrones'» (*Tiempo*, 9.XII.1996, p. 14); Postal de la companyia asseguradora Mapfre Catalunya amb els signes dels lladres

ÍNDEX ALFABÈTIC

La presència de documentació gràfica s'indica en cada cas a la fi de l'article precedida per les següents abreviatures: Còm. còmic; Doc. document; E-mail correu electrònic; Hem. hemeroteca (notícia o article de premsa); Fotoc. fotocòpia. L'asterisc indica que el document gràfic conté una versió del rumor.

- accidents encadenats 152-153, 154, 222
 «accidents del lampista, Els» (núm. 32) 152-153
 «additius perillosos, Els» (Ap. II) 253-257; Fotoc. 253
 Afganistan, dones de l' 251
 AIDS Mary 73
 alcoholèmia, prova d' 144, 177
 aliens 94
 al·ligàtors 171, 172
 «alpinista perdut i la mà, L'» (núm. 23) 136-137
 alpinistes 136-137
 America On Line 259
 «americana nova, L'» (núm. 37) 163
 Amnesty International 251
 «Anar de nit al cementiri» (núm. 48) 52, 68, 185-187
 «anell i el dit, L'» (núm. 65) 228-230
 animals perillosos 65
 antillegendes 167-169, 185-187, 261-262
 AOL v. America On Line
 «apareguda del revolt, L'» (núm. 16) 41-42, 43-48, 58, 64, 66, 67, 118-125; Hem. 119*, 120
 aparicions 65, 118-125, 126-127, 128, 129
 Arana, José Ignacio de 158, 159
 aranyes 94, 138
 Argentina 111, 116-117
 «Arròs d'escarabat» (núm. 12) 110
 «assassí i la cangur, L'» (núm. 59) 219
 assassins 200-201, 206-207, 217-218, 219, 221
 automòbils 111, 114, 118, 141, 143, 144, 148, 177, 181, 200
 Avé-Lallemant, Friedrich Christian Benedikt 270, 273
 «àvia aranya, L'» (núm. 24) 138-139
 azatioprina 84

- Badella, font de la v. Vedella, font de la
- Banyoles, estany de 115
- bateigs 135
- Bell, Joseph 189
- «Benvingut/da al club de la sida» (núm. 1) 12-14 i n. 3, 67, 71-78; Hem. 10*, 72*, 74, 76
- Bertran i Bros, Pau 222
- bestia bajo el asfalto, La (dir. L. Teague; Alligator) 171
- bestialisme 158-160
- blotter acid 214
- Blue Star Acid 214
- Bogotá 90, 121
- Bonet, Neus 37
- «bony al front, Un» (núm. 5) 94-95
- bosom-serpent legends 96
- bruixes 81, 138-139, 140
- Brunvand, Jan H. 59, 214-215, 226, 249
- Buddylst.zip 258, 260
- Cable News Network 259, 260
- «Caçadors caçats» (núm. 66) 231
- «cadàver de l'àvia, El» (núm. 47) 181-184; Hem. 182*, 183*
- cadàvers 181-184, 188-190, 202, 229; v. també difunts
- «calcomanies, Les» (núm. 57) 208-215; Fotoc. 210* (i doc. 211-212); Hem. 209
- California.ibm 259, 260
- cangurs 217, 219
- cara 18-19, 24
- Carandell, Lluís 181
- Carey, Peter 143
- Cas raro d'un home anomenat Pere Porter 111
- castors 206
- castració 232, 234
- casualitats fatals 143, 177, 185, 197
- catalèpsia 191, 202
- Catalunya Ràdio 20, 37
- celebrity legends 68, 165-166
- cementiris 169, 185-186
- Children's Wish Foundation 247
- ciclosporina 52, 84
- clímax d'horrors 152, 222
- CNN v. Cable News Network
- cocaïna 216
- «Cocodrils a les clavegueres de Nova York» (núm. 41) 20-29, 30-34, 44, 68, 170-173; Hem. 172
- codi secret dels lladres v. «llenguatge de signes dels lladres, El»
- Coll, Pep 50, 178
- Colocci, Angelo 268-269, 272
- Comajoan, Josep 55, 56 (n. 29)
- confusions fatals 143, 144, 145, 148, 236
- consolador 158, 160
- contagi deliberat: purgacions 77; sida 74-77

- conversa: activitat cooperativa
 15-16, 18, 19-20, 33-34; «cara»
 dels conversadors 18-19; con-
 text del rumor 20, 30; definició
 16-17; exemple d'anàlisi 20-29;
 informalitat 16-17; requisits 20,
 21, 33-34; rols dels conversa-
 dors 17-18
- «Cops al sostre del cotxe» (núm.
 53) 67, 68, 200-201
- còrnia 84
- correu electrònic 155, 237-238; v.
 també piràmides epistolars
- «Cotxes que desapareixen» (núm.
 14) 114
- Courteline, Georges 192, 195
- cucs 98-99
- Daily Mirror, The 247
- Dale, Rodney 59, 171
- Danés, Agustí 55, 56 (n. 29)
- Dausat, Albert 57
- «De Banyoles a Mallorca» (núm.
 15) 115-117
- diable 96-97
- diàlisi 245; del famós 68
- difunts 133, 167-169, 192-196 v.
 també cadàvers
- dimoni v. diable
- discoteques 79, 126, 130, 140,
 144, 158, 160, 210
- Disney, Walt 165-166
- «ditades de sang, Les» (núm. 18)
 128
- dormitory legends 219
- Dorson, Richard 58 (n. 32)
- drac 32
- Dragon Khan 204
- drogues 65, 90, 208, 210, 214,
 216, 218
- Dubbylst.sip v. Buddylst.zip
- Dundes, Alan 34-35 i n. 21
- «dutxa del gos, La» (núm. 38) 164
- Eiximenis, Francesc 96
- «elefant de la reserva zoològica,
 L'» (núm. 44) 143, 177
- «elefant i el sis-cents, L'» (núm.
 27) 143, 177
- e-mail v. correu electrònic
- embarassos 157
- «Enterrat en vida» (núm. 50) 67,
 68, 191
- epifania 129, 132
- errors mèdics 161-162
- escarabats 110
- escurçons 179-180
- Esparreguera 222
- Espérame en el infierno (dir. R.
 Lawrande; Bliss) 143
- «estudiants al dipòsit de cadàvers,
 Els» (núm. 49) 188-190
- «excursionista mort, L'» (núm. 54)
 202-203

- fel·lació 154, 158-160
 «fetes del llangardaix, Les» (núm. 42) 174
 Fine, Gary Alan 102, 244
 focs de camp 136, 207, 228-229
 folklore: concepte 7, 30-31, 37-42, 63, 255-256; f. electrònic 155, 156, 236; funció 7, 30, 36; historicitat 49-56, 115-116; f. no verbal 255-256; f. i oralitat 37, 255-256; prejudicis immanen-
 tistes 37-42, 49, 62; prejudicis positivistes 62; prejudicis romàntics 34-36, 276; variabilitat 8, 9, 43-48; v. també folklorisme, poble, tradició, xeroxlore
 folklorisme 37 (n. 22)
 forn de microones 164
 fotocòpies v. xeroxlore
 fotografia 134-135
 Fulop, Catherine 111
- Gaidoz, Henri 57
 Garibaldi, Giuseppe 57
 gats 138, 160, 217
 Gaunerzinken 268, 273
 Getafe 224
 Giraudoux, Jean 272
 gitanos 267-269, 272
 Goliat, efecte 102
 «gos del Japó, El» (núm. 45) 50-51, 178
 «gos en un restaurant de la Xina, El» (núm. 9) 104
- gossos 104, 105, 130, 153, 158, 164, 178, 221, 229, 231
 Gregori I 96
 Grenfell, Wilfred 189
 Groß, Hans 269-270, 273
 Guardiola, Josep 10, 165
 Guinness Book of World Records 241, 245, 247
 Guissona (la Segarra) 208, 214
 Gustave-Roussy (Villejuif), Institut 256
- hamburgueses 102
 Hay Lobioiu 261
 Historias para no dormir (dir. N. Ibáñez Serrador) 201
 històries-enigma 229
 històries-sorpresa 228-229
 hobo signs 268, 274
 horror stories 62
 Hussaini, Safiya 251
- I Love You v. Hay Lobiu
 IBM v. International Business Machines Corporation
 indomable Will Hunting, El (dir. G. Van Sant; Good Will Hunting) 144
 infern, viatge a l' 111
 infidelitat matrimonial 148-150, 231, 236
 informàtica v. ordinadors
 ingestió inadvertida: additius perillosos 253-257; droga 90;

- immundícies 62, 98-99, 100-102, 104-105, 108, 110; éssers repugnants 98
- International Business Machines Corporation 259
- International Society for Contemporary Legend 60
- Internet 156, 236, 259 v. també «invitacions del lladre pedit, Les» (núm. 26) 141-142
- Irving, John 156
- Janer, Maria de la Pau 90, 120
- Janer-Manila, Gabriel 77
- Japó 178
- «jeep de la guàrdia civil, El» (núm. 28) 68, 144
- «jersei de l'apareguda, El» (núm. 17) 45-48, 66, 126-127
- Jones, Louis C. 58
- Kapferer, Jean-Noël 107, 256
- Lanós, estany de (Angostrina, Alta Cerdanya) 116
- lents de contacte 92-93
- «lents de contacte, Les» (núm. 4) 92-93
- lepra 84
- Letamendi, Josep de 188-189
- Leyenda urbana (dir. J. Blanks; Urban legend) 48 (n. 25)
- Little Buddy 245
- Lladó, Josep M. 192-195
- lladres 141-142, 145, 264-274
- Llama un extraño (dir. F. Walton; When a stranger calls) 219
- llangardaix 174
- llegendes: recerques innovadores 56-60; rurals 49-51; terminologia 48, 58-59; urbanes 8, 48-51; v. també rumors
- «llenguatge de signes dels lladres, El» (Ap. IV) 264-267; Doc. 271*; Hem. 264*, 271*, Fotoc. 265*, 266*
- locos del bisturí, Los (dir. G. Marshall; Young doctors in love) 189
- loteria 163
- LSD 214
- «mà arrencada, La» (núm. 6) 220
- «mà llepada, La» (núm. 62) 68, 221
- Mad Max (dir. G. Miller) 220
- Magno, Ana Beatriz 79-80
- Make-a-Wish Foundation 247
- Malaghes Semena, Sonia Christina 242
- «maledicció de la bruixa, La» (núm. 25) 140
- malediccions 140
- Mallon, Mary 73
- Mallorca 115, 116
- Manlleu (Osona) 52-56
- Mannhardt, Wilhelm 57
- Maragall, Pasqual 184

- Martí, Josep 37 (n. 22), 95, 110
 «màscara de bellesa, La» (núm. 29) 145-147; Hem. 146*
 masturbació 158, 159, 217
 Maupassant, Guy de 75
 Mayle, Peter 197
 McDonald's 102
 Mégane 41-42
 Melissa 259, 260
 Mélusine 57
 Mestres, Apel·les 176
 metaphorical style-shifting 23 (n. 16)
 Mickey Mouse 214-215
 Microsoft Corporation 259
 microones v. forn de microones
 mirall 14
 Miranda, Brian 241, 243, 248, 249
 Morby, Mario 245
 «mort al Dragon Khan, Un» (núm. 55) 68, 204-205
 «mort del castor, La» (núm. 56) 206-207
 «morts es fan sentir, Els» (núm. 21) 132-133
 Moser, Hugo 37
 Mulisch, Harry 197
 «muller, el lampista i el marit, La» (núm. 31) 151
 mundo según Garp, El (dir. G. R. Hill; The world according to Garp) 156
 Munthe, Axel 195
 mutilacions: dit 224, 226, 228; mà
 61; penis 154-155
 Mydek, Jessica 243, 249
 Negre, gorg (Sant Celoni, Vallès Oriental) 116
 «nen i la cangur, El» (núm. 59) 217-218
 Nierga, Gemma 122-124
 Niño Jesús (Madrid), Hospital Universitario del 210
 Nova York 32, 33, 44, 71, 79, 170, 171, 172
 nuesa 151, 234, 235
 Obregón, Ana 165
 OCATT v. Organització Catalana de Trasplantaments
 Oliver, Maria Antònia 232
 «Operat de l'apèndix» (núm. 36) 161-162
 oralitat v. folklore i oralitat
 ordinadors 164
 Organització Catalana de Trasplantaments 84
 Ortí, Antonio 60, 272
 Ortolí, Frédéric 57
 ostensió 73-75, 245
 «palanca del canvi de marxes, La» (núm. 35) 158-160; Hem. 159*
 «pantalons perduts, Els» (núm. 68) 235-236
 «paquet del veí, El» (núm. 58) 216

- «parella accidentada, La» (núm. 33) 154-156; E-mail 155*
- «pastilles d'aprimar-se, Les» (núm. 7) 68, 98-99
- peixos carnívors 68, 179
- Penthouse, The (dir. P. Collinson) 171
- «Per molts anys!» (núm. 69) 237-238
- Permanyer, Lluís 188, 195
- Perrin.exe 259, 260
- pintallavis 14, 71
- piràmides epistolars 241-253, 258-263
- Piraña (dir. Joe Dante; Piranha) 180
- «pits artístics, Els» (núm. 39) 165-166
- «planta canviada de lloc, La» (núm. 19) 129
- poble: noció romàntica 34-35
- polls 179
- Poltergeist 65, 67, 132-134
- «pompes fúnebres, Les» (núm. 51) 192-196; Hem. 193*, 194, 196
- Pont de Varsòvia (dir. P. Portabella) 197
- popularitat v. poble
- Port Aventura 204
- Portnoy, Ethel 59
- «Postals per a l'infant malalt» (Ap. I) 241-252; Fotoc. 242*, 246*; Hem. 248
- postillonnage 160
- «Premonició de mort» (núm. 20) 67, 130-131
- premonicions de mort 130-131, 134-135
- Presley, Elvis 165
- «presses del jovent, Les» (núm. 34) 157
- prodigis 65, 111, 113, 114, 115-117, 136
- pròtesis: estètiques 165; lents de contacte 92
- Pujades, Pius 145, 148
- Pynchon, Thomas 171
- rates 14 i n. 6, 73, 98, 100, 178
- Recull d'eiximplis e miracles 97
- «Remei per treure la tènica» (núm. 6) 96-97
- Renard, Jean-Bruno 267, 269, 270, 272, 273
- Renault v. Mégane
- «Repoblació d'escurçons» (núm. 46) 179-180
- «restaurant d'èxit, El» (núm. 10) 105-107; Hem. 106, 107
- «restaurant xinès, El» (núm. 8) 68, 100-103
- robatori 141
- rodamons 267, 273
- Rodríguez Picó, Alfred 155; Hem. 10*
- Roglan, Joaquim 122
- Roig, Montserrat 71-72
- «ronyó extirpat, El» (núm. 2) 52,

- 68, 79-87; Hem. 80, 83, 85
- rumors: autenticitat 13-14, 249;
- concepte 8, 48-49; coneixement per edat i sexe entre els enquestats 64-66; elaboració sim-bòlica 14, 32, 249-250; enquesta del GRFO 61-64 i n. 37; nivells d'interès entre els enquestats 67-68; r. no narratius 241-274; plausibilitat 13, 15-16, 32-34 i n. 20, 66-67; propis d'adolescents 114, 116, 128, 132-133, 134, 140, 191, 200, 219, 221, 228; propis de grups escoltes 136, 202, 206; r. de redempció 244-245; suspense 30-31; vies de transmissió personal 68; v. també antillegendes, històries-enigma, històries-sorpresa, llegendes
- ruta del bacalà 214
- «sabata de la sogra, La» (núm. 30) 148-150; Hem. 149*
- sacamantecas 81
- saginer (saginer) 82
- Sal gorda (dir. F. Trueba) 150
- Salillas, Rafael 272
- Sampere, Josep 60
- sang 82-84
- Sarajevo 184
- sastres 186
- Schweppes 255
- segrestaments 79, 82, 88, 90
- «serp que mama, La» (núm. 43) 175-176
- serps 68, 96, 152, 170, 172, 175-176, 179
- «serra mecànica i la corbata del nuvi, La» (núm. 63) 222-223
- Serra, Màrius 248
- Serrano García, Pedro 272-273
- sexe 65; v. bestialisme, fel·lació, masturbació, postillonage
- Shergold, Craig 245-249
- Shergold, Marion 249
- sida: malaltia 11 i n. 1, 13-14 i n. 5; síndrome del pànic a la sida 12; v. també «Benvingut/da al club de la sida»; 12
- sífilis 75, 77
- Sils, estany de (la Selva) 111
- Sirena, La 88-89
- Smith, Georgina 58, 59
- Smith, Paul 58
- «soga de la foto, La» (núm. 22) 67, 134-135
- somnambulisme 202
- «sopes d'Amèrica, Les» (núm. 11) 108-109
- Stampida 205
- «submarinista al bosc cremat, El» (núm. 52) 68, 197-199; Hem. 199*
- sulfnbk.exe 262, 263
- Sun, The 247
- Susqueda (la Selva) 139

- «taca de sang, La» (núm. 64) 224-227; Hem. 225*
- Tang 255
- Taradell (Osona) 130
- taràntules 94
- Tarragona 100
- «taüt a la baca, El» (núm. 40) 167; Còm. 168*
- tènia 96
- tortugues carnívores 180
- tradició 7, 35-36, 50-51, 62
- «Tràfic de blanques» (núm. 3) 88-91; Hem. 89
- tràfics il·legals: blanques 88; drogues 216; òrgans 79-81;
- transfusió de sang 82-84
- trasplantaments: de ronyó 84-86; de còrnia 81, 84
- Trillo (Guadalajara), central nuclear de 92
- tuberculosi 82-84
- Txernòbil, accident nuclear de 44
- Un cos al bosc (dir. J. Jordà) 156
- Untersberg 117
- Upgrade Internet 2 259, 260
- Vaca que Ríe, La 255
- vagabunds v. rodamons
- Vedella, la (Cercs, Berguedà) 115-116
- Ventana, La 122
- Verdaguer, Jacint 115-115
- «viatge prodigiós de l'automobilista, El» (núm. 13) 111-113; Hem. 112
- vibrador v. consolador
- Vic 208, 210
- Vicent, Manuel 83
- Viella, túnel de 200
- Villaduil, hospital de v. Gustave-Roussy (Villejuif), Institut
- «violació venjada, La» (núm. 67) 232-234; Hem. 233
- «Virus informàtics» (Ap. III) 258-263
- Volksgeist 62
- Win a Holiday 258
- xenofòbia 52, 56, 79, 87, 94-95, 100-101, 104, 105-107, 226-227; Hem. 53*, 54
- xeroxolore 155, 237-238, 255-256, 264-274
- xiclets 98, 208

Són aquí. Estan entre nosaltres. Les llegendes i els rumors «d'actualitat» sublimen els irreductibles terrors ontològics —a l'ombra d'Eros, de Tànatos o de tots dos alhora— que neixen, creixen, es reproduïxen i moren al confins de la «dimensió desconeguda» i en certes zones «descobertes» del subconscient a les quals no arriben la policia, els jutges, el codi penal ni els confessoriaris. I és així que han desembarcat entre nosaltres els àngels venjadors de la sida, l'apareguda que fa autostop, el ronyó extirpat, l'assassí del túnel, la cangur drogadicta, la sabata de la sogra, la iaia que es mor durant el viatge de vacances, etc. El discurs del rumor i la llegenda, subliminal i implícit, és ple de trucs narratius i de simbolismes tan eficaços que el fan inexpugnable als assalts de la Veritat.

«**Benvingut/da al club de la sida**» i altres rumors d'actualitat us ofereix una col·lecció dels rumors més cèlebres que corren pel país i alhora una introducció crítica i actualitzada al folklore del nostre temps.

JAUME AIATS és doctor en Art i ensenya etnomusicologia a la Universitat Autònoma de Barcelona. La seva passió és investigar músiques orals en entorns poc treballats fins ara, des de balades fins a veus d'estadis i manifestacions de carrer. També és violinista i, quan li vaga, canta amb La Nova Euterpe.

JORDI BUSQUET és llicenciat en Ciències Econòmiques i doctors en Sociologia. El seu darrer llibre és *El sublim i el vulgar: els intel·lectuals i la cultura de masses*. (Proa, 1998). Actualment coordina en grup de recerca Violència i Televisió de la Facultat de Comunicació Blanquerna (Universitat Ramon Llull) on ensenya sociologia.

JOSEP M. PUJOL és doctor en Filologia Catalana i ensenya literatura catalana i romànica medievals i folklore narratiu a la Universitat Rovira i Virgili. Actualment treballa en el projecte Rondcat, catàleg *on line* de la rondalla catalana. És també professor de tipografia a l'escola Eina de Barcelona.

IGNASI ROVIRÓ és doctor en Filosofia i ensenya estètica i filosofia de l'art a la Facultat de Filosofia de la Universitat Ramon Llull. El seu darrer llibre és el *Diccionari de filòsofs, teòlegs i mestres del Seminari de Vic (1749-1968)* (Patronat d'Estudis Osonencs, 2000). Actualment és el secretari de la Societat Catalana de Filosofia.

XEVI ROVIRÓ exerceix de professor a l'institut Jaume Callís de Vic i acaba de publicar *100 llegendes de la Plana de Vic* (Farell, 2000). També és alpinista i, així que pot, se'n va a fer algun cim.